BnF

gallica
BIBLIOTHÈQUE
NUMÉRIQUE

De vita libri tres : recens iam a mendis situque vindicati, ac summa castagati diligentia,... ([Reprod.])

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

Ficin, Marsile. De vita libri tres : recens iam a mendis situque vindicati, ac summa castagati diligentia,... ([Reprod.]). 1547.

1/ Les contenus accessibles sur le site Gallica sont pour la plupart des reproductions numériques d'oeuvres tombées dans le domaine public provenant des collections de la BnF.Leur réutilisation s'inscrit dans le cadre de la loi n°78-753 du 17 juillet 1978 :
*La réutilisation non commerciale de ces contenus est libre et gratuite dans le respect de la législation en vigueur et notamment du maintien de la mention de source.
*La réutilisation commerciale de ces contenus est payante et fait l'objet d'une licence. Est entendue par réutilisation commerciale la revente de contenus sous forme de produits élaborés ou de fourniture de service.

Cliquer ici pour accéder aux tarifs et à la licence

2/ Les contenus de Gallica sont la propriété de la BnF au sens de l'article L.2112-1 du code général de la propriété des personnes publiques.

3/ Quelques contenus sont soumis à un régime de réutilisation particulier. Il s'agit :

*des reproductions de documents protégés par un droit d'auteur appartenant à un tiers. Ces documents ne peuvent être réutilisés, sauf dans le cadre de la copie privée, sans l'autorisation préalable du titulaire des droits.
*des reproductions de documents conservés dans les bibliothèques ou autres institutions partenaires. Ceux-ci sont signalés par la mention Source gallica.BnF.fr / Bibliothèque municipale de ... (ou autre partenaire). L'utilisateur est invité à s'informer auprès de ces bibliothèques de leurs conditions de réutilisation.

4/ Gallica constitue une base de données, dont la BnF est le producteur, protégée au sens des articles L341-1 et suivants du code de la propriété intellectuelle.

5/ Les présentes conditions d'utilisation des contenus de Gallica sont régies par la loi française. En cas de réutilisation prévue dans un autre pays, il appartient à chaque utilisateur de vérifier la conformité de son projet avec le droit de ce pays.

6/ L'utilisateur s'engage à respecter les présentes conditions d'utilisation ainsi que la législation en vigueur, notamment en matière de propriété intellectuelle. En cas de non respect de ces dispositions, il est notamment passible d'une amende prévue par la loi du 17 juillet 1978.

7/ Pour obtenir un document de Gallica en haute définition, contacter reutilisation@bnf.fr.

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

MARSILII FICINI FLORENTINI, MEDICI ATQVE PHILOSOPHI CELEBERRIMI DE VITA LIBRI TRES,

Recens iam à mendis ſitúque uindicati, ac ſumma caſtigati diligentia.

QVORVM

Primus, de Studioſorum ſanitate tuenda.

Secundus, de Vita producenda.

Tertius, de Vita cœlitus comparanda.

PARISIIS,

Apud Thomam Richardum, ex aduerſo collegij Remenſis,

1547

MARSILII FICINI Florentini in librum de Vita,

ad magnanimum Laurentium Medicem patriæ ſeruatorem, Epiſtola dedicatoria.

BACCHVM Poetæ ſummum antiſtitem ſacerdotum, bis natum canũt. Fortè ſignificantes, uel futurum ſacerdotem ſtatim initiatum, oportere renaſci: Vel perfecti tandem ſacerdotis mentem deo penitus ebriam, iam uideri renatam: Aut forſan humiliore ſenſu, uinum Bacchi germen generari ſemel in uite quaſi Semele, maturis ſub Phœbo racemis: regenerari rurſum poſt ipſum uindemiæ fulmen in ſuo uaſe uinum, uelut in Iouis fœnore merũ. Sed de ſacris in præſentia myſteriis non eſt loquẽdum, ubi mox phyſica potius ope languẽtibus opitulaturi ſumus. Nec agendũ ſtylo grauitatis ſerio, ſed libero potius & iocoſo, poſtquàm à Libero patre neſcio quomodo ſtatim exorſi ſumus. Et rectè inquam neſcio quomodò. nam fortè prudentior aliquis à Phœbo medicorum primo, potius quàm à Baccho medicinã auſpicatus eſſet. Quid uerò? Si quod non uanum omen ſit in ore nunc forte quadam proferente Bacchum. Hic enim almo quodam uino ſecuritateq; lætiſſima, ſalubrius fortè medetur, quàm herbis ille ſuis carminibúſque Phœbus. Quocunque uerò ſenſu uel illa, uel hæc acceperis, dux ille ſacerdotum Bacchus, geminas quaſi matres habuiſſe fertur. Mel-

chiſedech autem ſummus ille ſacerdos, unam uix matrem, unũ uix patrem habuit. Ego ſacerdos minimus, patres habui duos. Ficinum medicum, Coſmum Medicen. Ex illo natus ſum, ex iſto renatus. Ille quidem me Galeno, tum medico, tum Platonico commẽdauit: hic autem diuino conſecrauit me Platoni. Et hic ſimiliter atque ille Marſilium medico deſtinauit: Galenus quidem corporum, Plato uerò medicus animorum. Iamdiu igitur ſub Platone ſalutarem animorũ exercui medicinam, quando poſt librorum omnium eius interpretationem, mox decem atque octo de animorũ immortalitate libros, & æterna felicitate compoſui, ita pro uiribus patri meo Medici ſatisfaciens. Medico uerò patri ſatis deinceps faciendum putans, librum De literatorum ualetudine curanda compoſui. Deſiderabant præterea poſt hæc homines literati, nõ tantum bene quandoque ualere, ſed etiam bene ualentes, diu uiuere. His ergo deinde librum De uita longa dedi. Diffidebant autem medicinis atque remedijs in re tanta terrenis: Adiunxi librum De uita, tum ualida, tum longa cœlitus comparanda, ut ex ipſo mũdi corpore uiuo, uita quædam uegetior in corpus noſtrum quaſi quoddam mundi membrum, uelut ex uite propagaretur. His uerò tu medicinæ libris ignoſce precor indulgentiſſime Laurenti, ſi dum medicus eſſe uolo, neſcio quomodo etiam uolens ſum, etſi non bonus, ſæpe poeta. Nam & Phœbus idem eſt medicinæ repertor, poëſisq; magiſter, uitamq; ille ſuam nobis nõ tam per herbas, quàm per citharam cantumque largitur. Ipſa quinetiam Venus apud Aſtrologos Muſicum æque parit & Medicum. Sed hactenus dictum literatorum

ciuiúmque ſimilium uita, curioſius conſulo, librorum meorum ſalutem negligo, quandiu inter ſe patior eſſe ſeiunctos. Quamobrem in eos nunc primum pius, in corpus unum copulo. Cuius artubus in unã formam iam compactis, uita protinus adſit. Non poteſt autem hoc opus phyſicum, id quaſi corpus meum, uitam accipere niſi meam. Eiuſmodi uerò uita ex mea duntaxat pendet anima. Hæc autem iamdiu penes te magnanime Laurenti mi patrone uiuit, in ea præſertim ampliſsimarum ædium tuarum parte, ubi unà cum Platone, noſtrum illud de animorum immortalitate ſeruatur opus, tuo iampridem nomini dedicatum. At animus iſte meus, etſi in beata quadam quaſi patria penes te uitam agit: ueruntamen quod & Theologi uolunt, inquietus eſt interea, donec opus id phyſicum tanquàm ſuum corpus accipiat. Accipe igitur optime Laurenti poſt illos de Anima, hos etiam de corpore libros: eodémque afflatu, quo & illis dudum, feliciter his aſpira. Ita enim & corpus hoc ſub tuo ſpiritu, per ſuam uiuet animam, & anima uiciſsim noſtra cum iam ſuo corpore in tuis Laribus conquieſcet.

Marſilij Ficini

FLORENTINI, ME- DICI ATQVE PHILOSOPHI *celeberrimi, de Studioſorum ſanitate tuenda: ſiue eorum qui literis operam nauant, bona ualetudine conſeruanda,*

LIBER PRIMVS.

DE NOVEM STVDIOSO- RVM DVCIBVS. CAP. I.

QVICVNQVE *iter illud aſperũ arduũmque & longum ingrediuntur, quod quidem uix tandem ad excelſum nouem Muſarum tẽplum aſſiduo labore perducit, nouem omnino itineris huius ducibus indigere uidentur: Quorum primi quidem tres in cœlo, tres ſequentes in animo, poſtremi tres in terra, uos ducũt. Principio, in cœlo Mercurius, ut inueſtigando Muſarum iter aggrediamur, uel impellit uel adhortatur: ſiquidem Mercurio tributum eſt inueſtigationis omnis officium. Deinde Phœbus ipſe, & quærentes animos & res quæſitas ſplendore uberrimo ſic illuſtrat, ut perſpicuè quod quærebatur, à nobis inueniatur. Accedit gratioſiſſima Venus, Gratiarum mater, atque almis omnino lætiſque radiis ſuis, rem omnem adeò condit & ornat, ut quicquid & inſtigante Mercurio quæſitum fuit, & monſtrante Phœbo iam erat inuentum, mirifica quadam & ſalutari uenuſtate Ve-* *Mercurij officium.*

Animorum duces.

neris circumfuſum, delectat ſemper & prodeſt. Sequũtur tres itineris huius duces in animo, uidelicet uoluntas ardens & ſtabilis, acumen ingenij, memoria tenax. Tres in terra poſtremi ſunt, prudentiſsimus paterfamiliâs, probatiſsimus præceptor, medicus peritiſsimus. Abſque his nouem ducibus nemo ad ipſum nouem Muſarum templum peruenire uel potuit, uel poterit unquàm. Cæteros quidem duces ab initio nobis præcipue Deus omnipotens naturáque tribuerunt, tres uerò poſtremos noſtra adhibet diligentia. Sed præcepta officiaque quæ ad patremfamiliâs, & quæ ad præceptorem circa literarum ſtudia pertinent, antiqui plures ſapientesque tractauerũt, præcipuè Plato noſter, & ſæpe aliâs, & in libris de repub. ac de legibus diligentiſsimè. Deinde Ariſtoteles in Politicis, Plutarchus quoque & Quintilianus egregiè. Solus autem literarũ ſtudioſis hactenus deeſt medicus aliquis, qui manum euntibus porrigat, ſalutaribuſque conſilijs atq; medicinis adiuuet eos, quos neq; cælum, neque animus, neque paterfamiliâs præceptórue deſtituit. Ego igitur ſortem eorum laborioſiſsimam miſeratus, qui difficile Mineruæ minuentis neruos, iter agũt, primus tanquã medicus debilibus & ualetudinarijs: adſum, ſed utinã facultate tam integra, quàm propitia uolũtate. Surgite iam adoleſcentes, Deo duce alacres: Surgite iuuenes, atq; uiri, quos ardẽtius Mineruæ ſtudiũ nimiũ eneruat: Accedite libenter ad medicũ, qui uobis ad inſtituti ueſtri perfectionẽ, mõſtrãte Deo atq; fauẽte, cõſilia remediáq; ſalutaria largitur.

Quàm diligens habenda cura ſit cerebri, cordis, ſtomachi, & ſpiritus. Cap. 2.

PRincipio quantam curſores crurium, athletæ brachiorum, Muſici uocis curam habere ſolent, tantam ſaltem literarum ſtudioſos cerebri & cordis, iecinoriſque, & ſtomachi oportet habere rationem: immò uerò tanto maiorem, quanto & membra hæc præſtantiora quàm illa ſunt, & ij frequentius atque ad potiora his membris, quàm illi illis utuntur. Præterea ſolers quilibet artifex inſtrumenta ſua diligentiſsime curat: penicillos pictor, malleos incudeſque faber ærarius, miles equos & arma, uenator canes & aues, citharam citharœdus, & ſua quiſque ſimiliter. Soli uerò Muſarum ſacerdotes, ſoli ſummi boni ueritatiſque uenatores, tam negligentes (proh nefas) tamque infortunati ſunt, ut inſtrumentum illud, quo mundum uniuerſum metiri quodammodo & capere poſſunt, negligere penitus uideantur. Inſtrumentum eiuſmodi ſpiritus ipſe eſt, qui apud medicos uapor quidam ſanguinis, purus, ſubtilis, calidus, & lucidus definitur. Atque ab ipſo cordis calore, ex ſubtiliori ſanguine procreatus uolat ad cerebrum, ibique animus ipſo ad ſenſus tam interiores quàm exteriores exercendos aſsiduè utitur. Quamobrem ſanguis ſpiritui ſeruit, ſpiritus ſenſibus, ſenſus denique rationi. Sanguis autem à uirtute naturali, quæ in iocinere ſtomachoque uiget, efficitur. Tenuiſsima ſanguinis pars ſluit in cordis ſinum, ubi uitalis uiget uirtus. Inde creati ſpiritus cerebri, & (ut ita dixerim) Palladis arces aſcendunt: ubi quibus animalis, id eſt, ſentiendi mouendique uirtus dominatur. Itaque talis plurimum fermè contemplatio eſt, qualis ſenſus ipſius obſequium. Talis autem ſenſus qualis & ſpiritus: ſpiritus uerò talis, qualis & ſanguis:

Cerebri cura diligens habenda.

Hepatis cura habenda & ſtomacho.

& tres illæ uires quas diximus, naturalis ſcilicet, uitalis, & animalis, tales, ut ſunt à quibus, per quas, in quibus ſpiritus ipſi cõcipiũtur, naſcũtur, atq; fouẽtur.

Literatos pituitæ & atræ bili obnoxios eſſe. Cap. 3.

Literati quibus ui- nant obnoxij morbis.

N*On ſolum uerò membra illa, neruóſq; & ſpiritus, homines literarum cupidi curare diligentiſſime debẽt, uerumetiam pituitam ſemper & atram bilem, non aliter quàm nauigãtes Scyllam atque Charybdim, cautiſſime euitare iubentur. Quantum enim reliquo corpore ocioſi ſunt, tãtum cerebro ac mente negocioſi. Inde pituitam, quod Græci phlegma: hinc atram bilem, quam iidem melancholiam uocant, gignere compelluntur. Illa quidem ingenium ſæpe obtundit & ſuffocat, hæc uerò ſi nimium abundauerit flagraueritue, aſſidua cura crebriſque deliramentis uexat animum, iudiciúmque perturbat: ut non immeritò dici poſſit, literatos fore præcipuè ſanos, niſi pituita moleſta eſſet: & lætiſſimos ſapientiſſimóſque omnium, niſi bilis atræ uitio uel mœrore ſæpe, uel interdum deſipere cogerentur.*

Quot ſint cauſæ, quibus literati melancholici ſint, uel fiant. Cap. 4

Cauſa humoris melancholici.

V*T autem literati ſint melancholici, tres potiſſimum cauſarum ſpecies faciũt: Prima cæleſtis, ſecunda naturalis, tertia eſt humana. Cæleſtis, quoniã Mercurius, qui ut doctrinas inueſtigemus inuitat, & Saturnus, qui efficit ut in doctrinis inueſtigandis perſeueremus, inuentáſque ſeruemus, frigidi quodammodo ſicciq; ab Aſtronomis eſſe dicũtur: uel ſi fortè Mercurius non ſit frigidus, fit tamen*

ſæpe Solis propinquitate ſicciſsimus, qualis eſt natura apud medicos melãcholica: eandémq. naturam Mercurius ipſe & Saturnus literarum ſtudioſis, eorũ ſectatoribus impertiunt ab initio, ac ſeruant augéntq. quotidie. Naturalis autem cauſa eſſe uidetur, quod ad ſcientias præſertim difficiles conſequendas, neceſſe eſt animum ab externis ad interna, tanquàm à circumferentia quadam ad centrum ſeſe recipere: atque dum ſpeculatur in ipſo (ut ita dixerim) hominis centro, ſtabiliſsime permanere. Ad centrum uero à circumferentia ſe colligere, figique in centro, maxime terræ ipſius eſt proprium, cui quidem atra bilis perſimilis eſt. Igitur atra bilis animum, ut ſe & colligat in unum, & ſiſtat in uno contempleturque, aſsidue prouocat. Atque ipſa mundi centro ſimilis, ad centrum rerum ſingularum cogit inueſtigandum, euehítq. ad altiſsima quæq; comprehendenda, quandoquidem cũ Saturno maxime congruit altiſsimo planetarum. Contemplatio quoque ipſa uiciſsim aſsidua quadam collectione & quaſi compreſsione, naturam atræ bili perſimilem contrahit. Humana uerò ea ex nobis cauſa eſt, quoniam frequens agitatio mentis cerebrum uehementer exiccat: igitur humore magna ex parte conſumpto (quod caloris naturalis pabulũ eſt) calor quoque plurimũ ſolet extingui, unde natura cerebri ſicca frigidáque euadit, quæ quidem terreſtris & melancholica qualitas nominatur. Præterea ob frequentiſsimum inquiſitionis motum, ſpiritus quoque moti continuè reſoluuntur: Reſolutos autem ſpiritus, ex ſubtiliore ſanguine inſtaurari neceſſarium eſt. Quapropter ſubtilibus clarioribuſq; ſanguinis partibus ſæpe con- Atra bilis.

ſumptis, reliquus ſanguis neceſſariò denſus redditur & ſiccus & ater. Accedit ad hæc, quod natura in cõtemplatione, cerebro prorſus cordiq; intenta, ſtomachum hepárque deſtituit. Quare alimentis præſertim uel uberioribus uel durioribus male cõcoctis, ſanguis inde frigidus craſſusq;, & niger efficitur. Demum nimio membrorum ocio, neque ſuperflua excernuntur, neque glutinoſi tenaces, fuſcique uapores exhalant. Hæc omnia melãcholicum ſpiritum, mœſtumque, & pauidum animum efficere ſolent. Siquidem interiores tenebræ multo magis quàm exteriores, mœrore occupant animum atque terrent. Maxime uero literatorũ omniũ hi atra bile premuntur, qui ſedulo philoſophiæ ſtudio deditti, mẽtem à corpore, rebuſque corporeis ſeuocant, incorporeiſque coniungunt: tum quia difficilius admodum opus maiori quoque indiget mentis intentione: tum quia quatenus mentem incorporeæ ueritati coniungunt, eatenus à corpore diſiungere compelluntur. Hinc corpus eorum nonnunquam, quaſi ſemianimum redditur atque melãcholicum. Quod quidem Plato noſter in Timæo ſignificat, dicens: animum diuina ſæpiſſimè & intenſiſſimè contemplantem, alimentis eiuſmodi adeò adoleſcere potentemque euadere, ut corpus ſuum ſuprà quàm natura corporis patiatur exuperet: ipſumque uehementioribus agitationibus ſuis aliquando uel effugiat quodammodo, uel nonnunquàm quaſi diſſoluere uideatur.

Animũ cogitatione intentum corpus ferè deſerere.

Cur Melancholici ingenioſi ſint, & qui horum ſint huiuſmodi, aut ſecus. Cap. 5.

Hactenus quam ob cauſam Muſarum ſacerdotes melancholici uel ſint ab initio, uel ſtudio fiant, rationibus primo cœleſtibus, ſecundo naturalibus, tertio humanis eſſe dixiſſe ſit ſatis. Quod quidem confirmat in libro problematum Ariſtoteles: Omnes enim, inquit, uiros in quauis facultate praeſtantes melancholicos extitiſſe. Qua in re Platonicum illud quod in libro de ſcientia ſcribitur, cõfirmauit: ingenioſos uidelicet plurimum concitatos furioſosq; eſſe ſolere. Democritus quoque nullos, inquit, uiros ingenio magnos, praeter illos qui furore quodam perciti ſunt, eſſe unquam poſſe. Quod quidem Plato noſter in Phaedro probare uidetur, dicens poeticas fores fruſtra abſque furore pulſari. Et ſi diuinum furorem hic forte intelligi uult, tamen neque furor eiuſmodi apud phyſicos, alijs unquam ullis, praeterquam melancholicis incitatur. Deinceps uero aſsignandae à nobis rationes ſunt, quare Democritus, Plato, & Ariſtoteles aſſerant, melancholicos nonnullos interdum adeò ingenio cunctos excellere, ut non humani, ſed diuini potius uideantur. Aſſeuerant id Democritus, Plato, & Ariſtoteles abſque dubio: rationẽ uerò tantae rei haud ſatis explicare uidentur. Audendũ tamen (monſtrante Deo) cauſas indagare. Melancholia (id eſt, atra bilis) eſt duplex: Altera quidem naturalis à medicis appellatur, altera uerò aduſtione contingit. Naturalis illa nihil eſt aliud, quàm denſior quaedam ſicciórque pars ſanguinis. Aduſta uerò in ſpecies quatuor diſtribuitur. Aut enim naturalis melancholiae, aut ſanguinis purioris, aut bilis, aut ſalſae pituitae combuſtione concipitur. Quaecunque aduſtione naſcitur, iudicio & ſa-

Democriti dictum.

Duplex melancholia, ſiue atra bilis.

pientiæ nocet: nempe dum humor ille accẽditur atque ardet, cõcitatos furentéſque facere ſolet, quam Græci Maniam nuncupant, nos uerò furorem. At quãdo iam extinguitur, ſubtilioribus clarioribúſq; partibus reſolutis ſoláque reſtante fuligine tetra ſtolidos reddit & ſtupidos. quem habitum melãcholiam propriè, & amentiam uecordiámque appellant. Sola igitur atra bilis illa quam diximus naturalem, ad iudiciũ nobis ſapientiámque conducit. Neque tamen ſemper. Sanè ſi ſola ſit, atra nimium denſáque mole obfuſcat ſpiritus, terret animũ, obtundit ingenium Si uerò pituitæ ſimplici miſceatur, quum frigidus obſtiterit circum præcordia ſanguis, craſſa quadã frigiditate ſegnitiem adducit atque torporem, atque ut denſiſſimæ cuiuſque materiæ natura eſt, quãdo eiuſmodi melancholia frigeſcit, ad ſummum frigiditatis intenditur. Quo in ſtatu nihil ſperatur, timentur omnia, tædet cœli conuexa tueri. Si bilis atra uel ſimplex uel mixta putreſcat, quartanam gignit febrem, lienis tumores, & multa generis eiuſdem. Vbi nimis exuberat, ſiue ſola ſit ſiue coniuncta pituitæ, ſpiritus craſſiores facit atque frigidiores, cõtinuo animum afficit tædio, mentis aciem hebetat, nec ſolit Arcadico circũ præcordia ſanguis. Oportet autem atram bilem neq; tam paucam eſſe, ut ſanguis, bilis, & ſpiritus quaſi freno careant: unde inſtabile ingenium labilémque memoriam eſſe cõtingat: Neque tam multam, ut nimio põdere prægrauati, dormitare atque egere calcaribus uideamur. Proinde neceſſarium eſt, omnino eam eſſe quoad eius natura patitur, ſubtiliſſimã. Si enim tenuata pro natura ſua maxime fuerit, poterit forſitan abſq; noxa etiam eſſe

Mania, id eſt, furor.

Atræ bilis proportio.

Atræ bilis morbi.

multa: atque etiam tanta, ut æquare bilem ſaltem pō-
dere uideatur. Abundet igitur atra bilis, ſed tenuiſſi-
ma: non careat humore ſubtilioris pituitæ circumfuſo,
ne areſcat prorſus, duriſſimáque euadat. Non tamen
miſceatur omnino pituitæ, præſertim uel frigori uel
multæ, ne frigeſcat: Sed bili ſanguiníque adeò miſcea-
tur, ut corpus unum conficiatur ex tribus, dupla ſan-
guinis ad reliqua duo, pro portione compoſitum. Vbi
octo ſanguinis partes, duæ bilis, duæ iterũ atræ bilis
portiones exiſtant, accendatur aliquantulum à duo-
bus illis atra bilis, accenſáq; fulgeat, non uratur: ne,
quemadmodum ſolet materia durior, dum feruet ni-
mium, uehementius urat & concitet: dum uerò refri-
geſcit, ſimiliter frigeſcat ad ſummum. Bilis enim atra
ferri inſtar, quãdo multum ad frigus intenditur, fri-
get ad ſummum: quando cõtra ad calidum ualde de-
clinat, calet ad ſummum. Neque mirum uideri debet
atram bilem accendi poſſe facile, atque accenſam ue-
hementius urere Siquidem uidemus calcem illi ſimi-
lem, aqua perfuſam feruere ſtatim atque exurere.
Tantam ad utrũque extremum melancholia uim ha-
bet, unitate quadam ſtabilis fixæq; naturæ. Quæ qui- melancho-
dẽ extremitas cæteris humoribus non contingit. Sum- lia va.
me quidem calẽs ſummam præſtat audaciam, imò fe-
rocitatẽ: extremè uerò frigens, timorem ignauiamque
extremam. Medijs uero inter frigus caloremque gra-
dibus affecta uarie, affectus producit uarios, nõ aliter
quàm merum, præcipue potens, bibentibus ad ebrie-
tatem, uel etiã paulò liberius affectus inferre uarios
ſolet. Igitur opportunè tẽperata ſit atra bilis oportet.
Quæ quum ita moderata eſt, ut diximus, & bili ſan-

guinique permixta, quia & natura ſicca eſt & con-
ditione, quam ipſius natura patitur, tenuiſſima: fa-
cile ab illis accenditur, quia ſolida eſt atque tenaciſ-
ſima: accenſa ſemel diutiſſime flagrat, quia tenaciſſi-
ma ſiccitatis unitate potentiſſima eſt, vehementius in-
caleſcit. Quemadmodum lignum in paleis ſi utraque
accendantur, magis diutiusque calent & lucent. At-
que a diuturno vehementique calore, fulgor ingens,
motuſque vehemens & diuturnus proficiſcuntur.
Hinc tendit illud Heracliti: Lux ſicca, anima ſapien-
tiſſima.

Heracliti dictum.

Quo pacto atra bilis ingenioſos efficiat.
Cap. 6.

Quæret forte quiſpiam, quale ſit corpus illud humoris eiuſmodi ex tribus illis humoribus ea qua diximus proportione conflatum. Tale eſt fermè colore, quale aurum eſſe videmus, ſed aliquantum vergit ad purpuram. Et quando tam naturali calore quàm vel corporis vel animi motu accẽditur, fermè nõ aliter quàm ignitum rubenſque aurum, purpureo mixtum calet & lucet, atque velut iris trahit varios flagrante corde colores. Quæret aliquis iterum, quonam pacto humor eiuſmodi conducat ingenio: Nempe ſpiritus ex hoc humore creati, primò quidem ſubtiles fiunt, nõ aliter quàm aqua illa, quam & Vitæ ſeu Vitis aquam nominant & ardentem, quoties ex craſſiori mero, quadam ad ignem deſtillatione, ut fieri ſolet, exprimitur. Spiritus enim ſub anguſtioribus atræ bilis eiuſmodi compreſſi meatibus, vehementiore ob unitatem calore, maximè tenuantur, perque arctiores meatus expreſſi, ſubtiliores erum-

ſunt: deinde calidiores ſimiliter, atque eadem ratione
lucidiores: tertio, motu agiles, actione uehementiſſimi:
quarto, ſolido ſtabilique humore igniter emanantes,
actioni diutiſſime ſeruiunt. Tali autem animus noſter
obſequio fretus indagat uehementer, perſeuerat in-
ueſtigando diutius. Facile quæcũq; inueſtigauerit, in-
uenit, clare perſpicit, ſyncerè diiudicat, ac diu retinet
iudicata. Adde quod quemadmodum in ſuperioribus
ſignificauimus, animus inſtrumento ſiue incitamento
eiuſmodi, quod centro mundi quodammodo congruit,
atque (ut ita dixerim) in ſuum centrum animum colli-
git, ſemper rerum omnium & centra petit, & pene-
tralia penetrat. Cõgruit inſuper cum Mercurio atque
Saturno: quorũ alter omnium Planetarum altiſſimus,
inueſtigantem euehit ad altiſſima. Hinc philoſophi
ſingulares euadũt, præſertim quum animus ſic ab ex-
ternis motibus atque corpore proprio ſeuocatus, &
quàm proximus diuinis, diuinorũ inſtrumentum ef-
ficiatur. Vnde diuinis influxibus oraculiſque ex alto
repletus, noua quædam inuſitatáque ſemper excogi-
tat, & futura prædicit. Quod non ſolum Democritus
atque Plato affirmant, ſed etiam Ariſtoteles in Pro-
blematum libro, & Auicenna in libro Diuinorum, &
in libro de Anima confitentur. Quorſum hæc de atra
bilis humore tam multa? Vt meminerimus, quantum
atra bilis, imo candida bilis eiuſmodi quærenda &
nutrienda eſt tanquam optima, tantum illam quæ cõ-
trà ſe habet, ut diximus, tanquam peſſimam eſſe ui-
tandam. Adeò enim dira res eſt, ut melodia maxime
eius impetus mitigari Serapio dixerit & Auicenna
ſapiens non negauerit.

Quinque præcipuè ſtudioſorum hoſtes, ſcilicet, Pituita, Atra bilis, Coitus, Satietas, Matutinus ſomnus. Cap. 7.

VT autem redeamus illuc unde iam longius digreſsi ſumus, longiſsima uia eſt quæ ad ueritatem ſapientiámque perducit, grauibus terra marique plena laboribus. Quicunque igitur hoc iter aggrediuntur, ut poeta quiſpiam diceret, ſæpe terra marique periclitantur. Siue enim mare nauigent, continuè inter fluctus, id eſt humores duos, pituitam ſcilicet, & noxiam illam melancholiam, quaſi inter Scyllã Charybdimque iactãtur: Siue terra (ut dixerim) iter agant, tria monſtra protinus ſeſe illis obiiciunt. Primũ terrena Venus, ſecundum Bacchus & Ceres, tertium nocturna Hecate frequenter opponit. Ergo & Apollo ab æthere, & Neptunus ab æquore, & à terra Hercules ſæpe uocandi, ut monſtra eiuſmodi Palladis munica iaculis Apollo transfigat, Neptunus tridẽte domet, claua Hercules contundat & laceret. Primum quidem mõſtrum eſt uenereus coitus, præſertim ſi uel paulum uires exceſſerit: ſubitò namque exhaurit ſpiritus, præſertim ſubtiliores, cerebrúmque debilitat, labefactat ſtomachum atque præcordia, quo malo nihil ingenio aduerſius eſſe poteſt. Cùr enim Hippocrates coitũ comitiali morbo ſimilem iudicauit? niſi quia mentem quæ ſacra eſt percellit, tantúmque obeſt, ut Auicẽna in libro de Animalibus dixerit, Si quid ſpermatis ſuprà quàm natura tolleret, coitu profluat, obeſſe magis, quàm ſi quadragies tantundem ſanguinis emanârit, ut nõ iniuria priſci Muſas atque Mineruam uirgines eſſe uoluerint. Hinc Platonicum illud ſpectat,

Coitus ſpiritus exhauri ſubtiles.

quam Venus Muſis minitaretur, niſi ſacra uenerea colerent, ſe contra illas ſuum filium armaturam. Reſponderũt Muſæ, Marti, ô Venus Marti talia minitare: Tuus enim inter nos Cupido non uolat. Denique natura nullum ſenſum longius quàm tactum ab intelligentia ſegregauit. Secundum monſtrum, eſt uini ciborumque ſatietas. Quippe ſi uinum uel nimium uel nimis calidum uehemenſq; fuerit, caput ipſum humoribus peſſimiſq; fumis implebit. Mitto quod inſanos facit ebrietas. Cibus uerò nimius, primum quidem ad ſtomachum, ut ipſo coquendo omnem naturæ uim reuocat. Quo fit, ut capiti ſimul ſpeculationibuſque intendere nequeat. Deinde inepte coctus, multis & craſſis uaporibus humoribúſque, aciem mentis obtundit. Quinetiam ſi ſatis coquatur, tamen ut Galenus ait, animus adipe & ſanguine ſuffocatus, cæleſte aliquid peruidere non poteſt. Tertium denique mõſtrum eſt, ad multã noctem, præſertim poſt cœnam frequentius uigilare: unde etiam poſt ortum Solis dormire cogaris. Quoniam uerò in hoc errant falluntúrque ſtudioſi permulti, idcirco quantum ingenio noceat, latius explicabo, atque rationes ſeptem præcipuas afferam: Primam ab ipſo cælo, Secundam ab elementis, Tertiam ab humoribus, Quartam ab ordine rerum, Quintam à natura ſtomachi, Sextã à ſpiritibus, Septimam à phantaſia deductas. Principio, tres Planetæ, quemadmodum in ſuperioribus diximus, contemplationi & eloquentiæ maxime fauent, Sol, Venus, atque Mercurius. Hi uerò paribus ſemper paſſibus concurrentes, aduentante nocte nos fugiunt, die uerò uel propinquante, uel iam ſurgente reſurgunt, nóſque reuiſunt. Poſt uerò ſolis ortum in plagam cæli duodecimam, quæ carceri tenebriſque ab Aſtronomis aſſignatur repente traducuntur. Ergo nõ qui

Satietas ab eſt literatis.

Cibis ad ebrietatem animus nihil tenue parit.

Animus adipe & ſanguine ſuffocatus cæleſte nihil peruidet.

uel nocte quando eos fugiunt, uel diu poſt Solis ortum, quando carceris tenebrarúmque domum intrant, ſed qui uel propemodum petentibus ortum, uel iam ſurgentibus ad contemplandum ſcribendúmque, ipſi quoque conſurgunt, ij ſoli acutiſsimè ſpeculantur, & eloquentiſsimè inuenta ſua ſcribunt atque componunt. Ratio ſecunda ſcilicet ab elementis eſt talis: Oriente ſole mouetur aer, tenuatúrque & claret: occidente uerò contrà. Sanguis autem & ſpiritus, motum qualitatémque aëris circumfuſi, naturáque ſimilis ſequi neceſſariò cõpelluntur. Tertia ratio, quæ ab humoribus ducitur, eſt eiuſmodi: In aurora mouetur ſanguis, & regnat, mouetúrque tenuatur & calescit & claret: ſpiritus uerò ſanguinem ſequi imitaríque ſolent. Verum accedente nocte melancholia illa craſsior & frigidior, atque pituita dominãtur, quæ ſpiritus ad ſpeculandum ineptiſsimos procul dubio reddunt. Quarta, quæ trahitur ab ordine rerum, hæc erit: Dies uigiliæ, nox ſomno tributa eſt. Quoniam quum ſol uel ad hemiſphærium noſtrum accedit, uel ſuper ipſum incedit, radijs ſuis meatus corporis aperit, atque à centro ad circumferentiam humores ſpiritúſque dilatat, quod quidem ad uigiliam actionéſq; excitat atque conducit. Contrà uerò quando recedit, omnia coarctãtur, quod naturali quodam ordine inuitat ad ſomnũ, maximè poſt tertiam aut quartam noctis partem. Quiſquis igitur manè quidem dormitat, quãdo ſol mundúſq; excitat, ad multam uerò noctem uigilat, quando natura dormire iam, & à laboribus quieſcere iubet, hic abſque dubio quum ordini uniuerſi, tũ ſibiipſi repugnat, dum cõtrarijs ſimul motibus perturbatur atque diſtrahitur. Sanè dũ ab uniuerſo mouetur ad extima, ipſe ſeſe mouet ad intima. Atque cõtra, dum ab uniuerſo ad intima tra-

Aër à ſole tenuatur.

Aurora ſanguini amica.

Dies uigiliæ, nox ſomno dicata.

litur, ipſe ſe interim retrahat ad externa. Ergo peruerſo ordine mutuiſque contrarijs, tum corpus totum, tum ſpiritus ingeniúmque prorſus labefactatur. Quinto loco à natura ſtomachi in hunc modũ argumentamur: Stomachus diuturna diurni aëris actione, apertis poris admodum dilatatur, euolantibúſque ſpiritibus tandem ualde debilitatur. Igitur ſubeunte nocte, nouam ſpirituum copiã exigit, qua foueatur. Quapropter quicunque eo tẽpore contemplationes longas & difficiles inchoat, ipſos ad caput ſpiritus retrahere uidetur. Hi uerò diſtracti neque ſtomacho ſatis, neque capiti faciunt. Maxime uerò nocet, ſi poſt cœnam lucubrantes, diu eiuſmodi ſtudijs attentius uacabimus. Pluribus enim tunc ad concoquẽdum cibũ ſpiritibus, multóq; calore ſtomachus indiget. Hæc uerò duo, lucubratione ſtudióq; tali diuertũtur ad caput. Quò fit, ut neque cerebro, neque ſtomacho ſuppetant. Adde quod caput ob eiuſmodi motum, craſſioribus cibi repletur uaporibus, atque cibus in ſtomacho à calore & ſpiritu deſtitutus, crudeſcit & putret, unde rurſus caput opplet atque lædit. Denique matutinis horis, quando ſurgendũ eſt, ut excrementis omnibus ſomno retentis ſingula mẽbra purgentur, tunc id quod peſſimum eſt, qui nocte lucubrando concoctionẽ penitus interruperat, idem dormiendo manè, excrementorum expulſionem diutius impedire compellitur. Quod quidem tam ingenio quàm corpori, medici omnes obeſſe quamplurimũ arbitrantur. Meritò ergo qui noctẽ contra naturam pro die, atque conuerſo, diẽ rurſus pro nocte utuntur, tãquàm noctuæ, ij etiam in hoc uel inuiti noctuas imitantur, ut quẽadmodum illis ſub ſolis lumine caligant oculi, ita & ijs mentis acies ſub ueritatis ſplẽdore caligat. Sexto loco à ſpiritibus idẽ ita probatur. Spiritus fatiga-

Lucubratio nocturna ſtudijs ſummè noxia.

Excrementum tardius pernicioſum.

tione diurna præſertim ſubtiliſſimi quiq; denique reſoluuntur. Nocte igitur pauci craſſiq; ſuperſunt, literarum ſtudiis ineptiſſimi, ut non aliter mancis horum fretum alis ingenium uolare poſſit, quàm ueſpertiliones atque bubones. Contra uerò poſt ſomnum manè ſpiritibus recreatis, membriſq; adeò corroboratis, ut minimo ſpirituum adminiculo egeant, multi ſubtileſque ſpiritus adſunt qui cerebro ſeruiãt, atq; expeditius obſequi poſſunt, in membris fouendis regendiſque parum admodum occupati. Poſtremo ſeptima ratio ſic à phantaſiæ natura deducitur. Phantaſia, ſiue imaginatio, ſiue cogitatio, ſeu quouis alio nomine nuncupanda uidetur, multis, longis, contrariiſ in uigilando imaginibus, cogitationibus, curiſq; diſtrahitur atq; turbatur. Quæ quidem diſtractio perturbatioque ſequenti cõtemplationi tranquillam ſerenámque mentem penitus poſtulanti, nimium cõtraria eſt. Sola uerò nocturna quiete, agitatio illa ſedatur tandem atq; pacatur. Igitur accedente quidẽ nocte ſemper turbata mente, recedente uerò, ut plurimum mente trãquilla ad ſtudia nos conferimus. Quicunque uerò mente nimium agitata res ipſas iudicare conantur, haud aliter quàm illi qui uertiginem patiuntur, omnia uerti putant (ut Plato inquit) quum ipſi uertantur. Quamobrem ſcite Ariſtoteles in Oeconomicis iubet ante lucem ſurgere, aſſeritq; id & ad corporis ſanitatem, & ad philoſophiæ ſtudia prodeſſe quàmplurimum. Sed hoc ita accipiẽdum eſt, ut cibo & modica cœna matutinã cruditatem, & digeſtione deuitemus. Deniq; ſacer ille uates Dauid, omnipotẽtis tuba Dei, nunquã dicit ueſpere, ſed manè ſemper atq; diluculo in deũ ſuum canẽdum ſe cithara pſalterioq; ſurgere. Surgere quidem mente ea hora omnino debemus, mox etiam corpore, ſi modo id cõmode fieri poſſit.

Antelucano ſurgendum hora commoda.

Quæ ſit hora inchoandis ſtudiis opportunior, quiſve continuandi modus.

Cap. 8.

EX iis quæ in ſuperioribus diſputata ſunt, fermè iã ſatis cõſtat, opportune noſtra nos ſtudia exordiri, vel ſtatim oriente Sole, vel hora una ſaltem, vel duabus ad ſummũ ante ſolis exortum. Sed antequàm è lecto ſurgas, perfrica paulisper ſuauiterq; palmis corpus totum primo, deinde caput unguibus, ſed id paulò leuius. Hac in re te Hippocrates admonet. Nam frictione, inquit, ſi vehemens ſit durari corpus: ſi levis, molliri: ſi multa, minui: ſi modica, impleri. Quum è lecto ſurrexeris, noli ſubito lectioni meditationiúe prorſus incumbere, ſed ſaltem horæ dimidium cuilibet expurgationi concedito, mox meditationi accingere diligenter, quam ad horam circiter unam pro viribus prorogabis. Deinde remittes paulisper mentis intentionem, atque interim eburneo pectine diligenter & moderate pectes caput, à fronte ceruicem verſus quadragies pectine ducto. Tum ceruicem panno aſperiori perfrica, denuo reuerſus ad meditandum, duas inſuper horas, aut ſaltem horam unam ſtudio dedicato. Produci verò nonnunquàm ſtudia poſſunt, ſed aliquanta interdum intermiſſione facta, ad horam uſque meridianam. Quin etiam interdum quamuis raro, niſi cibum interim cogamur aſſumere, poſt meridiem circiter horas duas. Sol enim circa ortum potens eſt, potens & in medio cælo. In plaga quoque illa cæli, quæ medium proxime ſequitur, quam nonam Aſtronomi vocant, & ſapientiæ domum, Sol maxime gaudet. Quoniam verò poëtæ omnes Phœbum Muſarum ſcientiarumque ducem eſſe volunt, meritò ſi quid altius excogitandum eſt, his horis potiſſimum cogitetur. Si veſce

Lucubrationibus quo tempus ...

Hippocr. in eo lib. quem κατ' ἰητρεῖον inſcripſit.

Capitis pectendi ratio iteratis obſeruanda.

Phœbus ſcientiarũ dux.

quærendæ, horis iiſdem Phœbo duce quærantur. Reliquæ enim horæ, ueteribus diuiſque legendis potius quàm nouis propriiſque excogitandis accommodatæ uidentur. Semper autem meminiſſe debemus, quâlibet hora ſemel ſaltem paulisper remittendam eſſe mentis intentionem. Quum enim ob intentionem huiuſmodi ſpiritus reſoluantur, ueritò ſi nunquàm ceſſes tendere, lentus eris. Dum libras animo, interim corpore cõquieſce. Mala eſt defatigatio corporis, peior animi, utriuſque ſimul peſsima, oppoſitis hominem motibus ſimul diſtrahens, uitámque diſperdens. Denique haud ulterius meditatio procedat quàm uoluptas, potius uerò citrà.

Remittenda mentis intentio.

Vitandæ pituitæ præcepta.

Cap. 9.

O*Peræprecium fore uidetur, quæ noxia literatis eſſe diximus repetere breuiter, atque remedia ſingulis adhibere: Ergo ne pituita nimis augeatur, exercitatione quotidie ſtomacho fermè uacuo bis utendũ, nunquàm tamen laborioſa, ne acuti ſpiritus diſſoluantur, excrementa diligẽtiſsime ab omnibus meatibus expurganda. Sordes à corporis totius cute, capitis præcipue, tũ lotione, tum frictione penitus abſtergendæ. Vitanda alimenta frigida nimium, atque niſi obſtiterit atra bilis, etiã humida, & omnino quæ pinguia, uirulẽta, uiſcoſa, ut illa, glutinoſáq; ſunt, uel quæ facile putreſcere ſoleant. Si ſtomachus, uel natura uel ætate ſit frigidus, au[illegible] ṽẽdus omnino, ut certe minuẽdus aquæ potus. Moderatus cibus ſit oportet, ſed potio moderatior. Habitatio alta à graui nubilóque aëre remotiſsima, tum ignis, tũ calidi odoris uſu, humiditas expellẽda. Prohibẽdũ frigus à capite, maximè uerò ceruice atque pedibus: multis enim obeſt ingenio. Prodeſt moderat⁹ uſus aroma-*

Frigida alimenta uitanda.

tũ in frigidioribꝰ epulis, nucis muſcatæ præſertĩ, & cinnamomi, et croci, zinziberis quoq; cõditi manè ſtomacho uacuo, quod ſenſibus cũ & memoriæ maximè prodeſt.

Qua ratione uitanda ſit atra bilis.

Cap. 10.

PEſsimam uerò illam quã in ſuperioribus deteſtabamur atram bilem, hæc augent: Craſſum turbidúmque uinum, præcipue nigrum, cibi duri, ſicci, ſalſi, acres, acuti, ueteres, uſti, aſſi, fricti, carnes bouis & leporis, caſeus uetus, ſalſamenta, legumina, præcipue faba, lenticula, melongia, eruca, braſſica, ſinapis, radicula, allium, cæpa, porrum, mora, carieta. & quæcunque calefaciunt uel frigefaciũt, ſimulatq; deſiccant, & omnia nigra: Ira, timor, miſericordia, dolor, ociũ, ſolitudo, & quæcunque uiſum & olfactum auditúmque offendunt, omniũ uerò maximè tenebræ. Præterea exiccatio corporis nimia, ſiue longis nata uigilijs, ſiue multa mentis agitatione uel cura, ſeu frequenti coitu, uſuq́ue rerum calidarum multũ, atque ſiccarũ, ſeu immoderata quadã deiectione atque purgatione, uel exercitatione laborioſa, uel media ſiti, calore, uel ſicciore uẽto, uel frigore. Quũ uerò bilis atra ſemper ſicciſſima ſit, frigida quoque, licet non æque, huic certe reſiſtendũ eſt, rebus quidẽ mediocre calidis, humidis uerò quàm maximè, cibis elixis aſsiduè, qui coquantur facile, & ſubtilẽ gignant ſanguinem atque clariſſimũ. Sed interim ut ſtomachi & pituitæ ratio habeatur, perinde atq; bilis atræ, epulæ cinnamomo, & croco, & ſantalis cõdiantur. Conferunt ſemina peponis, atque cucumeris, & pinei nuclei abluti. Conueniunt lacticinia omnia, lac, caſeus recẽs, amygdalæ dulces. Conueniunt carnes, auium & pullorũ gallinaceorũ, quadrupedumq́ue lactentium, oua ſorbilia maximè, &

Atram bilẽ augentia.

Atræ bilis qualitas & remedia. [illegible]

ex membris animalium, cerebellum, dulcia mala, pyra perſica, pepones, pruna damaſcena, atque ſimilia: cucurbita rite cocta, herbæ humidæ, non uiſcoſæ: Ceraſea uerò, ficus, uuas, minime laudo. Nauſeam uerò & ſatietatem uehle deteſtor. Nihil autem aduerſus hanc peſtem ualentius eſt quàm uinum leue, clarum, ſuaue, odorum, ad ſpiritus præ cæteris perſpicuos generandos aptiſſimum. Nam, ut Platoni & Ariſtoteli placet, hic humor, hoc uino non aliter mollitur atque dulceſcit & claret, quàm uel lupini aqua perfuſi, uel ferrum flammis accẽſum. Verum quantum eius uſus ſpiritibus & ingenio prodeſt, tantum nocet abuſus. Præterea infundere aurũ uel argẽtum maxime ignitum, coriándrique folia in poculis, uel in ipſo iure prodeſſe cõſentaneum eſt, atque aureo uel argenteo uaſculo bibere, cibóſq; ſumere. Item perutile eſt: ſi ſæpe ſtomacho uacuo liquiritiæ ſuccus deglutiatur: ſuccus quoq; punici pomi dulcis, atq; dulcis arãcii. Conducunt nõ mediocriter ſuaues odores, tẽperati maximè: at ſi regnat frigus, ad calidũ declinãtes: ſin dominetur calor, uergentes ad frigidũ. Temperandi ſunt igitur ex roſis, uiolis, myrto, camphora, ſandalis, aqua roſacea, quæ frigida ſunt. Rurſus ex cinnamomo, citro, arancio, gariophilis, mentha, meliſſa, croco, ligno aloë, ambra, muſco, quæ calida. Verum flores proſunt in primis, & folia citri ſiue arãcii, odoráq; poma, ſed maxime uinũ. Odores eiuſmodi prout cuiq; cõueniunt, & naribus hauriendi ſunt, & pectori atq; ſtomacho admouendi. Odores uerò calidos multum ſiccóſq;, ſi ſoli fuerint & continui non probamus. Tenendus ore hyacinthus, qui animũ uehementer exhilarat. Hierobotana quoq;, id eſt ſclarea ſylueſtris, tum cibo tum odore confert. Bugloſſa rurſus, borago, meliſſa, horúmque trium aqua. Rurſus

Vinum quale ſtudioſis conueniat.

lactuca, endiuia, uua paſſula, lac amygdalinũ, menſæ familiariſſima eſſe debent. Fugiendus aër, aut ſeruẽs, aut glacialis nimium, aut nubilus, ſed aër temperatus ſereniuſq; liberrime admittendus. Mercurius, Pythagoras, Plato iubent diſſonantem animum uel mœrentem cithara, cantuq; tam conſtanti quàm concinno componere, ſimulatq; erigere. Dauid autẽ poëta ſacer pſalterio pſalmiſq; Saulem ab inſania liberabat. Ego etiam (ſi modo infima licet componere ſummis) quantum aduerſus atræ bilis amaritudinem dulcedo lyræ cantuſq; ualeat, domi frequenter experior. Laudamus frequentem aſpectum aquæ nitidæ, uiridis rubeiue coloris, hortorum nemorumq; uſum, deambulationẽ ſecus flumina, perq; amœna prata ſuauẽ, equitationẽ quoq;, geſtationem, nauigationemq; lenem ualde probamus, & uarietatẽ in primis, facileſq; occupationes, diuerſaq; negocia non moleſta, aſſiduam hominum gratioſorum conſuetudinem.

Aer tempe-ratus ſere-nuſq; ſtudi-oſis uſui.

Aquæ niti-dæ aſpectus ſtudioſis ne-ceſ.

De curatione ſtomachi.

Cap. II.

SEquitur ut curam ſtomachi quàm diligenter habeamus, ne nauſeam cruditatémue adducat unquàm ſatietas, caputq; offendat. Bis cibus quotidie ſumendus eſt, & modicus atq; leuis, Cinnamomo, mace, nuce muſcata moderate conditus. Semper tamen ſiccus cibus pondere alimenta mollia potũq; exuperet, niſi forte atræ bilis ſiccitatem admodum uereamur. Famẽ (ſi commode fieri poteſt) cibus ſtatim potius expectet. Auiditas utriuſq; ſuperſit menſæ. Faſtidium & ſaturitas procul abſint. Abſtinendum ab iis quæ ob nimiam humiditatem uel uirulentam & unctam uiſcoſamq; materiam ſtomachum relaxando debilitant, uel etiam frigida aut calidiſſima ſunt, aut propter duritiam ægre coquuntur. Et quæ talia

Cibi qualis & quomo-do ſtudioſo ſit ex uſu.

ſunt, ut diu poſt menſam palato ſaporẽ reddant moleſtiorem, ſiue inflent, ſiue caput multis uaporibus impleant: ab omnibus in primis quę facile uel extra aluum, uel in aluo putreſcãt. Dulces ſapores, aut acres ſi ſoli ſint, nullo pacto probamus: ſed dulces acri quodam uel acuto uel ſtiptico uolumus tẽperari. Maſtix & mentha ſicca, ſaluia recens, uuę paſſulę, cydonia poma cocta, condita ſaccharo, cicorea, roſa, corallus, lotus capparis, & aceto condi-ti ſtomacho amiciſſima ſunt. Mala prætereà punica ſapore inter acidũ dulcemque medio, & omnino quęcunque moderatè acida ſunt & aliquantulũ auſtera, quę medici ſtyptica uocãt, ſiue quę aliquantũ acuta ſint uel ſalſa uel aromatica: Myrobalani antẽ omnia ſuperant. Vinum quoque rubeũ potius quàm album, ſapore quaſi paululũ ſubamaro, ac niſi caliditas uel deſtillatio aliter poſtulauerit, optimum erit merũ bibitum paulatim. Omnino autem liquidiores epulę prius ſumendę quàm duriores. Sumpto uerò cibo cõueniũt, coriandrum, pomumque cydonium cõditum ſaccharo, mala punica, & pyra auſtera, meſpila quoque & perſica ſicca, atque ſimilia. Mandere uerò oportet antequã deglutiãtur ſingula exactiſſimè. Fouendus ſtomachus ſi oportet extrinſecus maſtice, roſa, mentha, corallo. Cauendum ne poſt cibũ, duabus aut tribus proximis horis uel cogitationi difficili, uel lectioni ſedulò incumbamus. Neceſſarię forſitan erunt horę uacationis quatuor, ſi cibus potuſue uberior fuerit, aut cibus durior. Malum eſt cibo potuue uẽtrem extendere, peſſimum ſtomacho ſic extento, difficilia cogitare. Aut igitur nutrimentũ ſume leuiſſimum, aut ſumpto, uaca donec quaſi cõcoxeris. Neque dormiendũ poſt cibum meridie, niſi maxima cogat neceſſitas, atque id quidem nõ prius quam horas duas uigilauerimus. Nocte

acida & ſtyptica cõfortant ſtomachum.

cibo ſumpto nõ protinus ſtudendum.

tamē ſumpta cœna, hora, ut uidetur, una uigiliæ ſat eſt. Coitus ſtomacho peſtilens, præſertim ſi uel ſaturo ſtatim, uel eſuriēte cōcumbas. Ocio mæret ſtomachus, exercitatione gaudet, niſi dum cibo ſit plenus. Sumpto cibo ſtatim modice deambulandum, mox uero ſedendum.

Cœna ſumpta hora una uigilia ſat eſt.

De iis quæ fouent membra præcipua & vires ſpiritus. Cap. 12.

SEd iam operæprecium facturus, ut nonnulla ex medicorum officina in medium producamus, quæ ſtomachi cordis, cerebri, ſpirituum ingenij, uires uel ſeruent integras uel reſtituant, ac ſi uel pituita uel atra bilis excreſcat, uel immineat nauſea, longè propellant. Omnes ſine controuerſia medici conſenſerunt, nihil eſſe ſalutarius theriaca, ſi fouendis confirmandiſque tum ſingulis membris & uiribus, tum ſpiritibus atque ingenio. Huius igitur in primis utemur drachmæ dimidia, aut ſaltem drachmæ tertia parte, bis qualibet hebdomada hyeme & autumno: Sed æſtate atque Vere ſemel uel ſola, uel ſi placet frigidis humidiſque temporibus cum pauculo mero claro, ſuaui: temporibus uerò calidis ſiccisque, præſertim ſi natura uel ætas ſit calidior, cum aquæ roſaceæ duabus uncijs aut tribus, ſtomacho ſcilicet uacuo, ſex aut ſeptem horis ante cibum. Si theriaca deſit, dabimus mithridatum. Sed ubi theriacam mithridatiumue ſumimus, eo die ab omni re calida penitus abſtinendū, & ſi æſtas aut uer fuerit, frigidis eſt utendum. Secundo uerò loco eadē in cauſa probatur ab omnibus aloe rite electa atque lota. Sume myrobalanorum chebulorum drachmas duas, roſarum purpurearū ſandali rubei, emblicorum, cinnamomi, croci corticis pomi citri, been, meliſſæ, id eſt citrariæ, ſingulorum drachmam unam, aloës electæ ritéque ablutæ drachmas

Pilularum confectio. duodecim. Ex iis cõfice pilulas optimo mero, quibus hebdomada qualibet ſemel utaris diluculo, eo ſcilicet pondere, quod naturæ tuæ conueniat: æſtate quidem cum aqua roſacea, alias uerò cum uino. Quibus autẽ diebus neq; theriacham, neq; pilulas aſſumes, utere confectione eiuſmodi manè atq; ueſpere duabus aut tribus ante cibum horis. Sume cinnamomi electiſsimi drachmas quatuor, chebularum myrobalanorum duas, & totidẽ emblicarum, croci, roſarum drachmam dimidiam, ſandalorum rubrorum drachmas duas, corallorumq; ſimiliũ drachmam unam, ſacchari albiſsimi quantum ſatis eſt. Funde ſaccharum aqua roſacea, atque ſucco citri uel limonum, æqualibus uidelicet portionibus, coquas ſuauiter. Deinde adde muſci tertiam drachmæ partem, atq; ambræ tantundem. Demum confice bolos ſolidos, quos morſulos uulgo nominant, auroq; inuolue. Tria hæc, ipſi eo uſu quo præſcripſimus, experti ſumus. Theriacã Aloes efficacia. & aloën, ita, ut diximus, temperatam, confectionemq; illam ſingulis conferre membris, uiribus & ſpiritibus, acuere ſenſus atque ingenium, memoriam confirmare. Pituitam quoque & bilem atque atrã bilem illis pilulis Aloeticæ pilulæ. facile uel educi uel emendari. Præterea ætati cuilibet & naturæ tria quæ diximus familiariſsima iudicãtur.

Pharmaca pituitæ repreſsiua atque edudictiua. Cap. 13.

SI aduerſus exundantem pituitam acrius pugnandum fuerit, pilulas aureas ex Hierapicra Galeni, uel quas Meſues Elephanginas nominat, dabimus Catarrhi remedia. ſcilicet quot & quoties oportuerit, uel etiam in robuſtiore natura pilulas ex hiera atque trochiſcis agarici pari portione compoſitas: ſemper uerò cum melle roſaceo liquido atque oxymelle aquaq; marathri, id eſt fœni-

culi. Qui certe ſyrupus in pituita digerẽda etiam ante pilulas atque poſt eas maximè prodeſt. Si unà cum pituita cæteri quoque humores turbent, pilulis ex Reubarbaro Meſues, uel pilulis quæ Sine quibus, à poſterioribus nuncupantur, opportune purgabimus. Omnem uerò uehementem repentinamq́ue deiectionem purgationémque penitus deteſtamur. Nam ſtomachum corq́ue debilitat, ſpiritus multos exhaurit, confundit humores, ſpiritus fumis humorum fuſcis obtenebrat.

Catarrhi & deſtillationis, communis ſtudioſorum peſtis remedia.

Cap. 14.

VBi caput propter pituitam diſtillationibus fluctuat, quandoque hora ſomni aliquot ex pilulis quas modo deſcripſimus, dabimus. Iubebimus præterea ea hora & alijs thus ſæpe mandere: nã mirifice deſtillationibus & ſenſibus omnibus memoriæq́ue ſuccurrit Rurſus muſcata nux & theriaca ore retenta probatur. Maiorana quoque, quam amaracum nominant, uel eius aqua admota naribus uel infuſa. Poſt cibum uerò alimentorum fumos coriandro, cydoniisq́ue coërcebimus.

De dolore capitis. Cap. 15.

SI caput ſæpe doleat humore grauatum frigido, præter illa quæ narrauimus, confectionem illam quam Diambram nominant, uel Diacori, uel Pliriſarcoticon tenere ore iubebimus. Quinetiã maſticem ſæpe mandere. Præterea linire frontem, tempora, ceruicem, maioranæ, fœniculi, rutæ folijs unà cũ oleo roſaceo tuſis, ſimiliter aloe, aceto, oleo, aquáque roſaceis perfecte diluta.

Viſus caligantis medelæ.

Cap. 16.

VBi oculi caligãt, neque rubent tamẽ, neq; aliud præbent ullum caloris indiciũ, tunc ſanè collyrium ex aqua fœniculi, maioranæ, chelidoniæ, rutæ adhibito croco & antimonio, confert. Sed aqua eiuſmodi prius denſiori panno eſt exprimenda. Nihil tamen admoueas oculis, niſi antea pilulis Lucis ſæpe purgaueris. Ac ſi caligantes oculi rubeant, ſubito pilulis ex fumo terræ cõpoſitis purga. Mox collyrium ex aqua roſacea & ſaccharo prodeſt. Nõnunquam uerò albumine oui, tutia, lacte adiectis quàmprimum epitulatur. Omnino autem quotidianus uſus marathri uiſum ſeruat & acuit. Semen quidẽ eius frequenter ore tenere oportet, folia uerò comedere. Triphera minor à Meſue deſcripta, optima eſt. Optimum quotidie uacuo ſtomacho myrobalanum chebulã conditam ſumere, atque cum ea nõnihil panis ex ſaccharo, marathróque in puluerem ducto cõpoſiti, quod inſuper ingenio mirum in modum, ac prodũcẽdæ uitæ prodeſt. Eufraſiæ quinetiã uſus, oculis eſt ſingulare præſidium. In omni uel dolore capitis, uel caligine oculorum, diuertendi ſunt retro uapores frictionibus cucurbitulisque. Ac ſi calor in cauſa ſit, ſanguisq; abundet, hirundines ceruici & humeris adhibebimus.

Eufraſia oculis ſuggelare præſidium.

De ſenſorio guſtus inſtaurando.

Caput. 16.

STomachus ſæpe literarum ſtudioſis guſtũ ferè omnẽ omittit: Si id pituitæ uitio incidit, quod acidus oris ſapor, uel ſaliua multa & glutinoſior indicat, poſtquàm aluum ſubduxeris medicinis, quas ſuprà narrauimus, aromatico roſaceo utere, ſcilicet ſaccharo roſaceo mixto, melle quoque roſaceo cum cinnamo: ſolo etiã uel zingibere condito, uel menthæ ſyrupo. Sed in primis theriaco. Sin autem bilis copia forte contingit, quod

quidem os amarum oſtendere ſolet, ſimiliter poſt purgationem ex Aloë, ſicut diximus, præparata, uel Reubarbaro adſume, uel Triaſandalum uel oxyſaccharũ, ſaccharo, aceto albo, & uino acrioris punici mali, compoſitum: Vel perſica, pyráue, ſiue condita ſiue ſyrupo confecta, ſicut Meſues docet, uel noſtram eiuſmodi confectionem geſtu ſaluberrimam. Sume ſacchari roſacei uncias quatuor, diamarenati uncias duas, diacytonites tantundem. ſcilicet uncias duas, mirobalanorum chebularum ſemunciam, emblicarum tantundem, ſandali rubei, coralli rubri, utrorumque æqua drachmam dimidiã. Funde inſuper Iuleb ex ſucco citri uel limonis uncias tres aut duas. Quod ſi ſtomachus debilis eſt, & frigidus, adijce duas cinnamomi drachmas. His ante cibum duabus horis utendum. Nauſeam ſemper ab utroque natam humore tollit diacytonites, & uſus capparis cum aceto. Item potus modicus ieiuno ſtomacho albi aceti roſacei, ſi duplo ſacchari pondere miſceatur. Rurſus menthæ ſyrupus atque abſynthij. Item mentha uel aceto condita, uel acido mali punici ſucco diluta atque rigata.

Exquiſitiſsima atræ bilis remedia.

Caput. 18.

Verum miſſis hæc tanquã leuiora iam faciamus, atque ad id quod periculoſiſſimum eſt, reuertamur, ad atrã bilem ſcilicet, quæ quoties abũdat & furit, quum corpus totum tum uel maxime ſpiritum quaſi quoddam inſtrumentum ingenij, ipſumque ingenium & iudiciũ labefactat. Primum in ea curãda præceptum ſit, ut docuit Galenus, ne repente illam educere cõtendamus, ne forte eius parte liquidiore ſubtilioreq; ſubducta, reſiduum denſius admodum, ſicciuſque reſideat, ſed paulatim molliatur digeraturque pariter atq;

educatur. Secũdum, ut interim tam cibus humidioribus, quàm lauacris dulcibus & modicis, unguentiſque ſimilibus caput & corpus totum ad ſummum pro uiribus humectetur, ea tamen cautione, ne uel deſtillatio irritetur, uel deſtruatur ſtomachus aut iecur, uel meatus corporis obſtruãtur. Tertium uerò, & id quidem maxime neceſſarium, ut continue cor foueatur, roboreturq́ue rebus congruis partim intus acceptis, partim extrà pectori naribúsue adhibitis. Aſpiciantur quoque & audiantur, odorentur, & cogitentur aſsidue quæ oblectent: Contraria uerò longius arceantur.

Confortatiua ſtudioſis neceſſaria.

Syrupi melancholicis maximo futuri cõmodo. Cap. 19.

Multa quidem à multis, aduerſus hunc humorem compoſita ſunt. Ego autem in præſentia tria quædam remediorum genera è plurimis adferam electiſsima omnium atque tutiſsima, accepta primum à priſcis, deinde à recentioribus cõfirmata, interdum etiam à nobis ad uſum noſtrum accommodata. In primo eſt ſyrupi optimi compoſitio: In ſecundo pilulæ probatiſsimæ: In tertio electuaria ſaluberrima. His tribus opportune adhibitis, melancholicus humor mollitur & digeritur atque ſoluitur: ſpiritus acuuntur & illuſtrantur, fouetur ingenium, memoria confirmatur. Syrupus eſt huiuſmodi: Sume boraginis, bugloſſæ, florumq́ue utriuſque, meliſſæ, capillorum Veneris, endiuiæ, uiolarum, cuſcutæ, polipodij, ſenæ, epithymi, ſingulorum quantum manu capitur, pruna Damaſcena numero uiginti, odora poma numero decem, paſſularum unciam unam, liquiritiæ unciam dimidiam, cinnami, ſandali rubri, corticũ citri, ſingulorũ dragmas tres, croci drachmã dimidiam. Coquantur in aqua omnia præter epithymũ

Melancholicũ ſoluentia pharmaca.

Memoriã tribus iuuari.

& aromata, donec pars tertia cõſumatur. Decoctio expreſſa poſt, cum ſaccharo iterum & epithymo moderate coquatur. Poſtremo infundantur aromata ſcilicet cinnamum atque crocus. Huius ſyrupi aurora calefacti unciæ treis bibantur, ſimulque unciæ duæ aut treis atque bugloſſæ, atque unà cum iis ex ſequẽtibus pilulis accipi debent duæ ſaltem, aut plures, prout cuique conuenit, eo ſcilicet pacto ut aluus quotidie paulum moueatur.

Pilulæ ad humores uitioſos molliendos & expurgandos. Cap. 20.

Pilularum uerò quantum ad propoſitum ſpectat, duo ſunt genera: aliæ delicatis congruunt, robuſtioribus aliæ. Primæ, aureæ ſiue magicæ nominari poſſunt: partim Magorum imitatione: partim noſtra inuentione, ſub ipſo Iouis Venerísque fluxu compoſitæ, quæ pituitam, bilem, atram bilem educunt abſque moleſtia, ſingula membra corroborant, ſpiritus acuunt & illuminãt: ita eos dilatant, ne conſtricti mæſtitiam pariant, ſed dilatatione & lumine gaudeant: Ita rurſus ſtabiliunt, ne extentione nimia euaneſcant. Sume igitur auri grana duodecim, maximè foliorũ eius ſi pura ſint, thuris, myrrhæ, croci, ligni aloës, cinnami, corticis citri, meliſſæ, ſerici crudi coccinei, menthæ, been albi, been rubei, ſingulorum drachmam dimidiam, roſarum purpurearum, ſandali rubri, coralli rubri, myrobalanorum trium, ſcilicet emblicarum, chebularum, Indarum, ſingulorum drachmam unam, aloes rite ablutæ tãtundem quãtum cunctorum pondus. Confice pilulas mero quàm electiſſimo. Sequuntur pilulæ ad ſoluendam melancholiam aliquanto ualidiores, uerũtamen minime uiolentæ. Sume peoniæ, myrrhæ, ſtichados Arabici, meliſſæ, thuris, croci, myrobalanorum trium, ſcilicet emblicarum,

Pilula aurea ſiue magica.

chebularum Indarum, roſarum, ſingulorum drachmam unam, trochiſcorum agarici, polipodij, epithymi, ſenæ, lapidis lazuli rite loti & præparati, lapidis Armeni effecti ſimiliter, drachmas treis ſingulorũ, aloes lotæ uncias duas, uino perfecto pilulas confice. Si cũ melancholia manifeſta caliditas dominetur, quæ in hac compoſitione ſunt frigida, ad tertiam inſuper ponderis ſui partem augenda erunt. Has pilulas ut literarum ſtudioſis conuenit, Græcorum, Latinorum, Arabumque imitatione compoſui: nolui uerò fortiora miſcere, quale ueratrũ, quo Carneades fanaticus utebatur. Viris enim literatis tantum uel paulò firmioribus conſulo, quibus nihil peſtilentius eſt quàm uiolentia: ideò prætermiſi pilulas Indas, lapidiſque lazuli uel armeni notas, & quam compoſitionẽ Ieralogodion appellant. Si denique decet ſimpliciorem compoſitionẽ inſerere, qua ego familiaribus utor: Sume aloës lotæ unciam unam, myrobalanorum emblicarũ atque chebularum, utriuſque pariter drachmas duas, maſticis drachmas duas, duas quoque roſarũ præſertim purpurearum, confice pilulas uino. Proinde pilulis aut ijs, aut illis, ex ijs ſcilicet quas probauimus, nemo unquàm ſolis uti debet, ne forte nimium exiccetur: quod quidem in melancholia peſſimum eſt, imò unà cum ſyrupo, quem ſecuti partim Meſuen, partim Gentilem Fulginatem ſuprà deſcripſimus, uel cum uini odori leuiſque unc. una ſiue duabus ſiue tribus, ut cuique conuenit: Aut cum aqua mellis & paſſularum atque liquiritiæ: Aut ſi ubi caliditas dominatur, cũ Iuleb uiolaceo aquáque uiolacea. Omnino autem conſulo literatis, quicunque ad atrã bilem ſunt proniores, ut hac purgatione his quolibet anno, Vere ſcilicet autumnóque utantur, diebus quindecim continuis uel uiginti, pilulis ſcilicet

cū ſyrupo atq; ſimilibus. Quicunq; uerò paulò minus huic morbo obnoxij ſunt, ſat habebunt ſi pilulas primas aut ultimas certo anno ſumant, ſemel hebdomada qualibet, æſtate quidē cum Iuleb, ut diximus, alias uerò cū uino.

A liquidarum medicinarum uſu medelæ.

Cap. 21.

MEminiſſe uerò oportet, ubi maximum in exiccatione periculū imminet, purgare tamen neceſsitas cogit, operæ precium eſſe pilulas intermittere, atque in ipſo ſyrupo uel ſimili quadā decoctione, facta in aqua bugloſſæ, quando purgandum eſt, interdū infundere diaſenæ, uel diacatholiconis, uel Triphera perſicæ unciam unā, aut ſaltem dimidiam. Quod ſi uel corpus robuſtius ſit, uel aſtrictior & durior aluus, addere electuarij Hamech drachmam unam aut duas. Vtilis quoque hic eſt confecta Caſia, melior Manna. Nec omni melancholiæ ſpeciei conueniunt, ſed illi maxime quæ aduſtione creatur. Sin autem melancholia naturalis ſit, conueniunt quidem, uerum præcipue ſi in ſyrupo addatur polipodij portio dupla uel tripla, ſimiliter liquiritiæ croceique & paſſularum. Item medicinæ addantur mellis roſacei liquidi unciæ duæ. Quoties uerò ſirupus ſumendus ſit, in ſuperioribus diximus. Sed medicina cum ipſo ter uiginti diebus ſumenda erit. Verum ſi melancholicus nullus humor appareat, tantum uerò complexio melancholica, ſcilicet frigida membrorum qualitas atque ſicca, memento ducere aluum uel mittere ſanguinem minime expedire, ſed reliqua duntaxat facere, quæ uel diximus, uel dicemus: præſertim quæcunque ad corpus pertinent, mediocriter calefaciendū, atque magnopere humectandum, ſpiritúſque quoad fieri poteſt illuminandos, fouendaque mēbra. Vbi uerò ipſe

Medicina liquida.

Melancholicus humor innatus quomodo curandus & ſoluendus.

atræ bilis humor exundat, non malefacimus tantū corpus atque humorem, ſed etiam ſoluimus aluum ea cautione quā diximus: Nunquàm uerò uehementer. Siquidē Plato in Timæo nos monet, diuturnum morbum, qualis eſt melancholicus, nō eſſe nimis ualentibus medicamentis atque moleſtis pharmacis irritandum.

Sanguinis mittendi Canones.
Cap. 22.

Copioſioris ſanguinis nota.

SVnt nonnulli in ſanguine mittēdo audaciores, quos medici ſapientes admodum deteſtantur. Nam ſanguis eſt atræ bilis temperamentum, ſpiritus fomes, uitæ theſaurus. Solum uerò ubi abundantiam ſanguinis indicat uel profuſior riſus, audaciáque & confidentia multa, uel color rubens, uenarúmq; tumor, mittere ſanguinem literatis quando res poſtulat, debemus è uena lienis ſiniſtri brachij, lata quidē inciſione, quatuor uncias manè, ueſpere totidem. Deinde paucos poſt dies ſaltem ſeptem, ad ſummum quatuordecim, tum frictione quadam aſperiore, tū admotis hirundinibus, quas Sanguiſugas nominant, mariſcas irritare, ut ſanguinis unciæ tres aut quatuor inde deſtillent. Hæc ambo robuſtioribus tantum facienda uidentur. Debilioribus uerò, ſi neceſſitas poſtulat, mariſcas ſolum ſicut docuimus, irritare Sed neque uentrem medicinis ſoluere, neque mittere ſanguinem licet, niſi prius clyſteribus pinguibus mollibúſque lenieris. Atque hoc ſit in melancholica natura commune præceptum, dandam eſſe operam, ut ſi oportuerit, eiuſmodi clyſteribus frequentatis uenter inferior lubricus ſemper ſit atque purgatus.

Sanguinis abundantioris nota.

Sanguinis miſsio.

De electuariis & Confectis.
Cap. 23.

SEquuntur Electuaria, ex quibus laudo equidē quod Raſis, Exhilarans appellauit. Præterea quæ in libro De uiribus cordis Auicenna compoſuit, ſed multo magis quod Meſues ita conſcribit: Sume crudum ſericum colore coccineo nuper tinctum, pondere libram unam: id merge ſucco pomorum dulcium & ſuauiter, redolentium, atque ſucco bugloſſæ, aquaque roſaceæ ſingulorū libra una, poſt quatuor & uiginti horas, totū id coque ſuauiter, donec aqua rubeat. Deinde extrahe ſericum, atque inſuper exprime diligenter Infunde mox ſacchari cādidiſſimi centū & quinquaginta drahcmas, coque rurſus, donec quaſi mel ſpiſſetur: Amoue tunc ab igne, atque infunde dum calet, ambræ crudæ diligenter concisſæ drachmas ſex, ut liqueſcat ambra, permitte Poſtremo adde his puluerem eiuſmodi: Sume ligni aloēs crudi, cinnamu, utriuſq; æque ſex drachmas, lapidis lazuli rite abluti drachmas tredecim, unionum, id eſt albarum margaritarum drachmas duas, auri ueri drachmam unam, muſci electi partem drachmæ dimidiam. Dantur ex eo cum uino drachmæ duæ uel una, manè ac ueſpere ante cibum tribus aut quatuor horis. Id mihi præ cæteris ualde placet. Verūtamen probo etiam diamuſcum Meſues dulcem, compoſitionemque gemmarū, modo cū aqua roſacea adſumantur. Laudarem quoque mirificè quod eſt à Petro Ebanenſi philoſopho ſummo conflatum, niſi ipſemet ex eius immoderato uſu dilationem exhalationémque ſpirituum nimiā formidaret Quamobrem duo quædam inſuper excogitaui tutiſſima, atque ob temperationem ſuam cuilibet tempori, ætati, naturæ conuenientiſſima, in quibus miſcetur utile dulci: Quæ tantū nutriunt quantum fouent & roborant: Præterea ſpiritui & ingenio tantū ſtabiliendo, quantum acuendo

Exhilarās.

Electuaria tutiſſima.

& illuſtrando conueniunt. Sume ſacchari roſacei uncias quatuor, ſacchari unà cum floribus bugloſſæ concocti uncias duas, corticis pomi citri ſaccharo cõditi unciam unam, chebulæ conditæ uncias duas, cinnami electi drachmam unam, ſandali, coralli ſcilicet utriuſque rubri, item ſerici coccinei crudi, & conſciſſi, croci, margaritarum, ſingulorũ drachmam dimidiã, auri, argenti ſingulorum tertiam drachmæ partem, ambræ, muſci, utriuſque grana duo. Funde omnia ſimul ſucco citri uel limonis, ſaccharo cocti. Sequitur confectio altera aliquãto ſalubrior, certe multò ſuauior. Sume amygdalarum dulcium quatuor uncias, nucleorum pineorum ſcilicet ablutorum diei unius ſpacio ſeminum cucumeris, utrorumque pariter uncias, ſacchari duri quod Candum, id eſt candidum uocant, quatuor uncias, ſacchari alterius & albiſſimi libram unam atque dimidiam: Funde cuncta hæc aqua roſacea, atque limonis & citri in qua extinctum fuerit ignitum aurum & argentum, ſimul coque ſuauiter. Demum adde cinnami, been rubri, coandali rubri, coralli ſimilis, ſingulorum drachmam unam, margaritarum nitidiſſimarum, croci, ſerici crudi coccinei minutiſſime attriti, ſingulorum drachmam dimidiã, auri argenti utriuſq; grana duodecim, hyacinthi, ſmaragdi ſaphiri, carbunculi, ſingulorũ tertiam drachmæ partem. Si cui uerò deſunt aurum, argentum, ambra, muſcus precioſi lapilli, confectiones illæ etiam prodeſſe multum ſine his poterunt. Quarum treis potiſſimum eligo, unam ſcilicet Meſues, quam recenſui, duas uerò noſtras, quas modo deſcripſimus. Quo uerò pacto iis utendum ſit, ſuperius ſatis expoſuimus. Si quis autem ſimplicius aliquid appetat, omnibus tamen accommodatum, hic citri pomum perfecte maturum, integrum perfecte

contundat, multóq; ſaccharo & multo roſarũ ſucco adhibito coquat: coctum verò modico cinnamo crocóque condiat, aut aromatico roſaceo: utatur ſic tẽperato. Sume aromatici roſacei unciam unã, ſacchari roſacei, ſacchari diabugloſſati, utriuſque uncias duas, aut ſimiliter, miſceat Diamuſcum. Quanquam enim duo hæc non ſint ſimplicia, tamen facile ſatis habentur. At ſi caliditas timeatur, diaprunis & ſaccharũ violaceũ adiungantur.

Emaciantis vigiliæ remedia.

Cap. 24.

SAepe melancholicis, præſertim literatis accidere ſolet, ut nimium exiccato cerebro, vigilijs longis extenuentur. Quoniã verò nihil atra bilis mala magis auget, quàm longa vigilia, tanto malo omni ſtudio ſuccurrendũ. Ideò lactucas poſt cibos alios edant unà cũ pane modico, pauculo croco, vinumque parum ſorbeant poſt lactucam, neque ultra horam lucubrent: Quumque ſe dormitum conferunt, confectionem eiuſmodi ſumant, In qua ſeminis papaveris albi unciæ duæ ſint ſeminis lactucæ uncia una, amomi, croci: ſcilicet utriuſq; pars drachmæ dimidia, ſaccari unciæ ſex: Dilue & coque omnia ſimul ſyrupo papaveris: Edant huius drachmas duas ſimulq; nõnihil ſyrupi papaveris guſtent aut vini, Illinias eis frontem tẽporáq; oleo ex violis, & ex nenufare adiecta camphora. Item lacte oleóq; amygdalino atq; violaceo. Odorem croci & camphoræ, putaminumque dulcis mali naribus admovebis: Aceti inſuper modici, ſed aquæ roſaceæ plurimæ. Sternes quoq; lectũ plantarum folijs frigidarum. Aures ſuavibus cantibus ſonisque delinies. Humectabis ſæpe caput eiuſmodi lavacris, ſcilicet aqua in qua cocta ſint fruſta papaveris, lactucæ, portulacæ, malvæ, roſarum, vitis ſalicis, arundinisque folia, addi-

Extenuatis vigilia quomodo medearis.

Vigiliæ immoderatæ remedia.

ta camomilla. Balneis quoque dulcibus ex rebus eiuſmodi ſæpe tibiæ brachiaque, ſæpe totum corpus eſt humectandum. Lac inſuper bibere mixtum ſaccharo ſcilicet ſtomacho uacuo, ſi modo ſtomachus optime tolerauerit, maxime prodeſt. Humida hæc melancholicis, etiam ſi ſatis dormiant mirifice conferunt. Memento lac amygdalinum menſæ familiariſsimum eſſe debere.

Amygdalinũ lac ſtudioſorũ mẽſis familiare.

Memoriæ hebetis atque obliuionis remedia.

Cap. 25.

Hebetudini atque obliuioni remedia.

ACcidit uerò nonnunquàm ut ſtudioſis, uel quia ſedulo inclinato capite legant ſcribant'ue, uel quia ocio nimio torpeant, pituita quædam uiſcoſior unà cum frigidæ nimis melancholia caput occupans grauet, atque hebetes obliuioſoſque efficiat. His ergo caput exonerandum eſt iis remedijs, quæ alias diximus pituitæ conuenire. Sin minus illa ſuffecerint, ad pilulas Indas & cocchias ieralogodiōq; cōfugito. Præterea ad ierā diacoloquintidos uel Archigenis, uel Andromachi, uel Theodotionis, aut ad pilulas Indæi, quas Meſues in capitulo De capitis dolore deſcribit. Quod ſi natura ætas'ue frigidior ſit, nec æſtas obſtiterit, poſt purgationē utere confectione illa anacardina, quam Meſues ſapientum confectionem nominat in Antidotario. Rurſus anacardina illa, quam in capitulo De obliuione ex ſententia filij Zachariæ recēſet. Da ſummo mane drachmam unam, ſed qui eā ſumit, ab ira, coitu, ebrietate, labore, rebúſq; calidis eo die prorſus abſtineat. Hæc quidem aduerſus hebetudinem obliuionémque ualētiſsima ſunt. At uerò ſi familiaria magis optes, da gingiber conditum, ſed modico thure mixtum, quod ſenſibus & memoriæ magnopere prodeſt, præſertim his adiectis, ſcilicet melle anacardi, melle chebularū, acoris, ciperis, am

bra, muſco. Prodeſt etiam diambra, pliris ſarcoticon, & diacori. Sed hæc ore diutius retinenda, naribus etiam & auribus infundenda, odor quoque thuris amaraci, marathri, nucis muſcatæ, rutæ, garyophilorum, prodeſt non mediocriter. Memento tamen theriacam in his atq; ſimilibus, quemadmodum ab initio diximus, nulli unquam remedio poſtponendam. Præterea hebetibus obliuioſiſque tempora & ceruicem unctiõe eiuſmodi unge. Sume olei ſambucini unciam unam, olei de been uncias duas, euphorbij unciam dimidiam, caſtorei quoque tantundem, perfricabis brachia, crura, ceruicemque uehementer. Ac ſi opus fuerit, ceruici cucurbitulas admouebis. Verticem præterea capitis amaraco, thure, nuce muſcata tunſis operies atque fouebis.

Theriaca nulli remedio poſtponenda.

Spirituum cuſtodiæ nos eſſe intentos debere. Cap. 26.

SI homines ueritatis cupidi, tanta medicorum diligentia corporeum ſpiritum curare debent, ne forte omnino neglectus, uel impedimento ſit, uel inepte ſeruiat quærentibus ueritatem, multo procul dubio diligentius incorporeum ſpiritum, id eſt, intellectum ipſum diſciplinæ moralis inſtitutis colere decet, quo ſolo ueritas ipſa quum ſit incorporea, capitur. Neque enim fas eſt ſolum animi ſeruum, id eſt corpus colere, animũ uerò corporis dominum regemque negligere: præſertim quum Magorum Platoniſque ſententia ſit, corpus totũ ab animo ita pendere, ut niſi animus bene ualuerit, corpus bene ualere non poſſit. Quapropter medicinæ autor Apollo, non Hippocratem, quamuis ex ſua ſtirpe genitum, ſed Socratem ſapientiſſimum iudicauit. Quippe quum quantum Hippocrates corpori, tantum Socrates animo ſanando ſtuduerit: quanquam quod tentauerant

Spirituũ cura habenda

illi ſolus Chriſtus effecit. Proinde mentem noſtrã opti-
mis colere moribus à Socrate idcirco iubemur, ut lucem
ueritatemque à nobis naturæ instinctu quæſitã ſerena
mente facilius aſſequamur: quãto magis ueritatẽ ipſam
diuinam in primis religione ſancta fas eſt uenerari? Ad
quam quærendã capiendãque non aliter creata mens
eſt, quàm oculus ad lumen ſolis perſpiciendum. Atque,
ut Plato noſter inquit, quemadmodũ uiſus nihil uſquàm
uiſibile perſpicit, niſi in ipſo ſummi uiſibilis, id eſt ſolis
ipſius ſplendore, ita neque intellectus humanus intelli-
gibile quicquam apprehendit, niſi in ipſo intelligibilis
ſummi, hoc eſt dei lumine nobis ſemper & ubiq; præſen
te. In lumine inquã, quod illuminat omnem hominem
uenientem in hunc mundum. In lumine de quo canit
Dauid: In lumine tuo uidebimus lumen. Profectò quem
admodum purgatis oculis, inque lumen ipſum aſpicien
tibus, ſubitò ſplendor eius infunditur, coloribus figu-
risq; rerum abunde refulgens: ita quum primum ab om
nibus corporis perturbationibus per moralem diſcipli-
nã purgata mens eſt, atq; in diuinam ueritatem, id eſt,
deum ipſum religioſo quodã flagrantiſſimoque amore
directa, ſubito, ut diuinus inquit Plato, diuina
menti ueritas influit, rationes que ueras, quæ in ipſa cõ-
tinentur, quibúsue omnia conſtant, feliciter explicat:
quantoq; mentem circumfundit lumine, tãto ſimul &
uoluntatem gaudio beate perfundit.

MARSILII *FICINI FLOREN*TINI, IN LIBRVM SECVNdum de Vita producenda, ad Philippum Valorem, epiſtolare Prooemium.

Qvanquam Plato noſter Genio ſuo uixit, & uicturus eſt, ut arbitror, dũ mundus ipſe uiuet, meus me tamen Genius huc ſemper impellit, ut poſt diuinũ cultũ ante omnia Platonis uitã proſpiciã. Ad hoc ipſum iam diu nobis aſpirat præ cæteris Medica domus. Ad idem conſpiras & tu mi Valor, Medicum amiciſsimus, & Platonicæ gloriæ atque diſciplinæ admodum ſtudioſus. Quã ergo uitam Platoni ſemper exopto, eandem opto Medicibus ſimilique Valori. Quamobrem hortor & obſecro te mi Valor, ut quanta ſemper opera gloriæ Platonicæ faues, tanta aliquando diligentia præcepta hæc noſtra de uita producenda legas atque ſerues: quibus diu uiuens reſurgenti nuper diſciplinæ Platonis diutius unà cum magnanimo Laurentio Medice patrocinari poſsis.

Vale.

MARSILII FICINI FLORENTINI, MEDICI ATQVE PHILOSOPHI CELEBERRIMI DE uita producenda, ſiue longa Lib. II.

Ad perfectionem ſcientiæ neceſſaria eſt vita longa, quam diligentia præſtat. Cap. 1.

AD artem ſcientiamque perfectam non tam uel docilitas ingenij, uel memoriæ firmitas, quàm prudentis iudicij perſpicacia nos perducit. Iudicium uerò propter ambiguitatem ex coniecturarũ diuerſitate conceptam, adeò difficile eſt, ut experimẽto ſit neceſſario confirmandum. Experimentum quoque fallax, tum propter iudicij ipſius difficultatem, tum propter fugacem opportuni in experimento captando temporis breuitatem. Quibus ſanè de cauſis, artem eſſe longam unà cum Hippocrate rectè concludimus, nec poſſe nos eam niſi uitæ longitudine conſequi. Vitam uerò longam non ſolum ab initio ſemel fata promittunt, ſed noſtra etiam diligentia præſtat. Quod & Aſtrologi confitentur, ubi de Electionibus & imaginibus agunt: & medicorum cura diligens, experientiaque confirmat. Qua quidem prouidentia non ſolum homines natura ualidi ſæpiſſime, ſed etiam ualetudinarij uitam longam aliquando conſequuntur, ut non mirum ſit Herodicum quendam literarum ſtudioſum omnium ſui temporis infirmiſſimum, ut Plato & Ariſtoteles te-

Artium experimentum fallax.

Herodicus ualetudina-

ſtantur, eiuſmodi prouidentia annum ferè centeſimum impleuiſſe: Plutarchus præterea narrat multos corpore alioquin parum firmo, uitam ſola diligentia longam cõſequutos. Mitto in præſentia, quot imbecillos ipſe noueram prudentiæ munere robuſtiſſimorum annos ſuperauiſſe. Neque igitur inutile fuerit, neque uanum poſt librum De curanda ualetudine literatorum à nobis compoſitum, præcepta quædam inſuper ingenijs ſcientiæ cupidis ad uitam longam conducentia, tradere. Inſtituta uerò hæc nec inertibus ignauiſque communicari uolumus. Quid enim cupiamus iſtos diu uiuere, qui nec uiuunt quidem, quaſi fucos nutriamus, non apes? Nec hominibus diuulgari, perdita uoluptatum libidine diſſolutis, qui breuem quotidie uoluptatem longæ uitæ ſtulti præponunt. Nec improbis iniquiſque patefieri, quorum uita mors eſt bonorum. Sed uiris duntaxat prudentibus atque temperatis, ſolertis ingenij uiribus humano generi, uel priuatim, uel publice profuturis.

rius pruden
tia vitam ui
xit longam

Vitalem calorem nutriri humore, cuius vltrà citráque exceſſu fieri corruptionem diſſolutionémque. Cap. 2.

Vita quidem tanquam lumen in naturali calore conſiſtit. Caloris uerò pabulũ eſt humor aerius, atque pinguis quaſi oleum. Siue igitur humor eiuſmodi forte deficiat, ſiue prorſus excedat, uel inquinetur, calor naturalis ſtatim debilitatur, & tandem debilitatus extinguitur. Si humoris defectu calor debilitatur & perditur, mors reſolutione contingit. Si potius obruitur humoris exceſſu uel uitio, uita ſuffocatione perit. Suffocatio uerò humoris cuiuslibet exundantia uel putrefactione contingit, præſertim pituita uel excreſcente uel quomodolibet putrefacta, ut non imme-

Ἀμετρία νόσον τί-
κτει.

ritò pituita petens uitam fuerit nominata. Præcepta igitur ad producendam uitam maxime neceſſaria: hinc quidem reſolutionem, inde uerò ſuffocationem putrefactionemque æque deuitant. Æque inquam ratione cõmuni. Nam ſi calidiorem ſicciorem ue hominem fortè curant, & cui meatus quidem aperti ſunt, humores autẽ ſpiritusque ſubtiles reſolutioni magis occurrunt. Sin autem contraria ratione corpus affectum tractant, potius ſuffocationi ſubueniunt. Maxime uero in alterutro ſtudent, ſi ad alterutrum locus tempúsue declinet. At ubi ingenioſis ſtudioſisque conſulitur, utrunque præceptum fermè eſt pariter neceſſarium, in utroque ſimiliter laboratur. His enim acutum quidẽ calidumque ingenium, & imaginationis motus aſſiduus, reſolutionẽ: ocium uerò corporis atque cruditas, ſuffocationem minitari uidetur. Nuſquàm igitur medici uehementius quàm in eiuſmodi hominum curatione laborant. Etſi tota libri ſuperioris diſputatio ad prorogandam uitam maxime confert: propriam tamen quandã res tanta curã, qualem deinceps quoad potero paucis cõprehẽdã, poſtulare uidetur.

Quomodo ſint temperandi calor & humor quodam Mineruæ conſilio.

Cap. 3.

Cæterum dum oleum iſtud pingue, igneo huic uigori noſtro neceſſarium, pingui Minerua tractamus, Minerua interim oliuifera olei uitalis origo, almi uidelicet Iouis capite nata ridet, quod ſui muneris quantitatem plane cernentes, interea non ſatis uidimus quantitatẽ. Ridens ergo, nobis, inquit oleũ nõ modo quantum ſat flammæ nutriendæ foret, abũde dedi, ſed etiam ſine amurca ſyncerum infudi lucernæ. Hæc ille. Nos autem inter loquendum errantes offendimus quo-

niam lucerna pedibus noſtris uerbum ſuum nondũ nobis auditum. Ex hac ergo lucerna diſcamus, oleum iugiter flãmæ ſubminiſtrandum, ea ſcilicet diligentia, ut nec repentina quadam lumen obruamus illuuione: nec rurſus differamus ſitibundo paſtum. Sed hæc quidẽ duo, ſatis in ſuperioribus tractata putamus. Reliqua nobis duo ſunt: quorum alterum leuiter tetigiſſe, alterum uix attigiſſe uidemur. Tangentes interim ita Palladem ut ridere nunquàm ſolita, nos rideret. Quid ergo? Primo quidem conſiderabimus flammã uel pauculam eſſe prorſus edacem, ideóque lucernam illam lucere diutius, in qua ſic flammula eſt ad ellychnium, id eſt lucinium temperata, ut non ebibat oleum, ſed pitiſſet. Itaque & nos in omni diæta cauebimus, ne quando, præſertim in iuuentute, nimirum inualeſcat inſitus ignis ſuapte natura uorax. Sat uerò fuerit tum humorẽ inundantem, tum penetrabile frigus hinc arcere. Deinde lucernam cogitabimus frequenter extingui, quando non ſyncerum oleum inſtillauerit, ſed (ut ita dixerim) amurceſum. Unde paulò poſt concreſcunt ex amurca fungi, lumenque extinguunt. Iam uerò nos alumnum à Pallade ſuſcepimus, oleum ſcilicet aerium quamplurimum purumque, & natiuo quodam lentore tenax atque firmum. Quod ergo huic paulatim abſumpto ſuggeritur, non ſolũ huic æquale debet eſſe, ſed ſimile. Ut uerò ſit ſimile, non tantum aërium eſſe debet & pingue, ſed penitus ab amurca ſecretum, id eſt à fæce quadam ex terra & aqua craſsiore congeſta. Hanc ergo congeſtionem fæcẽque uitaturi alimenta eiuſmodi fugiamus, & cœnum & cruditatẽ atque ſordes. Interea uerò Mineruã ea moderatione colamus, ut caput quidem de quo nata eſt ipſa, nobis augeat, neruos autem ſtomachumque non minuat,

Areſcentis humidi naturalis & alieni exuberantis cauſæ: Et quàm neceſſaria ſit ad vitam perfecta digeſtio.

Cap. 4.

Coitus à cibo digeſtionē impedit.

Coctionis ad vitam neceſſitas & vſus.

Cruditas uitanda vbiq;

NAturalem humorem uelociter hæc exiccant: Sanguinis fluxus uberior: Violenta ſolutio uentris: Diu lubricus aluus: Profuſus ſudor: Latius patefacti meatus: Coitus ad debilitatem factus: Sitis anhela: Fames crucians: Vigilia longa: Vſus præcalidarum rerum ſimulatque ſiccarum: Laborioſus animi corporiſque motus: Anxietas: Ira: Dolor: Siccior ſimulatque feruentior aër, præſertim igne caleſcens: Ventus aridior & uiolentus atque diuturnus. Humorem ſupra modum augent ijs contraria. Ebrietas frequēs utrūque facit. Nimio enim tum calore ſiccat, tum humore ſuffocat ebrioſum. Nihil autem magis quàm cruditas, ad utrunque nocet. Vbi enim non concoquitur alimentum, hinc quidem deeſt quo naturalem irriget humorem: inde verò putrefactum ſupereſt, quod exundans, calorem obruat naturalem: Quamobrem Auicenna corrumpi ſanguinem inquit, ubi digeſtio ipſa corrumpitur, ſecutusque Galenum appellat digeſtionem, uitæ radicē. Optima igitur eſt & quaſi unica hæc regula Galeni, concoctionem cibi præ cæteris ubiq; curare Nam quod maximum uidetur eſſe præceptum, ſalubribus uidelicet uti, nihil proderit niſi coquas Siquidem ex his fermè ſicut ex contrarijs noxius humor profluit, ſi cruda membris influxerint Ex cibis autem etiam minus arte laudatis ſæpe minus malum accipitur nutrimentum, ſi uehementius concoquantur. Cruditatem igitur tanquàm grauem, reſolutionis ſimul & ſuffocationis cauſam, diligētiſſime deuitemus, quantitate uidelicet cibi potusq;

nobis accōmodata. Qualitate, ſimplicitate, præparatio-
ne, contritione, ieiunio reuocante famem, ac ſi opus fue-
rit, ſtomachi etiā exteriore fomento, rebuſque quibuſ-
dam ſtypticis poſt epulas intus aſſumptis. Caueamuſque
diligenter, ne cibū potus exuperet: neue cibus ſit liqui-
dior, aut durior: aut hic uel ille ualde ſit actu frigidus,
aut alimenta ſint longè diuerſa, aut crudum addamus
crudo. Hæc enim concoctionem magnopere prohibent. Coitionem
Caueamus inſuper diligētiſſime, ne uel coitu ſtatim poſt remorātia.
cibum, uel ſomno meridiano ſæpius non neceſſario, uel
nocturna uigilia, uel labore animi ullo, ſiue corporis im-
portuno, uel alio quopiam pacto digeſtionem impedia-
mus. Digeſtionem dico equidem non primam tantum,
quæ fit in ſtomacho: ſed ſecundam etiam quæ fit in ieci- Digeſtiones
nore: Tertiam inſuper quæ in uenis: Quartam denique quatuor.
quæ in membris efficitur: Quæ longo quodam indigent
interuallo, & quauis impedita, pabulum non ſuppedi-
tatur humori. Proinde ſicut digeſtionem, ſic excremen-
torum purgationem adiuuare in primis neceſſarium eſt
ad uitam. Neceſſarium, ſordes etiam à cute detergere.
Neceſſarius eſt motus corporis tam continuus, tam tem-
peratus, tam uarius, quā cœleſtium aëriſque motus &
ignis & aquæ: ſeruata duntaxat concoctionis & ſomni
neceſſitate. Defatigatione uerò & reſolutione uitata.
Præterea ſub umbra ſitum caricemque obducimus. Sub
dio, ſub lumine uiuimus. Quod pater meus Ficinus in-
ſignis medicus, frequēter habebat in ore. Sed ad hæc fe-
liciter peragenda operæpretium foret, non tam urba-
nis negocijs quàm ruſticis quibuſdam exercitationibus Laboribus
à tenera ſtatim ætate corpus aſſueſeciſſe, & quodammo- ruſticis non
do ſimilibus. Interdum etiam nutrimentis, & uitæ ge- nunquam
nus quodammodo uarium tenuiſſe. Quod me ſæpius ille uti ex re eſt ſanitatis.

prudens monebat. Qui enim in omni ætate lautiſſima quadam curioſitate uiuunt, ſæpe minus tuti uiuunt. Qui uerò adoleſcentes ſe minus aſſueſecerint, adulti ſaltem aſſueſaciant: cautioribus tamen gradibus, & paulatim id tentantes.

Sanguis & humor accommodatus vitæ, aërius eſſe debet, qualitate temperatus, ſubſtantia medius atque tenax. Cap. 5.

Euchyma.

GRæci omnes inter præcepta ad diuturnã uitam maximè neceſſaria, mandant ut euchymis alamur. Euchyma uocamus alimenta ſalubria, quæ bonum afferunt nutrimentum, id eſt ſanguinem bonũ. Bonum uerò ſanguinem appellamus, non frigidum, non

Sanguis bonus qualis.

ſiccum, non turbulentum, ſed calidum & humidum atque clarum. Calidum quidem calore non acri: Humidum uerò humore non aqueo: Clarum quoque, nec tamen interea tenuiſſimum. Iam uerò ferventior ſanguis, naturalem tum calorem exacuit, tũ exiccat humorem:

Sanguis bonus longæ uitæ utilis.

& quem ipſe humorem infert uel calorem, reſolubilem præſtat atque fugacẽ. Sanguis præterea humidior pronióŕque ad aquam, naturalem obtundit calorem, humorem quoque naturalem uel hebetat, uel impellit ſub calore liqueſcere, uel ſuffocat humiditate calorem. Et omnino, ſi qua portio naturalis humoris ex aqueo ſanguine trahitur, tum putreſcit facile, tũ citò diffluit, atque diſſoluitur. Hinc efficitur, ut qui molliores fructus herbáſque comedunt, niſi raro forſan & pro medicina tunc uentrem leniente ſumant, breui uenas ſucco crudo putrefactioniſque obnoxio penitus impleant Ac ne id accidat, tutius pro alimento uel coquuntur, uel ſaltem cum pane miſcētur. Sanguis ergo nec igneus eſto, nec aqueus, ſed aërius. Non aëri craſſiori ſimilis, ne proclinior ſit ad

aquâ. Non aëri ſubtiliſſimo, ne facile incaleſcat in ignẽ: ſed ſubſtantiam teneat mediocrem, in qua medius aër dominatum habeat plurimum. Cætera elementa inſint, quatenus aëris accommodantur imperio. Non ſit eius ſubſtantia ſubtiliſſima, ne humorem inſtabilem generet, ſpiritúmque uolatilem, & diſſolutioni ſubiectum. Non ſit craſſiſſima, alioquin & ingenio minime miniſtrabit, & uix in naturalem humorem ac ſpiritum permutabitur, meatus obſtruet, ſuffocationi dabit occaſionem. Et ſpiritus qui uix tandem craſſus inde creatur, denſitate ſua, & ipſe parum idoneus eſt ad uitam, & calorem naturalem ita ſuffocat, ſicut fumus denſior flammã comprimit protinus & extinguit. Mitto quod ſaltem adeò tenebroſus eſt, ut uitam efficiat mœſtam, morte deteriorem. In primis autem, ut mihi uidetur, ad uitã expedit diuturnam, ſanguinem unà cum ſubſtantia quidẽ aërea ualde, nec admodum craſſa, habere glutinoſum aliquem in ſe humorem atque tenacem, qualem fermè cũ ſubtilitate habet oleum oliuarum, & humor anguillæ pinguis ſimulatque tenuis, & oleum ex terebinthina quadam ſublimatione tractum. Tu igitur alimenta, cæteráque omnia quæ ſanguinẽ pro uiribus, humorémque talẽ efficiant, diligẽter eligito. Sanguis enim humórque talis ſicut oleum flammæ, ita uitali calori pabulum eſt, & unà cũ ſubtilitate habet etiam firmitatem. Præceptũ enim Raſis eſt pro iuuentute ſeruãda, rebus uti ſanguinẽ ad præcordia traducentibus, ibique condenſantibus, córque fouentibus. Quod Auicenna probat, aquoſum labilemque ſanguinem præcipiens euitandum. Differens autẽ in hoc, pro differentia corporũ, ratio eſt habenda. Nam ubi denſius corpus eſt, ad ſubtilitatẽ ſanguinis: ubi rarius, ad craſſitudinem eiuſdem, omnibus eſt remedijs

Omne immoderatum contrario ad medium tarũ reſeratur.

declinandũ. Vbi media corporis habitudo, uia ſimiliter media tutius imus. Nunquàm tamen naturalem corporis habitudinem extirpare conabimur, alioquin uitam ipſam extirparemus. Expedit inſuper meminiſſe, ubi ſubtilitatem ſanguinis ualde ueremur, & ſtomachus interea non ſit admodum natura ualidus, minutioribus ad craßitudinem gradibus accedendum eſſe dum gracilem hominem craßioribus alimentis nutrire contendimus: & fouendũ interim ſtomachũ, & producendũ ſomnum. Exercitationẽ corporis pro uiribus augendá, animi minuendam, quæ plurimis ſæpißime nocet. At ſi minus ferat alimenta uiſcoſa nimium duráque, uel admodum frigida, uſu ſaltem corallorum, ſandalorum, roſarum, coriandrorum, myrabalanorum, cydoniorum & diacydoniôn, ſaccharíq; roſacei, ſtypticarúmque rerũ, eam ſanguinis humoríſque firmitatẽ denique conſequemur, quam rebus nimiũ glutinoſis hac tuto conſequi nõ ualemus. Commodißime uerò ex nucleis pineis piſtaceiſq; & glycyrhizæ ſucco & amido additis amygdalis dulcibus, caríumque oleo & cydoniorũ ſemine, atq; oleo ſiſamino unà cum ſaccharo candidißimo aquáque roſacea nutrientur, qui uiſcoſa grandiorum animalium membra concoquere nequeant. Concedemus his præterea extrema gallinarum uel hædorum, & teſtudines & limaces atque teſticulos. Vina dabimus nõ alba, ſed rubra ſtypticáq;, & quodámodo ſubamara: aqua uinũ ferrea uel maſticea temperantes. Oleo quoque maſticis cydoniorúmque cutem leuiter leniemus. & uitabimus interim quæ ſanguinem ſubtilem faciunt uel feruentẽ, niſi forſan nonnihil croci uel cinnamomi tenacioribus epulis infundamus, ut & facilius concoquantur, & cocta per meatus anguſtos transferantur ad membra.

Sanguinis diffluentis remedia.

Difficile namq; eſt uiſcoſa uel admiſta paulo firmiora ex ſtomacho non admodū ualido uſq; ad digeſtionē tertiā quartámque perducere, niſi eiuſmodi uehiculis perſeuerantur, atque inſuper frictionibus lenibus prouocentur. Quas quidem quum facies, manibus eas mollioribus facito. Ac memento madefacere manus odorifero quodā uino, in quo camomillā myrtúmque coxeris atque roſas.

De communi edendi bibendíque regula, & qualitate epularum. Cap. 6.

SEd miſſa in præſentia faciamus obtuſiſſima hominum corpora uel tenuiſſima: ad cōmunem uiuendi rationem perueniamus, cōmuni mediaq; corporis habitudini prorſus accōmodatam. Caue ne ulla ratione meatus corporis uel ſupra modū pateant, uel nimiū obſtruātur. Ibi enim in reſolutione & iniuria extrinſecus inferenda diſcrimen: hic autē in putrefactione & ſuffocatione periculum. Etſi non arctiſſimo regulæ freno, quod Hippocrates dixit, te cohibeo, nō tamen habenas tibi ad licentiā uſque relaxo. Herbas & fructus humidiores accipe parce. Parcius lac & piſces, & utrunque cū melle. Parciſſime fungos, atq; cū aromaticis ac ſemine pyri. Similiter purū aquæ potum, atq; unà cum parcitate. Quæ humidiora ſunt uel pinguia, aromaticis acribúſque condito, alioquin & humorem alienū membris plurimum inferunt atque putridum: & ſi quē neceſſarium naturæ humorē ſuggerunt, hunc præſtant citò admodū corruptioni ſubiectū: Quod non aliter quàm aquoſum uinum conturbatur celeriter, & corrumpitur. Hinc cita canicies, & pallor rugoſitáſq; ſimilis. Carnes quoque ſi quotidie comedantur, ac etiā ſi pondere pani propinquent, etiā putrefactionem inferunt. Vnde Porphyrius Pythagoreorum antiquoriúmq; autoritate fre-

Edendi regula.

Epularum qualitas.

rus, eſum animaliũ deteſtatur. Nónne homines accepimus ante diluuiũ lõgæuos, animalibus pepercisse? Quanquam medici non tam carniũ uſum uetant quàm abuſum. Denique humida tanquàm putrefactioni obnoxia fuge, memoria tenẽs humidos & pingues ſeneſcere citius atque mori. Quod & Hippocrates ait, & res ipſa declarat. Siccißima rurſum accipe moderate, uel ſaltem liberiore tẽpera potu. Media uerus eligito. Tametſi Auicenna formã cibi paulò ſicciorem molli præponit, ad caniciẽ euitandã. Ad frigida nimiũ aut calida cautißimus eſto. Calida ſimul & humida ſequere. Si feruet aër, epularũ humor calorem ſuperet: ſi friget, calor humorẽ. Vtrobiq; uerò modicus ſit exceſſus. Vbiq; calor & humor nonnihil glutinoſum habeat atque ſtypticum, ut illinc membris irrigat⁹ humor inhæreat firmius, ac diu ſub calore perduret. Electũ triticũ, & panis electus hoc in primis habet. Deinde rubrũ ſtypticũq; uinũ, parũq; dulce. Tertio pinei nuclei, reſq; ijs temperie & lentore perſimiles. Quarto carnes non humidæ ſimulatq; laxæ, ut ſuillæ & agninæ lactentes. Medici tamen ueteres, maxime Galenus, ſuis carnes & ſanguinẽ, propter quãdam cũ corpore noſtro ſimilitudinem ualde cõmendant. Optime ſunt igitur ſimilibus corporibus, ut ruſticis & robuſtis, corporiſq; multum exercitantibus, præſertim ſi quatriduũ gariophylis, coriandris præparatis, ſale conditæ ſeruentur. Et ſanguis forſan utilis ſi cum ſaccharo coquatur, defecatuſq; ad ſummũ fuerit atq; liquens. Sed ut ad numerum reuertamur, non probantur carnes humidiores, quales diximus, nõ duræ ſimulatq; ſiccæ, quales uetuſtioris lepôris atq; bouis, ſed mediæ quædam, ut gallinacearum, pullorũ, caponum, pauonum, phaſianarum, perdicum, forte etiã pullorum colũbinorum, præ-

Carnes quæ ſalubres.

ſeruan domeſticorũ. Tales quoq; ſunt capreoli uituliq;, iuuenes & cuniculi uel uecces, pariter atque apri. Hœdos non ſperno lactentes, caſeumque recentem. Auculas equidem prætermiſi. Frequens enim ſubtiliorum alimentorum uſus, ſtomacho ſoium conuenit craßiora minime tolleranti: Qui uerò ualidior eſt, fugacem ex ijs ſumum reportat uel humorem. Oua tamen gallinarum nõ prætermitto, ſi uitellus unà cum albo comedatur. Vitellus nanque ſolus delicatorum eſt nutrimentum: nam Auicenna probat nutrimentum nullum expedire magis in diminutione ſanguinis & diſſolutione ſpiritus cardiaci quàm uitellũ oui gallinæ, uel perdicis, uel phaſianæ. Neq; forte ab re fuerit anſeres nutrire ſpelta aquáue nitida, ac poſt necem carnes ſale & coriandris aceto præparatis conditas, dies ſeptem ſeruare prius quàm edas. Ceruinamque ſimiliter, ſi ſtomachus fuerit ualidiſſimus. Probabile nanque eſt lõgæua quædam animalia ad uitã conferre longæuam, ſi tamen huiuſmodi carnes teneres comedantur. Similiter aliæ carnes uiciſsim ſunto tum aſſæ, tum elixæ. Cibus eſto duplus ad potum. Panis duplus & ſeſquialter ad oua, triplus ad carnes, quadruplus ad piſces, herbas, fructus humidiores. Ne incipiat à potu menſa, neque potus ſit ſemel uberior. Semper ſtypticum aliquid abſque potu uel modico, ſequatur menſam. Vbi cõplexio, ætas, locus, tempus, ad calidum ſiccúmue labitur, tu quoq; pauliſper ad oppoſita declinato. Vbi ad frigidum aut humidum, ſimiliter ad oppoſita uergito. Vbi temperies, ſeruato temperiem. Fatemus autem exercitationi quidem corporis eſſe addendum, & animi detrahendum, quatenus epulis ueſcimur durioribus ad diuturnitatem uitæ aliquando forſitan neceſſarijs. Menſæ tibi ſint in nouem diei horis duæ, & utro-

Oui uitellus ſanguinẽ reparat.

Panis eſto duplus ad oua, triplus ad carnes.

Potionis ad cibum proportio delicta.

bique parca. Parcior uerò cœna. Exercitationes corporis duæ fermè poſt digeſtionem primam ad ſudorem quaſi productæ. Somnus quidem nocturnus, quia ſemper eſt neceſſarius, ſemper bonus: diurnus autem niſi admodum neceſſarius, nunquàm bonus.

Non eſſe vtendum alimentis quæ cito putreſcant: Vinum & triticum præ cęteris eligẽda, putrefactio & reſolutio fugienda.

Cap. 7.

ANimalia uerò quęcunque in noſtram cuſtodiã ueniunt, mundis electiſque alimẽtis nutrienda ſunt antequam ueſcamur. Atque hæc & alia omnia ex paſcuis altioribus & odoriferis eligẽda ſunt. Inter hæc regulam ante omnes ab Arnaldo philoſopho cõprobatam, memori ſemper mente teneto. Animantes, herbas, poma, fruges, uina ex altis odoriferiſque, ut diximus, regionibus eligere oportere, quas uenti tẽperati ſerenant, ſuaues Solis radij fouent, ubi aquæ nullæ ſtagnãt, culta ſterquilinio nõ pingueſcunt, ſed humore natiuo, ubi etiã quæcunque naſcuntur, diu permanent incorrupta. Hic duntaxat habitandum eſt, hic quoque naſcentibus ueſcendum. Neque confidendũ eſt, ex alimentis quæ breui putreſcunt, humorem nos comparaturos diuturnũ, & à putrefactione remotum. Neque ſperandũ facile nos diu uicturos, ubi terræ fructus incorrupti diu non conſeruantur: ubi raro admodum homines ſunt longæui. Quantum uerò ſit in loco uel ſituue diſcrimen, pomum declarat perſicum: in Perſia quidem uenenum, in Aegypto, cordis amicum. Et helleborus in Anticyra impune ſumptus, alibi uerò uenenum. Ariſtoteles habitationem eligit altam ad meridiẽ orientẽmque ſpectantem, ſub aëre ſubtili, nec humido, nec frigido. Et Plato

Habitatio qualis eligenda.

Altricis terræ facultas

longæuos in editiſſimis atque temperatis reperit regio- Aeris electio
nibus. Deterrimum uerò eſt ſtercorare agros, uel aquas ad uitæ lon
ſtagnantes ex agris minime deriuare. Omnia enim illic gitudinem.
cuncta corruptioni ſubiecta naſcuntur. Quamobrem eos
non uituperare non poſſum, qui ſapientem Heſiodum
idcirco uituperant, quod in re ruſtica ſterquilinium præ-
termiſerit. Sed ille prudens ſalubritati potius quàm ſer
tilitati conſuluit. Satis autem ex lupinorum fabarum-
que folijs tempeſtiue ſubuerſis, agrum pingueſieri poſſe
putauit. At uerò ſi regiones humidiores immundaſque
colere, & alimenta minime duratura ſumere compella
mur, eum quaſi ſeruemus uictum, quem ſub aëre peſti- Cibi humi-
lenti medici mandauerunt. Qua de re in libro Contra diores um-
peſtilentiam ſatis egimus. Summatim uerò ſuauibus & lu- ſint con
quodammodo calidis utemur odoribus. Aloë rite præ- dendi.
parata ſæpe, leniterque purgabimur. Rite uerò præpa- Aloe lota.
ratam dicimus, ſi lota fuerit aqua roſacea uel ſucco ro-
ſarum, aut ſi cum roſis recentibus contritiſque fuerit
perfectè commixta. Deinde addatur ei myrobalanus
atque maſtix, & fortè roſa. Medicina hæc extra con-
trouerſiam mirabilis eſt ad conſeruandam diu mentem
ſanam in corpore ſano. Præterea corpus exercitabi-
mus: opportuno utemur ſocc. Hoc puluere epulas con-
diemus: Myrobalanorum emblicarum ſit pars unciæ
quarta, ſandalorum uerò dimidia, cinnamomi integra,
octaua croci. Hoc itaque puluere rebuſque ſimul acri-
bus imminentem ex putridis alimentis & locis corru-
ptionem forſitan inhibere poterimus. Meminerimus au
tem, ubi multo plures putrefactione ſuffocationeque
quàm reſolutione pereunt, ibi putrefactioni, & ſuffo-
cationi maxime reſiſtendum. Ubi uerò contrà, uiciſſim
uti cordi. uentis aromaticis, & quodammodo aſtersis,

ut diximus, odoribusque ſimilibus quouis tempore putrefactionem prohibet: ungi oleo frigoris iniuriam: uti lauacris ex aqua & oleo, reſolutionem ex labore uel calidis temporibus imminentem. Similiter os aqua ſæpe colluere, ſuccum glycyrhizæ, uel ſaccharum cryſtallinum ore tenere: Aqua roſacea multa, paucóque aceto roſaceo manus facieméque perfundere, ſimilibusq; odoribus uti. Septima quaque hora alimentis modicis recreari: corpore ſimul & animo conquieſcere, calore uitato. Plurimum uerò intereſt, quale ſit uinum, & triticum, quibus aſsidue ueſcimur. Hæc ergo ſint talia, ut ultra annum & potius ad triennium integra perſeuerent, ſi modo incorruptibilem ex ijs alimoniam ſperare debemus. Vinum ſiue album ſiue rubrum ſit, eſto clarum, ſuaue, ſtypticum, odoriferum, & quod indigeat aqua. Niſi forte uinum reperceris, leue ſimul atque durabile, quod rariſsimum eſſe ſolet. Quod uerò ualidius eſt, philoſophus Iſaach uinum dicit eſſe uncſum coctum ſole, uentisque purgatum: quod aqua fontis puri temperari iubet, aliquandiu antea quàm bibamus, ut perfectius miſceatur. Aquoſum uerò uinum atque debile uel acerbum, fugiendum monet, utpote quod intra uenas & membra acidum citò fiat, aut aliter putreſcat. Vinum quidem aquoſum putrefactioni ſubiectum, ſi conſeruata eius ſubſtantia coctũ fuerit, hoc ſaltem erit utile, alioquin non laudatum, quod humorem corruptibilem non creabit: ſed acumen eius aqua electa temperandum erit. Vinum uerò quale probauimus, Iſaach ex antiquorum ſententia theriacæ magnis inquit eſſe perſimile. Quod, ut diximus, temperatum, habitudinem corporis frigidam calefacit, refrigerat calefactã, humefacit ſiccũ, humidiorẽ uerò deſiccat, atq; (ut Galenus ait)

Senectutem uino molliri, Platonis ſententia.

Vini ſenum qualitas & ſubſtantia.

naturalem humorem recreat, calorem fouet, utrunque contemperat. Miſcere uerò uinum eiuſmodi magis neceſſariũ eſt iuuenibus, minus ſenibus: frigidis uero ſenibus minimè. Frigida namque duraq; ſenectus (ut inquit Plato) ita uero feruet atque mollitur, ſicut uel igne ferrum, uel aqua lupini. Quod diximus per uinum oppoſita fieri, atq; diſſidentia temperari, ſcito etiam per glycyrhizam fieri, ſed debilius: Fieri etiã per oleum ri ſaccũ, ſed extrinſecus. Hac ergo tibi familiaria ſunto. Neque diffidas quicquid & qualitate temperatum eſt, & uirtute potens, poſſe reliqua temperare, ſicut frigus alia frigefacere, id in primis habere temperamento Iouis quo etiam ſaluberrima ſunt. Sed de his alibi diſputandum.

Diæta, victus & medicina ſenum.

Cap. 8.

QVi ſeptimum iam ſeptenarium impleuerunt, quinquageſimum attingentes annum, cogitent Venerem quidem ſignificare iuuenes, Saturnum uero ſenes: atque has apud Aſtronomos ſtellas inter ſe maxime omnium inimicas exiſtere. Rem ergo uenerea Saturnij fugiant, quæ iuuenibus etiam uitæ plurimum detrahit. Non enim natis conſulit, ſed naſcituris: ipſaſque etiam herbas ſtatim producto ſemine ſiccat. Præterea frigus aëremque nocturnum Lethiferũ ſibi putent, atque cum omnino uictum ſeruent, ex quo ſanguinem plurimum ſperent ſpiritũque quamplurimum, ex uitellis uidelicet ouorum recentibus, uino aliquantũ quidem dulci, odorifero uerò quamplurimũ. Nam hic uitellus proprie cordis ſanguinẽ, uinum præcipuè ſpiritũ recreat. Carnibus electiſſimis coctũq; facilimis cum in ſumma tum utãtur diæta, calidũ pariter & humidã augere ſpiritum odoribus præſertim uini. ſedue recreet.

Aer nocturnus uitandus.

Vigiliam & inediam ſitimque deuitent: Labores rurſus corporis atque animi, & ſolitudinem & mœrorē. Muſicam repetant ſi forte intermiſerint, nunquam intermittendam. Ludos quoſdam & mores quoad decet olim anteactæ pueritiæ reuocent. Difficillimum nāque eſt (ut ita dixerim) reiuueneſcere corpore, niſi ingenio prius repueraſcas. Itaque in omni etiam ætate magnopere conducit ad uitam nonnihil pueritiæ retinere, & oblectamenta uaria ſemper aucupari. Longum uerò profuſumque riſum minuunt: ſpiritum namque nimis ad exteriora dilatat. Sed redeamus ad ſenes. Hi præterea ſi frigeant, fomenta petant aromatica & calida ſimiliterque humida. Meminerint puerile non eſſe, puerile illud Auicennæ fomentum, factum quidem à Dauide, ſed tardius forte factum. Fomentum ſeni mirificum Medulla recentis adhuc calentis panis infuſo maluatico uino cum puluere menthæ, appoſita ſtomacho, & ſæpe ad olfactum adhibita. Nam & medulla eiuſmodi etiam ſola Democrito iamiam expiraturo retinuit ſpiritū quoad placuit fugitiuum. Præterea frictionibus utantur lenibus, ſeu quandoque lauacris nutrimentum prouocantibus ad extrema. Nucleos ante omnia pineos uidelicet ablutos familiares habeant. Hoc enim nutrimentū medici ueteres ſenibus aptiſſimum probauerunt. Calidum enim & humidum eſt & pingue, & omnem leuit aſperitatem, atque ſimul, quod mirum eſt, dum naturalem humorem auget, interea ſuperfluum deſiccat, putridumque expurgat humorem. Sunt qui nucleorum eiuſmodi drachmam unam quotidie poſt cibos exhibent ſenibus comedendam. Ego drachmam quoque alteram ieiuno ſtomacho ſenibus exhiberem, ſed recens, calens, auratum, pinucleatum. Componerem quoque electua-

Oblectamēta varia ſem captāda.

Diog. Laertio autore.

F. mentū ſeni mirificū.

rium hoc pacto: Sume amygdalarum dulcium mundatarum uncias quatuor, tantundem eiuſmodi nucleorum piſtaciorum duas, unam ſeminum cucumeris, unam nucum auellanarum mundarum, contunde, coque unà cũ candidiſſimo ſaccharo, cui tamen addideris unam zinziberis recentis conditi drachmam, croci dimidiam, muſci tertiam, ambræ tantundẽ, ſaccharũ, aqua meliſſæ, id eſt citrariæ roſariǽque fundito, multa auri folia his adhibeto. Huius enim uſu quotidiano, uitã ſenes ualidiorem longioremque cõſequentur. Poſſunt & in menſa hoc accipere & pluribus horis ante menſam. Vtilius autem tunc erit, ſi quid albi odoriq́ue uini unà cum confectione eiuſmodi biberint. Temporibus uerò calidioribus ſaccharũ roſaceum una cum auri folijs, & conditæ myrobalani uitam ſenibus prorogabunt. Theriacã nemo dubitat ad idem humidis conuenire perſonis atque temporibus. De cuius uſu ſatis in libro ſuperiore dictũ. Nemo etiã negabit his prodeſſe admodum radices enulæ, beeniaſq́ue radices, albas ſimiliter atque rubeas, maxime uerò recentes: illam quidem pro nutrimento, has etiam pro aromate: & omnia ſimpliciter calida, humidaq́ue, & aromatica ſimul & ſtyptica, ſimulq́ue pinguia. Certum eſt ſenes decocto glycyrhizæ ſucco familiariter uti debere. Tradunt enim glycyrhizam eſſe humano corporis calori pariter & humori perſimilem: præterea uarijs ſenum morbis opitulari. Lac quoque amygdalinum, & amidus cibus familiaris eſto, & ſaccharum atque paſſulæ. Raſis tripheram ambit myrobalanis Indis, emblicis bellericis cõfectã. Item myrobalanos Indas conditas ſaccharo, non ſolum ad retinendã, ſed etiã ad retardandam ſenectutem ualde probat. Auicenna laudat tripherã myrobalanorum maiorem atque minorẽ.

Myrobalani ſenectutẽ morantur.

Rurſus Cõfectionem de ſquamis ferri, maxime verò auri. Iubet quotidie mandere myrobalanos precipuè chebulas rite conditas, ad differenda ſenectutis incõmoda.

De naturis aromatum & cordialium neceſſariis: Et rurſum qualis ſenum victus. Cap. 9.

Aromata cordialia

SCito myrobalanum varias ineſſe virtutes. Vnã quæ mirabiliter ſuperfluum exiccat humorẽ, unde canitiem prohibet. Secundam quæ humorẽ colligit naturalem, & à corruptione ſimul & inflammatione tuetur, unde vitam producit in longum. Tertiam quæ ſtyptica aromaticáque potentia, virtutem & ſpiritum naturalem & animalem congregat & fouet, & roborat. Hinc aliquis vitæ lignum in paradiſo myrobalanũ forte fuiſſe putabit. Simile quiddam fermè faciunt aurũ & argentum, corallus, ſpodiumque, & precioſi lapilli, quamuis pro aromatica virtute facultatem afferant illuſtrandi. Tu verò memento aromatica tunc maxime prodeſſe nobis ad vitam (ut ſuprà ſignificauimus) quando cum vigore quodam aromatico humida ſunt pariter atque calida, lentoremque pinguem habent, commodũ augmẽto: quales ſunt in primis radices behen albæ, ſimiliter atque rubentes, præſertim recentes. Aut ſaltem quando cum virtute quadam ſubtili odorifera, & acuta, ſubſtantiam denſam habeant, & ſtypticam valde proprietatem, qualis utique compoſitio inter cordialia frigida primum myrobalanis ineſſe videtur & ſuccino. Deinde roſis & ſacco, & ſemini citri. Tertio ſandalis & coriandris, atque myrto, cæteriſque ſimilibus. Inter calida verò cordialia zedoariæ, ligno aloes, citri cortici, & chariophylis, nuci muſcatæ, maci, olibano, maſtici atque doronico: qualem etiam

ſalutie experimur ineſſe. Tradunt ambram & muſcum
ſtypticam habere uirtutem. Zinziber autem ob quan-
dam eius humiditatem, præſertim recens & condi-
tum, ſenibus ſæpe prodeſt. Sed hoc & chariophylus
propter caloris uehementiam, caute uidetur accipien-
dum. Zedoaria quoque caute, tametſi theriacæ ſimilis
indicatur, & ſtypticam ſimul atque pinguem naturam
habet, ſenibus commodiſſimam. Ambra propter calo-
rem quaſi temperatum tutò fermè ſumitur, ac pro-
pter lentorem cum ſtyptica ſubtilitate mixtum, præro-
gatiuam habet ad uitam in membris & ſpiritibus con
ſeruandam: tum uerò ſi ex ea fiat aqua, cutiſque lauetur,
digeſtionem quartam reſtituit, ac morbos eius defectu
contingentes expellit. Aromatica uerò quæ ſubtilem ad- Ambræ fa-cultas.
modum ſubſtantiam habent, qualem cinnamomum cro
cus, cordialibus frigidis & durioribus ſunt miſcenda:
Nã aromatica, ſi tantum calida ſubtiliáq; ſint, & ſola
ſumantur, naturalẽ calorem nimis excitant, humorẽq;
diſſoluũt. Neceſſaria tamen ſunt, tũ frigidioribus & hu
midioribus epulis cõcoquendis, tũ cordialibus duris ad
præcordia transferendis. Te nãq; latere nõ debet, humo
rẽ ipſum uitæ neceſſariũ primas in corde ſedes habere,
& arterijs uenisque eiuſdẽ: quod Iſaach perſpicue do-
cet: atque, ut Auicenna probat, hic humor naturali cæ-
terorum membrorũ humore frequenter irrigatur atq;
fouetur. Quapropter cauendum eſt, ne membri ullius
humor caſu quopiam areſcat: multóque magis, ne præ-
cordiorum humor conſumatur. Atque ut nutrimenta
ad fomenta, & cordialia omnia per anguſtos meatus
ad præcordia latiſſimè perferantur, his inſere crocum.
Vt uerò ſiſtantur ibi, myrobalanos adhibe. Vt autem
conſequaris utrunque, accipe inter calida muſcum atq;

ambram: inter frigida roſas atque myrtum. Memento dul-
ce marathrum ſenibus profuturum: Nam & nutrimentum
per membra diffundit, & quia facultate lac, eadem humo-
rem auget naturalem. Vnde Dioſcorides marathro ſer-
pentes ait annuam exuere ſenectutem. Probamus & ſal-
uiam. Haec enim natura uirtutem temperate calefacit &
firmat, paralyſim propulſat. Probamus & moderatum cō-
diti zingiberis uſum. habet enim cum calore pingue-
dinem.

Marathrum dulce ſenibus prodeſſe.

De auro, & aureis alimentis, & refocillatione ſenum. Cap. 10.

AVrum omnes ante omnia probant, tanquam ex omnium rerum temperatiſſimum, & à corruptione tutiſſimum: Soli quidem propter ſplendorem, Ioui autem propter temperaturam conſecratum: ideoque poſſe calorem naturalem cum humore mirifice temperare, humores à corruptione ſeruare, Solarem & Iouialem ſpiritibus & membris inferre uirtutem. Verum tamen oportet duriſſimam auri ſubſtantiam ſubtiliorem facere, penetratuque facillimam. Nouerunt enim cor duplici tunc maxime latentem cordis recreare uirtutem, quando in eis attrahendis minime laborat. Vt autem minime fatigetur, uel ſubtiliſſima iam effecta, uel cum ſubtiliſſimis ſunt exhibenda. Optimum fore putant ſi abſque ulla permixtione aurum potabile fiat: Sin minus poſſit, contuſum & in folia redactum accipi uolunt. Aurum fermè potabile habebis (ut dicam) Collige flores boraginis, bugloſſae, meliſſae, quam citrariam nominamus: & quando luna Leonem ſubit uel Arietem, uel Sagittarium, aſpicitque Solem, aut Iouem, coque cum candido ſacchara, aqua roſacea liquefacto, & pro qualibet uncia infere diligenter auri folia tria. Ieiunus cum uino quodam aureo ſume. Item aquam ex capone deſtillantem

Alimenta aurea.

[illegible] aurea.

ſicco uel aere conſumpto unà cum Iuleb ſiue roſaceo, in quo auri folia quædam antè contriueris. Præterea in mundiſſimam fontis aquam aurum extingues ignitum, cum eadem auri contundito folia. Eadem uinum aureū temperato, & unà cum eiuſmodi potu ouum dato recentem cum uitello. Facile uerò in tota corporis arbore ſeruabis humorem, ſi in radicibus cōſeruaueris. Accipe igitur gallinarū & pullorum eiuſmodi atq; caponum cor, iecur, ſtomachū, teſticulos, atq; cerebellum, coque aqua modica, minimo ſale: Coctis tandem ex tota carne, & toto iure & ſaccharo, addito recētis oui uitello, fac placentam modico cinnamomo crocóque conditam, & auratam. Hac ueſcere eſuriens ſemel ſaltem quarto quoq. die, & tūc quidē ſola, dato tamen ad potū addito uino.

De uſu lactis ſanguiniſque humani pro uita ſenum. Cap. XI

SÆpe poſt decimum ſtatim & nonnunquàm poſt nonum ſeptenarium arbor humana ariditate paulatim humore tabeſcit. Tunc primum humano iuuenilique liquore irriganda eſt hæc arbor humana, quò reuiuiſcat. Eliges ergo puellam ſanam formoſam, hilarē, tēperatam, & ſamelicus lac eius ſugito creſcente luna, ſtatimque comedito maratri dulcis modicum puluerem ſaccharo rite confectum. Saccharum quidem lac in uentre cogi uel putreſcere nō permittet, maratrum uerò quum & ſubtile ſit & lactis amicum, dilatabit ad membra. Quos medicina ſenilis excedit, ſectari diligentes liquore humani ſanguinis, qui arte ſublimi deſtillant, ad ignem reficere moliuntur. Quid ergo prohibet, quò minus ſeno iam quaſi confectis interim hoc etiam potu reficiamus? Communis quædam eſt & uetus opinio, aniculas quaſdā ſagas (quæ & ſtriges uulgari nomine nū-

Lac ſenibus ex uſu.

Infantium ſanguinem cur ſugant ſagæ.

capiuntur, infantium ſugere ſanguinem, quo pro uiribus iuueneſcant. Cur non & noſtri ſenes omni uidelicet auxilio deſtituti, ſanguinem adoleſcentis ſugant? uolentis inquam adoleſcentis ſani, læti, temperati, cui ſanguis quidem ſit optimus ſed forte nimius. Sugant igitur more hirudinum ex brachij ſiniſtri uena uix aperta, unciam unam aut duas. Mox uerò ſacchari uinique tantundem ſumant, idque eſurientes & ſitibundi faciant creſcente luna. Si crudus ægre concoquitur, coquatur prius unà cum ſaccharo, uel ad aquam calidam moderate deſtillet ſaccharo mixtus, deinde bibatur. Fouere quoque ſtomachum tunc ſanguine ſalſo præſertim commodum eſt: quem utique ſanguinem è uena ſtatim fluentem ſpongia calente uino madefacta combibat, & ſtomacho ſtatim calens admoueatur. Galenus atque Serapio morſum rabidi canis ſanguinis canini potu curari docent. Rationem uerò illis aſſignare non placuit. Ego igitur hanc cauſam quæritans, opinor denique ſaliuã canis rabidi uenenoſam impreſſam hominis pede læſo, per uenas paulatim ad cor aſcendere, mortemque inferre, niſi quid interea diſtrahat. Si igitur interim canis alterius ſanguinem ille biberit, ſanguis ille crudus ad multas horas natat in ſtomacho, cum denique uelut peregrinum deiectum iri per alvum. Interea caninus ſanguis iſte ſaliuam caninam ſuperiora membra peruaſuram prius quàm ad præcordia ueniat, deriuat ad ſtomachum: Nam & in canino ſanguine uirtus eſt ad ſaliuam canis attrahendam, & in ſaliua uiciſſim uirtus ad ſimilem ſanguinem proſequendum. Venenum igitur à corde ſemotũ, ſanguinique imbibitum in aluo natanti, unà cum ſanguine per inferiora deducitur, hominemque ita relinquit incolumem. Quorſum hæc? Primo quidẽ ut rei tam occultæ, ſuccur-

Sacchari fa-cultas.

rentem inter differendum cauſam aperuerint. Deinde ut moneam, ſanguinem potari poſſe, & quidē ſalubriter: atque in ſanguine humano uirtutem eſſe, quæ humanū ſanguinem attrahat, & mutuo proſequatur: Ne fortè diſſideas iuuenilem ſanguinem à ſene bibitum trahi ad uenas membráque poſſe, aliáque prodeſſe quàmplurimum.

De diæta, habitatione, & conſuetudine ſenum.

Cap. 12.

M*Eminiſſe decrepitos oportet, naturam debilem non eſſe nutrimentorū pondere fatigandam, nec etiam epularū diuerſitate et mora diſtrahendam. Nam & iuuenilis ætas hoc modo fit citò ſenilis. Diuidant ergo menſas, nec tam multa naturæ alimenta quàm frequenter reficiant, interuallo tamen interrim ad digeſtionem dato. Non ſæpe cibū poſtquàm ſtomachus ipſe concoxerit, niſi & rectè quaſi digeſſerit, ſumere nutrimentum, naturam diſtrahit atque fatigat: quæ quidem laſſitudine ſæpius frequentata, adiuuat intempeſtiuam ſenectutem. Senes hyeme ut aues aprica petant, æſtate uelut aues amœna uiridiáque reuiſant. Frequenter inter uirentes uerſentur plantas, & ſuauiter redolentes: hæ namque uiuentes, ſpirantesque conſpirant ad ſpiritum hominis erigendum. Addiſcant uerò communiter a pueris amica conſuetudine, per quas hyeme [illegible]. Mel cum cibus eſt ſenibus in primis amicus, niſi bilis timeatur accendenda. Amicus etiam* [illegible] *dactyli, ficus, paſſulæ, capparis, dulcia punica, ziziphi,* [illegible]*, ſcabioſa, betonica, ſalvia multo magis. Pini uerò nuclei maximè omnium, ſicut docuimus. Ex quibus plurimum referent adiumentum, ſi eos horas duodecim in aqua paulum calida teneant priùs quàm edant: Sic enim ſtomacho non nocebunt.*

Et ſeorſum ci[illegible] partem [illegible] Galen. [illegible]

Ac præterea, ſi diu his utantur, etiam inter pineta & denſa iuxta ſæpe uerſentur, aut libere pini uaporem accipiant & odorem. Verum gummi lachrymaque pini cum oleo ad unum corpus ſæpe declinant. Probabile etiam eſt arbores longæuas diuturnæ uitæ dotatas, præſertim ſi et à hyeme uireſcant, ad longam uitæ naturam multa conferre, nempe fructus, ligna & temperamento quælibet uſu prodeſſe. De animalibus autem longæuis ſuprà diximus. Iam uerò ad idem tale fortè conducet, ſi inter plurimum pueros eos qui ſani, tibi ſunt natura pares ſedules & ames: at magis forſan, ſi paulò iuniores. Veterum uerò & quomodo frequens adoleſcentium cōſpectu diuturnus ſenium retardare uideatur, iudicio Socratis conſiderandum.

Senii cani- tiem cohibet

Quæ adminicula ſenes à planetis accipiant ad omnia membra fouenda.

Cap. 13.

VErum conſulat potius felices ſenes Apollinem, qui Socratem Græcorum ſapientiſſimum iudicauit. Cōſulat Iouem inſuper atque Venerem. Phœbus ipſe artis medicinæ repertor, nucem muſcatam nobis fouendo ſtomacho dabit: Iupiter cum Phœbo maſtichem atque mentham: Venus uerò corallum. Fouendo rurſum capiti, Phœbus præſtat thus, amaracum, & cum Saturno myrrham: Spicā nardi uterque Iupiter. Venus denique dulce marathrum atque myrtum. Ad cor uerò fouendum accipietis à Phœbo quidem citrinam, crocum, lignum aloës, thus, ambram, moſchum, doronicum, medicam chamæpithyorum, citri corticem, cinnamomum: ab Ioue libanū buglosſam, ozymum, & menthā, betonicæque radices, & candidas pariter & rubentes. A Venere ſola quidem myrtum & ſandalum atque roſam: à cum Saturno coriandrum. Hæc nos commodiore

diligenter: Et quae stomacho sunt, cydoniorum dico in for-
mam [illegible] confectae: Quae vero capiti, dico succis per-
fundere, ut illinire cervicem, tempora & frontem. Quae de-
nique cordis, aureo vino spargere, aquaque rosacea, cap-
sam praecordiis admovere. At vero [illegible] primis crescendo
sanguini necessarium, nescio quomodo praetermiserim?
Hunc ergo semper [illegible] & [illegible] Phoebus
opitulabuntur: Pistacea Iuppiter atque passulis: Venus
autem hepatica, cydonia, [illegible], [illegible], [illegible] tandem
[illegible] Saturnum ille [illegible] una cum Iove capparim de-
bet [illegible], scolopendria, tamariscum. Sunt vero iam Iup-
piter cum Venere, pinea, glycyrrhiza, amido, cucumeris se-
minibus, [illegible], althaea, [illegible], casia, [illegible]. Saturnum
vero [illegible] [illegible], ut adeo nos [illegible] [illegible]. Hic
[illegible] quam peregrinus est [illegible], tam nobis dome-
sticus erit. Vt igitur [illegible] ipse quoque nobis corpus re- Saturnus [illegible] infestus.
geret pro [illegible], atque confirmet, accipitis [illegible] quam
ab eo [illegible] perinde atque in [illegible] [illegible] &
[illegible] [illegible]: haec [illegible] mediocri [illegible],
[illegible] [illegible]. Myrobalanorum chebulorum at-
que indorum [illegible] cum aqua, ambra, musco, croco con-
dita, credentes [illegible] ad vitam conservandam
[illegible] esse [illegible]: Quas [illegible] & deum supplicantes
nobis [illegible], & res ab eo creatas [illegible] cae-
lestes [illegible] [illegible] ad [illegible] vel conser-
vandam vitam habere potentiam.

De confabulatione senum [illegible] per
virentia prata. Cap. 24.

Sed a [illegible] [illegible] [illegible] ad Venerem pe-
rvenimus per hortos & prata senes virentia re-
[illegible]. Ad almam Venerem nos omnes [illegible], [illegible]
[illegible] quidem [illegible] sed [illegible]. Haec & [illegible]-

[illegible]

[illegible]

[illegible]

& uitalē ſpiritum [illegible] atque alendū præferatur a nobis ad uſum. Nihil in mundo temperatius eſt quàm cælum, nihil ſub cælo fermè temperatius eſt quàm corpus humanum, nihil in hoc corpore temperatius eſt quàm ſpiritus. Per res igitur temperatas [illegible] permanens in ſpiritu recreatur. Spiritus per temperata cæleſtibus conformatur. Denique diſpoſitus ex temperie mundi, quæ illuminando atque congregando [illegible] ſpiritum atque dilatat: ideóque maxime [illegible] quæque [illegible] cordialibus [illegible], [illegible], [illegible], aromatica [illegible] & acuta, quæ ſpiritum extendere, ſed cum illuminatione ſolidare, quod facit crocus atque cinnamomum, cum aromaticis ſemper ſtyptica coniungenda, [illegible], & ſimilibus conſtringere, atque unire ſimul. Neque prætermittere quæ diſſipare [illegible] aromatico ſimul utrumque conſerunt, [illegible] dilatant, atque admodū congregant, [illegible] illuminant, quæ & [illegible] [illegible], quod efficax eſt, argentum, ſmaragdū, corallum, de Sirico ſericū, præcipue lapides, inter quos hyacinthus uel arte decoctus ab [illegible] experientia plurimum conferebatur. Quoniam enim ſub terra nequeunt ſpecioſiſſima & quaſi cæleſtia procreari abſque ſumma quadam beneficio cæli, probabile eſt [illegible] conferendi [illegible] [illegible] uirtutes. Compoſitio uero conficiendi, quæ dilatando & illuminando ſpiritum atque congregat, ita delectat ut [illegible] atque recreat, ſicut ſunt [illegible] oculos atque [illegible] quod facit in natura quadam uiriditate [illegible], quaſi lumen, [illegible] [illegible]. Tandemque magis id efficit, quo [illegible] & [illegible], atque maxime ſi compoſitum odoris aromatici fragrantia [illegible]. Præſtat [illegible] [illegible] ex [illegible] humorum partibus compoſitum

in quietam redigatur formam, res ſpiritus ex ſoliſſi-
mis conterendis partibus conſtitutus formam habet
quietam natura diuturnam, temperatiſſimam atque lucidam,
adeóque cæleſtem. Atque in hac ipſa forma conſervan-
dus eſt, ut ſalubris quidem ſit, & interea firmus, ſit di-
uturnus. Sit etiam ac lucidus ſed etiam quodammodo ſoli-
dus. Ac præterea rebus odoriferis, ſuavis, lucidis, aſſidue
foveatur, ſi vitam cupimus conſervare quæ viget in ſpi-
ritu, & vendicare nobis cæleſtia dona. Hæc hacte-
nus iuſſu Veneris contemplati, Venerem ipſam audi-
viſſe putamus.

Proſopopœia Mercurii, ſenibus conſulentis circa voluptatem, odores, cantus, & medicinas.

Cap. 15.

Nterea dum inter ſenes ipſa quaſi Venus confabu-
laretur, forte quidem breviorem ſatis lepide, deinceps
verò prolixiorem forſan fabulatura fuerat. Sermonem
hunc hic Mercurius [illegible] ſermonem tamen interpel-
lat. Quidnam vobis eſt cū Venere illa ſemper puella ſe-
nes? Quid rurſum Veneri cum ſenibus? Nonne [illegible]
ſancitum atque [illegible] ſunt ſermones? [illegible]
[illegible]? Audite me igitur caduceum [illegible], quaſi ſo-
lum, & multo maiore inſuper attentione quam Vene-
rem. Quinque ſunt [illegible] ſenſus, [illegible],
guſtum, tactum. Eſt rurſum quinque quæ[illegible] ut ita dixerim
ſenſus rationes. Duo enim per quinque ipſos quotidie
[illegible] nobis amœne, [illegible] ipſe [illegible]
[illegible], interea naturas habentque ad [illegible] indicandas
quinque, [illegible] rationes quinque reſultant. Præte-
rea iam quinque hæc quidem ſunt ſenſus, inde verò
[illegible] quinque [illegible]

circa ſenſum rationemque diſponitur. Vnde quinque numerantur ætates. Prima quidem ſenſu tantum trahitur. Secunda ſenſu magis admodum ducitur quàm ratione ducatur. Tertia poſt hæc alternis pariter ratione & ſenſu perſuadentibus agitur. Quarta ratione potius quam ſenſu ducitur. Quinta tandem, ratione tantum regi debet. Prima igitur ætas atque ſecunda tanquam ſubiecta Veneri, Venerem, ſi placet, loquentem audiat, reliquæ verò Mercurium. Ego igitur reliquos vos omnes alloquor, non pro me quidem tantum ſed pro Diana etiam hac, quam ad ſiniſtram meam cernitis. nempe quoniam hæc elinguis ſit, ego verò bilinguis, iure pro hac ipſa, cum ego linguam habeo, loquor. Vitam profectò noxiámque Venus vobis indidit voluptatem, quæ noceret quidem vobis, prodeſſet verò futuris, exhauriens paulatim vos per lenitatem quandam quaſi fiſtulam, vitalíque veſtro liquore implens atque procreans vos tandem quaſi vetuſtum quoddam folium cicadarum iam exhauſtum humi relinquens, cicadæ interim teneriori proſpiciens. Nónne videtis quod Venus de materia veſtra generat eſſe recens quiddam & nouum, ſenſibuſque præditum? Surripit ergo vobis iuuentutem & vitam atque ſenſum, ex toto inquam corpore per totius voluptatem, ut efficiat inde totum. Ego interim materiæ illius quæ quartæ digeſtioni ſupereſt qualitate monitus, vos commoneo, diu vitæ ſimiliter quarta digeſtione coctæ plurimum vitæ veſtræ ſuccurrere. Ouum recens vitellum integrum & ſorbile unà cum ſaccharo exiguoque croco: Lac humanum, vel ſuillum, vel caprinum cum pauculo melle ſumptum. Atque hæc duo tunc ſalubriora ſunt, quando naturæ caliditate calore flagrant. Et ſi omnia alia mox ceſſet vita deſiderare ne-

detur, præſertim in ſtomacho minus ualido, ſed leniter eſt coquendum. Verum ut paulisper ad Venerem redeamus: Siquando uidiſtis Venerem, meminiſtis admodum uidiſſe, & quaſi meretricijs fucis & ornatibus expolitā. Hæc ergo quæ noua ſemper eſt, noua ſemper affectat, cita uetera, facta deſpicit, unde cōſūmat ſuccedit. Hæc rurſum (ſi dicere fas eſt) quaſi meretrix non uno quouiſ contenta uiro, uulgus amat, & ut è iuuale ſice loquar, ſæpius pereſos pœnas quàm induendas ſuffragatur. Iam uero neque tactu tantum nos præcipitat, ſed etiam guſtu fallit quo uidet, perdatque decipitis. Quæ ſi etiam eſt in rebus ſapores peregrinos medicet, quædā temperie gratos, hos Dianæ, hæc Apollinis Iouiſque munere tradidit. Merculeas uero ſaporum miras, quibus quotidie uelut hamo capti clàm uiſceri uitam perditis, Venus inſidioſa fabricat. Quid igitur Martem incuſatis? Quid Saturnum? Mars quidem raro admodum uobis palamque nocet: Saturnus quoque ſæpius uobis ſe profitetur hoſtem, nocet tardius, temporiſque remedijs nulli negat. Sola Venus palàm ut amica nocet, clàm ut inimica nocet. Hanc igitur incuſare potius, ſi quem inter ſuperos incuſare licet. Ad multiplices huius inſidias, tum oculis Argi uos ipſos inſtruite, tum Palladis clypeo uos munite. Aures autem ad blandas pollicitationes eius tanquàm ad lethales Syrenum cantus obſtruite. Hunc denique prudentiæ florem à me accipite, quo Circes huius ueneficia deuitetis. Hæc uobis dat & uox tandem, & hæc quidē lætha feras pollicetur uoluptates potius quàm largitur: ego uerò beneficio patris atque fratris cuiuſque promitto uobis, quinque præſto puras, perpetuas, ſalutares, quarū inſima eſt in olfactu, ſuperior in auditu, ſublimior in uiſu, cum altior in imaginatione, in ratione excelſior atque diuinior.

Quò maior delectatio in tangendo percipitur atque guſtando, eò uitae grauius frequenter accidit detrimentũ: Contrà uerò quanto maiorem in olfactu uoluptatem & auditu atque uiſu, item imaginatione & ſaepe ratione quotidie reportatis, tanto illa uita longius producitur. Verum ſicut in blandimentis tangendi atque guſtandi cauendam nobis ſubdolam admonui Venerem: ſic in ipſa ſecretiore, mentisque aſſidua contemplatione mentis delectatione cauete Saturnum. Ille enim frequẽter filios ipſe ſuos deuorat. Nam quos ſublimiorum contemplationum ſuarum rapit illecebris, & illic acquieſcit ut faces, hos interim (ſi modo diuinum gradum ibi ſiſtant) falce quadam è terris amputat, terrenamque incautis uitam ſaepe ſurripit. Hoc ſaltem Venere interim indulgentior, quòd Venus quidem uitam quam tibi detrahit, donat alteri, nihil tibi pro detrimento reſtituens. Saturnus autem pro uita terrena, à qua ſeparatus ipſe ſe denique ſeparat, caeleſtem uitam reddit atque ſempiternã. Hac ipſa ſimiles eſſe uidentur inter ſe Venus atque Saturnus, quòd ſicut quàm Aquario gaudet, tam regnat in Libra, quod homines & hic, & illa generandi libidine uexat, nocteque uexatis, ut inde poſteritati proſit. Sed haec quidem fecundat corpus, ſtimulatque fecundum. Ille uerò etiam ſuo ſemine grauidam urget ad partum. Vos igitur prouerbij memores, Ne quid nimis, aſſiduis prudentiae frenis parturientis utriusque libidinem cohibete. Tametſi multo citius grauiusque ille ledit, quos taedio, torpore, maerore, curis, ſuperſtitione premit, quàm quos ſupra uires corporis moresque mortalium eleuat ad excelſa. Communi uerò ſeruate more quod aequis lancibus Pythagoras docuit & Platonem, Harmoniam nimirum: conſonantiam aequalem animae ipſius cũ corpore

Diuturna mentis uſu.

Corporis & animae aequalitas ſeruanda.

proportione ſeruari utrumque ſuis quibuſdam alimentis in exercitationibus diu, ac ſimiliter augeri Si quis alterutrum educatione praecipue ſua multo robuſtius altero tandem effecit, non mediocrem facit uitae iacturam. Propterea quaecunque inter res medicorum arte laudatas perſpexerim eas eligere, quae corpori ſimul & ingenio proſunt, maximum uitae ibi uendicat adiumentum. In earum uerò numero uinum, mentam, myrobalanum, moſcum, ambram, zinziber recens, gemmas, aloen, hyacinthum ſimileſque lapillos, herbaſue conſimiles eſſe putate, & quae ad utranſque utilitatem à medicis pariter componuntur. Sed longioribus his quandoque interceptis ambagibus, ego quoque medicinis hic acceſſi Si ſapores ex rebus accepti non ultra uiuentibus: item odores ex aromatibus iam ſiccis utcunque uiuentis, multum ad uitam conferre cenſentur, quidnam dubitatis odores ex plantis radicibus adhuc ſuis haerentibus uiuentibusq; mirum in modum uitae uires accumulaturos? Denique ſi uapores exhalantes ex uita duntaxat uegetali magnopere uitae noſtrae proſunt, quantum profuturos exiſtimatis cantus, aereos quidem ſpiritui prorſus aereo, harmonicos harmonico, calentes adhuc uiuoſque uiuo, ſenſu praeditos ſenſuali, ratione conceptos, rationali? Hanc ergo uobis à me fabricatam trado lyram, cantumque cum ipſa Phoebeum ſolamen laborum, diuturnae uitae pignus. Sicut enim res quaedam temperatae, quae ſimulque aromaticae, ſuum humores inter ſe ſuum ſpiritum naturalem ſecum ipſo contemperant: ac odores eiuſmodi uitalem ſpiritum; ac rurſum ſimiles quoque concentus ſpiritum animalem. Dum igitur fides in lyra ſonoſque dum tonos temperatis in uoce, ſimiliter ſpiritum noſtrum intus contemperari putate. Ac ne ipſe Veneri ſim amatior.

Cantus ſolamen laborum.

quæ ſine Baccho friget, ab hoc ipſo Libero patre per me nectar hoc accipite. Qui præcipue inter nos frigent, temporibus ſimilibus bis ſeptimo quoque die uncias uernaccei, uel maluatici dulcis meri duas ſumāt cū una panis uncia, tribus ante menſam horis. Semel autē drachmā unam ſublimis aquæ deſtillantis ex uino cū Iuleb roſacei ſemuncia. Quo quidē liquore illinire etiā cutem, & ad olfactum uti cōmodiſſime poſſunt. Atq; ut poſt eiuſmodi nectar Ambroſiam quoque nobis afferā, hanc inſuper acceptam ab Ioue Largitore medicinam. Quatuor myrobalanorum uncias accipite chebularum, tres roſacei ſacchari, conditi zinziberis hyeme quidem unciam, æſtate uerò ſemunciam. Tria hæc cum emblicarū melle concoquite ſuauiter, ſeptemque auri folijs exornate. Ieiuni bolum ante prandium quatuor horis accipite. Anno ſaltem integro quotidie id aſſumite, ut inde uelut Aquilæ renouetur ueſtra iuuētus. Hactenus quaſi Mercurium locutum exiſtimemus.

Confirmatio ſuperiorū: Et uitandi coitus, aſsiduæque cogitationis præcepta. Cap 16.

Venus & Saturnus inimici planetæ

Astrologi Venerem & Saturnum inimicos inuicem eſſe ferunt. Quoniam uerò in cælo ubi omnia amore mouentur, ubi defectus eſt nullus, odium eſſe nequeat, inimicos, id eſt effectu diuerſos interpretamur. Mittamus in præſentia reliqua. Ecce nūc Saturnus quidem nobis in centro, Venus autem in circumferentia poſuit uoluptatem. Voluptas uerò ſpirituū eſca quædam eſt. Igitur ex oppoſito Venus atque Saturnus ſpiritus noſtri uolatū aucupantur. Illa per uoluptatem ſuam allicit ad externa, hic interim per ſuam ad intima reuocat. Diſtrahunt itaq; ſpiritum, ſi fermè cor-

dem tempore moueant atque diſſipent. Quamobrem nihil contemplatori uel curioſo peſtilentius, quàm uenereus actus, nihil uiciſſim hunc ſectanti alienius quàm cura & contemplatio eſſe poteſt. Cõtemplatorẽ⁊ uerò phyſicum, religioſumque eodem in gradu connumeramus: Et gradu ſimili quemlibet in negocijs ſuis ualde cogitabundum, grauibusque curis obnoxium. Hinc rurſus efficitur, ut ſi quem Saturnia uel contemplatione nimium occupatum uel cura preſſum, leuare interim & aliter conſolari uelimus, per uenereos actus, ludos, iocos, id tentantes tanquàm per remedia longè diſtantia fruſtra atque etiam cũ iactura conemur. Atq; uiciſſim ſi quem uenereo uel opere perditum, uel ludo iocóq. ſolutum moderari uelimus, per Saturniam ſeueritatem emendare non facile ualeamus. Optima uero diſciplina eſt, per quadam Phœbi Iouiſque, qui inter Saturnum Veneremque ſunt medij, ſtudia ſimiliáq. remedia homines ad alterutrum declinantes: ad medium reuocare.

Saturnus Venusq; æque fugiẽdi.

Sed ut tandem ſimus medici. Sicut flamma duobus communiter modis uiolentis extinguitur, aut uelut difflata uentis, aut contra quaſi compreſſa cineribus: ſic ſpiritum uel celeriter effectu uenereo diſſipamus, uel ſenſim Saturnio ſuffocamus, ac ſæpe exprimimus comprimendo, pariterque reſoluimus. Spiritus utique frequẽter ad extima uolans, intima reddit uel uacua uel aliena uitæ. Sed ad intima ſæpe coactus, cætera quoque membra præſtat uitæ minus idonea. Citam igitur ſenectutem, tum Venus interioribus noſtris, tum Saturnus exterioribus infert. Venus quidẽ præcipue, ubi ex quouis coitus motu facile corpus debilitatur atque labaſcit. Saturnus quoque potiſſimũ, quando ex quocunq; cõtemplationis officio uel cura, labore, ingenij corporiſque uires la-

Spiritus diſſipatio mala.

Senectutem præproperam afferunt Venus & ſaturnus.

defatigantur: etſi uel qui ad contemplationem, uel qui ad libidinem natus eſt, plerunque ad ſuum uterque officium eſt natura fortiſſimus. Natura enim ſæpe coniungit cum uoluptate ſimul & facilitate potentiam: Vnuſquiſque igitur ſe cognoſcat, ſuique ipſius moderator ac medicus eſto. Coitum quidem frequentantes cæteros cõſulant. Ego uerò exercitatoris ingenium libro etiam ſuperiore conſului: denique omni diæta, omnibus remedijs uti debent, quibus membra, ſpiritus, ſenſus, ingenium, memoria confirmentur: cogitationes per interualla repetere, nec expectare uel minimum ex cogitatione laborem: maxime uerò quum primum caneſcunt, quamuis nõnulli ſint qui nõ tã debilitate naturæ uidelicet adhuc iuuenes canos emittunt, quàm uel ægritudine, uel ægrotatione aliqua præcedente, aut etiam parentũ ſimilitudine, à quibus ſcilicet iam caneſcentibus fuerunt generati.

Odores ſpirituum recreant.

Medicinæ ſenum, & de habitatione iterum atque diæta.

Cap. 17.

CHaldæorum regula eſt forte probanda ad iuuentutem recuperandam, peregrinos humores imbibitos corpori expurgare gradatim, tum interiores competentibus medicinis, tum exteriores frictionibus & lauacris prouocationibusque ſudoris, intereaque ſalubribus duraturisque alimentis paulatim corpus implere. Sunt autem qui trochiſcis quibuſdam ex uipera factis uel helleboro præparato, promittunt humores omnes ueteres putridósque prorſus educere. Quibus expurgatis, & humore rurſum ſaluberrimo alimentis ſalutaribus recreato, reſtituere iuuentutem. Et qui cautiores ſunt, helleboro gallinas paſcunt, hominum uerò gallinis. Huiuſmodi uerò curationem tanquàm pericu-

Senum purgatione.

leſam in iuuẽtute arbitror potius quàm in ſenectute tẽtandam, ne forte iuuentutem illam à Medea Peliæ ſeni promiſſam experiamur. Nam & iuuenes medicinis exquiſitè purgantibus citò ſeneſcere Hippocrates aſſerit. Sed ubi diæta non ſufficit, clyſtere uel manna, uel aloë præſertim lota ſecurius uteris. Si tibi ſit aluus aſtrictior, manna cum iure caponis myrobalaniſq; utitor. Sin minus, hac te iuuenem etiam in ſenectute purgatione ſeruabis: Sume unciam lotæ aloës unam, myrobalanorum emblicarum drachmas duas, chebularum quoque tantundem, duas item roſarum purpurearum, maſticis quoque tantundem, meduatico uino confice pilulas, quando Luna feliciter collocata, propitio fruitur Iouis aſpectu, præſertim ſi domicilia fixa poſſederit uel ipſa, uel Iuppiter. Hæc enim ad diuturnitatẽ uitæ magnopere cõferunt. Potes etiam utiliter Reubarbarum hic cum aloë componere, ſcilicet dimidiam aloës partem, dimidiam reubarbari, & quoties opus fuerit, unam manè ſumere pilulam ad tres uſque uel quinque, modicúmque inſuper uinum bibere. Vbi uerò pituitam magis times, potes cõmode in has pilulas trochiſcorum agarici tertiã partem accipere unà cum tertijs aloës duabus, omiſſo reubarbaro. Sed primam illam ego iam multis annis pilularum compoſitionem omni ætati experior eſſe tutiſſimam. Eadem hora confectionem eiuſmodi facito: Sume myrobalanorum emblicarum, bellericarum, Indarum, chebularum, unciam, uniuſcuiuſque unam: cinnamomi uerò duas, unã quoque doronici, roſarum purpurearum unã, ſandalorum rubeorum duas, unã croci drachmam, tertiam drachmæ partem muſci, ambræ tantundem: candidum poſt hæc cum aqua roſacea ſuccóque citri fundito ſaccharĩ coque, fac bolos, auróque inuolue. Hoc ante

prandium quatuor horis ſumētes atque dantes, utiliter experti ſumus ad uirtutē corroborandam, ad illuſtrandum ſpiritum atque firmandum. Maxime uerò proderit ſi paulum quid inſuper uini aurei biberis. Proderit & ſæpe calefactum panē aureo mero & roſacea aqua perfundere, & modico inſuper cinnamomo ſaccharóque uberiore condire. Frequenter etiam duo hæc cum lacte amygdalino & modico pane miſcere: nam eiuſmodi mixtiones naturā referunt Iouialem. Præter omnia quæ in ſuperioribus explicauimus, uel ſaltē ſignificauimus, ab iis omnes urbani diligēter cauere debent, æſtu, gelu, quolibet uel poſt calorem frigore uel nocturno, nebulis uentis, uel ex paludi flatibus, uel irrumpentibus ex anguſtis locis item ubi aer uel mouetur uiolētius, uel nullo modo mouetur: Habitatione quauis humidiore, fœtore, mœrore, torpore. Diligentius autē Mercurij ſectatores, diligētiſſime ſenes. Qui præterea poſtquàm manè corpus totum leuiter perfricuerint, deliniunt ipſum aduerſum aëris & laboris incōmoda calente oleo uel uino quopiā ſubamaro, cui prius infuderint myrrham & roſam atque myrtum. Saluiam frequenter ore ſerant, neruis ac dentibus amiciſſimam. Et quando demū uitio liquida, uelut infantes, alimenta repetere cogantur, molliſſima caueant. Lac quidem uino referant moderato. Vtantur igne duntaxat ut medicina, quātum uidelicet expellēdi frigoris & ſuſcitandi caloris innati neceſſitas poſtulat, alioquin tanquàm edace humorē naturalem exiccaturo. Solem uerò quoad delectat, ſequantur ut alimentum, deſtillatione uitata, & æſtu ſimiliter declinato. Faciles quidē motus diligant, excitādo calori admodū neceſſarios. Labores autem corporis oderint, & multo magis animi: nec minus longā ſitim, & inediā atq; uigiliam.

De nutrimento ſpiritus, & conſeruatione uitæ per odores. Cap. 18.

Legimus in calidis quibuſdam regionibus, ac plurimo paſſim odore fragrantibus, multos gracili corpore & imbecillo ſtomacho, quaſi ſolis odoribus ali. Forte quoniam ipſa natura loci, tum herbarum & frugũ atq; pomorũ ſuccos fermè totos redigit in odores, tum corporum humanorũ humores illic reſoluit in ſpiritum. Quum igitur uterq;, uidelicet odor & ſpiritus ſit uapor quidam, & ſimile ſimili nutriatur, non mirum & ſpiritus & ſpiritalis homo, plurimũ ab odoribus accipit alimentum. Nutrimentũ uerò qualecunq; id ſit, per odores ſiue fomẽtum, apprime ſenibus & gracilibus neceſſarium eſt, quo defectum alimẽti ſolidioris atq; uberioris utcunq; compenſare poſſimus. Ambigere tamen nõnulli ſolent, utrum ſpiritus odoribus nutriatur. Ego autẽ opinor ſolis forſan ita nutriri, ut niſi alimenta quæ craſſa ſunt, digeſtione tandem in uapores extenuentur, ſpiritus ipſe, quem diximus uaporem eſſe, nullum illinc ſuſcipiat nutrimentum. Itaq; uinum odore plenum, ſpiritum ſubitò recreat, quem cætera uix tandem efficere poſſunt. Vaporem uerò illum in quem cibi cocti denique transformantur, ideò appellamus odorem, quoniam & odor nihil aliud quam uapor quidam eſt: & hic tractus intus ex alimentis uapor, niſi ſpiritui quodam odore placeat, uix ullum ſpiritui exhibet alimentum. Quamobrem & Auicennam noſtrum ualde probamus dicentem, corpus quidem dulcedine, ſpiritum uerò quadam (ut eius uerbis utar) aromaticitate nutriri: Quoniam craſſitudo corporis non niſi craſſi materia, qualis eſt in dulcedine, coaleſcere ualeat: Tenuitas uero ſpiritus non alio quàm fumo quodam atque uapore, in quo aromaticitas ipſa uiget, refici poſſit.

Simile ſimili nutritur.

Aromaticam uerò qualitatem dicimus odoram, & acutam, & quodammodo ſtypticam Proinde quoniã iecur quidem corpori per ſanguinem alimentum præſtat, dulcedine plurimũ augetur. Cor autem quia & creat ſpiritum, & ſpiritu procreat alimentum, meritò deſiderat aromatica Expedit tamen & aromatica pro corde cõditi dulcedine, & dulcia pro iecore aromaticis commiſceri, dulcedinémque interea nimiam euitare. Quid plura? Galenus ipſe ſecutus Hippocratem, ſpiritum non ſolum odore putat nutriri, ſed aere. Aëre inquam non ſimplici, ſed potius opportune permixto. Quibus quidẽ ſi fidem habebimus, nec alimentorum, nec rei ullius delectum magis ad uitam neceſſarium, quàm aeris nobis accõmodati, eſſe cenſebimus. Aër enim & inferiorũ & cœleſtium qualitatibus facillime ſemperq; affectus, & immẽſa (ut ita dixerim) amplitudine circumfuſus, perpetuóque motu nos undiq; penetrans, ad ſuam nos mirabiliter redigit qualitatem: præſertim ſpiritum, præcipue uitalem in corde ingentem, in cuius penetralia, tum aſſidue influit, tum repente: ſic protinus afficiens ſpiritũ ut eſt affectus: pérq; ſpiritũ uitalem qui & materia & origo eſt ſpiritus animalis, pariter afficiens animalem. Cuius quidem qualitas maximi momenti eſt ingenioſis eiuſmodi ſpiritu plurimũ laborãtibus Itaque ad nullos potiꝰ quàm ad eos attinet puri luminoſiq́, aëris odorũq́,

Spiritus animalis tria fomenta.

delectus, atq; Muſica. Hæc enim tria ſpiritus animalis fomenta præcipua iudicantur. Potiſſimus uerò ad uitã eſt aër electus. Nam octauo menſe nati in Aegypto plurimi uiuunt: & nonnulli in plagis Græciæ temperatis ſaluberrimus aëris beneficio, quod Ariſtoteles narrat, & Auicenna confirmat. Sed profecto ſicut corpus ex uarijs cõpoſitum, uarijs (quãuis non eadẽ menſa) nutriendum

eſt alimentis: ita ſpiritus ſimiliter compoſitus uarietate quadã aeris ſemper electi oblectandus eſt atque ſouendus. Simili quoque electorũ odorum uarietate quotidie recreandus. Nam aèr & odor quaſi ſpiritus quidã eſſe uidentur. Iam uerò Alexãder & Nicolaus Peripatetici unà cũ Galeno concludunt ſpiritum uitalem & animalem ideò nutriri tum odore, tum aère, quoniam uterque mixtus eſt atque conformis, & utrunq; hauſtũ in præcordia penetrare, ibi coqui temperariq; ad uitam, perq; arterias diffundi. Vbi uterq; coctus iterum nutrit ſpiritum (ut aiunt) utrunque, præcipuè animalem. Aiunt etiã ſpiratum aèrem non ſolũ refrigerando calori prodeſſe, ſed etiam nutriendo. Nam & animalia etiã ualde frigida ſpirant. Addunt aèrem craſsiorẽ ſpiritui naturali tanquã magis corporeo conuenire: ſubtilem uerò, purum, lucidum, ſpiritui potius uitali, potiſsimũ animali. Neque mirũ uideri debet ſpiritum adeò tenuem rebus quoque tenuibus ali. Siquidem & piſciculi multi aqua nitidiſsima nutriuntur, & ozimum in aqua ſimili uiuit, creſcit, floret, redolet. Mitto quibus elementis chamæleontem & ſalamandrã nutriri nonnulli ferant. Redeamus ad noſtra. Intereſt certe quàmplurimum qualẽ ſpiremus aerem, quales hauriamus odores. Talis enim et ſpiritus in nobis euadit. Eatenus uerò nos anima per uitam uegetat, quatenus ſpiritus harmoniã ſeruat cum anima concinentẽ. Spiritus quidem in nobis primus uiuit & maxime, & quaſi uiuit ſolus. Nónne repẽtino quodam ſæpe caſu uel affectu, uita, ſenſus, motus ſubitò mẽbra deſerũt, regreſſo uidelicet ad cordis penetralia ſpiritu? & ſæpe ſtatim reuertuntur ad mẽbra per frictiones & odores illuc ſpiritu redeunte, quaſi uita in ipſo ſpiritu, uidelicet re uolatili potius inſit quàm humori-

Spiritus nutriri per odores.

Spirituum cura habenda.

bus aut membris. Alioquin propter horũ craſſam tenacitatem tardius admodum accederet uita membris atq; recederet. Quicunque igitur uitam in corpore producere cupitis, ſpiritum in primis excolite: hunc augete nutrimentis ſanguinem augentibus, temperatũ uidelicet atq; clarum, hunc aere ſemper electo fouete, hunc quotidie ſuauibus odoribus alite, hunc ſonis & cantibus oblectate: ſed interea odores cauete calidiores, frigidiores fugite, capeſſite temperatos, frigidos calidis, ſiccos humidis temperate. Odorem uerò omnem, quia pars corporis ſubtiliſſima eſt, ſcitote nonnihil habere caloris, atque ex rebus quæ ipſæ nutriunt, odores ſperate potius nutrituros, ut ex aromatico pyro pomóque perſico ſimilique pomo: magis autem recente pane calente, maxime carnibus aſsis, quin maxime uino: atque ſi ut ſapor qui mirifice placet, plurimi uelociſque nutrimenti cauſa eſt uel occaſio corpori, ſic odorem ad ſpiritum ſe habere putate. Commemorare nobis iterum placet Democritum iamiam expiraturum, ut obſequeretur amicis ſpiritum ad quatriduum uſq; olfactu calentiũ panum retinuiſſe, ulterius etiam, ſi modo placuiſſet, ſpiritũ ſeruaturum. Sunt & qui dicunt id mellis odore feciſſe. Ego, ſi modo uſus eſt melle, exiſtimo illum mel uino liquefactu albo, calentibus panibus infudiſſe. Neque enim ſpernendus eſt mellis odor. Flos namque florum mel exiſtit, nec parum nutrit ipſa dulcedine, ac diu qualitate ſua res integras à putrefactione tuetur. Itaque ſi quis nouerit hoc etiam ad cibũ ita uesci, ut nec dulcedine nimia meatus oppleat, nec tali quodam calore bilem exaugeat, certum habebit, longioris uitæ ſubſidium. Sale igitur condimentum hoc frigidis & humidis adhibete. Verum ut nos reuocem ad odores: Vbicunq; ſuffocationem, com-

Odor nutriens.

profuſionemq; ſpirituū nimium extimeſcitis, quod uix-rur frequens torpórque portendit, odores circumfuſos amate. Vbi uerò fugam exhalantium ſpirituum expaueſcitis, odores potius infuſos nutrimentis accipite. Et ſi quid odorum præterea foris ſumitis, uelut clypeum coſtis dantem et admonente ſiniſtris. Nonne uidetis quàm repente ſurſum uel deorſum ad odores ſe matrix ipſa præcipitet? quàm uelociter ad os, ad nares ſpiritus aduolet, ſuauis odoris eſca pellectus? Vbi igitur ſpiritus uel exiguus uel fugaciſſimus eſſe deprehenditur, quod puſillanimitas ſæpe declarat corporiſque debilitas, uel parua de cauſa multis contingens, odoribus non tam extrinſecus obiectis, quàm intrinſecus iniectis allicite, imò potius paſcite, retinete. Odorem uerò uini ante omnes eligite. Multum namque nutrit ſpiritum odor exhalans ex natura tum plurimum & uelociter nutriente corpus, tum uoluptate ſenſum afficiente. Tale uerò uinum eſt præ cæteris calidum, humidum, & odorū atque clarū. Tale etiam ſaccharū eſſe diceremus, ſi ſumat odorem. Cinnamomum quoque ſimile & doronicum, aniſumq;, & dulce marathrum, ſi acumini ſuo ad exiguam dulcedinem adderent ampliorem. Sed quam temperiem natura non fecit, nobis ipſi conficite. Et quoties diſſipationem ſpirituum formidatis, calidioribus acutioribusque & ſubtiliſſimis adhibete, quæ cohibere paulisper uolatum ſpiritus ac ſiſtere ualeant, ceu crocū, cariophylus, cinnamomo, aduſtū panem, roſaceā aquam, acetumque roſaceum, roſam, myrtū, uiolā ſandalum, coriandrum, cydonium pomum atq; cytrum. Horreo uerò camphoram, ubi contra caniciem eſt agendum. Recentem uerò ſemper menthā diligo, menti etiam ſalutarem ſpirituiq; tutiſſimam. Denique memento res omnes ueneno con-

Medici ad odores motatio.

Odor uini ante omnes nutrit.

ſpiritus diſtractionem remorantes medicinæ.

veneno cō-traria eſſe vitæ ſalutaria.

trarias, eſſe uitæ admodum ſalutares, non guſtu tantū, ſed etiam odorata, maxime theriacā. Has uerò in libro contra peſtilentiam enarrauimus, narrabimus & in libro ſequenti. Inter eas autem, ne quid nos lateat, numeramus & uinum. Nam ſicut homini uenenū eſt cicuta, ita cicutæ uinum, non ſimul quidē ſed paulò pòſt ebibitum. Ac ne ſolis nos odoribus hîc alliciam, componendū nobis mando electuarium quotidie manè guſtandum, olfactu guſtuque ſuaue, & uitæ admodum ſalutare. Accipe tres chebularum uncias, unam emblicarum, & Indarum unam, unámq; bellericarū, ſemiunciam uerò doronici, cinnamomi uncias duas, croci drachmam unam, ambræ partem, drachmæ tertiam, muſci quoque tantūdem. Contunde diligenter. Tantū roſacei ſacchari adhibeto, quantum guſtui ſatisfacit. Sandalorum rubentiū quantum ſat eſt colori: mellis item emblicarum uel chebularum quantum molli expedit electuarij formæ, auri folia totidem quot prædictæ ſunt unciæ. Vbi uerò difficilior eſt compoſitio multiplex, experti ſumus ſimplicē hanc optimam eſſe, ſcilicet ex chebulis, marathro dulci, ſacchàro aqua roſacea liquefacto: ſumptam uerò tū ieiuno ſtomacho, tū poſt cœnā. Memineritis autem myrobalanos conditas meliores eſſe, ſiccas uerò ſaltem diem integrum oleo amygdalarum dulcium uel butyro uaccino prius infundite quàm conficitis. Probat & Auicēna nobis confectionem ex emblicis atque Indis cum melle anacardorū coctisque butyro. Item chebulas cum zuccarbere & ſquama ferri, & potum auri. Probat item Petrus Aponenſis compoſitionem ex croco, mace, caſtoreo, per partes acceptis atque contuſis, & uino commixtis. Vnde affirmat uitam etiam propemodum moribundis produci conſueuiſſe. Denique Haly Aſtrologus me-

Myrobalani conditæ meliores.

dicusque excellens, aſſerit uſu tripherę ſimiliumque rerum uitam effici longiorem. In omni uerò triphera myrobalanus fundamentum eſt, ſed hanc temperant ſubtilibus quibuſdam atque mollibus, præſertim ubi ſiccior eſt myrobalanus, ut & penetret, nec meatus obſtruat, nec aluum exiccet nimiũ uel adſtringat. Cum uino prætereà commodiſſime utimur, ſed modico, ne fortè diluat. Compoſitionem uerò Petri, quam modo narrabam, ſi modò utilis eſt, arbitror olfactu potius quàm potu utilem fore.

Magorum medicina pro ſenibus. Cap. 19.

MAgi ſtellarum obſeruatores, ad Chriſtum uitę ducem ſtella duce uenerunt, precioſum uitę theſaurum offerentes, Aurum, thus & myrrham, tria dona pro tribus Planetarum dominis ſtellarum domino dedicantes. Aurum quidem pro temperamento Iouis, maximè omnium temperatum. Thus autẽ pro Sole præcipue Phœbeo calore ſimul odoreque flagrans. Myrrham denique firmantem corpus atque confirmantem pro Saturno omnium firmiſſimo Planetarũ. Hæc igitur omnes ad ſapientes Magos uenite ſenes, munera nobis quoque uitam productura ferentes, quibus autorem uitæ quondam ueneratí traduntur. Venite ſenes, inquam, ſenectutem grauiter tolerantes. Venite & uos prætereà quoſcunque ſenectutis propemodùm aduentantis formido ſollicitat. Accipite precor alacres uitalia dona. Sumite uncias quidem thuris duas, unam uerò myrrhæ, auri rurſum in folia ducti dimidiam drachmæ partem, contundite tria ſimul, conflate, confundite in pilulas aureo quodam mero: idque tunc opportune conficite, quãdo Diana propitio Phœbi uel Iouis gaudet

Magorum medicina.

Medicina magica pro ſenibus.

aſpectu. Sumite poſthac theſauri tanti aurora quaelibet portiunculam ac exiguo perfundite meri poculo, niſi forſan incaluerit aeſtas, tunc enim aquam roſaceam bibere praeſtat. Si quis autem inter nos calorem quouis tempore magis metuat, is myrobalanum chebulam aut emblicā aequalem ad thuris myrrhaeque, & auri ſimul pondus adijciat. Hoc humorem proculdubio naturalem à putrefactione tuebitur. Hoc humoris reſolutionē longius propulſabit. Hoc tres in nobis ſpiritus, naturalē, uitalē, animalem fouebit, confirmabit, corroborabit. Hoc rurſum uegetabit ſenſum, acuet ingeniū, memoriam cōſeruabit.

De periculis vitandis ex quolibet vitae ſeptenario imminentibus.

Cap. 20.

QVum aſtronomi ſingulas deinceps diei horas Planetis ordine ſingulis diſtribuerint, ſimiliterque ſeptem hebdomadae dies, atque in ipſo foetu per menſes digeſſerint officia Planetarum, cur nō etiam per annos eadem diſponamus? ut quemadmodum infantem in aluo latentem rexit primo menſe Saturnus, ultimo Luna, ſic ſtatim natum ordine iam conuerſo: primo ipſius anno ducat Luna, ſecundo (ſi uis) Mercurius, tertio Venus, quarto Sol, quinto Mars, ſexto Iupiter. ſeptimo uerò Saturnus: atque deinceps ordo per uitam ſimilis repetatur. Itaque in ſeptimo quolibet uitae anno, fit in corpore mutatio maxima, ideóque perículoſiſſima, quandoquidem & Saturnus nobis communiter eſt peregrinus: & ab eo tunc Planetarum ſummo ad Lunam cuctligio Planetarum infimam gubernatio redit. Hos annos aſtronomi graeci Climactericos nominant, nos ſcalares, uel gradarios, uel decretorios appellamus. Fortè uerò in morbis ipſum humoris uel naturae

Anni climacterici ſeu decretorij.

mutant Planetae per dies eodem ordine regitur: unde & ſeptimus quiſque eadē ratione Iudiciarius appellatur. Quartus quoque, quoniam medium in ſeptenario tenet. Tu igitur ſi uitam producere cupis ad ſenectutem, nullis eiuſmodi gradibus interruptam, quoties ſeptimo cuilibet propinquas anno, conſule diligenter aſtrologum. Vnde te immineat tibi diſcrimen ediſito: Deinde uel adito medicum, uel prudentiam & temperantiam accerſito. His namque remedijs prohiberi minas aſtrorum Ptolomaeus etiam confitetur. Addit quinetiam aſtrorum promiſſa ſic augeri poſſe, ut agrorum cultor auget terrae uirtutem. Probat Petrus Aponenſis argumentationibus multis, & teſtimonio Ariſtotelis, Galeni, Haly, naturalem uitae finem non eſſe ab initio ad unguē determinatum, ſed ultra citraque moueri poſſe. Itaque aſſerit tū ex aſtris, tum etiam ex materia. Concludit his autoritatibus rationibusque obitum etiā naturalē differri poſſe, cum aſtrologorum machinis, tū praeſidijs medicorū. Igitur neq; nos temere in his praeceptis elaboramus. Neq; te pigeat perquirere à medicis quae naturaliter tua ſit diaeta: & ab aſtrologis, quae ſtella uitae faueat, & quando haec bene ſe habet, & ad eam Lunā compone quae prodeſſe didiceris. Neque pudeat ſaepe illos auſcultare, qui non tam fortuna quàm uirtute ſenectutem proſperam conſecuti uidentur. Praeterea Ptolomaeus, & caeteri profeſſores Aſtronomiae, imaginibus quibuſdam ex certis lapidibus & metallis ſub certo ſidere fabricatis, uitam proſperam pollicentur atque longaeuam. Verū de imaginibus quidem ex parte, ac plurimū de reliquo fauore caeleſti commentarium componimus in Plotinum, quem librum huic operi deinceps ſubijciendū exiſtimamus, quēadmodum hoc poſt librū ſcribi uolumus qui De curan-

Annus ſeptimus quiſque iudiciarius.

Mors ē naturalis differri poſſe aſtrologo & medico praeſidio.

da literatorum valetudine compoſuimus. Fauorem uerò cœleſtem quem modò dicebam, pro iuuentute longa, nũc quantum quaſi Poetæ cuidam licet loqui, quantum rurſus Medico licet facere, à Phœbo Bacchóque petemus.

Solis æterna eſt Phœbo Bacchóque iuuentus,
Nam decet intonſus crinis utrunque deum.

Phœbus & Bacchus ſemper indiuidui fratres ſunt: ambo ferè ſunt idem. Phœbus quidem eſt ipſa ſphæra illius animæ, ſphæra uerò Bacchus, imò & Phœbus eſt totus ipſe ſphæræ circus. Bacchus autem eſt flammeus ille in hoc circo circulus, imò uerò Phœbus eſt almum in hoc flammeo globo lumen. Bacchus autem exiſtit ibidem ſalutaris ex lumine calor. Semper ergo fratres comitesque ſunt, ferè ſemper alter & idem. Quid uerò? ſi Sol in Vere quidem Phœbus eſt, cantu ſuo tunc auium cantus excitans, cithara rurſum tempora temperans: in autũno uerò Sol idem autor uini Bacchus exiſtit. Tria nobis ad ſeruandam iuuentutem pater ille Liber, qui amat colles, Bacchus affert, hos quidem apricos primum colles, in his autem collibus ſuauiſſimum præcipue uinum, perpetuam in uino ſecuritatem. Tria quoque Phœbus Bacchi frater pari benignitate largitur, diurnum primo lumen, ſub fomento luminis herbas ſuauiter redolentes: ad luminis huius umbram, citharam cantúmque perennem. His ergo penſis potiſſimum, his ſtaminibus Clotho nobis iam, non Parca longæuitatis fila producet. Tres Parcas ferè omnes Poëtæ canunt. Tres quoq; nos non poetæ canimus. Prudens quidem in omni uictu parcitas uitam nobis longam inchoat: conſtans quoque in curis ſubeundis parcitas producit uitam: parcitas uerò in cœlo fruendo negligens uitam occat. Tres Pythagoras temperantias ante omnia celebrat: tres etiam nos in

præſentia celebramus. Temperantiam in affectibus cõſeruato: temperantiam in omni uictu ſeruato. Temperiem aeris obſeruato. Hac enim prouidentia humorum intemperiem, quæ citæ ſenectutis & intempeſtiuæ mortis cauſa eſt, aſpirante Deo, procul admodum propulſabis. Aſpirabit autem autor ille uitæ, ſi ea tantum conditione uitam optaueris diuturnam, ut diutius cum genere humano uiuas, tum maxime uiuas illi, quo mundus totus inſpirante uiuit.

MARSILII
FICINI FLOREN-
TINI, IN LIBRVM TERTIVM

De uita cœlitus comparanda, ad sereniſsimum Pannoniæ regem epiſtolare proœmium.

Philoſophi ueteres, rex omnium feliciſsime, cæleſtium uires inferiorúmque naturas diligentiſsime perſcrutati, quum exiſtimarent hominem fruſtra ſapere, qui non ſibi ſapit, totam meritò perſcrutationẽ ſuam in primis ad uitam ſibi cœlitus comparandam retuliſſe uidentur, iudicantes (ut arbitror) tum elementa, & quæ ex his componuntur fruſtra ſibi cognita fore, tum motus cœleſtium & influxus temerè nimium obſeruatos niſi hæc unà cum illis cognita, ſimulatque coniuncta, aliquando ſibi ad uitam felicitatemque conducerent. Profuit autem illis, ut uidetur, eiuſmodi contemplatio ad uitam primo præſentem. Nam Pythagoras &

Democritus, Apolloniuſq; Theaneus, & quicunque ad id præcipue ſtuduerūt, rerū ſibi cogitatarū uſu proſperam ualetudinē conſecuti ſunt uitamq; longæuā. Conducit inſuper ad futuram uitā, tum per gloriam apud poſteros propagandā, tum apud Deum in æternitate fruēdam. Siquidem ex mirabili mūdi totius ordine, eius tandem cognouere rectorem. & ante omnia cognitū amauerunt. Tibi uerò gloriam per ſecula cuncta futurā, magnanimitas, magnificentia, uictoria perpetua pollicentur. Vitam quoq; apud Deum in æuo beatam diuina clementia, inſigni pietati tuæ iuſtitiæq; promittit. Vitam denique proſperam inter mortales ſatiſque longā (quantum ex indicijs quibuſdā mihi licuit coniectare) felicia tibi ſydera decreuerunt. Vt autem quod pollicentur id & præſtent firmiſſima fide, & cumulo inſuper prorogent pleniore, diligentia tua & medicorum, aſtrologorūmque cura efficere proculdubio poteſt. Iam uerò id poſſe ſcientia & prudentia fieri, doctiſſimi quiq; aſtrologi ac medici confitentur. Quum igitur inter Plotini libros magno Laurētio Medici deſtinatos, in librū Plotini de fauore cælitus hauriendo tractantem, nuper commentariū cōpoſuiſſem, inter cætera in eum noſtra cōmentaria numeratum, id quidē ſeligere nunc, Laurētio quidem ipſo probante, atq; maieſtati tuæ potiſſimū dedicare decreui. Spero equidem dum uitæ tuæ proſperitatiq; cōſulo, uitæ interim, & ſplendori ſeculi noſtri & humani generis conſulturū. Atq; ut ualetudini proſperitatiq; regiæ ualidius hæc noſtra prodeſſent, per Valorem ipſum mittēda putaui. Hūc tu igitur Valorē noſtrū clemētiſſime Rex cōplectere precor. Tantū enim natura, uirtus, autoritas tua ualet, ut abſque te nequeat uel Valor ipſe ualere. X. Iulij M.CCCC.LXXXIX. Florentiæ.

MARSILII FICINI
AD LECTOREM SEQVENTIS *libri exhortatio.*

SAlue hoſpes ingenioſe. Salue iterum quiſquis es ſalutis auidus, qui noſtra ad limina tendis. Vide precor hoſpes cupide primū, quàm hoſpitalis ſim. Intrantis erat certe, ſalutem ſtatim hoſpitio dicere. Ego uero ſalute præueniens, mox proſpectum ſaluere te iuſsi. Intrantem & adhuc ignotum perlibenter excepi: Trahentem apud me moras, promiſſa (ſi deus aſpirauerit) ſalute donabo. Hoſpitium ergo nactus es amicū quidem omnibus, & amoris nunc erga te plenum. Si quid fortè fers tecum amori contrarium, ſi quid habes odij, prius ponito precor, quàm medicinas hic uitales attingas. uitam enim tibi dedit amor, uoluptasque parentū: Vitam uiciſsim demit odium, atque dolor. Quem igitur odioſus uexat dolor, huic nullus uſquàm medicinæ uitali relictus eſt locus. Quamobrem deinceps te non ut hoſpitem tantum iam alloquor, ſed amicum. Officina Marſilij tui aliquanto eſt amplior, quàm his cancellis duntaxat quos hic uides coerceatur. Non enim ſolo hoc libro ſequēte, ſed duobus etiam præcedentibus circumſcribitur. Tota uerò ſummatim medicina quædam eſt pro uiribus opitulatura uitæ, ut ualida tibi uita ſit, ut longa. Idque ubique medicorum ope cœlitus adiuta molitur. Varia ſanè pro diuerſis hominum ingenijs atque naturis noſtra hæc officina, antidota, pharmaca, fomenta, unguenta, remedia profert. Si qua tibi fortaſſe minus placeat, mittito quidē iſta, cætera propterea ne reſpuito.

Denique ſi non probas imagines aſtronomicas, alioquin pro ualetudine mortalium adinuentas, quas & ego nõ tam probo quàm narro: has utique me concedente, ac etiam ſi uis conſulente, dimittito. Medicinas ſaltem cæleſti quodam adminiculo confirmatas niſi fortè uitam neglexeris, haud negligito. Ego enim frequenti iamdiu experientia compertum habeo, tantum intereſſe inter medicinas huiuſmodi, atque alias abſque delectu aſtrologico factas, quantum inter uinum & aquam: ut etiã infans octauo à conceptione menſe natus Florentiæ menſe Martio, nocte aſcendente, Saturno retrogrado ſemininus, eiuſmodi diligentia uideatur à nobis, imò à Deo quaſi uitæ redditus potius quàm ſeruatus, trienniumque ualidus fermè iam impleuerit. Iam uerò ſi præter ea generis eiuſdem plura narrauero, uera loquar. Nec gloriabundus (quod eſt à philoſopho penitus alienũ) ſed exhortabundus potius afferam. Verũ ſatis iam partim quidem conciliantes, partim etiam exhortantes allocuti te ſumus. Deinceps igitur cum Plotino loquamur, ita demum tibi diligentius conſulturi.

MARSILII FICINI FLORENTINI, LIBER DE VITA

cœlitus comparanda, compoſitus ab eodem inter Commentaria eiuſdem in Plotinum.

In quo conſiſtit ſecundum Plotinum uirtus fauorem cœlitus attrahens, ſcilicet in eo quod anima mundi & ſtellarum dæmonumque animæ facile alliciuntur corporum formis accommodatis.

CAPVT PRIMVM.

SI tantũ hæc duo ſint in mundo, hinc quidem intellectus, inde uerò corpus, ſed abſit anima, tunc neque intellectus trahetur ad corpus (immobilis enim eſt omnino, caretque affectu motionis principio, tãquàm à corpore longiſſime diſtans) neque corpus trahetur ad intellectum, uelut ad motũ per ſe inefficax & ineptum, longéque ab intellectu remotum. Verum ſi interponatur anima utriq; conformis, facile utrinque, & ad utraq; fiet attractus. Primo quidem ipſa omnium facilime ducitur, quoniã primum mobile eſt, & ex ſe & ſponte mobile. Præterea quum ſit (ut dixi) media rerum omnia ſuo in ſe modo continet, & utrinq; ratione propinqua. Ideóque conciliatur & omnibus, etiam æqualiter illis quæ inter ſe diſtant, ab ea uidelicet non diſtantibus. Præter enim id quod hinc quidem conformis eſt diuinis, inde uerò caducis, & ad utraq; uergit affectu,

Rationes rerum ſeminales tot, quot ſunt ideæ in mente diuina.

tota interim eſt ſimul ubiq;. Accedit ad hæc quod anima mundi totidem ſaltem rationes rerum ſeminales diuinitus habet, quot ideæ ſunt in mente diuina, quibus ipſa rationibus totidem fabricat ſpecies in materia. Vnde unaquæq; ſpecies per propriam rationē ſeminalem propriæ reſpondet ideæ, facileque poteſt per hanc ſæpe aliquid illinc accipere, quandoquidem per hanc illinc eſt effecta. Ideóque ſi quando à propria forma degeneret, poteſt hoc medio ſibi proximo formari rurſum, pérq; id medium inde facile reformari, ac ſi certè cuidam rerum ſpeciei uel indiuiduo eius rite adhibeas multa, quæ ſparſa ſunt, ſed eidem ideæ conformia. Mox in materiam hāc ita opportune paratam ſingulare munus ab idea trahes per rationem uidelicet animæ ſeminalem. Non enim intellectus ipſe propriè, ſed anima ducitur. Nemo itaque putet certis mundi materijs trahi numina quædam à materijs penitus ſegregata, ſed dæmones potius animatíque mundi munera ſtellarúmque uiuentium. Nemo rurſum miretur per materiales formas animam quaſi allici poſſe. Siquidem eſcas euiſmodi ſibi congruas ipſamet quibus alliceretur, effecit, & ſemper libentérque habitat in eiſdem. Neque in mundo uiuente toto quicquàm reperitur tam deforme, cui non adſit anima, cui non inſit & animæ munus. Congruitates igitur eiuſmodi formarum, ad rationes animæ mundi, Zoroaſter diuinas illices, appellauit, quas & Syneſius magicas eſſe illecebras confirmauit. Nemo denique credat ad propriam quandam materiæ ſpeciem & tēpore certo haurire omnia prorſus ex animis dona, ſed pro opportunitate dona duntaxat ſeminis, quo talis ſpecies pullulauit, ſeminiſque conformium. Itaque hic homo humanis tantum adhibitis, non proprias piſcium uel auium do-

tes, inde ſibi uendicat, ſed humanas atque conſimiles. adhibitis autem quæ ad ſtellam talem pertinent atque dæmonem, ſtellæ dæmoniſque huius proprium ſubit influxum, uelut lignum per ſulphur paratum ad flammam ubique præſentem. Atque hunc non modo per ipſos ſtellæ dæmoniſque radios, ſed etiam per ipſam mundi animam ubiq; præſentem, in qua & cuiuſlibet ſtellæ dæmoniſq; ratio uiget: partim quidem ſeminalis ad generandum, partim etiam exemplaris ad cognoſcendum. Hæc enim ſecundum Platonicos antiquiores, rationibus ſuis ædificauit ultra ſtellas in cælo figuras, parteſque ipſarum: tales, ut ipſæ quoque figuræ quædam ſint, impreſſitque his omnibus proprietates. In ſtellis autem, figuris, partibus, proprietatibus, omnes iterum inferiorum ſpecies continētur & proprietates earum. Uniuerſales uero figuras octo poſuit atque quadraginta, ſcilicet in zodiaco duodecim, extra uerò ſex atque triginta. Item in zodiaco triginta ſex ad numerum facierum. Rurſus ibidem trecentum atq; ſexaginta ad numerum graduum. In quouis enim gradu ſunt ſtellæ plures, ex quibus ibi conficiuntur imagines. Similiter imagines extra zodiacum in plures diuiſit figuras, pro facierum ibidem graduumque ſuorū numero. Conſtituit denique ab imaginibus his uniuerſalibus ad uniuerſales imagines habitudines & proportiones quaſdam, quas ipſæ quoq; imagines illic exiſtunt. Huiuſmodi uerò figuræ continuitatē quãq; ſuã habent ex radijs ſtellarum ſuarum in ſe inuicem peculiari quadã proprietate cōiectis. A quibus formis ordinatiſſimis dependēt inferiorum formæ, illinc uidelicet ordinatæ. Sed & cæleſtes illæ tanquam & inter ſe disiunctæ, procedunt à rationibus animæ coniunctis inuicē, & quodammodo mutabiles à ſtabilibus. Sed hæ quatenus ſeipſas nō

Anima prædita in uia uiuentia.

comprehendunt, referuntur ad formas in mente uel animali uel eminentiore ſeſe comprehendentes, quæ tanquam multiplices ad ſimpliciſſimum rediguntur unum atq; bonum, ſicut figuræ cœleſtes ad polum. Sed redeamus ad animam. Quando igitur anima gignit ſpeciales inferiorum formas uireſq;, eas per rationes efficit proprias ſub ſtellarum formarúmque cœleſtium adminiculo. Singulares uerò indiuiduorum dotes, quæ ſæpe nonnullis inſunt tã mirabiles quàm in ſpeciebus eſſe ſolent, exhibet per ſeminales ſimiliter rationes, nõ tam ſub adminiculo formarum figurarúmq; cœleſtium, quàm ſitu ſtellarum & habitu motionum, aſpectuúmque Planetarum, tum inter ſe, tum ad ſtellas Planetis ſublimiores.

Gratiæ tres [illegible], Iuppiter, Sol, Venus.

Anima quidem noſtra ultra uires membrorum proprias, communem ubiq; promit in nobis uitæ uirtutem, maxime uerò per cor, tanquam ignis animæ proximi fontem. Similiter anima mundi ubique uigens per Solem præcipue ſuam paſſim explicat cõmunis uitæ uirtutem. Vnde quidam animam & in nobis & in mundo, in quolibet membro totam, potiſſimum in corde, collocant atque Sole.

Animæ uirtus per quintam eſſentiam dilatatur.

Semper uerò memento ſicut animæ noſtræ uirtus per ſpiritum adhibetur membris, ſic uirtutem animæ mundi per quintam eſſentiam, quæ ubiq; uiget, tanquam ſpiritus intra corpus mundanum, ſub anima mundi dilatari per omnia: maxime uerò illis uirtutem hanc infundi, quæ eiuſmodi ſpiritus plurimum hauſerunt.

Eſſẽtia quinta materies.

Poteſt autem quinta hæc eſſentia à nobis intus magis magíſque aſſumi, ſiquis ſciuerit eam alijs elemẽtis immixtam plurimum ſegregare, uel ſaltem his rebus frequenter uti, quæ hac abundant, puriore præſertim, ceu electum uinũ & ſaccharum, & balſamum atque aurum, precioſíque lapilli, myrobalaníque, & quæ ſuauiſſimè redolent, &

quæ lucent, maxime uerò quæ in ſubtili ſubſtantia qualitatem habent calidam, humidámq; & claram: quale præter uinum, eſt albiſſimum ſaccharum, præſertim ſi huic adhibueris aurum, odorémque cinnami atque roſarum. Præterea ſicut alimẽta rite in nobis aſſumpta, per ſe non uiua, rediguntur per ſpiritum noſtrum ad uitæ noſtræ formam: ſic & corpora noſtra rite accommodata corpori ſpirituíque mundano, uidelicet per res mundanas, & per noſtrum ſpiritum, hauriunt ex uita mũdana quàmplurimum. Si uolueris ut alimentum rapiat præ cæteris formam cerebri tui uel iecoris atque ſtomachi, ſimile quantum potes accipe alimentum, id eſt cerebrum, & iecur, & ſtomachum, animalium ab humana natura non longe diſtantium. Si optas corpus tuum atq; ſpiritum ex aliquo mundi mẽbro, uidelicet ex Sole, uirtutem accipere, quære quæ ante alia ſunt Solaria inter metalla lapillóſque, magis autem inter plantas, ſed inter animalia magis, maxime inter homines. Similiora enim tibi magis proculdubio conferunt: Hæc & extra ſunt adhibenda, & intus pro uiribus aſſumenda, præſertim in die & hora Solis, & Sole in figura cæli regnante. Solaria uerò ſunt omnia ex lapillis & floribus quæ heliotropia nominantur, quia uertuntur ad Solem. Item aurũ & auripigmentum, auréique colores, chryſolithus, carbunculus, myrrha, thus, muſcus, ambra, balſamum, mel flauum, calamus aromaticus, crocus, ſpica nardi, cinnamomum, lignũ aloës, cæteráque aromata. Aries, aſtur, gallus, olor, leo, cãtharis, crocodilus, homines flaui, criſpi, ſæpe calui, magnanimi, ſuperiora partim cibariis, partim unguentis ſuffumigationibúſq;, partim uſui accommodari poſſunt. Hæc ſentienda, & cogitanda frequenter, & in primis amanda. Et luminis plurimum eſt

quærendum. Si dubites uentrē ab iecoris fomento deſtitui, trahe ad uentrē iecoris facultatem, tū frictionibus, tum fomentis per ea quæ iecori congruunt, per cichoream, endiuiam, ſpodium, & eupatorium, & hepaticam, atq; hepatica. Similiter ne deſtituatur tuum corpus ab Ioue, moue cor in die, horaq. & regno Iouis, & utere interim Iouialibus: Argento, hyacintho, topatio, corallo, cryſtallo, berillo, ſpodio, ſapphyro, uiridibus aerijsq; coloribus: Vino, ſacchoro albo, melle, & cogitationibus affectionibuſque plurimum Iouialibus, id eſt conſtantibus, æquis, religioſis atq; legiferis. Et inter homines eiuſmodi, ſanguineoſque & pulchros, uenerabileſq; uerſator. Sed memento primis illis rebus frigidis inferendum eſſe aurū & uinum, mentamq; & crocum, & cinnamomū atq; doronicum. Animalia uerò Iouialia eſſe agnū pauonemque, & aquilam & iuuencum. Quomodo uerò uirtus Veneris attrahatur turturibus, columbis, & motacillis, & reliquis, non permittit pudor oſtendere.

De concordia mundi, & de natura hominis ſecundum ſtellas. Quomodo fiat attractus ab vnaquaque ſtella.

Cap. 2.

NEque uerò diffidere debet quiſquam, nos atq; omnia quæ circa nos ſunt, præparamentis quibuſdam poſſe ſibi uendicare cœleſtia. Nam cœlitus hæc facta ſunt aſſiduéq; reguntur, & illinc in primis præparata ſunt ad illa: Et quod maximum eſt, mundus animal in ſe magis unū eſt, quàm quoduis aliud animal, ſi modo eſt animal perfectiſsimum: Ergo ſicut in nobis mēbri cuiuſlibet præſertim principalis qualitas motuſque ad alia pertinet, ita membrorum principalium actus in mundo commouent omnia, & membra infe-

riora facile capiunt à ſupremis ultro dare paratis. Quò enim potentior cauſa eſt, eò promptior eſt ad agendum, eò igitur propenſior eſt ad dandum. Exigua igitur præparatio nobis inſuper adhibita ſufficit cæleſtium muneribus capiendis, ſi modo quiſque ad id præcipue ſe accōmodet, cui eſt præcipue ſubditus. Sed ante uniuſcuiuſq; noſtrum proprietatem, humanæ ſpeciei proprietatē conſiderare debemus. Hanc igitur eſſe ſolarem aſtrologi Arabes conſenſerunt. Quod ego è ſtatura hominis erecta pulchráque, humoribuſque ſubtilibus & ſpirituum claritate, imaginationiſq; perſpicuitate, ſtudióque ueritatis & gloriæ, uerum eſſe cōiecto. Addo quinetiam proprietatem huic Mercurialem, ob ſtrenuum uerſatilis ingenij motum: Et quoniā humanum genus natū nudum, inerme, omnium egenum, hæc omnia propria induſtria ſibi comparat, quod eſt Mercurij proprium. Addo etiam Iouialem, ob complexionem corporis temperatam atque leges: Et quoniam ſecundo menſe, quò Iupiter dominatur, uitam accipimus, atque naſcimur nono, quo iterum recipit dominatum. Itaque humana ſpecies ab his tribus potiſſimum dotes inſuper ampliores ita demum ſibi poterit uendicare, ſi per Solaria Mercurialiáque & Iouia, ſeipſam eis magis in dies atque magis accommodabit. De reliquis autem quid? Saturnus nō facilè communem ſignificat humani generis qualitatem atque ſortem, ſed hominem ab alijs ſegregatum, diuinū aut brutum, beatum, aut extrema miſeria preſſum: Mars, Luna, Venus, affectus, & actus homini cū cæteris animantibus æque communes. Ad Solem igitur & Iouem atq; Mercurium reuertamur. Solaria quidē nonnulla & Iouia diximus, Mercurialia uerò neſcio quomodo prætermiſimus, ſunt autem eiuſmodi: Stannum, argentum, præſertim uiuum,

Cauſa potior, promptior ad agendum.

Humana ſpecies propria.

Species humanæ pia- [illegible] ſaiu e- ſta.

Mercurialia ſimplicia.

marcaſita argentea, lapis Achates, nitrum Porphyriticum, & quæ croceum cum uiridi miſceant, ſmaragdus atque Lacca: Animalia ſagacia & ingenioſa ſimul & ſtrenua, ſimiæ, canes. Homines eloquentes, acuti, verſatiles, oblonga facie, membriſque nō pingues. Sunt autem quærenda & exercēda quæ ad aliquem Planetam attinent, eo uidelicet dominante (ut diximus) in die & hora eius ſi fieri poteſt, etiam quando ipſe ſit in domicilio, uel exaltatione, uel ſaltem triplicitate ſua & termino & angulo cœli, extra combuſtionem directus, ac ſæpius orientalis ſi Sole ſit ſuperior, item in Auge, & aſpiciatur à Luna. Si quis autem ab ipſa Luna beneficiū & à Venere poſcat, temporis ſimilia obſeruare debebit. A Venere quidem per animalia ſua quæ diximus, & per Corneolam & Saphyrum lapidémque Lazuli, æs croceum atq; rubeum & Corallū, omneſq; pulchros varióſq; uel uirides colores & flores, atq; concentus ſuaueſq; odores atq; ſapores. A Luna per alba & humida & uiridia, per argentum atq; Cryſtallum & uniones, & argenteam Marcaſitam. Quoniam uerò Saturnus quidē ſtabilitati & perſeuerantiæ dominatur, Mars autem efficaciæ motus, cogimur nonnunquā horum quoq; gratia ab eis patrocinia poſtulare, tēporibus uidelicet ſimiliter obſeruatis. Ab illo quidem, per materias quaſdā quodāmodo terreas & fuſcas atq; plumbeas, & fuſcam Iaſpidem, & Magnetem, & Camoinum atq; Chalcedonium, & ex parte quadā per aurum, & auream Marcaſitam. A Marte uerò per igneas rubeas, æs rubeū, ſulphurea omnia, ferrum lapidemque ſanguineum. Neque diffidas Saturnum habere nonnihil in auro: Nam propter pondus id putatur habere. Quinetiam Soli aurū ſimile, ſic omnibus metallis ineſt, ſicut Sol in planetis omnibus atque ſtellis.

Veneris gratia quomodo conciliatur

Aurum Soli ſimile.

Iam verò ſi quis coniecerit Saturnum & Martem natura noxios eſſe, quod equidem nunquam crediderim, tamen his quoque utendum, quemadmodũ venenis nonnunquam utuntur & medici, quod Ptolemaeus in Centiloquio probat. Proderit ergo quandoque vis Saturni caute ſumpta, ſicut apud medicos quae adſtringunt atq; continent, imò & quae ſtupefaciunt ſicut opium & mandragora. Martis quoque ſicut euphorbium & helleborus. Cautiſſimi verò hac in re fuiſſe videntur Magi Brachmanes Pythagorici, qui quum ob ſedulum philoſophandi ſtudium Saturni tyrannidem formidarent, veſtibus albis amiciebantur, Iovialibusque ſive Phoebeis, quotidie ſonis & cantibus utebantur, plurimumq; ſub dio vivebant. Ubique verò memento per affectum ſtudiumque noſtrum, & per ipſam ſpiritus qualitatem, nos facillime ſubitoque exponi Planetis, eundem affectum ac eiuſmodi ſtudium & qualitatem ſignificantibus. Per ſeceſſionem igitur à rebus humanis, per ocium, ſolitudinem, firmitatem, per Theologiam ſecretioremque, philoſophiam ſuperſtitionem, Magiam, agriculturam, per moerorem Saturno ſubiicimur. Per civilia & ambitioſa negocia, per philoſophiam naturalem communemque, per religionem civilem, perque leges Iovi: Marti per iram atque certamina: Soli Mercurioque per ſtudiũ eloquentiae, cantuſque & veritatis & gloriae atque ſolertiam: Veneri per laetitiam & Muſicam & feſtiva, Lunae per vitam plantis ſimilem. Sed haec inter hos differentiam memento tenere, exercitationemque ingenij magis publicam atque amplam ad Solem ſpectare: privatam verò & artificio mancipatam, potius ad Mercurium. Tum verò Muſicam gravem quidem Iovis Soliſq; feſtivam Veneris, mediam verò Mercurij. Similis quoque

Planetarũ ſingulorum ſtudia.

de ſtellis fixis ratio eſt. Haec quidem communis humanae ſpeciei regula. Propria uerò unicuique regula fuerit explorare quae ſtella, quid boni cuique in genitura promiſerit, atque ab ea potius quàm ab alia repoſcere gratiam. Et ab unaquaque non quodlibet donum, & quod aliarum eſt, ſed eius proprium expectare, niſi fortè tum à Sole communia multa reportes, tanquàm communi quodam duce caeleſtium, & ab Ioue fermè ſimiliter, tum mundana pariter omnia ab anima ſpirituque mundi. Quem ſicut & quoduis animal multóque efficacius animatum eſſe, non ſolum Platonicae rationes, ſed etiam aſtrologorum Arabum teſtimonia comprobant. Illi etiam probant ex applicatione quadam ſpiritus noſtri ad ſpiritum mundi per artẽ phyſicam affectúmq; facta, traijci ad animam corpúsq; noſtrũ bona caeleſtia: Hinc quidem per ſpiritum noſtrum in nobis medium, & tunc à mundi ſpiritu roboratum: inde uerò per radios ſtellarum feliciter agentes in ſpiritum noſtrum, & radijs natura ſimilem, & tunc ſeipſum caeleſtibus coaptantem.

Quod inter animam mundi & corpus eius ma-
nifeſtum, ſit ſpiritus eius, in cuius uirtute ſunt
quatuor elementa: Et quod nos per
ſpiritum noſtrum hunc poſ-
ſimus haurire.

Cap. 3.

P*Rofectò mundanum corpus quantum ex motu generationéque apparet, eſt ubique uiuum, quod Indorum philoſophi probãt ex eo, quod paſſim ex ſe uiuentia generet: Ergo per animam uiuit ubique ſibi praeſentẽ, ac prorſus accõmodatam. Igitur inter mundi corpus tractabile, & ex parte caducum, atque ipſam eius animam, cuius natura nimiũ ab eiuſmodi corpo-*

diſtat, ineſt ubique ſpiritus, ſicut inter animã & corpus in nobis: ſi modo ubique uita eſt communicata ſemper ab anima corpori craſsiori. Talis namque ſpiritus neceſſario requiritur tanquam medium, quo anima diuina & adſit corpori craſsiori & uitam eidem penitus largiatur. Corpus autem omne facile tibi ſenſibile, tanquam ſenſibus tuis accommodatũ, craſsius eſt, & ab anima diuiniſsima longe degenerans. Opus eſt igitur excellentioris corporis adminiculo quaſi non corporis. Proinde ſcimus uiuentia omnia tam plantas quam animalia, per quendam ſpiritum huic ſimilem uiuere atque generare. Atque inter elementa, quod maxime ſpiritale eſt, uelociſsime generare, perpetuóque moueri quaſi uiuens. Sed quæres interea, ſi elementa atque animantes generant aliquid ſibi ſimile ſuo quodã ſpiritu, cur lapides & metalla non generant, quæ inter elementa & animantes media ſunt? Quia uidelicet ſpiritus in eis craſsiori materia cohibetur. Qui ſi quando rite ſecernatur, ſecretusq; conſeruetur, tanquam ſeminaria uirtus poterit ſibi ſimile generare ſi modo materiæ cuidam adhibeatur generis eiuſdem, quẽdam ſpiritum phyſici diligenter ſublimatione quadam ad ignem ex auro ſecernẽtes, cuiuis metallorum adhibebunt, aurumque efficient. Talem utique ſpiritũ ex auro uel ex alio rite tractum atque ſeruatum Elixir Arabes aſtrologi nominant. Sed ad mundi ſpiritum redeamus, per quẽ mundus generat omnia, quãdoquidem & per ſpiritum propriũ omnia generant, quẽ tum cælum, tum quintam eſſentiam poſſumus appellare. Qui talis ferme eſt in corpore mũdi, qualis in noſtro noſter. Hoc in primis excepto, quod anima mũdi hunc non trahit ex quatuor elemẽtis tanquã humoribus ſuis ſicut ex noſtris noſtra, ſed hunc proxime (ut Platonice ſiue

In Liera cur metalla & lapides non generent.

Elixir.

Platonice loquar) ex virtute ſua procreat genitali quaſi tumens, & ſimul cum eo ſtellas, ſtatimque per eum parit quatuor elementa, quaſi in illius ſpiritus virtute ſint omnia. Ipſe verò eſt corpus tenuiſſimum, quaſi non corpus, & quaſi iam anima: item quaſi non anima, & quaſi iam corpus. In eius virtute minimum eſt naturæ terrenæ, plus autem aqueæ, plus item aëriæ, rurſus igneæ ſtellariſque quàm plurimum. Ad horum graduum menſuras ipſæ quantitates ſtellarum elementorúmque prodierunt. Ipſe verò ubique viget, in omnibus generationis omnis proximus autor atque motor. de quo ille:

Spiritus intus alit.

Totus eſt ſuapte natura lucidus calidúſque, & humidus atque vivificus, ex dotibus animæ ſuperioribus dotes conſimiles nactus. Quem plurimum hauſiſſe Apollonium Theaneum, teſtificatus eſt Indus Hiarchas dicens: Mirari nemo debet ô Apolloni te divinandi ſcientiam conſecutum, quum tantũ ætheris in anima geras. Hiarcha de æthere.

Quòd ſpiritus noſter hauriat mundi ſpiritum per radios Solis & Iovis, & quatenus ipſe ſiat ſolaris & iovialis.

Cap. 4.

HVnc tu igitur ſtudebis tibi in primis inſinuare. Hoc enim medio naturalia quædam beneficia reportabis, tum corporis mundani, tum animæ, tum etiam ſtellarum atque dæmonum. Nam ipſe inter craſſum mundi corpus, & animam medius eſt, & in ipſo ſtellæ ſunt & dæmones, atque per ipſum. Sive enim mundi corpus atque mundana ſint ab anima mũdi proxime (ſicut Plotino placet atque Porphyrio) ſive mundi tum corpus ſicut & anima proxime ſit à deo, ut noſtris placet, & fortè Timæo Pythagorico, certum tamen ni-

dus atque ſpirat, ſpiritúmque eius nobis haurire licet. Hauritur autem propriè ab homine per ſuum ſpiritum, illi ſuapte natura conformem, maximè ſi reddatur etiã arte cognatior, id eſt ſi maximè cæleſtis euadat. Euadit uero cæleſtis ſi expurgetur à ſordibus, & omnino ab eis quæ inhærent ſibi diſſimilia cælo. Quas quidem ſordes non ſolum intra uiſcera ſi fuerint, uerumetiam ſi in animo, ſi in cute, ſi in ueſtibus, ſi in habitatione & aere, ſpiritum frequenter inficiunt. Efficietur tandem cæleſtis, ſi ad orbicularem animi corporiſque motum, ipſe quoque orbes efficiat: Si ad aſpectum cogitationemque lucis frequentiorem etiam ipſe ſublucidet: Si adhibeantur ei ſimilia cælo, ea communiter diligentia qua Auicen. in libro De uiribus cordis ſpiritum curat, & nos in lib. De curanda literatorum ualetudine curare contendimus. Vbi primum ſegregantur ab eo uapores obnubilantes, medicinis ita purgantibus. Secundo rebus lucentibus illuſtratur. Tertio ita colitur, ut & tenuetur ſimul & confirmetur. Fiet deniq; cæleſtis maximè quantum dictat ratio præſens, ſi applicentur ei potiſſimum radij influxúſque Solis inter cæleſtia dominantis. Atque ita ex hoc ſpiritu tanquàm in nobis medio cæleſtia bona in primis infuſa ſibi in noſtrum tum corpus, tum animum exundabunt. Bona inquam cæleſtia cuncta. In ſole enim omnia continentur. Conferet autem ſol ad ſpiritum ſolarem efficiendum propriè, quando ſub Ariete fuerit uel Leone, aſpiciente Luna, maximè in Leone, ubi adeò ſpiritum noſtrum uegetat, ut ipſum muniat contra uenenum Epidemiæ repellendum: quod perſpicuè apparet in Babylonia & Aegypto, & regionibus ſpectantibus ad Leonem, ubi Sol Leonem intrans, epidemiam ſedat, ea duntaxat ratione, qua dixi-

mus. Tunc ergo & tu Solaria paſſim exquiſita compone. Tunc incipe ſolaribus uti, ea tamen cautione, quæ ſub æſtu exiccationẽ diligenter euites. Non poteris autẽ facilè ſpiritus ſolaris euadere, niſi ſit quàmplurimus. Ad Solem enim maximè pertinet amplitudo. Quamplurimum uerò faciet tum diligentia, cor rebus cordialibus intus & extrà fouens, tum etiam uictus ex alimentis quidem ſubtilibus, multum tamen & facilè & ſalubriter nutrientibus. Motus quoque frequẽs atque lenis, & opportuna quies, aërque tenuis atq; ſerenus, & ab æſtu geluque remotus, præcipuè lætus animus. Rurſum nec Solaris erit, niſi calidus fuerit & ſubtilis, & clarus. Subtilem clarumque facies, ſi triſtia & craſſa deuitabis & fuſca. Viſens lucida lætisque intus, & extrà luminis multum die noctéq; excipies: ſordes expelles, & ocium & torporem: in primis tenebras deuitabis. Perducturus autem ſpiritum ad calorẽ Soli naturalem, caue ne ad tertium caloris gradum ſiccitatemque deducas. Calor enim ipſe Solis naturaliter non exiccat: alioquin nõ eſſet Sol uitæ generationisque dominus, & autor augmenti. Siccare uerò contingit radijs eius in cõcauis materiæ ſiccæ concluſis. Humorẽ itaque calori ſubtilem, qualis eſt Solaris, & maximè Iouius adhibebis & conſeruabis in ſpiritu, rerum eiuſmodi uſu ſi ſolarem ſis effecturus, ne alioquin ad Martiũ potius quàm ad Solarem fortè deducas. Martem quidem Soli eſſe ſimilem in paucis & his quidem manifeſtis, nec admodum excellentibus, & interim inimicum eſſe ferunt. Iouem uerò Soli ſimillimum in plurimis excellentibúsq; maximis quamuis occultioribus, & amiciſſimum eſſe ſcimus. Vnde & Ptolemæus ubi de conſonantia diſputat, Iouem ait cum Sole præ cæteris perfectiſſime conſonare, Vene-

rurſumque cum Luna. Omneſque aſtrologi uniuerſalem beneficẽtiam Soli tribuunt ſimiliter atque Ioui. Quamuis Sol eadem efficacius agat, & Iupiter ſub uirtute Solis efficiat. In utroque calor uiget, ſuperatque humorẽ. Sed in Ioue ſuperat modice, in Sole ſuperat excellenter: utrobique beneficé. Quum igitur adeò conſonent, facile poteris ſpiritum Solarem efficere pariter atque Iouiũ, ac res Solares & Ioniales rite poteris inuicem cõmiſcere, præſertim ſi & has inuicem componas, & ſpiritui adhibeas, quando Iupiter Solem trino aſpicit uel ſextili, uel ſaltem quando Luna ab aſpectu alterius ad alterum procedit aſpiciendum: Maxime quando ab aſpectu Solis ad coitum cum Ioue progreditur. Seorſum uerò Solarem propriè facies uel Iouialem, quando aſpectum Lunæ ad Solem obſeruaueris uel ad Iouem. Tametſi conſecutus naturam huius, naturam mox illius facile conſequèris. Sextilem uerò aſpectum intellige, quando Planetæ duo inter ſe ſignorum duorum ſpacio diſtant. Trinũ autem, quando quatuor ſignorum diſcrepãt interuallo. Coniunctionem uerò uel aſpectum Lunæ ad alios, duodecim gradibus citrà, totidemque ultrà metimur. Planetarũ aſpectus.

Quod tres Gratię ſint Iupiter & Sol & Venus, & quod Iupiter ſit Gratia geminarum media, & maxime nobis accommodata. Cap. 5.

Compoſitiones quidem, & curationes Iouias, ſimulatque Solares inuenies in libro noſtro de Vita longa, & in libro De literatorum cura. Vbi etiã miſcuimus pleraq; Venerea. Nã & nos in ſtudioſis timemus exiccationem, cui reſiſtit Venus. Et hæc ipſa Venus eſt amiciſſima Ioui, ſicut & Soli Iupiter, quaſi

Gratiæ tres coniunctæ.
Iupiter, Sol Venus.

Gratiæ tres inter ſe concordes, atque coniunctæ. Ab his quidem tribus cœli Gratijs, & à ſtellis eiuſdem generis Aſtrologi gratias & ſperant, & diligenter exquirũt, eáſque per Mercurium atque Lunã, quaſi nũcios tranſmitti putant atque curant: facile uerò communiterq́ue per Lunam, Lunam quidem cum Ioue coniunctam, aut Venere feliciorem eſſe putant, quàm ſi per ſextilem aſpexerit, aut trinum. Veruntamen ſi per trinum aſpectus etiam ſuſcipiatur ab illis, quaſi exiſtimant eſſe coniunctam. Similiter ſi à Sole perſpecta fuerit ſimulq́ue recepta. Nos autem ſi horum trium, ſtellarumq́ue ſimilium uires effectusq́; omnes percurrere ſingulatim uelimus, longum opus aggrederemur, exquiſitu difficile, difficillimum obſeruatu. Si ad Venerem nos propriè conferamus, nõ facile Solem habemus. Si ad Solem propriè, nõ facile Venerem. Vt igitur tres ſimul in uno gratias complectamur, ad Iouem tandem confugiamus, inter Solem Veneremq́ue natura eſſe tanquam medium, qualitate admodum temperatum, & quæcunque ſperantur à Venere uel à Sole ſuo quodam pacto tradentem, magnificentius quidem honeſtiusq́ue quàm Venus: temperatius quoque quàm Sol, & in omnibus cum humana natura maxime congruentem. Vtemur itaque Iouijs, quando & ipſe & Luna dignitatem tum naturalem, tum accidentalem habuerint, ſintq́ue ſimul, uel feliciter ſe aſpiciant. Si quando id fieri omnino non poſſit, miſce Solaris in unum ſimulatque Venerea, facieſq́ue ſic Iouiale ex utriſque compoſitum, quando uidelicet Luna à coitu Veneris eat ad ſextilem Solis aſpectum, uel è conuerſo. Memẽto uerò in rebus componendis quæ cor ſpiritumq́ue foueant & corroborent, Lunam conferre potiſſimum, ſi unà cum his muneribus hoc etiam habuerit, ut

Iouis gratia inter ſolem Veneremq; media.

per aëria ſigna diſcurrat, maxime per Aquarium, quod eſſe maxime putatur aëreum: Vel ſi in ſuo domicilio ſit, aut exaltatione ſua, vel domo Iouis aut Solis: Et ubicunque ſit, ſi manſionem ex viginti illis & octo teneat, tum ſibi, tum etiam operi competentem.

De virtutibus naturalibus, vitalibus, & animalibus, & qui Planetarum ſingulis aut commodent incommodent've, idque maxime per aſpectus. Cap. 6.

Planetæ ſinguli quibus virtutibus commodent officiantve.

PRæcipua verò diſciplina eſt, rectè tenere quę ſpirituum, quæ membrorum, quam rerum potiſſimum hi Planetæ ſignificant. Luna ergo Venuſque uim & ſpiritum naturalem atque genitalem, & quæ hanc augent. Iupiter eadem ſed efficacius, hepárque & ſtomachum, habetque non mediocrem partem in corde & ſpiritu pertinenteque uitali, quatenus ſuapte natura cum Sole conſentit, imò & per ſe ipſum: alioquin cor uitalem ſpiritum non propriè in menſe Iouis acciperet. Vnde Iouem Græci appellant uitam, & per quem uita. Habere quoque in animali ſpiritu poteſtatem teſtantur Aſtrologi, dicentes Iouem ad philoſophiam & ueritatem inueniendam, religionemque conferre. Et Plato, ubi ait, ab Ioue philoſophos proficiſci. Quod etiam ſignificauit Homerus antiquorum opinione ductus: Talis eſt mens hominibus, qualem indies adducit pater hominum atque deorum. Nuſquam uerò numen aliquod ita cognominat præter Iouẽ. Sed ſpiritum uitalem præcipue Sol, corque ſignificat, & habet nonnihil, imò non parum in capite, propter ſenſum atque motum, cuius eſt ipſe dominus, neque uim deſerit naturalem. Mercurius cerebrum & inſtrumenta ſenſuum, ideóque ſpiritum animalem. Proinde tutiſſima uia eſt, nihil ſine Lunæ beneficio facere: Quandoquidem

Iupiter Græcis uita appellatur.

cæleſtia communiter & frequenter atque facile ad inferiora demittit, quàm alterum Solem nominant, quolibet meſe quatuor anni tēpora facientem. In prima enim ſui quarta Peripatetici putāt eſſe calidam atque humidam: in ſecunda calidam & ſiccam: in tertia frigidam atque ſiccam: In quarta frigidam atque humidam: Lumenque eius proculdubio Solis eſſe lumen. Humores generationémque regere, numerósque mutationes fœtus ipſius in duo cōuerſionibus ſuis metiri, & quoties Soli iungitur, ſignificant ab eo uirtutē recipere, quā infundat humori, atque ibidem à Mercurio etiam humores cōmiſcentem. Quā enim Mercurius & transformationē in omnes ſua & gyris multiplicibus affert. Ibidem mox à Venere uim, quæ conducat ad formas genituræ conuenientes. Operæpretiū uerò fuerit meminiſſe, diurnū Lunæ curſum in quatuor diſtribui quartas: In prima quidem ab Oriente ad mediū aſcendit cœlum, atq; interim humorē & ſpiritum auget naturalem. In ſecunda à cœli medio petit occaſum, efficitque in nobis oppoſitum. Tertia ab occaſu cœlum ſubter medium adit, iterumque ſpiritum illū auget & humorem. Quarta cadit inde uerſus ortū, minuitque uiciſſim, quod maxime in oceani ripis apparet, ubi ad hūc curſum mare manifeſtius accedit atque recedit: eodémq; ordine nuper in ægrotātibus. Probabile etiam eſt, Solem per eaſdē ſui quartas ad calorem naturalem, & ſpiritum uitalē augere, uel diminuere: Animalem quoque, quatenus Mercurium habet comitē. His cognitis poterit medicus pro humore & calore utendis, & quolibet ſpiritu recreando, tēpora opportuniora ſeruare. Sed nunc de Luna ſatis. Neque dimittere decet Iouem, in cuius menſe altero quidem uitā accepimus, altero autē communiter & felicius nati ſumus. Ut

Opportunitas temporis obſeruanda medicis.

qui inter Solem atque Venerem, item inter Solem atque Lunam eſt qualitate effectuq; medius, ideoq; cōplectitur omnia. Solem verò ipſum praetermittere coeli dominum, nefas atque periculoſum exiſtimamus: niſi forte quis dixerit, eum qui Iouem habet, in Ioue Solem iam habere, illic potiſsimum ad homines temperatum. In Sole certe omnes coeleſtium eſſe uirtutes, nō ſolum Iamblichus Iulianúſque, ſed omnes affirmant. Et Proclus ait ad Solis aſpectum omnes omnium coeleſtium uirtutes cōgregari in unum atque colligi. Iouem verò eſſe Solem quendam ad nos temperatum nemo negabit. Lunam quoque temperatā ad Venerem haud neglexeris: Multum enim ad validam proſperamq; uitam adiuuat. Siquidem Venus foecūdat hominem, facitq; laetum: Hanc igitur obſeruabis. Quanquam ſi Lunam Veneri ſimilem humore praeſertim aequalē, & vix minus calidam, cū Ioue rite miſceas aut Sole, propemodum iam Venerem habes. Quid ergo? Vt tutiſsima omnium & commodiſsima ſimul accedas uia, Lunam obſerua, quando Solem aſpicit, aeq́; cum Ioue, uel ſaltem Iouem ſimul aſpicit atq; Solem, aut certe quando poſt aſpectum Solis mox ad Iouis coitum progreditur uel aſpectum. Atque eo ipſo tempore compone munera, uel adhibe tibi Solaria Iouiáque ſimulatq; Venerea. Quod ſi te ad unum ex magis confugere neceſsitas urgeat uel negocium, ad Iouem ipſum uel potius ad Lunam ſimul Iouemq; confugito. Nulla enim ſtella naturales in nobis uires, quod & omnes magi quàm Iupiter fouet atq; corroborat: Nulla rurſus pollicetur proſpera ſimilatq; plura: Et ideo hunc accipere tutiſsimū eſt. Solem uerò accipere forſitan non uſquequaq; tutum: Semper enim ille iuuat, hic ſaepe nocere uidetur: Venus autē quaſi debilis. Ideò ſolus ille uniuerſus pater eſt appellatus.

Iuppiter omnes naturæ potentias iuuat.

Id autem cõprobat Ptolemæus ubi ait: Pharmacum uix quicquam mouere naturam duntaxat, quando Luna cũ Ioue congreditur. Vſque adeò illinc propter totam potius uniuerſi corporis corroborari naturam. Expertus ſum quinetiam, Lunã cõiunctã cum Venere, medicinam uix mouere. Quãuis autem ubi pituitã educere timemus, Lunam præcipue obſeruemus ad Solem: Vbi uerò bilem exiccationemque confundi, ad Venerem, tamen directio Lunæ ad Iouem, & ad hæc omnia quodammodò confert, & præcipue ad atram bilem expellendam, nec nõ ad communem hominum complexionem inſtaurandam atque firmãdam. Sicut enim glycyrrhiza & oleum roſaceũ frigidiora calefacit, calidiora refrigerat, uinumq; ſimiliter, quod inſuper humectat ſicca, humidiora ſiccat: ita Iuppiter humano congruus calori, ut uinum, oleum roſaceum, camomilla, glycyrrhiza. Vbi igitur audis Albumaſar, dicẽtem: Non eſt uita mortalibus præter deum, niſi per Solem & Lunam: Id intellige, quãtum ad communem omnibus ſpectat influxum. Proprius autem homini accommodatiſſimuſque influxus eſt ab Ioue. Sunt autem in natura corporis uires attrahendi, retinendi, coquendi, expellendi. Has igitur omnes Iuppiter ipſe iuuat: potiſſimum uerò coquendi ſiue digerendi uirtutem, atque generandi & nutriendi ſimul & augendi, propter humorem eius aërium atque multum, & calorem eiuſdem amplum, humori mediocriter dominãtem. Profectò per radios Iouis ſemper uſquequaque diffuſos, lumen Solis proprium ad ſalutem hominum maxime temperatur: radijs interim Veneris ad idem aſſidue conferentibus, atque ſimiliter transferente Luna. Radij quidẽ Veneris atque Lunæ tanquàm humidiores quodam indigent temperante, ſicut & Solis radij tanquàm cali-

diores, humidioris cuiuſdam temperiem exigunt. Radij autem Iouis temperamentum nullum deſiderant. Quid enim aliud Iupiter eſt, niſi Sol quidã ad ſalutem rerum præcipue humanarum ab initio temperatus? Quid rurſus aliud, niſi Luna Venúſque facta tamen calidior atq; potentior? Ideò aſtrologi ab Ioue auſpicantur annum fertilem, ſerenum, ſalubrẽ, & ab eo imminentium morborum remedia ſperant. Atque Empedocles ubi propria unicuique Planetarum munera tribuit, Iouem ſolum generationis principem nominat, Orpheum imitatus. Præter Iouem præcipiunt Lunam diligẽter in omnibus operibus obſeruandam tanquàm medium inter cœleſtia cõpetens, atque terrena. Sit ergo Luna in gradu, ſitúque, & aſpectu ad opus optatum, conuenienté. Non ſit in ecliptica, nec ſub radijs Solis per gradus duodecim ultra citráque, niſi forte ſit in eodem minuto cum Sole. Plerîq; verò volunt omnes Planetas fore fortes quãdo in unitate Solis extiterint. Vnitatẽ vero metiuntur minutis duobus atque triginta, ut xvi. quidem citra, xvi. verò ultra connumerentur. Non impediatur à Saturno uel Marte, non deſcendat in latitudine meridionali, quando duodecim dictos gradus egreditur. Non ſit oppoſita Soli, nec lumine minuatur, nec tarda curſu, quando ſcilicet die uno, duodecim non peragit gradus. Non ſit in uia combuſta à gradu Libræ uigeſimooctauo ad tertium Scorpionis, nec in octaua, nec in Aſcendente, nec in finibus Martis, uel Saturni. Quidam verò nec in ſexta duodecima nona, quarta Lunam nolũt. In cæteris verò cœli plagis approbant. Vbi hæc omnia complecti non potes, Iouem ſaltem expecta uel Venerem in Aſcendente, uel decima: ſic enim ſubuenient detrimentis Lunæ. Nec ab re fuerit recordari quatenus Luna lumine augetur, cæte-

Iupiter generationis princeps.

Planetæ quando fortes.

nus & nobis non ſolum humorem, ſed ſpiritum etiam
uirtutemque augeri, atque hæc ad circumferentiam
dilatari: Maxime in ſecunda eius quarta. Quando ue-
rò minuitur, contrà contingere, præſertim in ultima
quarta. Primum eius ad Solem trinum præceſſe ſecundo.
Hunc ſextili primo. Hunc ſextili ſecundo. Lunam qua-
tenus lumine, eatenus repleri calore. Videntur ergo
quidam non tam obſeruare quomodo aſpiciat, Luna
Solem (ſemper enim aſpicit) quàm ut plurimum lumen
hábeat. præſertim dum augetur. Aſpiciat uerò inte-
rim trino uel ſextili Iouem aut Venerem. Proinde uir-
tutem attractiuam ignea iuuant: Retētiuam terrea: Di-
geſtiuam aëria: Expulſiuam per aquea. Si tu has omnes
in te adiuuare uolueris, attractiuam quidem per ignea
maxime roborabis, quādo Luna in ſignis uel ſtationibus
igneis conſtituta Iouem aſpicit, ſcilicet Ariete, Leone,
Sagittario. Retentiuam per terrea, potiſſimum quando
inuenitur eundem in ſignis uel ſtationibus terreis collo-
cata: Tauro, Virgine, Capricorno. Digeſtiuam generati-
onémq; per aëria, ſcilicet Geminos, Libram, Aquarium,
quoties ſub aëreis Iouem ſuſpicit, aut ſubit. Expulſiuam
per aqueam, Cancrum, Piſces, Scorpium. Quando ſub a-
queis ipſa poſita, Iouis radijs illuſtratur. Maxime uerò
in his omnibus conſequêris optata, ſi Iupiter eadem uel
ſimilia, uel ſaltē non diſſimilia ſigna in aſcenſionés ue poſ-
ſederit. Curaturus duū ſolidis medicinis, accipe Piſces:
Liquidis, Scorpionem: Medijs uerò, Cancrum. Per infe-
riora purgaturus, Piſces & Scorpium: Per ſuperiora,
Cancrum. Malum Saturni uel Martis ad Lunam deui-
tabis aſpectum: ille enim uexat ſtomachū, hic inteſtina
diſſoluit. Capricornum autem & Taurum, nauſeam
cum afferunt. Scis membrum irritandum non eſſe, quā-

do Luna ſignum occupat membro præfectum (humores namque mouet) ſed potius eſſe fouendum. Hæc uerò de uirtute & ſpiritu naturali in iecore præcipue dominantibus, quæ in quatuor officia quæ narrauimus, diuiduntur, dicta ſufficiant. De uirtute uerò ſpirituque uitali in corde uigente quidnam monemus? Satis id fermè ſignificatum eſt: Nam per res imprimis igneas & quodammodo ſimul aërias hæc adminiſtrantur, quando Luna in domicilijs manſionibuſue cõſimilibus ſuſpicit Iouem, præcipue ſi Iouem complectatur & Solem. Virtutem quoque animalem per ſenſus & motum in capite dominãtẽ confirmare potes per aërias imprimis ſubiũctis igneis, quando Luna in domicilijs uel ſedibus conſimilibus Iouem ſuſpicit: præſertim ſi Iouem propemodum Mercuriumque complectatur. Hic uerò te moneo, ne Mercurium putes aqueum eſſe uel terreum (quod & ego aliquando ſuſpicatus ſum, alioquin motibus celeritatique ingenij non cõferret) ſed quodammodo aërium eſſe ſcias: Nam & ob eandem cauſam tam mobilis eſt, tam facile conuertibilis, tantum ingenio confert, præſertim in Aquario plurimum aërio conſtitutus. Humor quidem in eo temperatus eſt, calor exiguus. Sub Sole poſitus dicitur exiccare: Longior autem à Sole factus, humectare putatur: Ubi quidem calefacere multum ex natura Solis, hic uerò calefacere parum admodum, & humefacere magis ſuapte natura. Calore forſan non cedit Veneri, Lunam ſuperat, humore uerò cedit utriſq. Haly probat Mercurium qualitates cœleſtium conuenire: quoniam facillime permutetur, tum in qualitatem termini quem ſubit, tum in naturam ſtellæ quã aſpicit. Ego igitur hunc tã facile permutari puto, quia nec excellentem poteſtatem, quã Iupiter habet, nec excellentem qualita-

Sol Ioue ualidum agit.

tem, quam pleraſq; cæleſtia, per quã alterationi reſiſtat. Denique probabile eſt Mercurium aſſiduum Solis Achatem, multas illius uires habere, ideóque ſperant Solaria quædam à Mercurio poſſe. Aliquando uerò & Martem tradunt, Solem in quibuſdam muneribus imitari, ac Venerem quæ ad Lunam pertinent elargiri. Hæc igitur in agendo memineris. Neque negligas unquàm terminos. Aiunt enim Planetas in diuerſis terminis ceu lucidis atq; tenebroſis oppoſita facere. Denique ubi Martem times, oppone Venerem: Vbi Saturnum, adhibe Iouem. Ac da operam ut in perpetuo quodam pro uiribus motu uerſeris, tantum defatigatione uitata, ut & proprium motum externis motibus clàm nocituris opponas, & cæleſtem actum pro uiribus imiteris. Quod ſi poteris ſpatia motibus ampliora peragere, ſic & cœli potius imitabere, & plures cæleſtium uires paſsim diffuſas attinges.

Quomodo membra foueantur in nobis per comparationem Lunæ ad ſigna & ad ſtellas fixas. Cap. 7.

Membrorũ fomentorum ratio.

TOtum quẽadmodum diximus corpus fouere poteris, caput uerò potiſsimum ſi Planetas obſeruaueris in Ariete, uel in ſuo quẽque domicilio primo. Præcordia ſi in Leone. Stomachum utcúnq; ſi in Cancro atque Sagittario, aut ſaltem in Virgine. Et acceperis ea quæ propriè membrorum petunt. Expedit quoque noſſe, quæ quiſque Planeta membra in ſigno quolibet habeat. Potes etiam propriè pro ætatis diſcrimine conſulere unicuique per quatuor ætates Lunæ. Hæc enim à nouilunio uſque ad quadraturam primam puerilis eſt. Deinde ad plenilunium eſt iuuenis atque uirilis. Hinc ad quadraturam alteram, uirilis ſimul atque ſenilis. Inde uſq; ad coniunctionem eſt ſenilis. Aetatem itaque Lunæ

fœliciter ætati curandi corporis adhibebis, ſi tunc aſpe-ctum eius ad aliquam trium Gratiarum acceperis. Qui ſæpè aſpectus Lunæ ſemper & verò gratioſa eligitur. Neque tamen facile admodum diuturna vel maxima, niſi præter intuitum Lunæ, etiam ipſæ Gratiæ mutuò ſe conſpiciant iam, vel propemodum conſpecturæ ſint, aut tres ipſæ aut duæ. In primis verò diuturna præbent ſigna fixa: Leo ſcilicet, Aquarius, Taurus, Scorpius. Si fortè non poſſis in præſentia Lunam ad Planetas gratioſos opportunè dirigere, ſtellas elige fixas gratiarum naturam, id eſt Iouis aut Veneris aut Solis, habentes, & ad eas directam Lunam elige. Tutius tamen eſt, Lunam interea Iouem propemodum adire vel Venerem. Stellæ namque fixæ ſi ſolæ ſpectentur, proportionem humanam, id eſt vires hominis, nimis exuperant. Proportionem verò cum ciuitatibus moderatiorem habent.

De virtutibus & vſu ſtellarum fixarum. Cap. 8.

TRadunt Aſtrologi maiores quaſdam ſtellas à Mercurio compertas, autoritatem habere quam plurimam. Qualis eſt in Arietis gradu xxij. umbilicus Andromedæ, Mercurialis atque Venereus. Item in Tauri xviij. caput Algol, naturam Saturni poſſidens, atque Iouis. Cui ſubeſſe volunt Adamantem & artemiſiam, & audaciam victoriamque præſtare. In eiuſdem gradu xxij. Pleiades Lunare ſidus & Martium: Cui ſubiiciunt cryſtallum, herbam diacedon, ſemen fœniculi. Conferre putant ad acuendum viſum. Quod autẽ nonnulli dicunt conducere ad dæmones: dæmonicandos figmẽtum eſſe iudico. Aldebaran primo vel tertio Geminorũ gradu Martium atque Venereum. Hircus gradu eorundem xxij. Iouius atque Saturnius. Huic ſubiiciunt

ſaphyrum, praſium, mentham, arthemiſiam, mandragoram. Ad dignitatem & principum gratiam adiuuare confidunt, niſi forte eos opinio fallat. Illi ſubeſſe uolunt rubinum, titimallum, matriſyluam. Diuitias & gloriam augere. In Cancri ſexto uel ſeptimo Canis maior Venereus præeſt berillo, ſauinæ, artemiſiæ, dracunteæ. Præſtat gratiam: item in xvij. eiuſdem Canis minor Mercurialis & Martius. Cui ſubeſſe uolunt Lapidem Achatem, herbam Solſequium, & Pulegium: Atque gratiam elargiri. In Leonis xxi. Cor Leonis, ſtella regia Iouialis & Martia. Huic ſubijci putant Lapidem Granatum, chelidoniam, maſticem, Melancholiam reprimere, temperatum gratiãque efficere. In Virginis xix Cauda Vrſæ maioris Venerea & Lunaris. Lapidem eius Magnetem putant, herbam cicoream & artemiſiam, à raptoribus ueneficijsque tueri. In Libræ, vij. Ala Corui dextra. In eiuſdem xij & fortè xiij, Ala ſiniſtra, Saturnia ſimul & Martia. Eius herbam lapathium & hyoſcyamum eſſe, aiunt cũ lingua ranæ audaciam augere: Fore noxiam, in eiuſdem quindecimo uel ſedecimo, ſpica Venerea Mercurialiſque. Quam ſequatur Smaragdus, ſaluia, trifolium, promar alla, artemiſia, mandragora. Diuitias augeat & uictoriam, & ab anguſtia uindicet. Denique in eiuſdem xviij. Alchameth. Huic ſubdunt Iaſpidem & plantaginem. Firmare ſanguinem ſperãt, febres omnes expellere. In Scorpionis quarto, Elpheia Venerea Martiáque. Secundum uerò computationem alia in gradu eiuſdem quinto eſt cornea, forſan eadem præſidens topazio, roſmarino, trifolio, hederæ, augere gratiam, caſtitatem, gloriam putant. In Sagittarij tertio, Cor Scorpionis Martium atque Iouium præſidens ſardonio amethiſto, ariſtolochiæ longæ,

*croco. Opinantur colorem bonum efficere, animum læ-
tum ſapientemque reddere, dæmonia propulſare. In Ca-
pricorni gradu ſeptimo Vultur cadens, hanc ſequuntur
Chryſolythus, Satureia, Fumus terræ. Stella eſt Mercu-
rialis atque Venerea, temperata. In aſcendente medio-
que cælo prodeſt. Quod autem excantandi autoritatem
afferre dicant, nihili pendo. In Aquarij xvi. cauda Ca-
pricorni Saturnia, Mercurialiſque. Quam ſequuntur Cal
cedonius, maiorana, nepita, artemiſia, mandragora.
Præſtare in cauſis gratiam opinantur, diuitias auge-
re, hominem, ac domum incolumem reddere. In Piſcium
tertio humerus equi Iouialis & Martius. Thebit philo
ſophus docet ad captandam alicuius ſtellæ modo dictæ
uirtutem, lapidem eius accipere, herbámque eiuſdem,
annulúmque aureum facere uel argenteum, in quo lapi
dem inferas herba ſubiecta, gerásque tangentem. Id au
tem efficias quando Luna ſubit ſtellam, aut aſpicit aſpe
ctu trino uel ſextili: Et ſtella in medio percurrit cælo
uel aſcendente. Ego uerò quæ ad eiuſmodi ſtellas atti-
nent, in formam potius medicinæ quàm annuli compone-
rem, intrinſecus uel extrinſecus adhibendæ, opportuni-
tate uidelicet prædicti temporis obſeruata. Tametſi pri
ſci annulos magnifecerint. Nam Damis & Philoſtratus
narrant, Hiarcham ſapientum Indorum principem ſi-
mili quadam ratione ſeptem annulos cõfeciſſe, ſtellarũ
ſeptem nominibus appellatos, eoſque Appollonio Thea-
neo dediſſe. Qui deinde ſingulos diebus ſingulis geſta-
uerit, iuxta dierum nomina hos diſtinguens: Dixiſſe ue
rò Hiarcham Apollonio, auum ſuum philoſophum an-
nos centum atque triginta uixiſſe, eiuſmodi forſan cæ-
leſti munere fretum: Quo & Apollonius deinde uſus.
centeſimo etiam anno, ut aiunt, iuuenem præferebat,*

Deniqueſi quid eiuſmodi anuli uirtutis habent ex alto, id quidem non tam ad animam uel ad craſſum corpus pertinere arbitror quàm ad ſpiritum, calefacto paulatim anulo, ſic inde uel ſic affectum, ut firmior efficiatur aut clarior, uehementior aut mitior, ſeuerior aut lætior. Quę quidem affectiones in corpus quidem omnino, & in animam ſenſualem quodammodo, plerunque indulgentem corpori tranſeunt. Quod autem aduerſum dęmonas aut hoſtes, aut ad principum gratiam profuturos anulos pollicentur, uel fictum eſt, uel inde deductũ, quod ſpiritum interritum, firmúmque efficiant, uel etiam manſuetum, obſequióque amabilem, atque gratioſum. Ego uerò, ſi quid cœleſtia præter corpoream ualetudinem, conferre ad ingenium, artem, fortunam dicerem, ab Aquinate Thoma noſtro non diſſiderem, qui in libro contra Gentiles tertio probat à corporibus cœleſtibus imprimi nonnihil in corpore noſtro, cuius munere diſponamur ad eligendum ſæpe quod melius eſt, etiam ſi rationẽ finémque neſciamus. Quos quidem in re bene fortunatos appellat, atque (cõſentiẽte Ariſtotele) bene natos. Addit etiam uirtute cœleſti fieri nonnullos in quibuſdam artium effectibus efficaces (ut eius uerbis utar) ſicut miles in uincendo, agricola in plantando, medicus in ſanando, felices. At enim ſicut herbæ lapideſque mirabiles quaſdam ultra naturam elementarẽ uires cœlitus habent, ſic homines quoque in artibus nonnullis habere. Mihi uerò ſatis fuerit factum, ſi cœleſtia quomodocunque quaſi per medicinas, ſiue interiores ſiue exteriores, ad proſperam conferant ualetudinem, dummodo interea ſalutem corporis perquirentes, iacturam nullam ſalutis animæ faciamus. Nihil omnino tentemus à ſancta religione prohibitum. Præterea in

Corpora cœleſtia imprimunt nonnunquã corpori noſtro ad eligendum ſæpe quod melius eſt, etiam ſi rationem finemque neſciamus.

opere quouis conficiendo, fructum operis ab eo ſperemus atque petamus in primis, qui & cœleſtia, & quæ continentur cœlo fecit, & uirtute donauit, mouetque ſemper atque conſeruat.

De dignitatibus Planetarum in ſignis ad vſum medicinarum obſeruandis.

Cap. 9.

SAturni domus Aquarius & Capricornus: Exaltatio Libra. Iouis domus Sagittarius atque Piſces: Exaltatio ſiue regnum, Cancer. Martis domicilium, Scorpius & Aries: Exaltatio Capricornus. Solis ſedes quidem eſt Leo: Regnum Aries. Veneris habitaculi Taurus atque libra: Exaltatio piſces. Mercurij ædes Virgo atque Gemini: Regnum Virgo. Lunæ domus Cancer: Exaltatio Taurus. Saturnus & Iupiter triplicitatem habent in igneis aërijſque ſignis. Sol in igneis tantum. Mercurius in aerijs ſolum. Mars, Venus, Luna, in aqueis atque terreis. Planetæ quilibet præter Solem ac Lunam, in quolibet ſigno fines quoſdam ſuos poſſident, quos & terminos appellamus. Igitur in Ariete Iupiter ſex ibi primos terminos obtinet, Venus ſex inde ſequentes, Mercurius poſteriores octo, Mars quinq; deinceps, poſtremos quinque Saturnus. In Tauro ordine deinceps ſimili Venus fines habet octo, Mercurius ſex, Iupiter octo, Saturnus quinque, Mars denique tres. In Geminis Mercurius ſex, Iupiter ſex, Venus quinque, Mars ſeptẽ, Saturnus ſex. In Cancro Mars ſeptem, Venus ſex, Mercurius totidem, Iupiter ſeptem, Saturnus quatuor. In Leone Iupiter ſex, Venus quinque, Saturnus ſeptẽ, Mercurius ſex, Mars totidem. In Virgine Mercurius ſeptẽ, Venus decem, Iupiter quatuor, Mars ſeptem, Saturnus duos. In Libra Saturnus ſex, Mercurius octo, Iupiter

Planetarũ dignitates in ſignis ad vſum medicinarum obſeruanda

ſeptem. Venus totidem, Mars duos. In Scorpione Mars ſeptẽ, Venus quatuor, Mercurius octo, Iupiter quinque, Saturnus ſex. In Sagittario Iupiter duodecim. Venus quinque, Mercurius quatuor, Saturnus quinque, Mars quatuor In capricorno Mercurius ſeptem, Iupiter ſeptem, Venus octo, Saturnus quatuor. Mars totidem. In Aquario Mercurius ſeptem, Venus ſex, Iupiter ſeptem, Mars quinque, Saturnus totidem. In Piſcibus Venus duodecim, Iupiter quatuor, Mercurius tres. Mars itidẽ. Saturnus denique duos. Sol autẽ & Luna alia ratione fines ſuos habent: Nam Sol quidem ſigna ſex pro finibus habet, Leonem, Virginem, Libram, Scorpium, Sagittarium, Capricornum. Luna verò reliquos, Aquarium, Piſces, Arietem, Taurum, Geminos, Cancrum. Solem igitur atque Lunam in his ſignis eum principatum affectúmque, quẽ reliqui Planetæ in ſuis finibus, habere putant. Præter fines habent in ſignis ſuas Planetæ facies, quas Græci Decanos nominant, decẽ occupãtes ſigni gradus. In Ariete facies prima Martis: Secunda ſolis, qui Martem in cælo ſequitur, ordine Chaldæorum: Tertia Veneris, quæ ſoli ſuccedit in cælo. In Tauro prima facies Mercurij, ſequentis Venerẽ ſecunda Lunæ, quæ Mercurio ſuccedit: Tertia ſaturni. Ad hunc enim redeundũ eſt, impleto iam numero Planetarum. In Geminis prima Iouis, ſequentis videlicet ſaturnum, ſecunda Martis, Tertia ſolis eodem ordine ſimiliterq́ue deinceps.

Decani planetarum.

Quomodo Planetis uti debeamus in medicinis. Cap. 10.

COmmemorauimus autem quas in ſignis Planetæ dignitates habent, ut quoties facturi compoſiturique ſumus quæ ad Planetã aliquem attinẽt, ſciamus eũ in ſuis dignitatibus collocare, præſertim quã

do habuerit in noſtra reuolutione & geneſi principa-
tum ut etiã Saturnus atque Mars, alioquin deprimendi,
nobis tamen ſint erigendi ſi genituræ noſtræ ſignificato
res extiterint. Maxime uerò operæ precium ex hac com
memoratione fecerimus, ſi quãdo uſuri medicinis conſi
ciendis beneficio Lunæ & Veneris atque Iouis, caueri-
bus ne in finibus ſaturni uel Martis exiſtant: niſi fortè
ubi cogimur, uel per Saturnum cohibere diſſolutionem
æſtúmque reprimere, uel per Martem frigidiſſima cale
facere, torpentia ſuſcitare, alioquin fines Iouis & Ve-
neris eligemus. Accipiemus quoque Mercurij fines, Mer
curialibus in primis hominibus profuturi. Neque latère
nos debet, homines ualde Mercuriales, quales ſunt qui
ingenio, artificio, eloquio pollent, nõ mediocriter eſſe So-
lares: Mercurius enim ſemper eſt Apolline plenus. Vt
autem quiuis intelligat quomodo figuras in cælo deſcri
bemus in oras ſignum quod ab oriente ſurgit, primam
appellamus uitæque domum: Quod ſuccedit in ortum, Domus ſi-
ſecundam: tertiamque deinceps, aliásque ſimiliter. ita gnorum.
ut ſeptima domus ſit ſignum, quod in occidente iam de-
ſcendens opponitur aſcendenti. Huic octaua ſuccedit.
Nona uerò è medio cadit cælo, quod decimam domũ effi
cit. Huic ſuccedit undecima. Sed duodecima cadit ab Figurarum
aſcendente. Vt igitur Planetæ ſint potẽtes, habendi ſunt in cælo de-
in angulis uel orientis, uel occidentis, uel medij utrin- ſcriptio &
que cæli: Maxime uerò in angulo aſcendentis, aut deci ordo.
mæ medium ſupra caput obtinentis cælum, aut ſaltem
in plagis quæ angulis mox ſuccedunt. Tametſi Solem
quidem in nona, quæ à medio cadit cælo, Lunam uerò
in tertia etiam cadente gaudere putant. Duas inter hæc
regulas mente teneri aſtrologi nolunt: Vnam quidem
ægrotantis ratione, alteram uerò medici. Nempe ubi

ægrotantis ſeptima domus per Saturnum uel Martem infortunata eſt, uel dominus eius infelix, ſepara medicum ab ægroto, ſi Ptolemæo credis. Præterea medicum electurus, Saturnium Martialemque declinare iubent, eumque perquirere, in cuius genitura domus ſexta per aſpectum Solis, uel per Venerem aut Iouem, quomodocunque fuerit fortunata. Infortunatum uerò dicimus ſignum uel Planetam per Saturnum, aut Martem, niſi propria domicilia ſint uel regna, quando uidelicet uel ibi ſunt, uel illuc aſpiciunt oppoſito uel quadrato. Oppoſitum uerò aſpectum dicimus inter illa quæ interuallo diſcrepant quàm longiſſimo: Quadratum uerò, ubi hoc ab illo quarta parte cæli, id eſt ſignorum trium ſpacio diſtant. Minus tamen per coniunctionē oppoſitum quadratum Saturnus & Mars Planetis alijs nocent, quando tanquam hoſpites eos domicilio uel regno ſuo termi nóue ſuſcipiunt. Quemadmodum Planetæ felices magis proſunt, quando præter ſextilem triniumue aſpectum atque coniunctionem etiam, ut diximus, ſic excipiunt. Solis tamen coniunctionem Planetæ uerentur, aſpectu gaudent, trino uidelicet uel ſextili. Proinde neceſſariũ eſt meminiſſe, Arietem præeſſe capiti atque faciei, Taurum collo, Geminos brachijs atque humeris, Cancrum pectori, pulmonibus, ſtomacho, lacertis: Leonem cordi & ſtomacho, atque iecori, & dorſo, & coſtis poſterioribus: Virginem inteſtinis & fundo ſtomachi: Librá renibus & femori atque natibus: Scorpionem genitalibus, uuluæ, matrici: Sagittarium femori atque ſubinguinibus: Capricornum genibus: Aquarium cruribus tibijsque: Piſces pedibus. Huius enim ordinis memor caueбis membrũ tangere ferro, uel igne, uel cucurbitulis, quando Luna ſub eius ſigno diſcurrit. Tunc enim auget

Aſpectus oppoſitus.

Luna humores in membro, quorum affluentia & conſolidationem prohibet, & grauat membri uirtutem. Obſeruabis autem, tūc membrum remedijs quibuſdam amicis, uel extra uel intus adhibitis, opportune feliciterque fouere. Expedit uerò noſſe quod ſignum aſcenderit tibi naſcenti. Nam præter Arietem hoc etiam tibi caput ſignificat, atque in hoc Luna tibi caput aſpicit. Præterea quando Luna Arietem ſubit, opportune balnea tentas & lauacra. Quando Cancrum, feliciter minue ſanguinem, medicinam accipe, præſertim electuarij formam. Quando eſt in Leone, ne prouoca uomitum. Quum in Libra, clyſteribus apta eſt. In Scorpione balnea nec tentes. Sunt qui medicinam ſoluturam dare nec prohibent, neque iubent. In Capricorno medicinam ſumere nocet. Similiter in Aquario. In Piſcibus uerò prodeſt. Quæ uerò membra in quouis ſigno unuſquiſq; habeat Planetarum, etſi ſcitu neceſſarium eſt, tamen narratu prolixum. Neq; uerò in purgatione diu latere nos debet Ptolemæi præceptum: Medicinā accipere purgatoriam, quando Luna eſt in Cancro, Piſcibus, Scorpione, probamus: præſertim ſi dominus ſigni tunc aſcendentis applicet ſe Planetæ ſub terra currenti. Sin autem aſcendentis dominus coniungatur interea ſupra caput cum Planeta medium tenente cœlum, nauſea ſtatim & uomitus incitabitur. Denique concludamus cum Galeno, Aſtrologiam eſſe medico neceſſariam, qui de criticis diebus diſputans ait, certam eſſe Aegyptiorum ſententiam, id eſt Lunam ſignificare affectionem indicis ægrotantis atque ſani, adeò ut ſi miſceantur cum Luna radij Iouis & Veneris, bene afficiatur uterq;: Sin autē Saturni uel Martis, cōtraria ratione ſe habeat. Sed latius iā peruagati, ad ſpiritū tandem & uitā atq; Gratias reuertamur.

Balneandi opportunitas quæ potior.

Capricornus medicinis aduerſus

Aſtrologia medico neceſſaria.

Quibus modis ſpiritus noſter haurire plurimũ poſſit, de ſpiritu vitáque mundi, & qui Planetæ ſpiritum procreent atque recreent: Et qualia ad vnumquēque Planetam pertineãt. Cap. II.

HVc verò tendunt hæc omnia, ut ſpiritus noſter rite per naturalia præparatus atque purgatus accipiat ab ipſo vitæ mundanæ ſpiritu plurimum per radios ſtellarũ opportune ſuſceptos. Vita quidẽ mundi omnibus inſita, propagatur euidenter in herbas & arbores, quaſi pilos ſui corporis atque capillos. Tum & inſuper in lapides & metalla, velut dentes & oſſa: Pullulat quoque in viuentes conchas, terræ & lapidibus adhærentes. Hæc enim non tam propria quam ipſa communi totius vita viuunt. Quæ ſanè communis vita, multo etiam magis ſuper terram in corporibus viget ſubtilioribus tanquàm propinquioribus animæ. Per cuius vigorem viuũ, aqua, aër, ignis viuentia ſua poſſident, atque mouẽtur. Vita hæc aërem ignémque etiam magis quàm terram & aquam fouet agitátque perpetuo motu. Et denique cœleſtia corpora, quaſi mundi caput vel cor vel oculos quammaxime vegetat. Vnde per ſtellas, velut oculos, radios non viſibiles ſolum, ſed etiam viſuales vſquequaque diffundit. Quibus more Struthii, ut diximus, dum inferiora conſpicit, fouétque videndo, imò etiam ita tangẽdo generat & format omnifariam atq; mouet. Igitur ad motum viuentis aquæ, feruenti quoque aëris, ignisque moderate diſtantis, atque cœli, motum mundanæ vitæ ſuſcipies, ſi ipſe quoque leniter & fermè ſimiliter mouearis, quoſdam pro viribus gyros agens, vertigine deuitata, cœleſtia luſtrans oculis, mente verſans. Item frequenti quodam uſu planetarum ſ-

mulſitque nimirum potes è mundi ſpiritu plurimum haurire: Præſertim ſi adhuc uirentibus recentibuſque & matri terræ quaſi adhuc hærentibus ueſcaris, atque foueâris. Inter plantas ſuauiter redolentes, uel ſaltem non male olentes uerſeris quamfrequentiſſimè. Omnes enim herbæ, flores, arbores, poma redolẽt, quãuis ſæpe minus animaduertas: Quo quidem odore quaſi flatu ſpirituque uitæ mundanæ, te undiquè recreant atque uegetant. Spiritum inquã tuum odoribus eiuſmodi natura ſimillimum, perque ſpiritum medium inter corpus & animam, facile corpus quoque reficiunt, & animæ mirifice proſunt. Inter hæc diutiſſime diurno tẽpore ſub dio uerſaberis, quatenus tutò uel commode fieri poteſt, in regionibus altis & ſerenis atque temperatis. Sic enim Solis ſtellarũmq; radij expeditius puriuſque undique te contingunt, ſpiritumque tuum complent, mundi ſpiritu per radios uberius emicãte. Præterea naturalis ipſe motus aeris, qui perpetuus eſt in orbem, quãuis ob leuitatem ſuam, conſuetudinẽmque diuturnam uix percipiatur ab ullo, te die ſub dio deambulantem habitantemque in patentibus editiſq; locis libere lambit, penetrátq; pure, ac motum uigorẽmq; ſpiritui tuo mundanum mirifice præſtat. Dixi equidem die, cõpertum enim habemus nocturnum aërem eſſe ſpiritibus inimicum. Conferet autem diurni uſus, præſertim ſi plurimum in aperto deambulans, deuites primo quidẽ nimiam aeris uim experiens: deinde frequẽtius mouearis in eo quãdo præter temperiem & ſerenitatem eius, ſtellarum poſitio magis eſt hominibus ſalutaris. Ubi ſi loca eligas præ cæteris odorifera per quæ ſitũ quotidie mutes, & ipſe quaſi continue, & leniter mouearis. Mutare locum quãuis ſemper cum delectu præcepi, quoniam bona cœleſtium & uni-

Spiritus noſter quomodo mũd. ſpiritum hauriat per ſolis radios.

uerſæ naturæ apud nos ſunt rebus locisque dijs paſsim atque dijs diſtributa, quibus deniq; omnibus eſt fruendum. Mitto quòd uarietas tædium prohibet, ſpiritibus inimicum, propinquumq; Saturno. Voluptatem uerò affert, per quam (ut ita dixerim) Venus ipſa uoluptatis amica uenit in ſpiritum, atque quod eius officium eſt, hunc ſtatim ingreſſa propagat. Summatim uerò ſi quis conſideret paradiſum, & Pomi uitæ uſum apud Moyſen: Item ſimilem uictū à Platone poſitum in Phædone: & quæ Plinius de populis ait odore uiuentibus, intelliget eſſe uera quæ dicimus. Sed ad naturam ſpiritus deſcēdamus. Spiritus quidem qualitas eſt proculdubio Iouia, cuius tempore nobis infunditur. Eſt & Solaris: Iupiter enim hunc infundit, quatenus ingentem Solis in ſe temperat poteſtatem. Item alia quoque ratione Iouius eſt, quoniam calida eſt & humida, & calore abūdat potius quàm humore, naſcitúrq; ſanguine, & uapor quidam ſanguineus appellatur. Rurſus quoniam feruet, & ſubtilis eſt admodum atque lucens, oritúrque à corde, Solaris proculdubio indicatur. Habet & quodammodo Veneream in ſe uirtutem: Nam motu Venereo prorſus exundat, profluit, trāsfertur, prolemq; propagat, ad uoluptatem cuiuſlibet ſenſus ſe dilatat, refugitq; dolorem. Summatim uerò, ſpiritus quatenus corpori ad uitā & motum propagationémque conducit, Iouius, Venereus, Solaris exiſtimatur: Quatenus animo ad ſenſum imaginationémq; miniſtrat, Solaris Mercurialiſque cenſetur, & ubique Mercurialis exiſtit, quādoquidem adeò mobilis eſt, & tam facile conuertibilis, atque formabilis. Saturni, Martis, Lunæ, ſanus cōmuniter ſpiritus non multum habet: Alioquin ex illo ſæpe ſtupidus, ex hoc furioſus, ex hac ebrioſus quodāmodo fieret. Quamobrem Lunaria quidē

Spiritus de ſcriptio ſecūdū medicos.

uelut acriora ſimulq́; humidiora à ſubtili et uolatili natura ſpiritus ſunt admodum aliena. Quæ uerò Saturnalia multum, atque nimium Martialia ſunt, quaſi uenena ſunt, ſpiritui naturaliter inimica. Illa quidem ob extremam frigiditatem atque ſiccitatem: hæc autem ob ſiccitatē, caloremq́; edacē. Iouia igitur & Solaria in primis, deinde Mercurialis, & quodāmodo Venerea, ſpiritus naturā efficiunt. Diſtinctione uerò præcipua ſpiritus quidē naturalis Ioui propriè dedicatur, uitalis autē Soli, animalis uerò Mercurio. Quādo igitur res poſtulat aliquem è tribus ſpiritum adiuuare, patrono tunc ſuo infortunato, uel debili, non facile clientulo ſuccurrere poteris: Difficillime uerò ſpiritui animali, dum Mercurius infeliciter eſt affectus, qui tantam in animali ſpiritu autoritatem habet, ut caduceo quodam ſuo animos tum conſopire, tum ſuſcitare dicatur, id eſt ſuo quodam aſpectu ſic aut aliter ſe habente obtundere ingenium, uel acuere, debilitare, ſiue corroborare, uexare, uel ſedare mirifice poſſe. Tu igitur quoties ſpiritum aliquē ſtudes excolere, nō modo patronum ſuum obſeruabis fortunatum atque potentem, ſed etiam Lunam diriges ad hunc opportune directam. Non creatur autem, neque recreatur aliquando propriè per influxum Saturni ſolum ſubſtantia ſpiritus, ſed ſemper ab externis ad intima: & ſæpe ab imis reuocatur ad ſumma. unde ad ſecretiora & altiora contemplanda conducit. Poteſt tamen, etſi raro, uis Martis atque Saturni, ſpiritui tanquàm medicina prodeſſe, uel calefaciendo quum opus fuerit, & excitando atque dilatando, uel nimium nimis fluxum coercēdo. Per ea uerò potiſſimum quæ quatuor illis Planetis conſentanea ſunt, creatur natura ſpiritus atque recreatur. Verum ſi ad Solaria quælibet ualde & abſque delectu

Spiritui inimica qualitas Saturni.

declines, exacues illum, & exercitabis tandem atque diſ-
ſolues: Similiter ad Venerea, liquefacies paulatim, vel
obtundes. Si confidas tantum Mercurialibus, parum ad-
modũ inde proficies. Erit igitur operæpretiũ Iouialibus
uti quãplurimum, eiſq; reliqua mediocriter admiſcere,
ac frequentius uti rebus, quæ uel his omnibus æque ſint
cõmunes, uel propriè Ioui. Nam hæ quoq; omnibus quo-
dãmodo ſunt communes. Communiter autem ad hos o-
mnes attinent, quæ ſubſtantiam habent nec igneam ni-
mis, nec prorſus terream, nec ſimpliciter aqueam, nec a-
cutiſsimam, nec obtuſiſsimã qualitatem, ſed mediocrem,
& tactu tenuem, & quodamodo mollem, uel ſaltem nõ
duram ſiue aſperam: item guſtu, quodammodo dulcem,
olfactu ſuauem, uiſu gratam, auditu blandam atque iu-
cundam, cogitatu lętam. Dulcedo igitur quædam ſapo-
ris, & gratia his omnibus eſt cõmunis. Si dulcedo quaſi
aquea eſt, & ſimul pinguis, ad Venerem magis attinet:
Si quaſi inſipida, uel aliquantum auſtera, potius ad Mer-
curiũ: atq; hæc ſpiritui nõ multum proſunt, neceſſaria
tamen ſunt interdum, ad hebetãdum nimium eius acu-
men. Si dulcedo manifeſta ſit atque ſubtilis, & paulum
habeat ſtyptici acutiq; ſaporis, Iouialis propriè iudica-
tur. Cui congruit ſubſtantia dulcis amygdalæ, pinei, a-
uellanæ, piſtacij, amidi, glycyrrhizæ, paſſularum, uitelli
oui, carnium gallinacei pulli, faſianorũ, pauonum, per-
dicum, ſimiliumque: item radicum been, atque enulæ.
Rurſum uini odoriferi clari, aliquantũ dulcis, & ſtypti-
ci, ſacchari candidiſsimi, tritici albiſsimi. Ad Iouem per-
tinet etiam manna, ſi modo myrobalani infuſa uirtute
firmetur, alioquin non minus ad Venerem attinet quàm
ad Iouem. Hæc eſt utiq; ſubſtantia dulcedóq; Iouis pro-
pria, quæ ſanè ſpiritui creando & recreãdo ante omnia

confert. Iouia uerò plurimum ſunt omnia, quæ in libro De longa uita diximus & ſeruare iuuentutem, & ſenibus ſalubria fore. Sin autem dulcedo admodum pauca ſit, multa uerò acuti ſtypticiq; habeat, uel etiam nonnihil amari, Solaris eſſe cenſetur. Similis quædam ratio eſt & diſtinctio de odoribus: Hi enim ſaporum germani ſunt. Similis etiã de coloribus: Colores ſanè aquei, albi, uirides, aliqua uirentes, crocei ſimiles uiolarum, roſarum, liliorum coloribus, necnon odores eiuſmodi Venerem referunt, & Lunam atq; Mercurium. Colores uerò ſaphyri, qui etiam dicuntur aerei: item purpurei pleniores, aureiq; argento mixti, & perpetuò uirides, Iouem. Ardentes autem crocei, aurei, puri, purpurei clariores, Solem. Quilibet uerò colores ſi uiui ſint, uel ſidereum ferunt, magis ſtellares exiſtunt. In metallis quoque & lapidibus atq; uitris propter cæleſtem ſimilitudinem ſunt potentes. Sed ut redeamus ad Iouem, ſapor & odor eius quaſi eſt, qualis in aureo pomo perſico, ſimiliq; pyro, uel aliceo, & uino maluatico leuiore, leniuſq; uernaceo, qualis in uiridi zinzibere, uel cinnamomo, uel dulci marathro, uel doronico, ſi hæc plurimo ſaccharo condita guſtentur: Nã quatuor hæc, & nux muſcata recens, ſola ſi ſint, potius Solaria ſunt. Solaris & chariophylus & muſcus, ſed odoratu, non guſtu, non affectu. Ambra Solaris plurimum atque Iouia. Crocus in omnibus eſt Solaris, tametſi color eius & odor apud aſtrologos omnibus gratus dedicatur: Sapor autem ad Solem propriè pertinet. Deniq; omnia odorifera & aromatica, quatenus odorẽ gratum ferunt, ita ad Iouem Veneremq; & Mercuriũ pertinẽt ut ad Solem: quãuis inter hæc, acutiora magis ad Solem, obtuſiora ad Venerem Mercuriumq; potius, ad Iouem propriè temperata, olfactu, guſtu, auditu, ui-

Col. Iouiales qui.

Crocus Solaris.

ſu facta. Soni quinetiam cantuſque graui, blandique ad gratias omnes ſpectant atque Mercurium: Minaces autem admodum atque flebiles Martem præferūt & Saturnum, Neque verò mireris nos multū coloribus, odoribus, vocibus attribuere. Nam ſapores quidem ad ſpiritum præcipue pertinēt naturalem: odores autem potius ad vitalem animaléque: colores, figuræ, voces, ad animalem. Motus quoque animi vel lætus, vel mœſtus, vel conſtans, ſpiritum ad ſimilitudinem ſuam agitat vehemēter: Animalem primo, per hunc vitalem, per hunc inſuper naturalem. Spiritus tandem omnis quia ob naturam quodammodo igneam, aëriámque omnino & lucidam atque mobilem, ſimilis eſt luminibus, ideóque coloribus & vocibus aërijs, & odoribus mobiliſque animi, ideò per hæc ſubitò in utramque partem mouetur atque formatur. Et qualis euadit ipſe, talem viciſſim efficit quodammodo affectum animi & omnino corporis qualitatem. Denique cum primum per illa quæ gratiarum propria ſunt, opportune gratijs eſt expoſitus, utpote qui & naturaliter illis conſentaneus erat, ſtatim per illarum radios tum ubique vigentes, tum ipſi germanos, viuifica reportat munera gratiarum.

Quod res naturales atque etiam artificioſæ habent virtutes à ſtellis occultas, per quas ſpiritum noſtrum ſtellas eiſdem exponunt.

Cap. 12.

QVum verò dicimus ſpiritum exponi gratijs per illa quæ ſunt gratiarum, non ſolum per qualitates quæ videntur, audiuntur, odorantur, guſtantur, ſed etiam per illas quæ tanguntur accommodari putamus. Memēto igitur calidum in primo gradu Iouis eſſe: In ſecundo Solis cum Ioue: In tertio Martis cum

Sole: In quarto Martis. Frigidum in primo Veneris: In ſecundo Lunæ: In tertio Lunæ cum Saturno: In quarto Saturni. Humidum in primo Mercurij cum Ioue: In ſecundo Veneris cum Luna: In tertio Lunæ cum Venere: In quarto Lunæ, quando Veneri Mercurioque coniungitur. Siccum in primo Iouis. In ſecundo Mercurij cum ſole: In tertio ſolis cum Marte: In quarto Martis cum ſaturno. Summatim ex qualitatibus Planetarum, quas Ptolemæus deſcribit in Quadripartito, colligimus harmoniam ex cunctis conflatam ad calorem humoremque declinare: Calor enim Martis ingens atque Solis & temperatus Iouis, ingentem ſuperat Saturni frigiditatem, & Veneris Lunæque exiguam, ita ut calor ibi frigus excedat. Item humiditas Lunæ Venerisq; plurima & propinqua nobis atque temperata, Iouis ſiccitatem ſaturni Martiſque multam ſuperat, & temperatam ſolis. Calor igitur humorque frigori ſiccoque dominantur, atq; ſimiliter calor humori: Quemadmodum in ſani corporis homine ad cœleſtem conſonantiam temperato ex calore & ſiccitate cordis: item calore & humore iecoris, rurſum frigore & humore cerebri, coaleſcit cõplexio quædam ad calorem humoremque uergens, mediocriter calore regnante. Calor enim cordis & iecoris, frigus cerebri ſuperat: item humor iecoris atque cerebri ſiccitatem cordis excedit. Neque uerò prætermiſſum à nobis uelim, talem exiſtere ex ſtellis fixis harmoniam cunctis communem, qualem diximus ex Planetis: hos enim illis ſimiles aſtrologi putant. Quorſum hæc? Ut memineris ſpiritum corpuſque noſtrum per temperiem quandam ad calorem humoremque uergentem, uel natura conſtantem, uel arte quæſitam, accommodari poſſe cœleſtibus, ſibique cœleſtia uendicare. Neque tamen

dicimus ſpiritum noſtrum cæleſtibus duntaxat, per qualitates rerum notas ſenſibus præparari, ſed etiam multoque magis per proprietates quaſdã rebus cælitus inſitas, & ſenſibus noſtris occultas, rationi uix denique notas. Nam quum proprietates eiuſmodi, earúmque effectus elementari uirtute conſtare non poſſint, conſequẽs eſt à uita ſpiritúque mundi per ipſos ſtellarum radios ſingulariter proficiſci, ideóque per eas ſpiritum affici quàmplurimum atque quàmprimum, cæleſtibúsque influxibus uehementer exponi. Hac utique ratione ſmaragdus, hyacinthus, ſaphyrus topazius, rubinus, unicorni cornu, præcipuè uerò lapis bezaar apud Arabes appellatus, occultis gratiarum proprietatibus prædita ſunt: Et idcirco non ſolum intus aſſumpta, ſed etiã ſi carnem tangant, ibíque calefacta uirtutem ſuam promant, uim inde cæleſtem ſpiritibus inferunt, quà ſe contra peſtem tuentur, atque uenena. Quod autem hæc ſimiliáq. tale aliquid agant uirtute cæleſti, id argumẽto eſt, quia etiam exiguo pondere ſumpta non exiguum habent in agendo momentum. Quod elementari qualitati uix unquam eſt conceſſum, igni uidelicet ualde cæleſti. Materialis enim uirtus ut agat multum, materiam deſiderat multam. Formalis autem, etiam quum minima materia ualet plurimũ. Simili uirtute in primis phœbea Pæonia carnem tangens, contra caducum morbum ſpiritus armat uapore ad eos intus infuſo. Similiter corallus & chalcedoniuſque aduerſum atræ bilis illuſiones, Iouis præcipue Veneriſque uirtute: cæteráque ſimiliter eiuſmodi quadam proprietate myrobalani, iuuentutem ſeruant, acuuntque ſenes, & ingenio proſunt atque memoriæ, propter Iouem in primis Saturni temperatorem, atque Mercurium ſenſus amicum. Quam quidem arborẽ ſer-

Stellæ uirtutes occultas tribuunt rebus naturalibus & artificioſis.

Corallorũ uis.

te aliquis in paradiſo ad uitam prorogandam extitiſſe
putabit, Mercurio lapidem achatem conſecrant: Vnde
Phyſici conueniunt, ad facundiam uiſúmque & contra
uenena ualere. Serapio ſcribit eum qui hyacinthum uel
ex eo ſigillum geſtat, eſſe à fulgure tutum, atque hanc
uirtutem eius eſſe latiſſime diuulgatam, quam ſi habet,
ab Ioue putamus habere. Lapis aëtites, uel aquilinus ha
bet à Lucina, id eſt Venere atq; Luna, ut admotus uul-
uæ partum mox & facillime citet. Quod Raſis confir-
mat, & Serapione frequenter ſe dicit expertum. Forſan
& à Phœbo qui trãsfixit Pythonem, Cretæa Dictamus
habet, ut & uenenoſis obſiſtat, & ferrum è uulnere
trahat. Solis uirtute zinziber infuſum epulis arcet ſyn-
copim. Gentiana canis rabiem ſedat, fugátque ſerpẽtes.
Verbena uaticinium præſtare fertur, lætitiámque, &
expiationes, & uiſum. Ruta & zeduaria contra uene
na Theriacam agunt. Thus uitalem & animalem ſpi-
ritum aduerſus hebetudinẽ, obliuionem, timorem fulcit.
Saluia uerò menthàque uirtute Iouis, illa quidẽ paraly-
ſim fugat, hæc uerò odore roborat animum. Eadem uir- Pentaphyl-
tute Pentaphyllon reſiſtit uenenis, eiusque folium bis li uires.
quotidie unum uino bibitum curat Ephimeram: tria, ter
tianam: quatuor uerò quartanam. Hac herba ſacerdo-
tes antiqui propter puritatem ſuam in purificationibus
utebantur. Agnus caſtus poteſtate Saturni Venereũ ſiſtit
motum: laſſus uerò ſanguinem. Mirabiles autem proue
nire ſolent effectus, ubi occultæ proprietati proprietas
ſeruit elementaris, uelut in myrobalanis ad ſpiritũ cor-
pusq; firmandũ, non ſolum uirtus illa cæleſtis agit, ſed
etiam ſtyptica multũ, nec parum aromatica uirtus, quæ
putrefactionẽ diſſolutionémq; mirifice prohibet. ſpiritũ
que corroborat. Iã uero ut crocus per ſe cor ſpiritũ dila

ter, prouocet riſum, non ſolum occulta Solis uirtus mirabiliter efficit, ſed ad idē quoque conducit ipſa natura croci ſubtilis, amplificabilis, aromatica, lucida. Quod autem de ſimplicibus dico, de compoſitis ſimiliter dicū intelligi uolo. Dic age theriaca quomodo contra uenenum nobis opituletur? Non educit illa uenenum, aſtringit enim aluum, non mutat omnino tam ſubito ueneni naturam, non enim hæc adeò debilis eſt atque mutabilis, ſed ſpiritum uitalem potius ualde tenuem & mutabilem ſubitò conformi quadam ad ipſum proportione corroborat uſqueadeò, ut ipſe iam ualidus tanquam agens, unà cum theriaca uelut inſtrumento partim ſuperet uenenum, partim mutet, partim à præcordijs arceat. Sed quanam proportione ſiue uirtute id efficit theriaca? Iouiali ſimulatque Phœbea: quam ex commixtione multarum rerum ſecundum certam proportionem inuicem confuſarum ſibi uendicaſſe uidetur. Eſt autem in ea uirtus triplex: Hæc ipſa inquam cœleſtis, quā modo dicebam: Item cœleſtis alia prius in herbis aromatisque proprietas, quibus electis ipſa rite cōponitur, quæ uirtuti prius dictæ ſubminiſtrat ad idem Eſt inſuper alia uirtus in pleriſque partibus eius, elementaris potius quàm cœleſtis, ueruntamen talis, ut ſpiritui munimento conducat, ſtypticam dico & aromaticam qualitatem: Illa quidem ſpiritum firmat, iſta fouet. Mirabilem ergo theriaca uim nacta eſt contra properantem ſenectutem atque uenenum, tribus uidelicet in ea uirtutibus ad idem pariter conſpirantibus, quarum una quidem eſt cœleſtis, per artificioſam acquiſita commixtionem: alia cœleſtis iterum, ſed partibus eius naturaliter inſita: alia prorſus elementaris. Sed illa quam prius dixi, cœlitus acquiſita, multo etiam fieret admirabilior,

ſi non ſolum proportione Iouia Solarique, & ex rebus cuiuſmodi conflaretur, ſed etiam opportunum ad hoc, obſeruatione cœleſtium, tempus eligeretur. Nam quemadmodum corpus ſe habet ad locum atque tempus, ita motus & actio ſe habet ad tẽpus. Sicut ergo certa paſſim corpora eorumque formæ certis & locis & temporibus coaleſcunt atq; ſeruantur, ſic & propriæ quædam actiones ex proprijs quibuſdam temporibus efficaciam naciſcuntur: Idque in Alcibiade ſignificat Socrates, & Proclus explicat. Quod ſanè Pythagoras animaduertens, ipſum bonum perfectionemque rerum, opportunitatem cognominauit. Primum namque principiũ ſic apud Pythagoram & Platonem omnium eſt menſura, ut alijs corporibus actionibuſque alia loca diſtribuerit atque tempora. Vnde ſicut res quædam nõ alibi quàm hic, nec aliàs quàm tunc propriè naſcuntur feliciter & coaleſcunt, atque ſeruantur: ſic & materialis actio, motus, euentus talis, aut talis, non aliàs efficaciã ſortitur, effectumque perfectũ, quàm quando cœleſtiũ harmonia ad idem undique conſonat, quæ ſanè harmonia tantã habere poteſtatem exiſtimatur, ut non ſolum agricolarum laboribus atque medicorum artificijs per herbas aromatáque conflatis, ſed etiam imaginibus, quæ apud aſtrologos ex metallis lapidibuſque fiunt, uirtutẽ ſæpe mirificam largiatur. Sed imagines caput iam propriũ exigit. Quantum uerò ad horas pro actionibus & operibus eligendas pertinet, plurimum confirmatur à Ptolemæo ubi ait in Centiloquio: Qui eligit quod melius eſt, nihilo differre uidetur ab eo qui habet hoc ex natura. Quibus in uerbis tum cœleſtium, tum arbitrij electioniſque noſtræ poteſtatum confirmare uidetur. Albertus quoq; Magnus inquit in Speculo: Non enim libertas arbitrij

Tempus opportunitas ut quid poſſit.

Horarũ electio quid valeat.

tibi comperta poſſis, & in unam conficere formam, in qua Solem fermè Iouemque totum iam uidearis habere. Scis profectò naturam inferiorē non poſſe uno quodã capere cunctas ſuperioris nature uires: ideoque illas per plures apud nos naturas eſſe diſperſas, commodiusque per opera medicorũ atque ſimilia, quàm per imagines colligi poſſe. Proinde imagines ex ligno confecte uim forte paruam habent: nam lignũ & forſan durum eſt ad cœleſtem influxum facile capiendũ, & minus tenax ſi acceperit, retinendum, & omnino poſtquàm ex matris terre uiſceribus eſt euulſum, paulò poſt fermè totum amittit mundane Vite uigorē, & facile in qualitatē aliã tranſmutatur. Lapilli uerò atque metalla, & ſi ad accipiendum cœleſte munus duriora uidentur, diutius tamen retinent: quod confirmat Iamblichus, ſi acceperit: Sua nempe duritia, ueſtigia quoque donáque uite mundane poſt euulſionem diutiſſime continent, que quondam herentia terre poſſederant. Quamobrem ob hoc ſaltem apte materie ad capienda tenendáque cœleſtia indicantur. Eſt & probabile quod libro ſuperiore dixi, res adeò ſpecioſas non poſſe ſub terra conflari, niſi maximo quodam conatu cœli, atque durare in eis impreſſam ſemel ex conatu uirtutē: Nam in his coquendis cogendiſque diutiſſime cœlum elaborauit. Verum quia nequeas facile eiuſmodi plura componere, cogeris diligenter exquirere, quod metallum inter cetera in ordine ſit alicuius ſtelle potiſſimum, quiue lapis in ordine ſummus, ut ſaltem in uno quodam totius generis ordiniſque ſupremo, reliqua pro uiribus comprehendas, atque eiuſmodi ſuſceptaculo cœleſtia huic conſentanea mutueris: ceu ſi, exempli cauſa, in ordine Solari, ſub homine Phœbeo, ſummum inter animalia teneat Aſtur

aut gallus, inter plantas balſamum aut laurus, inter metalla aurũ, inter lapides carbũculus uel pantaura, inter elemẽta feruidus aer: nam ignis ipſe Martius eſſe cenſetur. Quod autẽ diximus influxũ Solis uel Iouis aut Veneris augendum, intelligimus ratione communi, non tamen illi in cuius geneſi aliquis horum interfector appareat.

De ordinibus rerum à ſtellis pendentium, vt Solarium atque ſimilium. Et quomodo ſpiritus fiat Solaris. Cap. 14.

DIxi equidem alibi, deſuper ab unaquaque ſtella (ut Platonice loquar) ſeriem rerum illi propriã uſque ad extrema pendere. Sub ipſo Scorpionis corde poſt eiuſmodi dæmones atq; homines, ſcorpiumq; animal, collocare poſſumus etiam herbã Aſterion, id eſt ſtellarem, figura ſtellæ ſimilem, nocte fulgẽtem, quã medici tradunt qualitatem habere roſæ, mirumq; cõtra morbos genitalium mirabilem poſſidere. Sub ſerpẽte uel ſerpẽtario cæleſti Saturnum ponunt, & quodammodo Iouem. Poſtea dæmonas, qui ſæpe ſerpentum formas induunt. Similes inſuper homines, ſerpẽtes animãtes, ſerpẽtariam herbam, lapidem Draconitem capite draconis natum: Item communi nomine Serpentinum. Et præterea quæ in ſequentibus afferam. Sub ſtella Solari, id eſt Syrio, Solem primo, deinde dæmonas quoque Phœbeos, quos aliquando ſub leonum uel gallorum forma hominibus occurriſſe, teſtis eſt Proclus. Homines ſubinde perſimiles beſtiaſque Solares. Phœbeas inde plãtas, metalla ſimiliter & lapillos, & uaporem aerẽmque feruentem. Simili ratione à qualibet firmamenti ſtella per aliquem Planetam exiſtimant contextum rerum gradatim ſub illius proprietate deſcendere. Si igitur (ut di-

cebam) Solaria omnia per gradum eius ordinis quemlibet opportune comprehenderis, homines uidelicet tales, uel talis hominis aliquid: item bruta, plantas, metalla, lapillos, & quæ ad hæc attinent, uirtutem Solis uſquequaque combibes, & quodammodo naturalem Solariũ dæmonum facultatem. Similitérq; de alijs dictum puta.

Homines qui Solares

Solares quidem homines ſunt quales antea dixi, & qui aſcendente Leone, Soléque hunc uel tenente uel aſpiciẽte naſcuntur, & qui ſub Ariete ſimiliter. Solaris eſt & ſanguis è ſiniſtro corum beneualentium brachio miſſus. Phœbeus, crocodilus, aſtur, leo, gallus, & cygnus, & coruus. Nec alia ratione leo ueretur gallum, niſi quoniã in ordine phœbeo gallus eſt leone ſuperior. Eadem ratione inquit Proclus, Apollineũ dæmonem, qui nõnunquàm apparuit ſub figura leonis, ſtatim obiecto gallo diſparuiſſe. Maxime uerò in his animalibus cor eſt Solare. Arbitror etiã marinum uitulum cœleſtis Leonis cordi ſubeſſe, & hac ipſa ratione corium eius quem cingit uiuũ fibula eiuſdem eſſe confecta, à renum dolore redimere. Nam contra dolorem eiuſmodi ſolent aſtrologi ſideris illius influxibus uti. Eadem forte ratione fertur hæc pellis à fulgure nos tueri. Inter plantas palma phœbea eſt, & in primis laurus, quæ uirtute uenenoſa repellit & fulgur: Fraxinus quoque ſimili facultate uenenoſa longius arcet. Loton eſſe phœbeam, rotunda tum folia tum poma teſtãtur, & explicatio foliorum eius die, replicatio uerò nocte. Pæoniam phœbeam eſſe, non ſolum uirtus indicat ſed & nomen. Ad idem attinent flores & herbæ quæ reſtringuntur, abeunte Sole: redeunte protinus explicantur, & ad Solem cõtinue uergunt. Aurum præterea & lapis Elitis radijs aureis Solem imitans. Lapis item qui ſolis oculus appellatur, figuram habẽs pupillæ,

ex qua lumen emicat. Rurſum carbunculus nocte rutilans, uel Pantaura omnes in ſe lapidum uires continens, ut aurum metallorum, & Sol ſtellarum. Multa denique in ſuperioribus nobis ſignificata, unde ſi modò liceat ſub imperio Solis ex illo ſanguine, & animalium illorũ cordibus, & folijs fructibuſq; arborum prædictarum: item floribus atque herbis & auri folijs, necnon pulueribus lapillorum, electuarium uel unguentum conficere poteris, addito croco, balſamo, calamo aromatico, thure, muſco, ambra, ligno aloës, zinzibere, maſtice, ſpica nardi, cinnamomo, doronico citri cortice, zedoaria, nuce muſcata, mace, charyophylis cũ melle flauo uel oleo balſamino, maſticino, laurino, nardino, ad cor, & ſtomachum, & caput intus aut extra fouendum, ut ſpiritus inde Solaris euadat. Ex his omnibus, inquam, aut ſaltem ex pluribus componendum dominãte Sole aliquid. Quo etiam ſub eiuſdem dominatu incipias uti, dummodo & Solaria induas, habites, cõſpicias, audias, olfacias, imagineris, cogites, cupias. Item imiteris & uita dignitatẽ, & munera Solis. Inter Solares homines plantaſq; uerſeris, Laurúmque aſſidue tangas. Tutius autem ad ualetudinem fuerit, Solaribus admiſcere Iouialia ſimulatque Venerea: Veneream maxime humiditatẽ Solaris caloris moderatricem, qualis eſt aqua ſuccuſq; roſarũ atq; uiolarum. Sed medicinas eiuſmodi in libro De curãdis literatis primum, deinde in libro De uita lõga, partim equidem compoſui, partim ab alijs compoſitas enarraui, partim etiam temperaui. Item quales herbæ à Sole Iouéque natas contra epidemiam & uenenũ uires habeant, diximus in libro Contra peſtem, inter quas perforata fugademõ appellata eſt. Nec alia facultate quàm cœleſtiũ gratiarũ noxios malorum dæmonũ uapores à nobis ar-

Pantaura continẽs in ſe lapidum uires omnes.

Fugademõ.

cere putatur. Et ſi qua inter herbas alia uel lapillus uel corallus, idem uideatur efficere. Herba profectò Lunaris à Mercurio tradita folijs cæruleis atque rotundis, creſcente Luna unum quotidie producens folium, decreſcente deponens, annos utenti promittit Lunares. Sed iam ad imagines altero quodam exordio redeamus.

Lunaris herba.

De virtute imaginum ſecundum antiquos atque medicinarum: Et quomodo medicinæ ſint longe validiores quàm imagines.

Cap. 15.

SI lapillos quos paulo ante Phœbeos narrauimus nactus fueris, nihil opus erit imagines eis imprimere. Suſpendes itaque collo comprehenſos auro, croceis ſerici filis, quãdo Sol ſub Ariete uel Leone percurrit aſcẽditq́; uel medium tenet cælum, aſpicitque Lunam. Multo uerò p̄ſtãtiores in ſerie Lunæ lapillos narrat Proclus. Primum quidem Selinitem, qui non modo figura Lunam imitetur, ſed & motu circumeatq́; cum Luna. Hunc ſi fortè repereris, & argento circundatum argenteo filo collo ſuſpenderis, Luna Cancrum uel Taurum ſubeunte, angulóſque tenente ſibi conuenientes, ſpiritum inde tuum reddet, poſtremo Lunarium. Dum uidelicet cœleſtis afflatus abs te lapillus ipſe Lunaris uirtutẽ ſuam tuis aſſidue ſpiritibus inſerit. Alterum uerò recenſet lapillum, Helioſelinon cognomento, qui Solis Lunæq́; coniunctæ Soli, naturaliter habet imaginem. Hunc ergo quiſquis argento incluſum de aurato ſimilibus collo filis admouerit, quãdo Luna in domicilio ſuo uel Solis in eodem minuto cum Sole congreditur, ſubſque teneat angulos, Solarem ſimulatque Lunarem ſpiritum reportabit, aut ſaltem talem qualis euadit Luna per centrum copulata Soli. Hic uerò

Lapidũ certorum potentia.

tu uides diſperſas Phœbi dotes, uelut Oſyridis membra, ſororem eius Phœben uelut Iſidem congregare. Sed utinam Solarem alicubi lapidē facile reperiremus uel Lunarem, adeò in eorum ordine præpotentem, quemadmodum ſub ſerie Septētrionalis poli Magnetē habemus & ferrum. Solarem profectò ferunt inueniſſe apud Indos Apollonium Thyanæum, lapidem ſcilicet nomine Pantauram, ignis inſtar micantem, ſub terra paſſus quatuor naſcentem, cui tantum ſpiritus inſit ut tumeat, & plerunque ſcindatur terra, ubi eiuſmodi lapis concipitur: ita cæteros ad ſe lapillos trahens ſicut Magnes ferrum. Sed lapis hic Herculeus ad ſe contemplandum uehemētius adhuc nos in præſentia rapit. Videmus in ſpecula nautarum indice poli libratum acum affectum in extremitate Magnete moueri ad Vrſam, illuc uidelicet trahēte Magnete: quoniam & in lapide hoc præualet uirtus Vrſæ, & hinc transfertur in ferrum, & ad Vrſam trahit utrunque. Virtus autem eiuſmodi tum ab initio infuſa eſt, tum continuè Vrſæ radiis uegetatur. Forſitan ita ſe habet ſuccinum ad polum alterum & ad paleas. Sed dic interea, Cur magnes trahit ubique ferrum? nō quia ſimile, alioquin & Magnetem Magnes traheret multo magis, ferrúmque ferrum: non quia ſuperior in ordine corporum, imò ſuperius eſt lapillo metallum. Quid ergo? Ambo quidem ordine Vrſam ſequente clauduntur, ſed ſuperiorem in ipſa Vrſæ proprietate gradum tenet Magnes, inferiorem uerò ferrum. ſuperius autē in eodē rerum contextu trahit quidē quod eſt inferius, & ad ſe conuertit, uel aliter quomodolibet agit aut afficit uirtute prius infuſa. Inferius uiciſſim eadē ad ſuperius infuſione cōuertitur, uel aliter agitatur, uel prorſus afficitur. Sic in ſerie ſolis inferior homo admiratur ſuperio-

Magnes cur ferrum trahat.

rem: In ordine Iouio ueneratur: In Martio timet: In Venereo inferior ad ſuperiorem rapitur amoris ardore, deſeritque ſeipſum: In Mercuriali ſemper hic diſcit, uel perſuadetur ab illo: In Lunari motum hic ab illo ſæpius exorditur: In Saturnali quietem. Ego autem quum hæc explorata hactenus habuiſſem admodum gratulabar, cogitabámque iuuenis adhuc Magneti pro uiribus inſculpere cœleſtis Vrſæ figuram, quando Luna melius illuc aſpiciat, & ferreo tunc filo collo ſuſpendere. Sperabam equidem ita demum uirtutis me ſideris illius cõpotem fore. Sed quum diutius exploraſſem, inueni tandem ſideris illius influxus Saturnales eſſe plurimum atque Martiales, Accepi à Platonicis malos dæmonas plurimum Septentrionales exiſtere, quod etiam Hebræorum aſtronomi confitentur, noxios Martiíſque dæmonas in Septentrione ponentes: Propitios autem & Iouios, in meridie. Didici à Theologis, & Iamblico, imaginum fictores à dæmonibus malis occupari ſæpius, atque falli. Vidi equidem lapillum Florentiam aductum ex In[illegible], ibi è capite draconis erutum: rotũdum, ad nũmi figuram punctis ordine quàmplurimis quaſi ſtellis naturaliter inſignitũ, qui aceto perfuſus mouebatur parumper in rectum, inde obliquum, mox ferebatur in gyrum, donec exhalaret uapor aceti. Exiſtimaui equidem lapillum eiuſmodi cœleſtis draconis habere naturam, atque quaſi figuram, motumque illius accipere quatenus per aceti ſeu uini uaporis ſpiritum, draconi illi ſine firmamẽto familiarior redderetur. Hunc igitur qui geſtaret, & aceto ſæpe perfunderet, uim aliquam forte draconis illius acciperet, qui geminis anfractibus hinc quidem Vrſam maiorem implicat, inde minorem. Extat & propè Scorpionem ſerpentarius quaſi homo ſerpente

Lapidis è draconis capite exciſi hiſtoria.

ci ictus, manu dextra caput ſerpẽtis tenens, ſiniſtra caudam, genibus quaſi flexis, capite paulum reſupino. Legi equidem magos Perſarum regi conſuluiſſe, ut imaginem hanc lapidi imprimeret Hæmatiti, quem aureo clauderet annulo, ita tamen ut inter lapillum atque aurum ſerpentariæ radicẽ infereret. Hoc enim annulo geſtantẽ contra venenum morbóſque venenoſos tutum fore, videlicet ſi Luna ſerpentarium aſpiciente feceris. Hanc imaginẽ Petrus Aponẽſis cõfirmauit. Ego verò ſi hanc annulus ille vim habet, arbitror non tam per figuram quàm per materias eiuſmodi, & hoc pacto temporeq; compoſitas ſibi cœlitus vendicare. Memento lapillos naſcẽtes in animalibus nec inde l inquentibus, ut in dracone, gallo, hirundine, cæteriſq; efficaces exiſtere fermè, ut lapilli in terra naſcentes, atq; ad eaſdem referri ſtellas, ad quas hæc animalia pertinent. Hinc Alectorius ex ventriculo galli veteris tractus pollet, poteſtate Solari, per quem Dioſcorides ait ſæpe cõpertum eſſe, eum pugnare inuictum, qui lapillum hunc ore geſtaret. Idem ait, Chelidonium erutum ex hirundine rufum curare melãcholicum, & amabilem idoneumq; reddere. Quod quidem habet ex Ioue, per ea quæ diximus. Scilicet res ubiq; infra Lunam ſtellares exiſtere. Confirmatur dictum illud valde Platonicum, hanc mundi machinã ita ſecum eſſe cõnexã, ut & in terris cœleſtia ſint conditione terrena, & in cœlo viciſſim terreſtria dignitate cœleſti, & in occulta mũdi vita menteq; regina mundi, cœleſtia inſint, uitali tamen intellectualiq; proprietate ſimul & excellentia. Per hæc inſuper cõfirmãt nõnulli etiã illud magicũ, per inferiora videlicet ſuperioribus cõſentanea poſſe ad homines tẽporibus opportunis cœleſtia quodãmodo trahi, atq; etiã per cœleſtia ſupercœleſtia nobis cõciliari, vel forſan pro-

Hæmatitis imago cõtra venena & morbos.

Alectorij lapidis vis ex Dioſcoride.

ſus informari: ſed poſtremum hoc illi uiderint. Verum illud arte quadam rite & opportune in unum plurima colligente, fieri poſſe probabile ſatis (ut diximus) eſſe uidetur, tũ rationibus quas in ſuperioribus aſſignauimus tum quia eiuſmodi multa quando apud medicum & aſtrologum colliguntur, contunduntur, commiſcentur, concoquuntur ſubſidere certo, dum ipſa per ſe ratione concoctionis atque fermenti nouam paulatim formam ſubeunt hanc ipſam acquirunt certo quodam fermento cœleſti, radijs tunc intus agentibus, ideóque cœleſtem. Metallum uerò uel lapillus quando momento ſculpitur, non uidetur nouam accipere qualitatem, ſed figuram. Neque motio illa per debitos digeſtionis gradus, quos alteratio naturalis atque generatio ſolet obſeruare, progreditur. Quoniam uerò natura cœleſtis, tanquam inferioris naturæ regula, ſoleat tenore quodam progredi naturali, & ita progredientibus aſpirare, merito diffidunt plerique, imagines eiuſmodi cœleſtem aliquam uirtutẽ habere. Ego quoque ambigo ſæpius, ac niſi & omnis antiquitas & omnes aſtrologi uim mirabilem habere putarent, habere negarem: Negarem equidem non omnino, opinor enim (niſi quis aliter perſuaſerit) ad proſperã ualetudinem ſaltem aliquam habere uirtutem, electæ præſertim ratione materiæ: tametſi multo maiorẽ ineſſe pharmacis arbitror, & unguẽtis ſidereo fauore cõflatis. Quid uerò uoluerim ubi modo dicebam electæ ratione materiæ, in ſequentibus declarabo. Quæ uerò ex Magorum uel aſtrologorũ opinione ad Plotinum interpretandum pro imaginibus allegari poſſunt, deinceps breuiter afferam, ſi te prius hic admonuero, ne putes probare me uſum imaginũ, ſed narrare. Ego enim medicinis ad cœlum temperatis, non imaginibus utor, atque ita cæteris;

medicina corporis & animæ.

quotidie conſulo. Tu uerò ſi concedis deum rebus infra Lunam mirabiles inſeruiſſe uirtutes, mirabiliores concede cœleſtibus. Præterea ſi licere iudicas homini ad proſperam ualetudinem inferioribus uti, iudica, ſuperioribus quoque licere atque inferiora ad ſuperiorum normam, ſic medicorum artificio temperare, ſicut etiam à deo ſunt ab initio temperata.

De poteſtate cœli: De viribus radiorum vnde vim ſortiri putentur imagines.

Cap. 16.

IMmenſa fermè cœleſtium magnitudo, uirtus, motus facit, ut omnes omnium ſiderum radij terræ molem quæ quaſi punctum eſt ad cœlum, momento facilimeq́ue uſque ad centrum recti penetrent, quod omnes Aſtronomi confitẽtur: Ibique ut placet Pythagoreis atque Platonicis fortiſsimi ſunt: tum quia recti undique centrum tangunt, tum quia in anguſtum collecti ſunt cuncti. Quorum uehemẽtia, materia ibi terræ ſicca procul ab humore remota prorſus accenditur, accenſaque extenuatur, atque diſpergitur per meatus undique, & efflat incendia pariter atque ſulphur. Sed ignem hunc putant ualde caliginoſum eſſe, & quaſi incendiũ quoddam luminis expers, ſicut in cœlo extat expers incendij lumen: ignis autem inter cœleſtem atque infernum, lumen cum feruore coniungit. Putant autem ignem è centro flantem ignem eſſe Veſtalem: ſiquidem Veſtam eſſe terræ uitam numenq́ue putabant. Ideóque Veſtæ templum ueteres in medijs urbibus conſtruebant, ignemq́; in medio perpetuũ collocabant. Sed ne ulterius peruagemur concludamus iam, ſi ſtellarũ radij totam mox terrã penetrant, negari non facile poſſe metallum atque lapidem, quando cælantur imaginibus ſubito penetrare,

Veſta deæ templum in urbibus medio conſtructum.

éiſque miras vel ſaltem qualeſcunque imprimere dotes. Quandoquidem & in duris terrae precioſiſſima generant. Sed quis neget per haec radios penetrare? Siquidem aër & qualitas eius, & ſonus minus efficax ſolida tranſit ſubito, & ſua quadam afficit qualitate. Iam verò ſi duritia radijs obſiſteret penetrantibus, longe multo citius aëream quàm aquam pertranſiret, & hanc ocyus multo quàm vitrum, & vitrum ſimiliter quàm cryſtallum: At quum eodem momento ſolida, quò liquida, cuncta tranſuerberet, perſpicue conſtat duritiã radijs nullo modo reſiſtere. Atque idcirco docent non eſſe negandum metalla cœleſtium radios influxúſque ſuſcipere, atque etiã conſeruare ad tempus, tunc ſibi cœlitus deſtinatum. Conſeruare, inquam, virtutem quandã ex radiorum concurrentium contactu creatã. Quid verò, ſi materia durior hoc ipſo quod videtur obſiſtere cauſæ præpotenti magis ictibus ſe exponit? Sic enſis lignũ ſub lana incidit, non inciſa lana: Sic radius ille fulmineus corio quandoque non læſo diſſoluit in eo metallum. Quũ verò natura cœleſtis noſtro hoc igne incomparabiliter ſit præſtantior, non eſt putandum radij cœleſtis officiũ eſſe duntaxat, quale opus ignei radij manifeſte videmus ſcilicet illuminare, calefacere, exiccare, penetrare, extenuare, diſſoluere, quæ noſtris ſenſibus notiſſima ſunt, ſed multo plures mirabiléſque vires & effectus habere: alioquin & materia inferior, & caducus ſenſus cum diuinitate cœli penitus æquaretur. Sed quis neſciat virtutes rerum occultas, quæ ſpeciales à medicis nominantur, non ab elementari natura fieri, ſed cœleſti? Poſſunt itaque (ut aiunt) radij occultas & mirabiles ultra notas imaginibus imprimere vires, ſicut & cæteris inſerunt: Non enim inanimati ſunt ſicut lucernæ radij, ſed

Radij ſiderum terræ molem ad centrũ vſq; penetrant.

Radiũ cœleſtis efficacia

uiui ſenſualeſque tanquã per oculos intuentium corpo-rũ emicãtes, doteſque mirificas ſecũ ferũt ab imagina-tionibus mẽtibuſque cœleſtiũ: uim quoque uehemẽtiſſi-mã ex affectu illorũ admodũ, motuque corporũ rapidiſſi-mo, ac propriè maximeq́ue in ſpiritũ agunt cœleſtibus radijs ſimillimum. Agunt inſuper in corpora uel duriſ-ſima, omnia enim hæc ad cœlum infirmiſſima ſunt. Sunt autẽ in uarijs ſtellis uariæ quoque uires, et idcirco in ra-dijs earum inter ſe uariæ. Præterea in radiorũ ictibus, aliter atque aliter incidẽtibus uirtutes diuerſæ naſcun-tur. Denique in cõcurſibus radiorũ mutuis aliter atque aliter, et hic aut ibi, & tunc aut aliâs effectis diuerſæ ſubito uires ſuboriuntur, multo magis atque citius quã in alijs atque alijs elementorũ qualitatũque elementa-lium mixtionibus: multo etiam citius quàm in tonis & numeris apud Muſicum aliter et aliter concinentibus. Si hæc diligenter conſideraueris, forſitan non diffides, dicẽt ſubito quodam radiorum iactu uires imaginibus imprimi, atque ex diuerſo iactu diuerſas. Nũquid ergo tam citò? Mitto faſcinationes repentino quodam intui-tu factas: Et amores acerrimos ſtatim accenſos radijs oculorum, qui et ipſi ſunt faſcinamenta quædam, quod in lib. De amore probamus: Mitto quàm citò rubens oculus inficiat intuentem: & ſpeculum intuens fœmi-na menſtruoſa. Nónne & familiæ quædam apud Illy-ricos & Triballos iratæ, intuitu homines interemiſſe feruntur? Et fœminæ quædam in Scythia idem facere conſueuiſſe? Et Catoblepæ regulique ſerpentes radiorũ ex oculis iactu homines perimũt. Torpedo quoque ma-rina tactu etiam procul per uirgam manum ſubitò ſtu-pefacit. Echinus præterea piſciculus grandem ſolo ta-ctu nauem ſiſtere fertur. Phalangia quinetiam in Apu-

lia iſta quopiam uel occulto, ſpiritum animumque repentino ſtupore permutant. Quid rabioſus canis facit, uel nõ apparente morſu? Quid ſcopa, deinde quid arbutus? Nónne leuiſſimo tactu uenenum concitant atque rabiem? An ergo negabis cœleſtia oculorum ſuorum radijs, quibus noſtra continentur ſimulatque contingunt ſtatim miranda perficere? Iam uerò grauida mulier tacta ſtatim ſignat membrum hominis naſcituri, rei deſideratæ nota. An uerò dubitabis radios aliter aliterue tangentes diuerſa conficere? Quum & tu helleborum herbam colligens, ſiue folium deorſum trahas, ſiue ſurſum, hoc ſubito tactu, cauſa ſis helleboro, ut deorſum educat humores, aut ſurſum? Nónne ab initio rei cuiuſque generandæ cœleſtes influxus concoctione materiæ, digeſtioneque perfecta non tam tempore quàm momento dotes mirificas largiuntur? Nónne ſuffragante cœli nutu innumerabiles ſæpe ranæ, ſimileſque animantes ex arenis momẽto proſiliunt? Tanta eſt in materijs præparatis potentia cœli, tanta celeritas. Denique ſi ignis hoc habet, ut tempore quàm breuiſſimo faciat quæ cætera lõgo, ob id præcipue quod eſt cœlo ſimilimus. Quis non dubitet, cœlum magna quaſi momento perficere, etiam in materia minus parata, ſicut flamma ſolet ingẽtior? Quid ergo dubitas, inquiunt, in imagine conſtruenda fermè ſimiliter agere cœlum? Dices opinor ſicut & ego dicerem, naturales hic alterationis gradus abeſſe. Qui ſanè defectus minuit quidem cœleſte donum, nec tamen penitus auferre uidetur. Nolunt enim Phyſici ex quolibet metallo uel lapide imaginem fabricari, ſed ex certo: In quo quidem natura cœleſtis, uirtutem olim ad hoc ipſum quod optatur naturaliter inchoauerit, & quaſi iamiam perfecerit, ut in ſulphure flammã: Quam ſanè

virtutem tunc demum perficiat, quando materia hæc per artem ſub ſimili quodam influxu cœleſti vehementer agitatur, & agitata caleſcit. Itaque ars ſuſcitat inchoatam ibi virtutem, ac dum ad figuram redigit, ſimilem ſub quidam cœleſti figuræ, tunc ſub illic ideæ prorſus exponit, quam ſic expoſitam, cœlum ea perficit virtute qua cœperat exhibens quaſi ſulphuri flammam: Sic potentia quædam ad rapiendas paleas cœlitus data ſuccino, quodammodo debilis ſæpe per frictionem calefactio nemque facta validior ſubitò rapit. Similem virtutem Serapio ſcribit datam lapidi Albugedi quaſi hyacintho ſimili: Sed non prius trahere paleas, quàm capilli hoc lapide perfricentur. Sic item lapis ille Ioannis Bezaar, id eſt à morte liberans, quem deſcripſimus in libro contra peſtem, non ab initio contra venenum accepit ab Ioue ſed non uſque adeò validam, ut eandem tradere poſſit materijs alijs exercendam. At verò quam primum ſub Scorpione cœleſtis influxum figuram ſuperni illum acceperit, perfectum contra Scorpiones ſubitò vim reportare putatur, quam Maſtui communicare valeat aut thuri. Eadem quoque de hyacintho, topazio, ſmaragdo, cæteriſque ratio eſt habenda. Vt fabrica figurarum non alibi efficaciam habeat, quàm ubi materia cum ſtella congruit & effectu, à qua hanc faber exoptat accipere: Ac præterea ubi hæc ipſa materia quaſi iam talis eſt ab initio, quidem effectus reddere per figuram. Nullis ergo materijs ad imagines uti conſulunt, niſi his ipſis quæ tibi notæ ſunt, hanc ipſam fermè iam vim habere quam cupis. Lapillorum itaque vires atque metallorum diligentiſsimè perſcrutari iubent, inueneruntque inuenire, inter lapillos quidem Carbunculum in tenebris coruſcantem, atque lucem eam præcipue Soli ſubeſſe, Saphyrum Ioui, Sma-

ragdum Veneri, Mercurio, Lunæ. Præterea metalla præter aurum & argentum vix ullam ad hæc habere uirtutem: tutiorem uſque in his rationem fore, ſi aurum quidem purum ad Solem referas atq; Iouem, ad illum quidem propter calorem, ad hunc autem propter temperatam commixtionem, nihil enim Ioue & auro temperatius: Purum uerò argentum ad Lunam, ſed ad Iouem ſimul atque Venerem aurum argento permixtum. Præterea imaginem efficaciorem fore, ſi uirtus in materia eius elementaris conueniat cum ſpeciali cōfirmā uirtute naturaliter infuſa, atq; hæc inſuper cū uirtute altera ſpeciali per figuram cœlitus capienda. Denique figuras inferiores & formas cœleſtibus conformari, inde perdiſces, ut aiunt, quod Perſeus truncato Meduſæ capite, futuram nonnullis detruncationem portendere conſpicitur, multáque ſimiliter, & Lunā aliosq; Planetas ſub certis ſignis, certa in nobis membra mouere, non dubitant.

Imaginis imprimen- de operando cum ſtellis.

Quam uim habeāt figuræ in cœlo atque ſub cœlo. Cap. 17.

SEd ne figuris nimium fortè diffidas, meminiſſe debebis, in regione hac ſub Luna elementari, elementarem quoq; qualitatem poſſe quàmplurimū, in tranſmutatione uidelicet ad aliquid elementare tendente, calorem ſcilicet & frigus, & humorem atque ſiccitatem. Qualitates autem quæ minus elementares materialeſque ſunt, ſcilicet lumina, id eſt colores, numeros quoque, ſimiliter & figuras ad talia forſitan minus poſſe, ſed ad cœleſtia munera, ut putāt, ualere permultū. Nam & in cœlo lumina, & numeri, & figuræ, ſunt fermè omnium potētiſſima: præſertim ſi nulla ſit ibi materia, quod Peripatetici plerique putant. Sic enim figuræ, numeri, radij, quoniam nō alijs ſubſtentantur ibi mate-

ris, quales ſubſtantiales eſſe uidentur. Atque quũ in ordine rerum mathematicæ formæ phyſicis antecedant, tanquam ſimplices quidem magis, & minus egenæ, meritò in antecedentibus mundi gradibus, id eſt cœleſtibus, autoritatem ſibi maximam uendicant, ut non minus inde ſit numero, figura, luce, quàm elementari quadam proprietate. Huius quidem autoritatis habetur etiam ſub Luna ſignum. Qualitates enim ualde materiales plurimis rerum ſpeciebus ſunt communes, eiſque quodámodo permutatis, non uſquequaque ſpecies commutantur. Figuræ autem, numeríque partium naturalium, proprietatem cum ſpecie inſeparabilẽ peculiaremque poſſident, utpote quæ cœlitus unà cum ſpeciebus deſtinatæ fuerunt. Imò & cum ideis maximam habent in mente mundi regina connexionem. Atque quum ipſæ numeríque ſpecies quædam ſint, ideis ibi proprijs deſignatæ: mirum uires inde proprias ſortiuntur: ideóque tum ſpecies naturalium certis figuris, tum motus, & generationes, & mutationes certis numeris aſtringuntur. De lumine uerò quid dicam? Eſt enim actus intelligentiæ uel imago. Colores autem ſunt lumina quædam: Quamobrem ubi lumina, id eſt colores, figuráſque, & numeros aſtrologi dicunt in materijs noſtris ad cœleſtia præparandis poſſe quàmplurimum, non temere, ut aiunt, debes iſta negare. Non ignoras concentum per numeros proportioneſque ſuas, uim habere mirabilem ad ſpiritum & animum & corpus ſiſtendum, mouendum, afficiendum. Proportiones autem ex numeris conſtitutæ, quaſi figuræ quædam ſunt, uelut ex punctis lineiſque factæ, ſed in motu. Similiter motu ſuo ſe habent ad agendum figuræ cœleſtes: Hæ namque harmonicis tum radijs tum motibus ſuis omnia penetrantibus ſpiritum

indies ita diu afficiunt, ut Muſica praeceptis pridem accipere conſueuit. Noſti praeterea quàm facilè multis miſericordiam moueat figura lugentis? Et quantum oculos imaginationemq́;, & ſpiritum, & humores afficiat ſtatim atque moueat amabilis perſonae figura? Nec minus uiua eſt & efficax figura coeleſtis. Nonne principis in urbe uultus quidem clemens & hilaris exhilarat omnes? Ferox uerò ac triſtis repente perterret? Quid ergo coeleſtium uultus, dominos omnium terrenorũ, aduerſus haec efficere poſſe putas? Quippe quum etiam coeuntes ad prolem plerunque uultus, non ſolum quales ipſi tunc agunt ſed etiam quales imaginantur, ſoleant filiis deinde poſtea naſcituris imprimere. Vultus eadem ratione coeleſtes materias conceptibus ſuis natis infigunt. in quibus ſi quando diu latitare uidentur, temporibus deinde ſuis emergunt. Vultus autem coeli ſunt figurae coeleſtes: Potes uerò facies illic appellare figuras caeteris illic ſtabiliores: Vultus autem figuras quae magis illic mutantur. Aſpectus quoque inter ſe ſtellarum motu quotidiano confectos, uultus appellare potes, ſimiliter & & figuras: Nam hexagoni, pentagoni, tetragoni nominantur. Eſto, dicet quiſpiam, ſint ut placet potentiſſimae ad efficiendum figurae coeleſtes, uerum quid haec ad figuras imaginum artificio factas? Reſpondebimus, non id potiſſimum conſiderare ut potentiſſimae per ſe ad agendũ ſint noſtrae figurae, ſed ut paratiſſimae ad actiones & uires figurarum coeleſtium capiendas, quatenus opportune ſunt dominantibus illis, atque ex conſenſu ad illas cõfigurantur: Exigit enim figura illa figuram. Nonne ſonante cithara quadam, altera reſonat? Ob id tantum, ſi & ipſa ſimilem figuram habeat, atque è conſpectu ſit poſita, & fides in ea poſitae & intentae ſimiliter. Quidni

Vultus coeli.

hoc efficit, ut cithara ſubitò patiatur à cithara, niſi ſitus aliquis & quædam figura conformis? Figura ſimiliter lenis, concaua, nitens, cælo congrua, ob hanc ipſam propriè munus tantum cælitus accipit, ut radios Phœbi in ſe cumulatiſsimè complectatur, & ſolidiſsimum quodque ad centrum ſuum è conſpectu locatum repente comburat. Ergo ne dubites dicere, quin materia quædam imaginis facienda, alioquin valde congrua cælo, per figuram cælo ſimilem arte datam, cæleſte munus, tum in ſe ipſa concipiat, tum reddat in proximum aliquem uel geſtantem. Non ſolum uerò figura, ſed etiam diſpoſitio peruia, quã Diaphanum uocant, efficax quiddam eſt, & paſſiuum ſimplex natura. Veruntamen quoniam peruia diſpoſitio eſt in cælo proprium luminis ſuſceptaculum, ideò ubicunque ſub cælo hæc uel eſt naturalis, uel modo aliquo comparatur, ſubitò præſens cæleſte lumen acquiritur, atque etiam conſeruatur, ubi unà cum hac uel calor eſt igneus, ut in flamma, uel eſt aliquid aërium, aqueumque ſimul & glutinoſum, ut in cryſtallis & lychnitis, & carbunculis, atque forſan quodammodo in Camphora. Quid inde ſequatur pro imaginibus, ipſe reputa.

Quales cæleſtium figuras antiqui imaginibus imprimebant: Ac de uſu imaginum.

Cap. 18.

Aliquis autem quæret, quas potiſsimum cœli figuras imaginib. imprimere ſoleant. Sunt enim deſcriptæ formæ cœli ualde conſpicuæ, & à multis, quales ſunt quaſi depictæ, ut Aries, Taurus, ſimileſq; figuræ zodiaci, & quæ ſunt extra zodiacum manifeſtæ. Sunt illic præterea formæ quàmplurimæ, non tam uiſibiles quàm imaginabiles per figurarum facies ab Indis & Aegyptijs Chaldæiſque perſpectæ, uel ſaltem excogita-

ta. Videtur in prima facie Virginis, uirgo pulchra ſedens, geminas in manu ſpicas habens, puerumque nutriens: Et reliqua, quæ deſcribit Albumaſar, cæteriq; nonnulli. Sunt denique characteres quidam ſignorum & Planetarum ab Aegyptijs deſignati. Volunt igitur imaginibus omnia hæc inſcribi. Vt ſi quis expectet proprium à Mercurio beneficium, collocare eum in Virgine debeat, uel ſaltem ibi Lunam cum aſpectu Mercurij: & imaginem tunc ex ſtanno conficere, uel argento, in qua totum ſit Virginis ſignum & character eius, characterque Mercurij: Ac ſi primæ Virginis faciei ſis uſurus addas etiam figuram, quam in prima facie diximus obſeruatam. Similiterque de cæteris. Poſtremi quidem imaginum autores, primas ſanè ce-rum formam ad cæli ſimilitudinem accipere noluerunt. Antiquiores autem, quemadmodum in quodam Arabum collegio legimus, figuram crucis cunctis anteponebant: quia corpora per uirtutem, quæ ad ſuperficiem iam diffuſam. Prima uerò ſuperficies cruce deſcribitur, Sic enim in primis habet longitudinem atque latitudinem: Primaque hæc figura eſt, & omnium rectiſsima maxime, & quattuor rectos angulos continet. Effectus uerò cæleſtium maxime per rectitudinem radiorum angulorumque reſultant: Tunc enim ſtellæ magnopere ſunt potentes, quando quattuor cæli tenent angulos, imò cardines, orientis uidelicet occidentiſque, & medij utriuſque cæli. Sic uerò diſpoſitæ, radios ita coniiciunt in ſe inuicem, ut crucem inde conficiant. Crucem ergo ueteres figuram eſſe dicebant, tum ſtellarum fortitudine factam, tum earundem fortitudinis ſuſceptaculum, ideòque habere ſummam in imaginibus poteſtatem, ac uires & ſpiritus ſuſcipere Planetarum. Hæc autem opinio ab Aegyptijs uel inducta eſt, uel maxime confirmata: Inter quorum chara-

Crux autem figurã eſſe dicebant.

dotes crux unum erat in ſignis, vitam eorum more futuram ſignificans, eamque figuram pectori Serapidis inſculpebant. Ego verò quod de crucis excellentia fuit apud Aegyptios ante Chriſtum, nõ tam muneris ſtellarum teſtimonium fuiſſe arbitror quàm virtutis præſagium, quam à Chriſto fuerat acceptura. Aſtrologos autem qui ſub tempora poſt Chriſtum fuerunt, videntes à Chriſtianis miranda per crucem fieri, neſcientes autem vel nolentes in Ieſum tanta referre, in cœleſtia retuliſſe. qui quidem conſiderare debebant per crucem ipſam, abſque nomine Ieſu miracula minime perpetrari. Conveniunt quidem imaginibus eam, quæ refecat fortitudinem. Hanc autem donumque ſtellarum ſortita eſt probabile: non tamen ob hoc duntaxat vigorem habere potentem: poſſe verò nonnihil unà cũ cæteris, quæ neceſſaria ſunt, concinnatam, ad proſperam ſpiritus corporis valetudinem. Sed ad narrandas diverſorum opiniones, ut cœpimus, revertamur. Saturni veteres imaginem ad vitæ longitudinem faciebant in lapide Feyrezech, id eſt Sapphiro, hora Saturni, ipſo aſcendente atque feliciter conſtituto: Forma erat. Homo ſenex in altiore cathedra ſedens vel dracone, caput tectus panno quodam lineo fuſco, manus ſupra caput erigens, falcem manu tenẽs aut piſces, fuſca indutus veſte. Ad longam vitam atque felicem Iovis imaginem in lapide claro vel albo: Erat homo ſedens ſuper aquilam vel draconem coronatus, hora Iovis, ipſo in exaltatione ſua feliciter aſcendente, croceam indutus veſtem. Contra timiditatẽ hora Martis imaginem fabricabant primam Scorpionis faciem oriente, Martem armatum & coronatum. Ad morbos curandos fingebant Solis imaginem in auro, hora Solis, prima facie Leonis aſcendente cum Sole, Regem in throno, crocea veſte, & corvum Soliſque for-

Saturni imago.

Imaginum veterum atque medicatarum.

riam. Ad lætitiam robúrq; corporis, Veneris imaginem puellarem, poma floresque manu tenentem, croceis & albis indutam, hora Veneris prima facie Libræ, vel Piſcium, vel Tauri aſcendente cũ Venere. Imaginem Mercurij ad ingenium & memoriam prima facie Geminorum. Item contra febres ſculpebatur Mercurius, homo ſedens manu tenẽs, hora Mercurij ſurgẽte Mercurio: ſculpebant hunc in marmore (ſubalbida materie capiam imprimebant lapidibus aſſumenda: hoc autem genus febrium curari dicebant. Imaginem Lunæ aſcendente prima facie Cancri ad augmentum. Forma Mercurij: Homo ſedens in throno galeatus criſtatúſque, pedibus aquilinis, ſiniſtra gallum tenens, aut ignem, alatus, diſpendo ſuper pauonem, dextra tenens calamum, veſte varia. Lunæ: puella pulchra cornuta capite ſuper draconẽ vel taurum, ſerpentes ſupra caput & ſub pedibus habens. Ad curandum calculum genuúmq; dolores, & ad ſanguinem aſtringendum, imaginem hora Saturni ſurgente tertia facie Aquarij cum Saturno. Item Leonem auro imprimebant lapidem in formam Solis pedibus reuoluentem, hora Solis primo gradu faciei ſecundæ Leonis orientẽ. Hanc expellendis morbis præſtantem exiſtimabant. Ad renum morbos ſimilẽ faciebant, quando Sol in corde Leonis medium obtineret, à Petro Aponenſi comprobatam & experientia confirmatam, ſub hac conditione, ut Iupiter aut Venus mediũ aſpiciat cœlum. Planetæ verò nocui cadẽtes, infortunatiq; ſint. Accepi à Mirco phyſico præclaro conficiendi imaginem factam Ioue illuſtri conuenĩẽte cũ Sole ſcilicet ante Ioannem Marlianum Mathematicum noſtro ſeculo ſingularem à pauore quo ſub tonitru aſſicio eſſe perterritus, Præterea ad firmandam ſanitatem & corporis dominãdã, imaginem ex argento fa-

gebant hora Veneris, Luna angulos obtinente, ac Venerem feliciter intuente, dummodo domum ſextæ domus Venerem aſpiciat, aut locum trino quodam intuitu, vel oppoſito. Mercurius autem non ſit infelix. Agebant hac hora decimi Solis ultima, ita ut dominus horæ decimã teneret cæli plagam. Petrus Aponẽſis inquit, medicum per imaginem infirmum curare poſſe, modò in ea fabricanda obſervet, ut anguli aſcendentis medij cæli occidentis ſint fortunati, & aſcendentis dominus, & eadem ratione ſecunda ſol ſexta & dominus eius ſit infelix. Ait etiam ſanitatem fore firmiorẽ uitámq; longiorem, quàm ab initio fuerit inſtituta, ſi natiuitate perfecta fiat imago, in qua hæc fortunata ponantur, ſcilicet illius ſignificator uitæ. Item uitæ datores, pars ſignificatiõ dominum, præſertim aſcendens eiuſque dominus. Item cæli medium, locus Solis, pars fortunæ, dominus cõiunctionis uel præuentionis ante natiuitatem factæ. Mala quoque tamen infortunata cadant. Cõcludit aſtrologorum nullum dubitare, quin ad producendam uitam talia conferant. Probatum fore dicit quæ per quælibet ſigna faces antiquæ, & quas Lunæ ſtationes tẽpora neceſſaria in experimentis imaginibus obſeruabãt. Nam in ſtatione Lunæ à gradu Virginis decimoſeptimo ad finem eius faciebant imagines contra morbos & odia, & ad iter felix. In ſtatione à principio Capricorni ad gradum duodecimum, contra morbos & diſcordias atque captiuitatem. In ſtatione à gradu duodecimo Capricorni ad gradum uigeſimumquintum, aduerſus languorem & carcerem. In ſtatione à gradu quarto Piſcium ad gradum eiuſdem decimumſeptimum, ad curandos morbos, ad lucrum, ſocietatem, ad augẽdas meſſes. Et in alijs ſimiliter alias, quas ſæpius carpſi. Solas uerò recenſui quæ non

tam Magum quàm Medicum videlicet. Nam & medicinam eiuſmodi nonnunquam plurimum ferre ſuſpicor. Pro dijs autem magis legitimis medicinarũ confectionibus, eiuſmodi in ſtationes Lunae arbitror eligendas. Atque etiã in Ariete gradũ ſextum, rurſus decimumnonum, minuta xxvi. Item in Geminis gradũ decimum, minuta xxxxxi. In Cancro gradum decimumnonum, minuta xxvi. In Libra gradũ ſextum, minuta xxxiiij. In Capricorno gradum decimumnonum, minuta xxvi. In Aquario gradũ ſecundum, minuta xvij. In eodem gradu decimumquintum, minuta octo. Praeterea ſententiã Haly mente tenendam: Quodlibet ſignũ quando Sol eſt in eo, nimium fieri, caeteris dominari, effectumque eius prae caeteris currere, ut illuc Lunam dirigas ad domum inde propriũ pro medicinis ſuſcipiẽdum. Illuc inquam, id eſt, ad ſignum & faciem, & maxime gradum: ut ſi bona Iouis affectas, ad hanc directam Lunam erigas vel mittas, quando locum eiuſmodi Sol illuſtrat, ubi proprietas Iouis viget. Similiterque de caeteris. Carneſim vero narratum fuerit & fortè verum, apud imagines, & quemadmodum aſſociandos vel diſſociandos inter ſe animos fabricabant ad afferẽdam felicitatem, vel inferendam calamitatem, vel uni cuidam, vel domui vel ciuitati. Ego quidẽ fieri poſſe talia non affirmo. Aſtrologi autem fieri poſſe putant, & quomodo doceant, quae ego narrare nõ audeo. Porphyrius ubi vitam Plotini magiſtri ſui deſcribit, talia fieri poſſe confirmat: atque Olympium Magum & aſtrologum Aegyptium narrat contra Plotinum Romae talia tentaſſe, dum conaretur per imagines vel res eiuſmodi ſyderare Plotinum: ſed conatus in autorẽ ſuum ob excellentem Plotini animum fuiſſe retortos. Albertus quoque Magnus Aſtrologiae pariter atque Theologiae profeſſor ait in

Speculo, ubi à licitis diſcernere ſe inquit illicitas, imagines rite ab Aſtrologis conſtitutas, uirtutem effectiuamque acquirere à figura cœleſti. Atq. ſubinde narrat mirabiles earum effectus, quos dicit Thebith, Benthoreth & Ptolemæus, cæteriq. Aſtrologi pollicentur. Deſcribitq. imagines ad calamitatem cuiuſ. proſperitatemq. afferendã, quas conſilio prætermitto. Et interea confirmat efficaciam eas habere poſſe: quanquam & uir bonus artis damnat abuſum, & ut legitimus Theologus orationes ſuffumigationeſque deteſtatur, quas nempe quidam ad dæmones imaginibus fabricandis adhibuerunt. Neque tamen reprobat figuras & literas diſtinctionesq. imaginibus impreſſas ad hoc ipſum duntaxat, ut donũ aliquod accipiant à figura cœleſti. Quod quidẽ poſſe per imagines cõparari, Petrus Aponenſis cõfirmant. Imò & affirmant regionem neſcio quam fuiſſe deſtructam per imaginem illam, quam Thebith narrat à Phedice Aſtrologo fabricatam. D. Thomas autem Aquinas dux in Theologia noſter magis iſta formidat, & minus tribuit imaginibus. Tantum namque uirtutis duntaxat per figuras cœlum putat acquirere, quantũ conducat ad illos effectus, quos ſolet communiter cœlum per herbas reſq. alias naturales efficere. Non tam quia figura talis ſit in ea materia, quàm quoniam compoſitum tale iam poſitum eſt in certa quadã artificij ſpecie, quadã cũ cœlo conſentiat. Hæc ait in libro cõtra Gentiles tertio, ubi characteres & literas figuris additas ridet: Figuras uerò non adeò, niſi pro ſignis quibuſdam ad dæmones adiungantur. In libro etiam de Fato ait, conſtellationes dare ordinẽ efficiendi atq. perdurandi, non ſolum rebus naturalibus, ſed etiam artificioſis, ideò imagines ſub certis cõſtellationibus fabricari. At ſi quid mirabile per eas ultra conſuetos naturalium effectus nobis

exercuit, in dæmonas reiicit hominum ſeductores, quod in libro contra Gentiles perſpicue patet, maxime verò in libello De occultis naturæ operibus, ubi uidetur ipſas etiam imagines paruipendere, quomodocunque factas: quas & ego quatenus ipſe inſerit, nihilipendam. Referre autem mirabiles quoſdam effectus imaginum in dæmonum falſitatem, non eſt à Platonicis alienum. Nam & Iamblichus ait eos qui religione ſumma ſanctimoniaque poſthabita, imaginibus duntaxat confiſi, ab eis diuina ſperant munera, hac in re à malis dæmonibus ſæpiſſime falli ſub prætextu bonorum numinum occurrentibus. Contingere tamen ex imaginibus legitima Aſtrologiæ ratione conſtructis, naturalia quædam bona, non negat. Deniq; tutius fore arbitror medicinis quàm imaginibus ſe committere, rationeſque à nobis de poteſtate cœleſti, pro imaginibus aſſignatas, in medicinis potius quàm in figuris efficaciam habere poſſe. Probabile enim eſt ſi quam uim imagines habent, hanc non tam per figuram nuper acquirere, quàm per materiam poſſidere naturaliter ſic affectam. Ac ſi quid denuò acquiritur dum inſculpitur, non tam per figuram comparari quàm per calefactionem contuſione quadam prouenientem. Quæ quidem contuſio calefactioque facta ſub harmonia, cœleſti ſimilis harmoniæ, quæ quondam materiæ uirtutem infuderat, excitat uirtutem ipſam atq; corroborat ſicut flatus flammam: & manifeſtam efficit ante latentem, ſicut calor ignis in aſpectū producit literas ſcriptas ſucco cepæ prius deliteſcētes. Atq; literæ hirci adipe inſcriptæ lapidi prorſus occultæ, ſi lapis ſubmergatur aceto, prodeunt, & quaſi ſculptæ eminētes extant. Imo uerò ſicut tactus ſcapæ uel arbuſti ſuſcitat rabiē conſopitam, ſic forte contuſio quædā & calefactio ſola latentē in materia

Cepæ ſucco ſcriptas literas deliteſcētes ignis prodit.

uirtutem prodit, facta uidelicet opportune. Qua quidẽ cæleſti opportunitate expedit in medicinis conficiendis uti. Aut ſi quis fortè tractare metalla lapideſque uoluerit, præſtat percutere ſolum atque calefacere, quàm figurare. Præter enim id quod inanes eſſe figuras ſuſpicor, haud temerè uel umbram idololatriæ debemus admittere. Itẽ nec temerè uti ſtellis uel ſalutaribus, ad morbos his ſimilimos expellendos: Hos enim ſæpe augent: ſicut noxiæ ſtellæ diſſimiles ſibi morbos aliquando minuunt: quod ſanè Ptolemæus & Haly perſpicue docent.

De fabricanda Vniuerſi figura. Cap. 19.

SEd cur nam uniuerſalem ipſam, id eſt, uniuerſi ipſius imaginem prætermittimus? Ex qua tamẽ beneficium ab uniuerſo ſperare uidentur. Sculpet ergo ſectator illorum fortè qui poterit formam quandã mundi totius archetypam ſi placebit in ære: Quam deinde opportune in argenti lamina imprimat aurata. Sed quã do potiſsimum imprimet? Quando Sol momentum primũ Arietis attigerit. Hinc enim Aſtrologi tanquàm ex ſui natalis reuolutione fortunam mundi eo ſaltem anno in momentum auſpicantur. Ille igitur in hoc ipſo mundi natalis totius imprimet mundi figuram. At uidèsne quàm belle inter diſſerendum mundi aliquando nati nobis ſuccurrerit argumentum? ſiquidem quolibet anno renaſcitur. Nónne in ipſa hominis geneſi metiuntur Aſtrologi: primum in quo ſigno, quo gradu, quo minuto Sol extiterit? Ibique totius figuræ iaciunt fundamentum. Et quolibet deinceps anno, quando primum Sol minutum ſubierit idem, quaſi renatum hominem arbitrantur, atq; inde præſagiunt anni fortunã. Sicut igitur id in homine facere non auderent, niſi quaſi renaſceretur: atq; hic nõ poſſet quaſi renaſci, niſi fuiſſet aliquando natus: ſic & mundũ

Aſtrologi à primo ſolis in arietis ingreſſu, anni qualitatem præſagiunt.

coniĳcere licet aliquando genitum, Sole uidelicet ſub minuto Arietis primo tunc poſito, quandoquidem per eundem quolibet anno ſitum, ſors quædam quaſi renaſcentis mundi reuoluitur. Tunc igitur ille fabricabat mũdi figuram. Cauebat autem ne ſabbato Saturni die figuram ſculpat aut exprimat. Hoc enim die Deus mundi faber ab opere traditur quieuiſſe, quod ab ideali die Solis inceperat. Quantum enim Sol generationi accommodatus eſt, tantum Saturnus ineptus. Perfecerat autẽ opus in Venere, pulchritudinem operis abſolutam ſignificante. Sed de mundanæ fabricæ rationibus nihil ultra. Ioannes enim Picus noſter Mirandula diuina de Geneſi mundi myſteria Moſeos diuinitus his diebus expreſſit. Quãobrem ut redeamus ad inſtitutum, & ille mundũ ſuũ primum die uel hora Saturni non ſculpet, ſed die potius uel hora Solis. Imprimet autẽ in anni natali, præſertim ſi tunc felices accedant Iupiter atque Diana. Optimum

Mundi tres color. i.

uerò fore putabant præter lineamenta opificio colores inſerere. Sunt uerò tres uniuerſales ſimul & ſingulares mundi colores: uiridis, aureus, ſapphirinus, tribus cœli gratĳs dedicati: Viridis quidem Veneri ſimul atque Lunæ: humidus uidelicet humidis atque naſcentiũ proprius, accommodatus & matribus. Aureũ Solis eſſe colorem nemo dubitat, & ab Ioue inſuper atque Venere non alienum. Sapphirinum denique Ioui maxime dedicamus, cui & Sapphirus ipſe dicitur conſecratus. Vnde & lapis Lazulus hoc colore dotatus ob uirtutem Iouiam contra bilem atram à Saturno profectã, apud Medicos prærogatiuam habet, naſciturq́ cum auro, aureis diſtinctus notis, ita comes auri, ſicut Solis eſt Iupiter. Similẽq́ uim habet lapis Armenus, colorem ſimilem cum uiridi quodammodo poſſidens. Expedire igitur indicabunt ad

gratiarum cæleſtium munera capeſſenda treis potiſſimũ hos colores frequentiſſime contueri, atque in formula mundi quam fabricas, ſapphirinũ colorem mundi ſphæris inſerere. Operæprecium fore putabant aurea ſphæris ad ipſam cœli ſimilitudinem addere ſidera, atque ipſam Veſtam ſiue Cererem, id eſt terram, uiridem induere ueſtem. Eiuſmodi formulam ſectator illorum uel ipſe geſtabit, uel oppoſitã intuebitur. Vtile uerò fore ſpectare ſphæram motibus ſuis præditam, qualem Archimedes quõdam, & nuper Florentinus quidã noſter, Laurentius nomine fabricauit. Neque ſpectare ſolum, ſed etiam animo reputare. Proinde in ipſis ſuæ domus penetralibus cubiculum conſtruet in fornicem actum, figuris eiuſmodi & coloribus inſignitum, ubi plurimum uigilet atque dormiat. Et egreſſus domo non tanta attentione ſingularum rerum ſpectacula, quanta uniuerſi figuram coloreſque perſpiciet. Sed hæc imaginum factores illi uiderint. Tu uerò præſtantiorem in te finges imaginem: nempe quum noueris nec quicquam ordinatius eſſe quàm cœlũ, neque temperatius aliquid cogitari quam Iupiter, ſperabis ita demum beneficia cœli Iouiſque conſequi, ſi cogitationibus, affectibus, actionibus, uictu teipſum ordinatiſſimum temperatiſſimumque præſtiteris. At poſtquam in mentionem temperaturæ cœleſtis incidimus, opportunum fortè fuerit recordari, nullũ ineſſe cœlo elementaris qualitatis exceſſum, ut Peripateticè loquar: alioquin ſiue ita compoſitũ ſit, iam eſſet tot ſeculis diſſolutum: ſiue etiam ſimplex, tanta ſaltem magnitudine, potentia, motione cætera perdidiſſet. Sed profectò tãquam moderatiſſimum omnia moderatur, ac diuerſa cõmiſcet in unum. Præterea tum hac ipſa temperãtia ſua, tum excellentia formæ diuinitatis uitã meruit. Nã et res

Cœlum omnis exceſſus qualitatum expers.

compoſitas tunc demum uitam adipiſci uidemus, quando qualitatum perfecta commixtio priorem iam contrarietatem fregiſſe uidetur, ut in plantis. Perfectiorē deinceps in animalibus uitam, quatenus ineſt eis complexio à contrarietate remotior, quàm in plantis. In hominibus rurſum eadem ratione perfectiorem, & quodāmodo iam cœleſtem. Siquidem humana complexio ad cœleſtem temperantiam iam acceſsit, præſertim in ſpiritu, qui ultra ſubſtantiæ ſuæ ſubtilitatem qualitatumq; temperantiam, quibus cum cœlo cōſentit, cœleſtem quoque lucem eſt adeptus. Hic inſuper ubi maxime talis eſt potiſsimum eſt cœleſtis, uitamque cœleſtem diuinam præ cæteris eſt adeptus. Et quatenus ſe talem in omni uictu legéque uitæ efficit atque ſeruat, eatenus ſingularia cœleſtium dona reportat. Quando uerò dicimus nō eſſe in cœlo ullum elementaris qualitatis exceſſum, intelligimus uel nullam eſſe ibi eiuſmodi qualitatem, ſed uirtutes potius effectrices qualitatum temperatas: uel ſi quæ ſunt illic quodammodo ſimiles qualitates, quaſi aëriam habere temperiem. Atque ubi quædam illic frigida ſiccáque nominamus, Platonica hæc accipimus ratione, id eſt, ut frigidum appelletur quod minimi caloris eſt cauſa. Siccum uerò quod humorem nobis exhibet minimum. Sic aſtrologus Abraham, Saturnū inquit corpus noſtrum quodammodo relinquere frigidum, atque ſiccum, quia calorem & humorem affert noſtro minorem. Eadem ratione carnes bouis & leporis in ſe quidem calidæ atque humidæ, nobis frigidæ ſunt & ſiccæ. Ex hac autē inductione duo hæc accipe corollaria: Primum quidem, ſi corpora magis deinceps temperata, magis uiuunt, cœlum maxime temperatum quàm maxime uiuere. Immò uerò uiciſsim, ex eo quod cœlum exactiſsime

*temperatum abſolutiſſimam in ſe uitam poſſidet, conie-
ctari, ut quatenus reliqua ad tēperiem uitamque illius
accedunt, eatenus uitam ſortiri præſtātiorem. Alterum
uerò, uitam eſſe formam in ſe perfectam, perficientem-
que corpus, motionisque principium exhibentem. Prin-
cipium itaque intimum, motionis quoque tum intrin-
ſecus actæ, tum per omnem partem extrinſecus expedi-
tæ. Si igitur idipſum uita eſt, mente captum exiſtimato
qui eiuſmodi formam non cognouerit ineſſe cælo, corpo-
re præſtantiſſimo, circumeunte ſemper motione perfe-
cta, cuncta uiuificante, magisque illa gradatim, quæ uel
ad ipſius ſimilitudinem naturaliter propinquius acceſſe-
runt, uel quotidie huius influxibus aptius ſe exponunt.*

Quantam imagines vim habere putētur in ſpiritum, & ſpiritus in eas. Et de affectu vtentis & operantis.

Cap. 20.

*COmpertum habemus ſi quis ritè utatur hellebo-
ro, ferátque potenter, mutare quodammodo ex-
quiſita purgatione & occulta eius proprietate
qualitatem ſpiritus corporisque naturam, & ex parte
motus animi, & quaſi reiuueneſcere, ut ferè uideatur
eſſe renatus, Vnde Medeam Magosque tradunt herbis* Imagines
quibuſdam reddere iuuentutem conſueuiſſe, quam non quantā vim
tam reddunt myrobalani quàm conſeruant. Similem habere putē
Aſtrologi poteſtatem propriam habere imagines arbi- tur in ſpiri-
trantur, per quam geſtantis naturam & mores quo- tū, & ſpiri-
dammodo mutent, in meliusque reſtituant, ut quaſi iam tus in eas.
*aliter euaſerit, aut ſaltem proſperam ualetudinem diu-
tiſſime ſeruent. Imagines uerò noxias aduerſus geſtan-* Helleborus
tem habere uim hellebori, præter artem potentiamque purgat occul
aſſumpti, uenenoſam uidelicet atque peſtiferā. Aduerſus ta proprie-
tate.

*autem alium quendam, ad cuius calamitatem fabrica-
tę intentęque fuerint, uim ænei ſpeculi concauique ſic
prorſus obiecti, ut collectis repercuſſiſque in oppoſitum
radijs, cominus quidem comburat, eminus autem cali-
gare compellat. Hinc orta eſt hiſtoria uel opinio, putantis
Aſtrologorum machinis, magorumque ueneficijs, homi-
nes, bruta, plantas, ſyderari atque tabeſcere poſſe. Ego
autem imagines in rem diſtantem, uim habere ullam
non ſatis intelligo. Habere uerò in geſtantem nonnul-
lam ſuſpicor, non tamen talem opinor qualem plerique
fingunt & hanc ratione materię potius quàm figurę:
atque, ut dixi, longo interuallo medicinas imaginibus
antepono. Quanquàm Arabes & Aegyptij tantum ſta-
tuis imaginibusque attribuunt arte aſtronomica & ma-
gica fabricatis, ut ſpiritus ſtellarum in eis includi pu-
tent. Spiritus autem ſtellarum intelligunt alij quidem
mirabiles cœleſtium uires, alij uerò demonas etiam ſtel
lę huius illiúsue pediſſequos Spiritus igitur ſtellarum
qualeſcunque ſint, inſeri ſtatuis & imaginibus arbi-
trantur, non aliter ac demones ſoleant humana non-
nunquàm corpora occupare, perque illa loqui, moueri,
mouere, mirabilia perpetrare Similia quędam per ima
gines facere ſtellarum ſpiritus arbitrantur. Putant de-
monas mundani ignis habitatores per igneos humores
uel ignitos ſimiliterque per ignotos ſpiritus et affectus
eiuſmodi noſtris inſinuari corporibus. Similiter ſtella-
rum ſpiritus per radios opportune ſuſceptos ſuffumiga-
tionesque & lumina, ſonosque uehementes competen-
tibus imaginum materijs inſeri, mirabiliáque in geſtan-
tem uel propinquantem efficere poſſe. Quę quidem nos
per demonas fieri poſſe putamus, non tam materia cer-
ta cohibitos, quàm cultu gaudentes. Sed hęc alibi dili-*

gentius. Tradunt Arabes ſpiritum noſtrum quando rite fabricamus imagines, ſi per imaginationem & affectum ad opus attentiſsimus fuerit, & ad ſtellas coniungi cum ipſo mundi ſpiritu atque cum ſtellarum radijs, per quos mundi ſpiritus agit, atque ita coniunctum eſſe ipſum quoque in cauſa, ut à ſpiritu mundi per radios quidam ſtellæ alicuius ſpiritus, id eſt uiuida quædã uirtus infundatur imagini, potiſsimum hominis tunc operantis ſpiritui conſentanea. Adiuuari quoque ſuffumigationibus ad ſtellas accõmodatis opus eiuſmodi, quatenus ſuffumigationes tales aërem radios. ſpiritũ fabri, imaginis materiam ſic prorſus afficiunt. Ego uero odores quidem tanquam ſpiritui aeríque natura perſimiles, & quum accenſi ſunt, ſtellarum quoque radijs conſentaneos arbitror: ſi Solares uel Iouij ſunt, afficere aërem ac ſpiritũ uehementer ad dotes Solis aut Iouis tunc dominãtis opportune ſub radijs capiendas, atque ſpiritum ſic affectum, ita donatum, poſſe uehementiore quodam affectu, non ſolum in proprium corpus agere, ſed propinquum præſertim natura cõformẽ quidem, ſed debilius, & conſimili quadam afficere qualitate. Materiam uerò imaginis duriorem ab odoribus & operãtis imaginatione, uix minimũ quiddam ſuſcipere poſſe puto: ſpiritum tamen ipſum ab odore ſic affici, ut ex ambobus unũ conficiatur. Quod quidẽ ex eo patet, quod odor non agit ulterius in olfactum, poſtquam ſatis egit. Olfactus enim & quoduis aliud à ſeipſo uel ſimillimo quopiam nihil patitur. Sed de his alibi. Proinde imaginationis intẽtionem, non tam in fabricandis imaginibus, uel medicinis uim habere, quàm in applicãdis & aſſumẽdis exiſtimo: ut ſi quis imaginem (ut aiunt) geſtans rite factã, uel certe medicina ſimiliter utens, opem ab ea uehemẽter affe- Fidem in imagines conferre.

ctet, & proculdubio credat, ſperétque firmiſſime, hinc certè quamplurimum ſit adiumento cumulus acceſſurus. Nam ubi vel virtus imaginis ſiqua eſt, tangentis carnē penetrat calefactā, ſaltem virtus in electa eius materia naturalis, vel certè medicinæ vigor intus aſſumptæ, venis ac medullis illabitur, Iouialem ſecum ferens proprietatem, ſpiritus hominis in ſpiritum eiuſmodi Iouiū affectu, id eſt, amore transfertur. Vis enim amoris eſt traſferre. Fides autem ſpeſque non dubia, ſpiritum hominis iam ita percitum ſiſtit in ſpiritu Iouio penitus, atque firmat. Quod ſi, quemadmodum Hippocrates & Galenus docent, ægrotantis amor fideſque erga Medicū inferiorem exterioremque ad ſanitatem plurimum conferunt, (imò verò fiduciam hanc Auicenna plus inquit efficere quàm medicinam) quantum ad cœleſtem opem conducere putandum eſt, affectum fidemque nobis erga cœleſtem influxum iam nobis infuſum, agentem intus, viſcera penetrantē? Iam verò amor ipſe fideſque erga cœleſte donum, ſæpe cœleſtis adminiculi cauſa eſt, atque vicisſim amor & fides hinc aliquando forſan proficiſcitur, quod ad hoc ipſum iam nobis faueat clementia cœli.

Fidem mirificam habet potentiam.

2 Canone

De virtute verborum atque cantus ad beneficium cœleſte captandum: Ac de ſeptem gradibus perducentibus ad cœleſtia.

Cap. 21.

Verba præterea quædam acriore quodam affectu pronunciata, vim circa imagines magnam habere cenſent ad effectum earum illuc propriè dirigendum, quorſum affectus intenduntur & verba. Itaq; ad duos ardentiſſimo quodam amore cōciliandos, imaginē ſub Luna coeūte cum Venere in Piſcibus vel

Tauro fabricabant, multis interim circa ſtellas uerbáq; curioſius obſeruatis, quæ referre non eſt conſilium. Non enim philtra docemus, ſed medicinas. Probabilius autẽ eſt effectus eiuſmodi uel per Venereos dæmonas confici, his operibus uerbiſque gaudentes, uel per dæmonas ſimpliciter ſeductores. Nam & Apolloniũ Theanæum ſæpe Lamias deprehẽdiſſe & prodidiſſe ferunt, dæmonas ſcilicet quoſdam ſalaces Venereóſq;, qui formoſas puellas ſimulent, pelliciántque formoſos, quos ut ſerpens elephantem ore, ſic illi illos ore uuluæ pariter exugant, ac prorſus exhauriant. Sed hæc Apollonius ipſe uiderit. In uerbis autem certis uim eſſe certam atque magnam, Origenes aſſerit cõtra celſum, & Syneſius atque Alchindus de Magia diſputantes. Item Zoroaſter uetans barbara uerba mutare, Iamblichus quoque ſimiliter. Item Pythagorici uerbis & cantibus atque ſonis mirabilia quædam Phœbi & orphei more, facere conſueti. Quod Hebræorum antiqui doctores præ cæteris obſeruarunt, omnéſque Poëtæ miranda canunt carminibus effici. Et grauiſſimus ille Cato in Re ruſtica in curandis beſtiarũ morbis, aliquando barbaris cantionibus utitur. Sed præſtat dimittere cantiones. Concentum uerò illũ, quò adoleſcens Dauid Saulem ab inſania redimebat, niſi myſterium inferret ad diuinitatẽ referri, referret forte aliquis ad naturam. Quum uerò pro ſeptem Planetarum numero, ſeptem quoque ſint gradus, per quos a ſuperioribus ad inferiora fit attractus, uoces medium gradum obtinent, & Apollini dedicantur. Infimum quidem tenent gradum materiæ duriores, lapides atq; metalla, ac Lunam referre uidentur. Secundum in aſcenſu locum habent, quæ ex herbis, arborum fructibus, gummis, membris animalium, componũtur, reſpondéntque Mercurio,

Verbis atq; cantibus uires ineſſe.

Cantum & uerba magnã uim ad beneficium cœleſte capiendum habere.

ſi ordine in cœlo ſequimur Chaldæorum. Tertium pulueres ſubtiliſsimi, eorumque uapores ex prædictis electi, odoresque ſimpliciter herbarum & florum & unguẽtorum ad Venerem pertinẽtes. Quartum uerba, cantus, ſoni, quæ omnia rite dedicantur Apollini, Muſicæ præ cæteris autori. Quintum uehementes imaginationis conceptus, formæ, motus, affectus, unà Martem referẽtes. Sextum rationis humanæ diſcurſiones deliberationeſque conſultæ, pertinentes ad Iouem. Septimum ſecretiores ſimplicioreſque intelligentiæ quaſi iam à motu ſeiunctæ, coniunctæ diuinis, deſtinatæ Saturno. Quem meritò Sabath Hebræi nomine quietis appellant. Quorſum hæc? ut intelligas, quẽadmodum ex certa herbarum uaporúmque compoſitione confecta per artem tum medicam, tum aſtronomicam, reſultat communis quædam forma uelut harmonia quædam ſiderum dotata muneribus: Sic ex tonis primo quidem ad ſtellarum normam electis, deinde ad earundem congruitatem inter ſe compoſitis, communem quaſi formam fieri, atque in ea cœleſtem aliquã ſuboriri uirtutem. Difficillimum quidem eſt indicatu, quales potiſsimum toni, qualibus conueniant ſtellis, quales item tonorum compoſitiones, qualibus præcipuè ſideribus aſpectibúſque conſentiant. Sed partim diligentia noſtra, partim diuina quadam ſorte non aliter id aſſequi poſſumus, quàm Andromachus in theriaca componenda diutiſsime fatigatus ac tandem poſt diligentiam, diuina ſorte conſequutus theriacæ uirtutem. Quod quidem cõtigiſſe diuinitus Galenus & Auicenna confirmant. Immò uerò totam medicinam exordium à uaticiniis habuiſſe, teſtis eſt Iamblichus atque Apollonius Thyaneus. Ideóque Phœbum uatem medicinæ præponunt. Tres uerò potiſsimum regulas ad hoc afferemus, ſi prius admonue-

Medicinæ exordium.

rimus, ne putes nos in præſentia de ſtellis adorandis loqui, ſed potius imitandis, & imitatione captandis. Neque rurſum de donis agere credas, quæ ſtellæ ſint electione daturæ, ſed influxu potius naturali. Ad quem profecto multiplicem & occultum, ita nos exquiſitis ſtudemus modis accommodare, ſicut quotidie ad manifeſtum Solis lumen caloremque ſalubriter excipiendum noſipſos accommodamus. Aptare uerò ſeipſum ad occultas dotes eius atque mirificas ſolius ſapientis eſt officium. Sed iam ad regulas cantum ſideribus accommodaturas perueniamus. Prima eſt, exquirere quas in ſe uires quóſue ex ſe effectus ſtella quælibet & ſitus & aſpectus habeat, quæ auferant, quæ ferant. Atque uerborum noſtrorum ſignificationibus hæc inſerere: deteſtari quæ auferunt, probare quæ ferunt. Secunda, conſiderare quæ ſtella cui loco maxime uel homini dominetur. Deinde obſeruare qualibus cõmuniter hæ regiones & perſonæ tonis utantur & cantibus, ut ipſe ſimiles quoſdam unà cum ſignificationibus modo dictis adhibeas uerbis, quæ ſideribus eiſdem ſtudes exponere. Tertia, ſitus aſpectuſque ſtellarum quotidianos animaduertere, atque ſub his explorare, ad quales potiſſimum ſermones, cantus, motus, ſaltus, mores, actus incitari homines pleri que ſoleant, ut talia quædam tu pro uiribus imiteris in cantibus, cœlo cuidam ſimili placituris ſimilemque ſuſcepturis influxum. Memento uerò cantum eſſe imitatorem omnium potentiſſimum. Hic enim intentiones affectioneſque animi imitatur & uerba, refert quoque geſtus motuſque corporis & actus hominum atque mores: támque uehementer omnia imitatur & agit, ut ad eadem imitanda uel agenda, tũ cantantem, tum audientes ſubitò prouocet. Eadem quoque uirtute quando cœleſtia

Cantum aſſicere.

imitatur, hinc quidẽ ſpiritum noſtrum ad cœleſtem influxum, inde verò influxum ad ſpiritum mirifice prouocat. Iam verò materia ipſa cõcentus purior eſt admodũ, cœlóque ſimilior, quàm materia medicinæ. Eſt enim aër etiam hic quidem calens ſiue tepens, ſpirans adhuc, & quodammodo viuens, ſuis quibuſdam articulis, artubuſque compoſitus, ſicut animal: nec ſolum motum ferens, affectúmq; præferens, verumetiam ſignificatum afferẽs quaſi mẽtem, ut animal quoddam aërium & rationale quodammodo dici poſsit. Concẽtus igitur ſpiritu ſenſuq; plenus, ſi fortè tum ſecundum eius ſignificata, tum ſecũdum eius articulos atque formam ex articulis reſultantem, tum etiam ſecundum imaginationis affectum huic ſideri reſpondeat, aut illi, non minorem inde uirtutem quàm qualibet alia compoſitio traijcit in cantãtem, atq; ex hoc in proximum auditorem, quouſq; cãtus uigorem ſeruat ſpiritúmque canentis, præſertim ſi cantor ipſe ſit natura phœbeus, uehementémq; habeat uitalem cordis ſpiritum atque inſuper animalem. Sicut enim uirtus ac ſpiritus naturalis ubi potentiſsimus eſt mollit ſtatim, liquefacítque alimenta duriſsima, atque ex auſteris mox dulcia reddit, generat quoq; extra ſe ſeminalis ſpiritus productione propaginem: ſic uitalis animalíſque uirtus ubi efficaciſsima fuerit, ubi intentiſsima quadam ſui ſpiritus per cantum, tum conceptione agitationéque in corpus proprium potẽter agit, tum effuſione mouet ſubinde propinquum, afficítque tum ſuum tum alienum ſiderea quadam proprietate, quam tum ex ipſa ſui forma, tum ex electa temporis opportunitate cõcepit. Hac utiq; ratione orientales meridionaléſque multi, præcipue Indi, admirandam feruntur in uerbis habere potentiam utpote qui magna ex parte Solares ſunt. Vbique non na-

tardum dico, ſed uitalẽ & quicunq; in regionibus alijs maxime ſunt phœbei. Cantus autem hac uirtute, opportunitate, intentione cõceptus, fermè nihil aliud eſt quàm ſpiritus alter nuper penes ſpiritum tuum in te cõceptus, factúſque Solaris, & agens tum in te, tum in proximum poteſtate Solari. Si enim uapor & ſpiritus quidam aliquãdo per radios oculorum, uel aliter foras emiſſus, faſcinare, inficere, aliterq; afficere proximum poteſt, multo magis id ualet ſpiritus ab imaginatione cordéque ſimul uberior profluens & feruentior, motúque ualentior, ut nõ omnino mirum ſit, morbos quoſdam animi atq; corporis ſic auferri poſſe aliquando, uel inferri præſertim, quoniã ſpiritus eiuſmodi Muſicus propriè tangit, agitq; in ſpiritum inter corpus animámque medium, & utrunque affectione ſua prorſus afficientem. Mirabilem uerò in concitato canentéque ſpiritu uim eſſe concedes, ſi Pythagoricis Platonicíſque cõceſſeris, cœlum eſſe ſpiritum, motibus toniſq; ſuis omnia diſponentem. Memento uerò totam procedere Muſicam ab Apolline. Atque eatenus Iouem eſſe muſicum, quatenus eſt cum Apolline concors. Venerem inſuper & Mercurium Muſicam uicinitate Apollinis reportare. Item ad hoc quatuor duntaxat attinere concentus: tres uerò reliquos uoces quidem habere, non cantus: Nos uerò uoces tardas, graues, raucas, querulas, Saturno tribuimus. Marti uerò contrarias, ueloces, acutáſque & aſperas, & minaces, Medias uerò Lunæ. Concentus autem Ioui quidem graues & intentos dulcéſque & cum conſtantia lætos. Contrà Veneri cum laſciuia & mollitie uoluptuoſos cantus adſcribimus. Inter hos uerò medios Soli tribuimus & Mercurio. Si unà cum gratia ſuauitatéque ſunt uenerabiles & ſimplices & intenti, Apollinei iudicantur. Si una cũ in-

candidate, remiſsiores quodammodo ſunt, ſtrenui tamen atque multiplices, Mercuriales exiſtunt. Tu igitur horum quatuor unumquemque cantibus tibi ſuis conciliabis, præſertim ſi competentes cantibus ſonos adhibeas, adeò ut quum eorum more opportune canendo & ſonando clamaveris, reſponſuri protinus videantur, vel inſtar Echo, vel ſicut corda quædam in cithara tremens, quoties vibratur altera, temperata ſimiliter. Atque ut vult Plotinus & Iamblichus, ita naturaliter id tibi cõtinget è cælo, quemadmodum vel ex cithara reboatus fit tremor, vel ex oppoſito pariete fit Echo. Profectò quoties ex frequenti quodam uſu, harmoniæ Ioviæ, vel Mercuriales, vel Venereæ, factæ videlicet his regnantibus, ſpiritus tuus ad hoc ipſum attentiſsime canens, harmoniæq; conformatus evadit Iovius, vel Mercurialis, vel Venereus. Interea Phœbeus evadit, ſiquidẽ Phœbi ipſius Muſicæ ducis virtus in omni conſonantia viget. Atque viciſsim ex cantu ſonóq; Phœbeo ipſe Phœbeus evadens, virtutem Iovis interim tibi vendicas & Veneris atque Mercurij. Rurſusque ex ſpiritu ſic intus affecto, ſimiliter afficis animam atque corpus. Memento verò orationem apte & opportune compoſitam, & affectu ſenſuque plenam atque vehementem, ſimilem cantibus vim habere. Quantam in orando potentiam Damis & Philoſtratus habere ſacerdotes quoſdam Indos narrent, referre non expedit, nec etiã quibus verbis Apollonium evocaſſe manes Achillis affirment. Non enim loquimur nunc de numinibus adorandis, ſed de naturali quadam poteſtate ſermonis, & cantus atque verborum. Eſſe verò Phœbeam medicámque in ſono, & eo quidem certo potentiam ex eo patet, quod qui in Apulia tacti Phalangio ſunt, ſtupent omnes ſemianimeſq; iacent, donec cer-

Oratio qualis eſſe debeat.

tum quiſque ſuúmque ſonum audiat. Tunc enim ſaltat ad ſonum apte, ſudat inde atque conualeſcit. Ac ſi poſt annos decem ſimilem audiuerit ſonum, ſubitò concitatur ad ſaltum. Sonum uerò illum ex indicijs eſſe phœbeum Iouialemque conijcio.

Quomodo ſeptem modis nos cœleſtibus accõmodare poſſimus. Et quibus Saturnus ſit maleficus, quibus propitius. Quos Iupiter à Saturno defendat. Quomodo cœlũ agat in ſpiritum & corpus & animam. Cap. 22.

QVoniam uerò cœlum eſt harmonica ratione cõpoſitum, mouetúrque harmonicè, & harmonicis motibus atque ſonis efficit omnia, meritò per harmoniam ſolam non ſolum homines, ſed inferiora hæc omnia pro uiribus ad capienda cœleſtia præparantur. Harmoniam uerò capacem ſuperiorum per ſeptem rerum gradus in ſuperioribus diſtribuimus. Per imagines uidelicet (ut putant) harmonicè conſtitutas: Per medicinas ſua quadam conſonantia temperatas: Per uapores odoréſque ſimili concinnitate confectos: Per cantus muſicos atque ſonos. Ad quorum ordinem uimque referri geſtus corporis ſaltúſq;, & tripudia uolumus: per imaginationis conceptus, motúſque concinnos: per congruas rationis diſcurſiones: per tranquillas mentis contemplationes. Sicut enim corpus per harmoniam quotidie ſuam, id eſt, per ſitum & habitum & figuram opportune luminis calorίſque Solis exponimus: ſic & ſpiritum occultis ſtellarum uiribus comparandis, per ſuam quandam ſimilem harmoniam, imaginibus, ut opinantur, & certe medicinis, odoribus harmonicè compoſitis comparatam, & denique per ſpiritum ſuperis ita paratum (ut ſæpe iam diximus) animam eiſdem expono-

Cœleſtibus nos ſeptẽ modis accommodare poſſimus.

mus atq; corpus. Animam inquam, quatenus affectu ad ſpiritũ inclinatur & corpus. In anima uerò nunc imaginationem, rationem, mentem ponimus. Poteſt utique imaginatio noſtra uel propter qualitatem motúmq; ſpiritus, uel per electionem noſtram, uel etiam utrinq; ita diſponi, componi, cõformari Marti Soliue, ut ſit confeſtim propriũ influxus Phœbei uel Martij ſuſceptaculum. Similiter ratio, uel per imaginationem ſpiritúmque ſimul, uel per deliberationem, uel utrinque, ſic ad Iouem imitatione quadam comparare ſe poteſt, ut multo magis ob dignitatem propinquitatémq; ſuam ipſa Iouem capiat, & munera Iouis, quàm imaginatio ſiue ſpiritus: quemadmodum imaginatio ſpiritúſque, eadem ratione multo magis cœleſtia capiũt, quàm res & materiæ quæuis inferiores. Mens denique contemplatrix, quatenus ſeipſam non ſolum ab his quæ ſentimus uerumetiam ab eis quæ imaginamur communiter moribúſq; argumẽtamur humanis ſe reuocat, & affectu, intẽtione, uita, ad ſeparata ſe reuocat, Saturno quodãmodo ſe exponit. Huic ſoli proprius eſt Saturnus. Sicut enim ſol animalibus quidem nocturnis inimicus eſt, diurnis autem eſt amicus: ita Saturnus hominibus uel uulgarem palàm uitam agẽtibus, uel fugientibus quidem uulgi conſuetudinem, Vulgares tamen affectus non dimittentibus eſt aduerſus. Vitam namque communem cõceſſit Ioui, ſeparatã uerò ſibi uendicauit atque diuinam. Mentibus autẽ hominum re uera hinc pro uiribus ſegregatis tanquàm ſibi cognatis quodammodo eſt amicus. Nam & ſpiritibus ſublimem habitantibus aërem ipſe Saturnus (ut Platonice loquar) eſt pro Ioue, ſicut Iupiter hominibus communem agentibus uitam, eſt uitæ pater. Nullis uerò Saturnus eſt infenſior, quàm hominibus contemplatiuam uitam ſimulan-

Saturnus quibus amicus.

tibus quidem, nec agentibus. Hos enim nec Saturnus agnoſcit ut ſuos, nec Iupiter ipſe Saturni temperies, adiuuat eos, qui communes hominum leges moreſque & commercia fugiunt. Hęc enim ſibi Iupiter uſurpauit (ut aiunt) ligato Saturno, ſegregata Saturnus. Quamobrem Lunares illi populi, quos Socrates in Phędone deſcribit, eminentiſſimam terrę ſuperficiem, & altiorem nubibus habitantes, uiuentes ſobrij admodum, frugibúſque contenti, & ſecretioris ſapientię ſtudio religioníque dediti, Saturni felicitatem guſtant, uitámque agunt ita proſperam, tam longęuam, ut non tam mortales homines, quàm immortales dęmones habeãtur. quos heroes multi nominant aureũque genus Saturnio quodam ſeculo regnóque gaudens. Quod forſan aſtrologos Arabes uoluiſſe puto, ubi aiunt ultra lineã ęquinoctialẽ ad meridiẽ eſſe ſubtiliſſimos habitatores quoſdã dęmonas, qui nec oriri uideantur neq; mori, ibique poteſtatẽ habere Saturnum, caudámq; Draconis. Quod ſanè cõfirmare uidetur Albumaſar in libro Sadar, dicẽs quaſdã Indię regiones Saturno ſubiectas eſſe, ibique homines eſſe ualde longęuos, ac ſenio plurimũ extremo decedere. Rationémque aſſignat, quoniam Saturnus non lędat domeſticos, ſed externos. Tu uerò poteſtatem Saturni ne negligas. Hunc enim ferunt Arabes omnium potentiſſimum, planetas ſanè uires eorum ſubire ad quos accedunt: omnes uerò ad eum accedere potius quàm uiciſſim, Planetáſque coniunctos illi, natura illius agere. Eſt enim ipſe inter Planetas orbis ampliſſimi caput. Quilibet ſanè Planeta ſui orbis caput eſt & cor & oculus. Saturnus itẽ ſtellis proximus eſt innumeris, primóque mobili quàm ſimillimus, longum agit circuitum. Eſt altiſſimus Planetarum: unde felicem eum uocãt, cui ille feliciter aſpira-

Lunares populi.

India habitatores longęuos eſſe.

India Saturno ſubiecta.

uerit. Et quamuis eum tanquàm à communi uita hominum alienum plerunque maxime uereantur, placari tamen etiam communi uita putant, ſiquando plurimã in aſcendente poteſtatem dignitatemq́ue habuerit, aut Iupiter eum ſuus feliciter aſpexerit, uel in ſuis finibus excellenter acceperit, alioquin influxus illius importune ſuſceptus, in materia præſertim craſſa fit quaſi uenenum, ſicut & omnium putrefactione uel aduſtione fit uenenoſum, unde naſcuntur uel euadunt immundi quidã, ignaui, triſtes, inuidi, dæmonibus immundis expoſiti, quorum commercium procul effugito. Nam Saturni uenenum alibi quidem ſopitum latet, ceu ſulphur à flamma remotum. In uiuentibus uerò corporibus ſæpe flagra, atque ut ſulphur accenſum non comburit ſolum, ſed uapore etiam noxio omnia circum implet, atque inficit propinquantes. Contra influxum eius hominibus communiter peregrinum & quodammodo diſſonum, nos armat Iupiter, tum naturali qualitate ſua, tum alimentis medicinisq́ue certis ſuis, atque (ut putant) etiam imaginibus, tum etiam moribus negocijsq́ue & ſtudijs atque rebus ad ipſum propriè pertinentibus. Noxium uero influxum Saturni effugiunt, habentq́ue propitium, non ſolum qui ad Iouem confugiunt, ſed etiam qui ad diuinam contemplationem ab ipſo Saturno ſignificatam, tota mente ſe conferunt. Hoc enim pacto malignitatem fati deuitari poſſe Chaldæi & Aegyptij atque Platonici putant. Quum enim cœleſtia nolint eſſe corpora uana, ſed diuinitus animata, atque inſuper mentibus recta diuinis: nimirum illinc ad homines non ſolum quamplurima ad corpus & ſpiritum pertinentia, ſed multa etiã bona quodammodo in animam redundantia proficiſci uolunt, non à corporibus in animam, ſed ab animis:

Saturnus [illegible]

Magis autem hæc pleráque eiuſmodi à mentibus ſuperioribus cælo profluere. Inter hæc ſi ratiões omnes aſtigare uolueris, quibus adductus Moſes ocium ſabbati mandauit Hebræis, forſan ultra ſublimiorem ſecretioremque allegoriam inuenies Saturni diem actionibus ciuilibus bellicisque ineptum, contemplationibus aptum, eóque die diuinum contra diſcrimen patrociniũ obſecrandum. Quod quidem impetrari poſſe aduerſum Martis & Saturni minas Habraham & Samuel, & plures Hebræorũ aſtrologi, eleuatione mentis in deũ, uotisque & ſacrificiis cõfitentur præceptũ illud Chaldæum confirmantes ſcilicet, Si mentem ad pietatis opus ardentem erexeris, corpus quoque caducum ſeruabis. Conſideratu dignum eſt illud Iamblichi, cæleſtia mundanáque numina uires quaſdam in ſe ſuperiores, nonnullas inferiores habere. Per has quidem effectibus nos fatalibus deuincire, per illas autem uiciſsim ſoluere nos à fato: quaſi claues, ut inquit Orpheus, ad aperiendum habeant & claudendum. Multo igitur magis diuinitas mũdo ſuperior à fatali neceſsitate nos redimit. Exploratu quoq; digniſsimum eſt Hebraicum illud, in mactandis animalibus rebúsque noſtris ſacrificio diſsipandis mala cælitus imminentia, à nobis ad noſtra deflecti. Sed hæc Pico noſtro exploranda relinquimus. Denique ubicunque dicimus cæleſtium ad nos dona deſcendere, intellige tum corporum cæleſtiũ dotes in corpora noſtra uenire per ſpiritum noſtrum rite paratum, tum eadem prius etiam per radios ſuos influere in ſpiritũ naturaliter, uel quomodocunque illis expoſitum: Tum etiã animarũ cæleſtiũ bona, partim in eundem ſpiritũ per radios proſilire, atque hinc in noſtros animos redundare, partim ab animis eorũ, uel ab angelis in animos hominũ

Moſes die Saturni negocio interdixit.

illis expoſitos, peruenire. Expoſitos inquam non tam naturali quodam pacto, quàm electione arbitrij liberi uel affectu. Summatim uerò quicunque uoto, ſtudio, uita, moribus beneficentiam, actionem, ordinem cœleſtiũ imitantur, eos exiſtimato tanquàm ſupernis ſimiliores, ampliores illinc dotes accipere. Homines autem artificioſè cœleſtium diſpoſitioni diſſimiles atque diſcordes, & clàm eſſe miſeros, & deniq; palã infelices euadere.

Vt proſperè viuas agáſque, in primis cognoſce ingenium, ſidus, Genium tuum, & locum eiſdem cõuenientẽ: hic habita, profeſsionem ſequere naturalem.
Cap. 23.

Q*Vicunque ſanæ mentis ſatis compos naſcitur, eſt à cœlo ad honeſtum aliquod opus & uitæ genus naturaliter inſtitutus. Quiſquis igitur cœlum optat habere propitium, hoc opus, hoc genus in primis aggrediatur, hoc ſedulò proſequatur. Cœlum enim ſuis fauet inceptis. Ad hoc ipſum uerò præ cæteris es natura factus, quod primum à teneris annis agis, loqueris, fingis, optas, ſomnias, imitaris, quod tentas frequẽtius, quod facilius peragis, quo ſummopere proficis, quo præ cæteris delectaris, quod relinquis inuitus: Hoc eſt ſanè ad quod te cœlum rectórque cœli genuit. Eatenus igitur tuis fauebit inceptis, & aſpirabit uitæ, quatenus genitoris ipſius auſpicia proſequeris, præſertim ſi uerum ſit Platonicum illud (in quo tota conſentit antiquitas) unicuique naſcenti eſſe dæmonem quendam uitæ cuſtodem, ipſo ſuo ſidere deſtinatum, Qui & ad hoc ipſum officium adiuuet, cui naſcentem cœleſtia deputarunt. Quicunque igitur per argumenta, quæ modo diximus ſuum ingenium perſcrutatus, ita naturale ſuum*

Platonis ſententia.

opus inueniet inuenerit, ſimul ſuũ ſidus & dæmonem: quorum exordia ſequens aget proſperè, uiuetque feliciter: alioquin & fortunam experietur aduerſam, & cælum ſentiet inimicum. Duo igitur ſunt præ cæteris hominũ infortunatorum genera: Alterum eorum qui nihil profeßi nihil agunt: Alterum eorum qui profeßioné ingenio alienam ſubeunt, Genióque cõtrariam. Illi quidem ignauia torpent, interim ad actiones incitante cælo ſemper agente. Hi dum aliena à patronis cæleſtibus agunt fruſtra laborãt, ſupernis deſtituti patronis. Primum quidem antiquo prouerbio cõfirmatur, Dei adiuuant facientes, ignauis autem infenſi ſunt. Secundum prouerbio ſimili, Nihil agas inuita Minerua. Ob hãc arbitror rationẽ Iouem in Pythagoricis carminibus obſecrari, ut uel ipſe tot malis leuet genus humanum, uel ſaltem quo duce dæmone utantur, oſtendat. Proinde operæprecium fuerit indagare, ad quam potißimum regionem habitãdam & excolendam te tuum ſidus dæmonque tuus ab initio deſignauerit. ibi enim magis aſpirãt. Ea uerò eſt in quam primũ profectus ſpiritus tuus quodammodo recreatur, ubi ſenſus uegetior permanet, ubi corporis habitudo ualidior, ubi magis plerique fauent, ubi uota ſuccedunt. Hanc igitur experire: hanc regionem elige: hanc cole feliciter. Hinc uidelicet diſceſſurus infelix, niſi & rediturus, & ad ſimilia pergas. Sed interea frequentibus in hac regione motibus te exerce, gyrósque quoſdam cæleſtium inſtar agito. Motu enim circuitúque eiuſmodi genitus ſimilibus cõſeruabere. Quãtum præterea ad habitationem pertinet utiliter recordabere. Sicut alimenta uitæ neceſſaria rus quidem urbi ſuppeditat, urbs uerò conſumit: ſic & ipſam uitam ruſticatione frequẽti, ubi tædium te minime ceperit plu-

Id eſt, refragante ingenio, repugnante natura, cælo non propitio.

Hinc Seneca dixit male reſpondere coacta ingenia.

rimum augeri, ſed urbano cùm ocio tum negocio conteri. Quantum uerò ad habitationem ſimul & profeſſionem ſpectat, illud orientalium aſtrologorum minime cõtemnendum, uidelicet mutatione nominis, profeſſionis, habitus, uictus, loci cæleſtiũ influxum nobis tum in melius, tum in deterius permutari. Dæmones quoque uel commutari, uel ad eoſdem aliter hic & alibi nos habere Platonici indicabunt. Dæmonem uerò uniuſcuiuſq; cuſtodem Aſtrologi cum Platonicis geminum eſſe poſſe conſentiunt: alterum quidem genituræ proprium, alterum uerò profeſſionis. Et quoties profeſſio cum natura conſentit, eundem utrinſque dæmonem, uel certe ſimillimum nobis adeſſe, uitámque inde noſtram magis ſecum fore concordem atque tranquillam. Sin autem profeſſio diſſidet ab ingenio, dæmonem acquiſitum arte, eſſe à genio naturali diſcordem, uitámque laborioſam atque ſolicitam. Qualis autem unicuique dæmon ab ipſa generatione præſit cupientibus inuenire, Porphyrius regulam inueſtigat ex Planeta domino genituræ. Iulius Firmicus Planetam genituræ dominum eſſe inquit, uel eum qui plures illic habeat dignitates, uel ex firmiori ſententia potius eum cuius domicilium mox peritura ſit Luna poſt ſignum, quod homine naſcente iam tenet. Sed dæmonem non eadem regula putat inueſtigandum, uerum ex Chaldæorum opinione à Sole potius aut Luna. A Sole quidem ad Lunam in natiuitate diurna, à Luna uiciſſim ad Solem in natiuitate nocturna: ut computato inter hæc interuallo, æquale ſpacium peragas ab aſcendentis gradu deſcendens, & in quem terminum deſinis animaduertas. Cuius enim ſtellæ eſt ille terminus, eiuſdem eſſe dæmonẽ arbitrãtur. Summatim uerò à domino genituræ ſimul atque dæmone, tenorem uitæ fortu-

Duo hominum dæmones.

Dæmones hominũ duo

nanque perpendere ſolent Fortunam adiunxi, quoniã nõnulli partem fortunæ, eadem fermè computant ratione. Optabant ueteres ſæpius ad ſe dæmonem ab aliquo cœli cardine deſcendiſſe, ab oriente uidelicet uel occidente uel medio utrinque cœlo, aut ſaltem ab undecima uel quinta plaga. Vndecima quidem medio ſupra caput noſtrum cœlo ſuccedit, ac bonus dæmon cognominatur, & aſcendentem ab oriente gradum aſpicit ex ſextili. Quinta uero antipodum medio ſuccedit, appellaturque bona fortuna, & aſcendentem gradum contuetur ex trino. Optabant tertio loco dæmonem, ſi modo à cadẽti plaga uenerit ſaltem, uel a nona ueniſſe, uel à tertia. Nona enim appellatur Deus, tertia uerò dea. Et illa aſcendentem gradum ex trino, hæc aſpicit ex ſextile: Cadentes uerò duodecimam atque ſextam exhorrebant: Illam ſanè malum dæmonem, hanc malam fortunam cognominantes Nos autem optare præterita ſuperuacuum arbitrati, monemus eaſdem plagas, quas illi pro dæmonibus fortunisque optabant, obſeruari pro Planetis & ſtellis ad opus efficiendum accommodandis, ut uel ſint in angulis, aut in duabus quas diximus ſuccedentibus, aut ſaltem in duabus duntaxat cadentibus, quas antea nominauimus. Neq; enim ab re Solem nona gaudere dicunt, Lunam tertia, Iouem undecima, Venerem uerò quinta. Hæ nanque gradum conſpiciunt aſcendentem. Sed redeamus ad inſtitutum Siue igitur ab illa, quã in ſuperioribus narrabam, experiẽtia diligentiaq;, ſiue ab hac arte quam modo recenſui primum inueſtigemus naturæ dæmoniſque inſtinctum, infortunatũ eſſe cenſebimus, qui officium nullum profitetur honeſtum. Nam & ducem profeſſionis reuera non habet, qui opus honeſtum non aggreditur, & ducem naturalẽ uix ullũ

Fortunatæ horoſcopi domus.

habet: Quoniam ſtellarum dæmonumque ſiue angelorũ ducum diuinitus ad cuſtodiam diſpoſitorum officium, eſt agere ſemper, & excellenter & latiſsime. Infortunatũ inſuper eum, ut ſuprà diximus, qui profeſsione naturæ contraria diuerſum à Genio ſubit dæmonem. Memento uerò pro dignitate profeſsionum digniores gradatim accipi dæmones ſeu mauis angelos, atque in gubernatione publica etiam digniores. Poſſe uerò artem uitæque tenorem accipi Genio & ingenio non contrariũ, neque longè diuerſum, etiam ſi ad excellentiora proceſſeris. Memento rurſus familiaritatem eorum inire, quibus Gratiæ cœleſtes afflant. Quod ex bonis animi, corporis, fortunæ perpendes. Sicut enim odor ex muſco, ſic ex bono boni nonnihil exhalat in proximum, ac ſæpe perſeuerat infuſum. Mirificus autem foret cœtus trium felicium uel duorum inter ſe mirabiliter redundantiũ. Memento denique effrenatos & impudentes & malignos ac infelices procul fugere. Hi namque malorum pleni dæmonum uel radiorum, malefici ſunt, & tanquàm leproſi peſtilentésque non ſolum tactu nocent, ſed propinquitate etiam & aſpectu. Sanè propinquitas ipſa corporum animatorum putatur eſſe cõtactus, propter efficacem uaporum exhalationem foras à calore, ſpiritu, affectu, manantem. Maxime uerò peſtilens erit flagitioſorũ familiaritas atque crudelium, ſi uerum fuerit, poſt uegetalem uitam menſe Iouis, id eſt ſecundo nobis infuſam deinceps menſe Martis, id eſt tertio ſenſualem animam infundi perturbationibus mancipatã. Sic enim qui perturbatione feruntur, Martis pleni Martiali contagione propinquos inficiunt. Contraria uerò ratione conſuetudo frequẽs, contiguumq; cõmercium, cum felicibus excellentibúsque, ut diximus, prodeſſe mirifice conſueuit,

Contagioſa infelicium propinquitas eſt.

Apollonium Theanæum ferunt Epheſi deprehendiſſe ſenem, ſub cuius figura lateret dæmon, qui ſola præſentia totam ciuitatem peſte contaminabat. Quantum uerò Socrates multis præſentia ſola profuerit, Xenophon & Plato teſtantur.

Qua ratione literati cognoſcant ingeniũ ſuum, ſequantúrque uictum ſpiritui conſentaneum. Cap. 24.

Quoniam uerò literarum ſtudioſis loquor, recordari unumquemque uolo literarum amore captum, in primis ſe eſſe Mercurialem, præterea Solarem quatenus ipſe Mercurius eſt Solaris. Atque hæc communis his omnibus eſt conditio. Propriè uerò præter naturam Mercurialem quiſquis eloquij gratia, lepore, dignitate, uenuſtate pollet, Apollinem in ſe agnoſcat & Venerem. Qui ad leges uel naturalem communémque philoſophiam eſt propenſior, non ignoret Iouem ſe habere patronum. Sed qui ad ſecretiſsima quæque curioſius perſcrutanda penitus inſtigatur, ſciat ſe non Mercurialem ſolum eſſe, ſed Saturnium. Sub cuius etiam principatu ſunt omnes in quouis ſtudio uſque ad finem ſeduli, præſertim in rebus alijs negligentes. Denique ſi uerum eſt quod nonnulli tam Phyſici quàm Aſtronomi tradunt, animam intellectu præditam in conceptum humanum menſe Solis, id eſt quarto deſcendere, qui plurimum intellectu uiuũt, & ab initio ſunt præcipue, & quotidie Solares euadunt. Horum itaque Planetarum fauor his hominibus auſpicandus erit. Sub eorum ſpiraculo medicinæ conflandæ. In eorum regionibus habitandum. Verum ad Apollinem Muſarum ducem in primis uos ô literati Muſarum cultores aduoco. Quicũque igitur inter uos dilectiſsimi in Muſarum amore fratres, ingenio

N

multo magis longiúsq; quàm corpore ualent, ij profectò ſciant in genitura quondam ſua Phœbum quidem materiam ſuppeditaſſe per paucam, phœbeum uerò ſpiritum infudiſſe quàmplurimum, imò & quotidie humores alimentáque in corpore in ſpiritum maxima quadam ex parte reſoluere. Vnuſquiſq. igitur ueſtrum totus eſt fermè ſpiritus. Spiritalis inquam homo quidam, terreno hoc corpuſculo perſonatus, ſpiritum ante alios perpetuo quodam labore fatigans, ut ipſi præ cæteris ſit aſſiduè ſpiritus recreandus, & in ſenectute præterea in qua communiter euadit craſſior, ad ſubtilitatem propriam reuocandus. Scitis profectò craſſum corpus craſſis elementis quatuor ali. Scitote igitur ſpiritale corpus ſuis quibuſdam tenuibus elementis quatuor enutriri. Huic enim uinum eſt pro terra: odor ipſe uini uicem gerit aquæ: cantus rurſum & ſonus agit aërem: lumen autem præfert igneum elementum. His ergo quatuor præcipue ſpiritus alitur, uino inquàm eiúſque odore & cantu, ſimiliter atque lumine. Sed neſcio quomodo ab Apolline primum exorſi incidimus mox in Bacchum. Et meritò quidem à lumine peruenimus in calorem, ab ambroſia in nectar, à ueritatis intuitu, in ardẽtem ueritatis amorem. Fratres certe ſunt indiuiduíque comites Phœbus atque Bacchus. Ille quidem duo potiſſimum nobis affert, lumen uidelicet atque lyram. Hic item præcipue duo, uinum, odorémque uini ad ſpiritum recreandum, quorum uſu quotidiano ſpiritus ipſe tandem phœbeus euadit & liber. Quamobrem ita uos ad excipiendum Solis lumen quotidie comparate, ut quatenus deuitata diſtillatione quadam & exiccatione fieri poteſt, frequentiſſimè ſub luce uiuatis, ſaltem in conſpectu lucis, tum eminus, tum cominus, tum tecti, tum aperti, ad uſum ubique ueſtrum

Spiritus alimenta.

uiridem Solis potentiam temperantes, atque igne referentes in nocte Solem citharæ cantuſq; interim non obliti. Spirate uerò ſemper & uigilantes & dormientes aerem uiuum, aërem luce uiuentem. Similiter habere nos oportet ad merum Bacchi donum, Apollinis beneficio procreatum. Eadem igitur proportione qua lumen, accipite uinum: Abunde quidem quatenus nec deſtillatio nec exiccatio, qualem dixi, ebrietaſue contingat. Atque præter ſubſtantiam uini quotidie bis acceptam, odorem eius frequentius haurite partim quidem os, ubi ſpiritus fuerit recreandus, colluentes mero, partim lauantes eodem manus, partim naribus & temporibus admouentes. Satis iam fratres colloquuti ſumus, ſatiſque combibimus: Ergo Valete.

De Aſtronomica diligentia in liberis procreandis, in præparandis epulis, in ædificiis & habitatione atq; veſtibus, & quantum curare talia liceat.

Cap. 25.

SEd iuuat etiam paulisper alloqui ſacrum religionis antiſtitem. Dic age quidnam in aſtrorum uſu damnas antiſtes? Quicquid, inquies, arbitrio noſtro detrahit, quicquid unius dei cultui derogat. Eadē ego tecum non damno ſolum, ſed etiam uehementer deteſtor. Execraris quin etiam ſcio, atque ego inſuper perhorreſco nonnullos, qui quum Deum exoratum nolunt, ad Iouem in medio cælo uaſtum illud draconis caput ſubeuntem, tāquam miſeri quidem ſtulti confugiunt, ab ipſo uidelicet, dracone, qui quōdam è cælo corruit, tertiam ſtellarum partem ſecum trahens denique deuorandi. Verum concedes ne contractibus, matrimoniis, colloquiis, itineribus ſimilibuſque operibus peragendis horas opportunas eligere?

Non facile te his aſſenſurum uideo, neſcio quid arbitrio metuentem. Ego igitur, & ſi theologus ille Magnus Albertus iſta dabit, & ratio quædam forte dictabit, per electionem ipſam ad arbitrium pertinẽtem, cœleſtia ita prudentiæ noſtræ uſui ſubijci, quemadmodum herbæ medico ſubminiſtrat, ſibi tamen potius in præſentia credam: Et quàm tu difficile nunc ea permittis tam facile ipſe dimittam. Obſeruationes uerò Lunæ ideóque aliarũ ſtellarum ad morbos curandos, & idcirco ad remedia præparanda iamdiu (ut arbitror) permiſiſti. Conceſſum quoque abs te, & inſuper approbatum, creſcẽte Luna, eidemq; aucta lumine, nec aliunde infortunata ſeminibus agros ſpargere, uites oleáſque ſerere. Cur non igitur ad plantandum (ut Cynice loquar) hominem, utamur beneficio Lunæ, Iouiſq; & Phœbi? Nam Veneris quidẽ ad hæc officio ſemper utimur: Sed rectius modo dixiſſem, ſemper utuntur. Nam ipſa mihi Venus eſt Diana. Quid item de uictu dicemus? Nónne licebit & proderit ſub felici ſidere tum autumno uinum, tũ indies panem epuláſque conficere? Ac ſi nequeamus in his præparandis aſpectus ſiderum expectare, expediet ſaltem aſcendentes accipere, uel aliter angulares, Solem, Iouem, Venerẽ, atque Lunam. Sic enim omnia quibus utimur feliciter affecta cœlitus, feliciter nos afficient. Hactenus te uideo abſque controuerſia conceſſurum, niſi fortè dicas, ita uitam noſtram nihil fore aliud quàm perpetuam ſeruitutem.

Vita noſtra perpetua ſeruitus.

Ad hæc ego ſubijciam, fruſtra mortales cumulandis pecunijs & honoribus ſeruituros, quibus ſunt perpetuò mancipati, niſi interim diligẽtia phyſica dies uitæ ſibi plures accumulent. Aut igitur ſoli Deo ſeruiãt, quod quidẽ eſt potiſſimum: aut ſi cui præterea ſeruituri ſunt, uitæ tum ualidæ tum longæ potius, quàm pecunijs ho-

moribúſque nauis indulgeant. Concordes ergo ſumus. Sed numquid uel domos fundabunt temerè, uel infauſtas habitabunt? Vbi contagioſa quædam calamitas ædificij fermè ſic inficit habitantem, ut uenenoſus peſtilentiæ uapor etiam ad biennium in pariete ſeruatus. Qualis etiã ex epidemia latens in ueſte, diu poſtea utentem inficit incautum atque perdit. At poſtquàm hic in ueſtium incidimus mentionẽ, prohibebis ne, pie pater, in ueſte conficienda, uel primum induenda ſpiraculum Veneris diligenter aucupari, quo quaſi Venerea facta ueſtis ſimiliter proſpera quadam corpus & ſpiritũ afficiat qualitate? Nónne Medici uetant uulpium pelles, agninas probant? Non aliter fortè ſidus indies quaſi naſcentes ueſtes afficit quàm ſemel ab initio natas. Veſtes quidem & cætera artis opera certam à ſidere qualitatem accipere, Thomas Aquinas in libro de Fato cõfirmat. Tu igitur affirmabis. Infectas uerò ueſtes utentem inficere, etiam teſtis eſt ſcabies atque lepra. Demq; ſi populi uitæ conſulis (ut opinor) iſta permittes. Vt quæ ego permiſſione tua conſulam obſeruanda. Sin autem eiuſmodi moribundæ uitæ curam non improbas quidem ſed negligẽdam mones, ego quidem negligo, melioris uitæ fiducia fretus, cæteriſque ſimiliter conſulo faciendum. Vale.

Pelles uulpiũ medici uetãt, agninas uero probant.

Veſtes infectas utẽtem poſſe inficere.

Quomodo per inferiora ſuperioribus expoſita deducantur ſuperiora: Et per mundanas materias mundana potiſſimum dona. Cap. 26.

SEd ne longius digrediamur ab eo, quod interpretãtes Plotinum inſtituimus ab initio, breuiter ita collige. Mundus ab ipſo bono (ut Plato unà cum Timæo Pythagorico docet) quã optimus effici poterat, eſt effectus.

Eſt igitur non ſolum corporeus, ſed uitæ inſuper & intelligentiæ particeps. Quamobrem præter corpus hoc mundi ſenſibus familiariter manifeſtum, latet in eo ſpiritus corpus quoddam, excedens caduci ſenſus capacitatem. In ſpiritu uiget anima, in anima fulget intelligētia. Atque ſicut ſub Luna nec miſcetur aër cum terra, niſi per aquam: nec ignis cum aqua, niſi per aërem, ſic in uniuerſo eſca quædam ſiue fomes ad animam corpori copulandam eſt ille ipſe quem ſpiritum appellamus. Anima quoque fomes quædam eſt in ſpiritu corporéque mundi, ad intelligentiam diuinam conſequendam. quemadmodum ſumma quædam in ligno ſiccitas, ad penetraturum oleum eſt parata. Oleum hoc imbibitum pabulū eſt ad ignem, ad calorem dico proximè. Calor ipſe luminis eſt uehiculum, ac ſi lignū hoc eiuſmodi ſit, ut igne præſente fulgeat, nō uratur, qualia quandoque uidimus. Iam hoc exemplo uidebimus, utrum uel homo, uel aliud quiddā ſub Luna certis quibuſdam præparamentis, partim quidem naturalibus, partim arte quæſitis, uitalia atque etiā fortè intellectualia quædam bona opportune quodammodo deſuper accipere poſſit. Verum quod hæc ad religionem ſpectat diſcutiemus alibi, ubi Plotinus in medium hæc adducet. Quod uerò ad naturales ſpectat influxus, qualeſcunque ſint deſuper uenientes, ſcito eos in nobis materiiſque noſtris ita demum per artem comparari poſſe, quando fomenta nobis noſtriſque ad illos natura ſuggeſſerit, cælúmque ad eoſdem opportunum conſpirauerit. Nōnne in ipſo fetu natura fetus ipſius artifex, quum certo quodam pacto corpuſculum affecerit figurauerítque, hoc ipſo ſtatim præparamento, uelut eſca quadam ſpiritum ab uniuerſo deducit? Pérq; hunc uelut fomitem, uitam haurit atque animam? Ac denique per

Animus ſpiritus fomes.

certam animæ ſpeciem diſpoſitionémque corpus ita vivens dignum eſt præſentia mentis tandem donatæ divinitus. Vbique igitur natura maga eſt ut inquit Plotinus, atque Syneſius, videlicet certa quædam pabulis ubique certis ineſcans, non aliter quàm cētro terræ gravia trahens, Lunæ concavo levia, calore folia, humore radices, cæteráq; ſimiliter. Quo quidem attractu ſicut ipſe animari mundum teſtantur ſapientes Indi, dicentes mundum eſſe animal paſſim maſculum ſimul atq; fœminam, mutuóq; membrorum ſuorum amore ubiq; coire ſecum, atque ita cōſtare: vinculum verò membrorum ineſſe per infuſam ſibi mentem, quæ totam infuſa per artus agitat molem, & magno ſe corpore miſcet. Hinc Orpheus naturam ipſam mundi Iovémq; mundanū marem appellat & fœminam. Vſque adeò mutui partium ſuarum coniugij ubique mundus eſt avidus. Eſſe verò maſculinum ſexum fœminino ubiq; commixtum, declarat illinc quidem ordo ſignorum, ubi præcedens perpetuo deinceps ordine maſculinū eſt, ſubſequens fœmininum: hinc verò arbores atque herbæ, quæ etiam ſicut animalia utrunq; ſexum habent. Mitto quod ignis ad aërem, aqua ad terram maſculi vicem tenet ad fœminam, ut non mirum ſit membra inter ſe mundana & omnes eius articulos mutuum coniugium concupiſcere. Quod & Planetæ celebrāt, partim quidem mares, partim verò fœminæ, præcipue verò Mercurius maſculus atque fœmina, Hermaphroditi pater. Quod ſanè animadvertens agricultura, præparat agrū ſeminaq; ad cœleſtia dona, & inſitionibus quibuſdam vitam plātæ propagat, & ad ſpeciem alteram melioremque perducit. Similia quædam efficit & medicus, phyſicus, & chirurgicus in corpore noſtro, tum ad noſtrā fovendam, tū ad univerſi naturā uberius

comparandam. Idem quoque Philoſophus naturalium rerum aſtrorumque peritus, quem proprie Magum appellare ſolemus, certis quibuſdam illecebris cœleſtia terrenis opportune quidem, nec aliter inſerens quàm inſitionis ſtudioſus agricola, uetieri recentẽ ſtipiti ſurculum. Quod & Ptolemæus adde probat, affirmans eiuſmodi ſapientem ſic aſtrorum opus adiuuare poſſe quemadmodum agricola terræ uirtutem. Subijcit Magus terrena cœleſtibus, immò inferiora paſſim ſuperioribus, ut proprias ubiq; fœminas ſuis maribus fœcundandas, ut ferrum Magneti trahendum, ut camphoram aëri feruenti ſugendam, ut cryſtallum Soli illuminandum, ut ſulphur & ſublimem liquorem accendendum flammæ, ut oui teſtam uacuam & impletam rore Soli eleuandam, immò ut ouum ipſum gallinæ fouendum. Præterea ſicut nonnulli fouentes oua, etiam ſine animalibus uitam illis ex uniuerſo conciliant, & ſæpe materias quaſdam opportune parantes abſque ullis manifeſtisque ſeminibus animalia procreant, ut ex ocymo ſcorpionem, apes ex boue, ex ſaluia auem merulæ ſimilem, uitam uidelicet à mundo materijs certis opportuniſque temporibus adhibentes: Sic & ille ſapiens ubi cognouit quæ materiæ, ſiue quales partim inchoatæ natura, partim arte perfectæ, & ſi ſparſæ fuerint congregatæ, qualem cœleſtis influxum ſuſcipere poſſint, has eo regnante potiſſimum colligit, præparat, adhibet, ſibique per eas cœleſtia uendicat. Vbicunq; enim materia quædam ſic ſuperis expoſita eſt, ſicut ſpeculare uitrũ uultui tuo, pariesq; oppoſitus uoci, ſubito ſuperne patitur ab agente uidelicet potentiſſimo, à poteſtate uitaque mirabili ubiq; præſente, uirtutemq; paſſione reportat, non aliter quam & ſpeculum imaginem repræſentat ex uultu, & ex uoce paries echo. Has

Magiam quam dicemus.

ferme exemplis ipſe Plotinus utitur, ubi Mercurium imitatus ait ueteres ſacerdotes ſiue Magos in ſtatuis ſacrificiiſque ſenſibilibus diuinum aliquid & mirandum ſuſcipere ſolitos. Vult autem unà cum Triſmegiſto per materialia haec non propriè ſuſcipi numina penitus à materia ſegregata, ſed mundana tantum, ut ab initio dixi, & Syneſius approbat. Mundana inquam, id eſt uitam quandam, uel uitale aliquid ex anima mundi & ſphaerarum animis atque ſtellarum, uel etiam motum quendam & uitalem quaſi praeſentiam ex daemonibus, imo interdum ipſos daemonas eiuſmodi adeſſe materiis. Mercurius ipſe, quem Plotinus ſequitur inquit, daemonas aerios non caeleſtes, nedum ſublimiores: ſtatuáſque Mercurius ipſe compoſuit ex herbis, arboribus, lapidibus, aromatis, naturalem uim diuinitatis (ut ipſe ait) in ſe habentibus. Adiungit cantus caeleſtibus ſimiles, quibus ait eos delectari: ſtatuiſque ſic adeſſe diutius, & prodeſſe hominibus uel obeſſe. Addit ſapientes quondam Aegyptios, qui & ſacerdotes erant quum non poſſent rationibus perſuadere populo eſſe deos, id eſt ſpiritus aliquos ſuper homines, excogitaſſe magicum hoc illicium, quo daemonas allicientes in ſtatuas eſſe numina declararent. Sed Iamblichus damnat Aegyptios, quod daemonas non ſolum ut gradus quoſdam ad ſuperiores deos inueſtigandos acceperint, ſed plurimum adorauerint. Chaldeos uerò daemonibus non occupatos Aegyptiis antepoſuit. Chaldeos inquam religionis antiſtites. Nam Aſtrologos tam Chaldaeorum quàm Aegyptiorum quodammodo tentaſſe daemonas per harmoniam caeleſtem in ſtatuas ſtellis trahere ſuſpicemur. Quod ſignificare uidetur aſtrologus Samuel Hebraeus, autoritate Dauidis Bilalbil aſtrologi fretus, antiquos uidelicet fecisſe imaginũ

Chaldaei religionis antiſtites.

feciſſe ſtatuas futura pronunciantes. Harmoniam uerò cæleſtium his accommodatam eſſe tradit. Metallum fundere ad hominis pulchri formã, die Mercurij hora tertia ſcilicet Saturni, quando Mercurius Saturnum in Aquario ſubit, in nona cæli plaga uaticinium deſignante, aſcenditque Geminorum ſidus ſignificans prophetas ut aiunt, Mars à Sole comburitur, nec Mercurium intuetur, Sol tamen aſpicit coniunctionis illius locum, Venus interea aliquem obtinet angulum, occidentalis eſt & potens, Luna ex trigono gradum aſpicit aſcendentem, ſimiliterque Saturnus. Hæc ille. Ego autem primo quidem ex beati Thomæ ſententia puto, ſi modo ſtatuas loquentes effecerint, non ſimplicem ipſum ſtellarum influxum ibi formauiſſe uerba, ſed dæmonas. Deinde ſi fortè contigerit eos in eiuſmodi ſtatuas ingredi, non arbitror hos ibi per cæleſtẽ influxum fuiſſe deuinctos, ſed ſponte potius ſuis cultoribus obſequutos, denique decepturos. Nam & natura ſuperior ab inferiore conciliatur quidem aliquando, ſed cohiberi nequit. Et diſpoſitio illa ſiderum paulo ante deſcripta, concurrere fortè non poteſt. Quamuis autem dæmones aſtronomica ratione ſtatuis non includantur, tamen ubi per cultum eis exhibitum præſentes extiterint, Porphyrius ait eos regulis aſtronomicis oracula reddidiſſe, atque ideò frequenter ambigua, & merito, quoniam Iamblichus probat propheticam ueram atque certam, nec malis dæmonibus conuenire, nec humanis artibus uel natura, ſed ſpiratione diuina purgatis mentibus prouenire. Sed ad Mercurium, imò ad Plotinum iam reuertamur. Mercurius ſacerdotes ait accepiſſe uirtutem à mundi natura conuenientem, eamque miſcuiſſe. Sequutus hunc Plotinus, putat totum id anima mundi conciliante facile confici

poſſe, quatenus illa naturaliter rerum formas per ſeminales quaſdam rationes ſibi diuinitus inſitas generat atq; mouet. Quas quidem rationes appellat etiam Deos, quoniam ab ideis ſupremæ mentis nunquàm deſtituuntur. Itaque per rationes eiuſmodi animam mundi facile ſe applicare materiis quas formauit ab initio per eaſdem, quando magus uel ſacerdos opportunis temporibus adhibuerit formas rerum rite collectas, quæ rationem hãc aut illam propriè ſpectant, ſicut Magnes ferrum, Reubarbarum choleram, Crocus cor, Eupatorium Spodiũque iecur, Spica Muſcúsque cerebrum. Fieri uerò poſſe quandoque ut rationibus ad formas ſic adhibitis ſublimiora quoque dona deſcendant, quatenus rationes in anima mundi coniunctæ ſunt intellectualibus eiuſdem animæ formis, atq; per illas diuinæ mentis ideis. Quod & Iamblichus approbat, ubi de ſacrificiis agit. Qua de re alibi nos opportunius diſputabimus. Vbi etiam apparebit, quàm impura ſuperſtitio populi gentilis extiterit, contra uerò quàm pura pietas euãgelica fuerit, quod magna ex parte in libro de religione Chriſtiana iam fecimus.

FINIS.

MARCILII FICINI APOLOGIA, IN QVA DE MEDICINA, Aſtrologia, Vita mūdi. Item de Magis qui Chriſtum ſtatim natum ſalutauerunt, agitur.

MArſilius Ficinus Florentinus, dilectiſſimis ſuis in ueritatis ſtudio fratribus, tribus Petris, Nero, Guiciardino, Soderino, ter quaterq; ſalutem. Rectius modo Tripetro quàm tribus Petris fortaſſe dixiſſem. Sicut enim ubi palma eſt una, non faciunt plures in ea digiti manus ibi plures: ſic ueſtra amici corpora tria nihil prohibere uidentur, quò minus unū efficiat Petrum una uoluntas. Faber ille cœleſtis patriæ Chriſtus tam ingentem procreauit petrā, ut immenſo huic ædificio eccleſiæ ſuæ una hæc petra fundando ſufficeret. Ego quoque tam grandes nactus ſum diuina quadam ſorte petras, ut tres nunc meo uel arduo ſatis ædificio faciant. Nunc nobis amici nunc, ſi neſcitis, arx illa Palladis neceſſaria fore uidetur, qua procul à nobis ſæuum impiorum gigantum impetum arceamus. Quamobrem ueſtra primum arce tribus conſtructa petris, trium librorum meorum uitam, uitæ publicè ſuccurrentium munire decreui. Scitis (ut arbitror) me de Vita librum compoſuiſſe, in libellos treis diuiſum: Quorum primus de Vita ſana, Secundus de uita longa, Tertius de uita cœlitus inſcribetur. Igitur eſca tituli tam ſuauis quamplurimos alliciet ad guſtandum. Sed in numero tanto ignorātes pleriq; futuri ſunt (ut arbitror) maligni quoq; non pauci. Alius ergo dicet: Nónne Marſilius eſt ſacerdos? eſt profectò. Quid igitur ſacerdoti-

bus cum medicina? Quid rurſum cum Aſtrologia commercij? Alius item Quid Christiano cum magia uel imaginibus? Alius autem & quidem indignus uita, uitam inuidebat cælo. Cuncti denique ſic affecti beneficio in eos noſtro ingrati nimis erunt, atque aduerſus charitatem noſtram, qua uitæ proſperitatique publicæ pro ingenij facultate conſulimus, non pudebit eſſe crudeles. Communis igitur erit uobis iſte labor: ſed ut quodammodo leuior ſit, tres enim eſtis aduerſum tres hoſtes, diſtributum ſubite certamen. Nec inuectiuas (noui enim ingenium ueſtrum) confutabitis inuectiuam, ſed abſinthium fellis amaritudinemque (quæ ueſtra ſuauitas eſt mirifica) ueſtri mellis dulcedine ſuperabitis. Principio candidiſsime Rinucce reſpondeto primus, antiquiſsimos quondam Sacerdotes fuiſſe Medicos pariter & Aſtronomos. Quod ſanè Chaldæorum, Perſarum, Aegyptiorum teſtificantur hiſtoriæ. Ad nullum præterea magis quàm ad pium ſacerdotem pertinere ſingularis charitatis officia, quæ uidelicet in maximo omnium beneficio quam maxime lucent. Officium uero præſtantiſsimum eſt proculdubio, quod & maxime neceſſarium, & in primis ab omnibus exoptatum, efficere uidelicet, ut hominibus ſit mēs ſana in corpore ſano. Id autem ita demum præſtare poſſumus, ſi coniungimus ſacerdotio medicinā. At quoniam medicina ſine fauore cæleſti (quod & Hyppocrates Galenusq; cōfitentur, & nos experti ſumus) ſæpius eſt uana, ſæpe etiā noxia: nimirū ad eādem ſacerdotis charitatē Aſtronomia pertinet, ad quam attinere diximus medicinā. Eiuſmodi (ut arbitror) Medicum honorari ſacræ literæ iubēt, quoniam propter neceſsitatē hunc altiſsimus procreauerit. Et Chriſtus ipſe uitæ largitor, qui diſcipulis mandauit, languentes toto orbe curare, ſacerdotibus

Tres ſacerdotes ſunt tum Medici tum aſtrologi.

quoque præcipiet, ſi minus uerbis ut illi quondam mederi poſſunt, ſaltem herbis & lapidibus medeantur. Quæ ſi uero ipſa ſufficiant, opportuno quodam afflatu cæli conflare hæc, & ægrotis admouere iubebit. Nam & ipſe eodem afflatu cœli animalia paſſim ad ſuam quæq; concitat medicinam, uſque adeò uitæ omnium abundantiſſime prouidet. Sic inſtinctu cœleſti diuinitus inſtigante ſerpẽtes quidem marathro, hirundines autem chelidonia oculos medicantur. Aquilæ uexatæ partu Aëtitem lapidem diuinitus inuenerunt, quò feliciter oua ſtatim emitterentur. Itaque deus ipſe, qui per cœlum animalia quæuis ad medicinas inſtigat, ſacerdotes certe permittit non mercede iniquã, ſed charitate medicinis cœlitus confirmatis morbos expellere. His uerò tu deinceps plura etiam ſi expedierit ingenij tui aculeis addes. Surge poſt hæc & tu Guiciardine uehemens, atque curioſis ingenijs reſpondeto, magiam uel imagines non probari quidem à Marſilio, ſed narrari, Plotinum ipſum interpretante. Quod & ſcripta planè declarant ſi æqua mẽte legantur. Neque de magia hac prophana, quæ cultu dæmonum nititur, uerbum quidem ullum effeceram:

Magia duplex.

ſed de magia naturali, quæ rebus naturalibus ad proſperam corporũ ualetudinem cœleſtiũ beneficia captat, effeci mentionem. Quæ ſanè facultas tam concedenda uidetur ingenijs legitime utentibus, quàm medicina & agricultura iure conceditur: tantoq; etiam magis, quanto perfectior eſt induſtria terrenis cœleſtia copulans. Ex hac officina Magi omnium primi Chriſtum ſtatim natum adorauerunt. Quid igitur expaueſcis Magi nomen formidoloſe? nomen Euangelio gratioſum, quod non maleficum & ueneficum, ſed ſapientẽ ſonat & ſacerdotem. Quid autem profitetur magus ille uenerator

Christi primum? Si cupis audire, quaſi quidam agricola eſt, certe quidam mundicola eſt. Nec propterea mundũ hic adorat, quemadmodum nec agricola terram. Sed ſicut agricola humani uictus gratia ad aërem temperat agrum, ſic ille ſapiens, ille ſacerdos gratia ſalutis humanæ inferiora mundi ad ſuperiora contemperat: atque ſicut oua gallinæ, ſic opportune terrena ſubijcit fouenda cœlo. Quod efficit ſemper ipſe deus, & faciendo docet, ſuadetque facere, ut à ſuperis infima generentur & moueantur atque regantur. Denique duo ſunt magiæ genera: Vnum quidem eorum, qui certo quodam cultu dæmonas ſibi conciliant: quorum opera freti fabricant ſæpe portenta. Hoc autem penitus exploſum eſt, quando princeps huius mundi eiectus eſt foras. Alterum uerò eorum qui naturales materias opportune cauſis ſubijciũt naturalibus, mira quadam ratione formã-das. Huius quoque artificij ſpecies duæ ſunt: altera quidem curioſa, altera neceſſaria. Illa ſane ad oſtentationem ſuperuacua fingit prodigia: ceu quando Perſarum Magi ex ſaluia ſub fimo putrefacta, dum Sol & Luna ſecundam Leonis faciem occuparent, cumque gradum ubi tenerent, generabant auem merulæ ſimilem, ſerpentina cauda, eamque redactam in cinerem infundebant lampadi, unde domus ſtatim plena ſerpẽtib. uidebatur. Hoc autem tanquam uanum & ſaluti noxium procul effugiendum. Tenenda tamen ſpecies neceſſaria, cum Aſtrologia copulans Medicinam. Si quis autem pertinax alterius inſtet, morem hunc ita gerito Guiciardine, ut ne legat hæc noſtra, nec intelligat, nec meminerit, nec utatur homo ſi homo eſt tanto beneficio prorſus indignus. Multa ſunt præterea quæ tu aduerſus ingratam ignorantiam in medium afferre tuo ingenio poteris.

Magia duo genera

Quidnam agis & tu ſtrenue Soderine noſter? Tolerabiſne ſuperſtitioſos eoſq; neſcio quos ſuturos, qui uitam in animalibus uel abiectiſſimis, herbiſque uiliſſimis manifeſtam uident: in cœlo, in mundo non uident? Iam uerò ſi homunciones iſti uitam minimis concedunt mundi particulis, quæ tandem dementia eſt, quæ inuidia, nec noſſe, nec uelle totum uiuere in quo uiuimus & mouemur, & ſumus? Quod quidē canit Aratus, Iouem manifeſte ſignificans communem corporis mundani uitam. Peropportune nunc in hæc Arati uerba neſcio quomodo uideor incidiſſe. Memini Lucam euangeliſtam, memini Paulum apoſtolum his uerbis libenter uti, in quibus mundi uitam ſapientes illi non horrent. At uerò ſuperſtitioſus quidam his obijciet, non facile conuinci ex uerbis eiuſmodi Paulum aſſentiri mundum habere animam, ſed tantum ſubeſſe Deo, ac nos in hoc ipſo Deo uiuere. Eſto igitur, ne nominemus in mundo quando non placet animam. Nomen ſit animæ prophanū. Licebitne ſaltem uitam quandocunque dicere? quam Deus ipſe mundi faber huic operi ſuo tam feliciter abſoluto clementer inſpiret: quandoquidem erga uiliſſima quoque uiuentia non eſt auarus, & quotidie per cœlum quamplurimis quæ ſunt in eo largiſſime præſtat uitam. Dic amabò, nonne uides boues & aſinos, ſi bos, ſi aſinus, qui tactu quodam ex ſe uiuentia generant eſſe uiuos? Si ergo hæc præterea ex ſe uiua quadam affectu etiam generarēt, an non multo magis hæc uiuere iudicares? ſi quod modo ipſe iudicium ſi quam uitam habes. Cœlum terræ maritus nō tangit (ut cōmunis eſt opinio) terram cū uxore nō coit, ſed ſolis ſiderū ſuorū quaſi oculorū radijs undiq; luſtrat uxorē, luſtrando fœcundat, procreatq; uiuentia. Num ergo uitā uel intuēdo largiens, ipſum in ſe propriā

Chriſtum per cœlum animalia quæuis ad modū animam uſtigat.

nullam habet uitam? Et quod dedit tibi Struthio uitam affectiónque uinc[illegible], longè eſt hoc ipſo deterius. His tandem adductis in medium niſi perſuaſeris, ſuperſtitioſum iſtum uitiato ſeminio, quò uerò nõ uiuũ. Proinde ut pluribus cauſam noſtram patronis agamus, ad te o Petre ini Nere Amphionem illum noſtrum Landinum Chriſtophorum oratorem pariter & poetam. Ille noſter Amphion ſuauitate mira celeriter lapidea hoſtium noſtrorum corda demolietur. Tu uerò Guicciardine clariſſime compater, iſto nunc, iſto alacer, Politianum Herculem acceſſito. Hercules quondam ubi periculoſius certandum foret uocitabat Iolaum: tu nunc ſimiliter Herculem. Noſti profectò quod barbara monſtra Latinam iam deuaſtãtia Politianus Hercules interfecerit, lacerauerit, interemerit, quàm acriter expugnet paſſim, quàm tuitò propugnet. Hic ergo uel centum hydrae capita noſtris libris minitantia ſtatim contundet claua flammiſque comburet. Eia mi dulciſſime Soderine, ſurge age, Picum ſalutato phoebeum. Hunc ego ſæpe Phoebum appello meum, ille me Dionyſium uiciſſim atque liberum. Fratres ergo ſumus. Nuncia Phoebo meo uenenoſum contra nos Pythonem, ex palude iamiam emergentem. Tendat arcum obſecro, precor. Confeſtim ſpicula iaculetur. Intendet ille protinus, ſcio quid loquar, uerentemq; tecũ ſemel una uoce necabit. Valete iã feliciter amantiſſimi fratres mei non ualetudine tãtum felici ſed ipſa etiam felicitate digni liberorúmque meorum in lucem iam prodeuntium ualetudinem felicitatémq; curate. Decimoquinto Sept.

Chriſtophorus Landinus.

Picus Mirandula comes

M. CCCC. LXXXIX.

in agro Caregio.

APOLOGIAE FINIS.

O

QUOD NECESSARIA SIT AD VITAM SECURITAS & tranquillitas animi.

Marſilius Ficinus dilectiſſimis in ueritatis uenatione fratribus Bernardo Caniſiano, Ioanni Canacio, & Amerigo Corſino ſalutem. Quũ primus hoc in uerbis uenationem quandã inſtituiſſemus, meritò forſan canes ſtatim adhibuimus & curſores. Aptè quidẽ philoſophantes appellamus uenatores, qui bella ſemper ueritatis indagine laborantes. Num etiam apte canes? Aptiſſime inquit in Republica Socrates: Philoſophantes enim uel legitimi ſunt uel ſpurij. Ambo canes. Illi quidem ueritatem ipſam ſagaciter inueſtigant, mordicus inuentã tenent. Hi uerò pro opinione latrant, mordent, lacerant. Tantum profectò canes inter philoſophos ſibi uendicant, ut non ſolum ſeipſos in ſectam aliquã inſeruerint, ſed etiam ſectam ipſi ſuam nomine Cynicam quandoq; cõfecerunt. Habet quinetiam ſuos Academia canes. Hunc ergo uos ſagaces Academiae canes, hunc uos uelociſſimi curſores aduoco. Treis enim eſtis. Treis ergo nunc meos precor defendite libros, adhuc teneriores, inter lupos (ut uereor) e ueſtigio prodituros. Currite inquã alacres, negocia enim nunc uobis operata mãdo, non curas. Georgium Benignum Saluiatum cognoſcitis meum, qui ueritatem illam, per cuius nunc nos ueſtigia paſſim uenãdo diſcurrens, iadiu eſt ſagaciter aſſequutus. Qui & fratres ſuos Solis inſtar, minor ipſe minores illuſtrat. Hunc igitur ſi quem luporum ululatum audieritis, nunciate. Fortiſſimus ille Georgius omnes facile fugabit lupos, qui & uaſtum draconem quandoq; transfixit. Ille me igitur, ille ſollicitudine ſimul & uos cura

leuabit. Solet enim inter nos aliquis, & quidē iā ſæpius dicere, nihil ad uitā inſalubrius experiri, quàm magna cū ſecuritate tēpora deglutire. Cæteri uerò dicenti protinus arridere. Sed dic age Canacci, quidnā hoc tuum eſt toties repetitum, Tempora deuorare? Quid denuq; tibi uis? Nō eſſe inquies ſed bibere potius. nō mandere uel cōterere, ſed faucibus plenis ingurgitare. Siquidem tempus ipſum natura quædam eſt liquens (ut ita dixerim) atq; labilis. Liquentium uerò hæc eſt conditio, ut ſi cohibeas in angustum ſubitò perdas. Diffluunt enim coacta celeriterq; diffugiunt. Si aquis ſpongiæ imbibitam fortè cōpreſſeris, exprimes eā ſtatimq. diſperges. Si latius hanc tenueris, retinebis: multo magis aerem, ignemq; & etherē. Hinc apud Poetas fruſtra contendunt, qui ampla Deorū numina'ue ſimulachra, ulnis capeſſere uidentur. Late admodum accipiēda ſunt latiſſima. Liquentia & ampliſſima ſunt ampliſſime poſſidēda. Tunc certe grauiter nos premit anguſtia, quādo annuū ipſum motumq; cum naturaliter amplum, redigimus in anguſtum. Quicunque ſtudia negociaque penſitant examuſſim, & in minima quæq; ſemper exactiſſime deterunt, uitā interea ſuā, heu ſuā uitā clàm miſeri conterunt. Recte igitur Pythagoras præcepiſſe uidetur: Caue ne quādo in anguſtū fortè cohibearis: nihil cælo amplius, nihil eſt uelocius, anguſtiſſima uiciſſim terra uita habet in mundo quàm minimum. Denique ſi cælo temporeque uiuimus, quanto hæc latius abſorbemus, tanto uiuimus & diutius. Viuite ergo læti ab anguſtiis procul ô amici. Viuite læti. Lætitia cælum nos creauit ſua, quaſi ſuo quodā riſu, id eſt dilatatione, motu, ſplēdore declarat quaſi geſtiēs. Lætitia cæli nos ſeruabit noſtra: Ergo quotidie in præſens uiuite læti. Nā ſolicitando præſentium, rapit nobis præſens, præripitq; futurum.

Curioſitas futurorũ celeriter in præteritũ nos traducit. Iterum igitur precor atq; iterum, uiuite læti. Nam ſata ſuũt, dum ſecuri uiuitis. Sed ut reuera ſine cura uiuatis, ne unam quidem hanc curam ſumite, quæ ſolicita curetis unquam, quæ per ſummam diligentiæ curas effugiatis. Vna enim cura hæc mortalibus heu miſeris omni cura cor urit. Negligite igitur diligentiam, negligentiam uerò diligite, atque hanc etiam negligẽter, quoad licet nobis inquam, atq; decet. Hæc autem non tam ut ſacerdos amici mando uobis, quàm ut Medicus. Nam abſque hac una tanquàm medicinarũ omnium uita, medicinæ omnes ad uitã producendã, adhibitæ moriũtur. XVI. Septembris, M. CCCC. LXXXIX. In agro Caregio.

ANDREAS LEENNIVS MEDIcinæ ſtudioſis S.

NOn *abs re nobis uiſum eſt his de Vita libris, eiuſdem autoris Epidemiarum antidotum uelut coronidem adſuere: quam ille quidem ſua uernacula lingua, hoc eſt Tuſcana, precibus amicorum conſcripſerat: Nunc uerò hic uitæ theſaurus à Hieronymo Ricio Ticinenſi in linguam Romanam deriuatus eſt, ut ſi unà cum uoluptate & commoditatem utilioris, non ſit aſpernabilis. Traduntur in eo morbi uelum definitiones, cauſæ morbi effectrices, ſigna, euenementum prophylacticum, & præſentis mali curationem, uarijs diuerſisq; corporibus accommodatas, mira breuitate ſimulatque facilitate perſtringens uolebat. His fretus præſidijs uitæ & ſanitatis rationem inoas, tibique perſuade.* Ἀνδρὶ δὲ ὑγιαίνειν ἄριστον ὥς γε μοι δοκεῖ.

MARSILII
FICINI FLORENTINI
Medici atque Philoſophi clariſſimi Epidemiarum Antidotus, ex idiomate Thuſco, à Hieronymo Ricio latinitate donata.

PRAEFATIO.

Operæpretium duxi, patriæ pietatis impulſu, aliqua conſilia contra peſtilentiæ morbum conſcribere. Ut uerò quiſque huius penetrare intelligentiam & curam exercere poſſit, inſtitui ſubtiles omnes longasque; diſceptationes reijcere. Satis namque; erit, quod quicquid in præſentia ſum traditurus, etſi breui uerborum contextu haud plura dici queant, ſufficientibus tamen rationibus, multorumque; tam priſcorum quàm recentiorũ autoritatibus & experientijs, præſertim patris noſtri M. Ficini, inter medicos præcipui, qui haud paucos hac labe infectos priſtinæ ſanitati reſtituit, & cõprobatum eſt & traditum. Imploramus itaque; Deum Opt. Max. humanæ uitæ largitorem, nec non uerarum ſalutariumque; medicinarum reuelatorem, ut cõtra peſtis pericula efficacia nobis detegat remedia, utque ſuam uitale donum nobis ad laudem gloriamque; ſuam conſeruet.

Ficini pater inter Medicos clarus.

QVID, QVALISVE SIT PESTIS.

CAPVT I.

Peſtis vapor qua ratione humano contrarius ſit.

PEſtis, venenoſus quidam vapor eſt in aëre cõcreatus, vitali inimicus ſpiritui: non quod propter elementarem aliquam qualitatem ſibi contrarietur, ſed ſpecifica quadã proprietate. Veluti Theriaca, amica quidẽ eſt, non quia calida ſit vel frigida, ſicca vel humida, ſed quoniam ex vniuerſa eius cõpoſitione forma reſultat quædam, vitali formæ ſpiritus accommodata: Sic & peſtifer ille vapor non quia calidus, frigidus, humidus vel ſiccus, naturæ inimicus eſt, ſed quia ſua proportio quaſi ad amuſſim proportioni cõtraria eſt, in qua ſpiritus conſiſtit in corde vitalis. Et quemadmodum cõtinuò in terra naſcuntur venena, ſic ſæpenumero naſcitur venenoſus in aëre vapor: attamen non ita petẽs, quia magis ſpargitur. Nec puro ſtabiliri poteſt in aëre, quouſque talis aër eſt ſpiritui conformis, & igni, qui ex ſuæ naturæ potentia alterius nõ recipit naturæ mixtionem, unde fit quod nullam capiat putrefactionem. Sic purus & aër nullam recipiendo mixtionem, putreſieri minime poteſt. Rurſus venenoſus huiuſmodi vapor, humano ei ſolum applicatur corpori, in quo apti ad febrem extãt humores, utpote qui ad putredinem inflammationemque ſunt diſpoſiti. Etenim ſi vitalis potentior ipſo fuerit ſpiritus, procul à ſe pellit: ſi verò debilior, ſugit eũdem, ſuum veluti contrarium opus. Quapropter eſt ex uſu, aërem, humores, & denique cor corrigere, purgare, roborare. Notandum (ut recte capias) quum dico venenoſum hunc eſſe vaporem tu ne credideris ipſum fore talem ſecundum formam, & totam ſui naturam: quia omnes inde inficerentur. Sed huiuſmodi eſt qualitatis, ut

quàm faciliimè in ueneni naturam tranſeat. Et propriè ueneuum efficitur, quando per ipſum in humano corpore, certo quodam gradu putreſcunt humores, ſimul & ebulliunt. Quod communiter die tertia ſolet accidere, & interdum citius, maximè ubi quis ſuperfluus abundat humoribus, præſertim ſanguine & cholera. Et quando iam ueneni ſuſcipit naturam, calcis uel Arſenici qualitatem recipit, cuius effectus eſt putrefacere, rodere, ardere intus & extra. Summe igitur neceſſarium eſt, ut his trinis effectibus, potiſſimum interius, omni qua poſſumus induſtria reſiſtamus.

aërem uenenoſum ſecundum totalem ſui formã ſed qualitatem.

Epidemiæ ortus cauſæ, & quæ potiſſimum huic malo obnoxia ſint corpora.

Cap. 2.

COncreatur huiuſmodi uapor in aëre, uniuerſalioris tempore peſtis ex malignis quibuſdam cõſtellationibus, præſertim ex Martis cum Saturno in ſignis humanis coniunctione, & ex luminarium eclipſibus: Qualis eſt præſentis peſtis in anno ſcilicet milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimonono: & qualis etiam fuit anno eiuſdem milleſimi, octauo, & hæc potiſſimum lædit homines. Hiſque graſſatur in locis, quæ Horoſcopum ſiue ſuum Aſcendentem ob prædictos ſiderum aſpectus infortunatum habent. In magis uerò particularibus peſtilentijs, præfatum naſcitur uenenum, ex uẽtis & malignis lacunarum cloacarumque uaporibus, atque pariter ex terræ motibus. At uerò data iſtarũ quacunque cauſa ſemper tamen groſſo potiſſimum regnat in aëre, ſiue paludoſo, nebuloſo, fœtido. Et quando ſubtilem ad aërem extenditur, penetrat, uelociuſque interimit: at citius, frequentius, diutiúſque in groſſo, calido, humido fœtidoque aëre regnat. Aſſerunt Doctorum nonnulli pe-

peſtis fomenta.

ſtilentialem putrefactionē ſubtili prius, poſt uerò groſſiori ineſſe aëri: ſed multo durabiliorem in groſſo. Haud ſcio quo mentis diſcurſu, quo fundamento primæ ſit uili parti adhærendum, quum contrarium experientia monſtret. Præterea nobis ratio dictat quod quum non purum, ſed tantummodo mixtum elementum putreſcere poſſit: quò minus eſt mixtum, quemadmodum eſſe cōſtat ſubtiliorem aërem, eò minus aptum eſt ad putrefactionem. Et propterea eā nō niſi per aſſiduū ſuſcipit augmētum peſtiferæ ſiderū influentiæ. At ueluti groſſior, mixta & ſtabilis aqua facilior putreſcere ſolet, ſic utiq; haud difficulter putrefactionem recipit groſſus & nebuloſus aër. Hoc dat præceptū Raimundus, quod peſte inferius excitata, altior ſubtiliórque petendus eſt aër: ſed orta ſuperne, per duos menſes primo fugiendum eſt deorſum ad groſſiuſculum frigidum, humidum, puriórq; aërem, ubi rara eſſe ſoleat infirmitas. Sequentes uerò duos mēſes ad mediam aëris regionem, deinceps ad paulò altiorem, uidelicet ſiccum, frigidum & ſubtilem, ſemper fugiendo calidum, humidum, & nebuloſum. Quo in aëre tales ſunt homines, quales turbidis piſces in aquis. Id inſuper facit peſtilentialis aër in hominibus, quod caliginoſæ putréſq; in piſcibus aquæ. Sed quod hominibus uenenum eſt, non oportet ut ſemper tale cæteris ſit animantibus, propter cœleſtium ſignorū ac animalium ſpecierum diuerſitatem. Hinc oritur ut de illorum opinione quid dicam, ignorem penitus, Aſſerentium quando peſtilentiale incipit in aëre uenenum, quod tunc quæ ſemper in alto degere ſolent auiculæ, deſcēdunt ad ima, & planitiem inhabitant: Sed quando in terra oritur, tunc lumbricos & ſerpentes exire dicunt de ſinu terræ, & auiculas quarum conſuetudo eſt uolare habitaréq; ad imū,

Peſti quæ corpora obnoxia.

Peſtis è terra prodeūtis ſigna.

ſublimia petere & mõtes adire. Addunt præterea, quod quando primum in aere, poſt verò in terra venenũ accenditur, interdum fugiunt animantia ex alto deorſum, & exinde rurſus altiora repetunt. Hinc eſt quod vulgò dici ſolet, vultures ſeu milvos peſtilentiali cedere aeri, & quæ loca huiuſmodi tenent milui, peſtifero nõ ſubeſſe aeri. Sæpius audiuimus hanc contagionem ab hominibus tranſiiſſe ad porcos. Fieri forſitan id potuit per aliquam non quidem ſpiritus ſed carnis ſimilitudinem His proxime elapſis diebus ſemel atque iterum peſtilentiæ morbum ex una in alteram domum tulere feles & canes, ipſis tamen nulla ex parte hac contagione læſis. Nec ulla te propterea admiratio capiat, quod interdum ſine omni nocumento, homo vel beſtia prædictum ſuſcipiant vaporẽ, ac tamen alios inficiãt. Ignitũ nanque ferrum ſtupã conſumit & paleam, ipſum verò nullatenus conſumitur, Hoc enim ex recipientis ſubiecti diſpoſitione prouenit, in quo potiſſimum ſecundum Ariſtotelem, Galenum & Auicennam, rei conſiſtit effectus, ita ut his proximis diebus binus noſtro in rure puerulus integro ſteterit die, infecto cum puero, annorum plus minus ſeptem, cibo ſæpius veſcebatur infecti ore pueri maſticato, neque ullam ab ipſo morbi labem ſuſcepit, qua tamen correpti fuerunt alij longiuſcule diſtantes. Nec nimiam habeas tua in diſpoſitione fiduciam, cogitando te eius eſſe valetudinis ut minime hæc tibi timenda ſit contagio, ſed hunc phyſicum aſſerua canonem: Quod quando multum diſpoſita eſt materia, agens tunc cauſa quantumcunque imbecillis, citò producit effectũ: ſic accendit ſtupam & ſulphur fauilla ex ſuſcipientis aptitudine. Et contrà potentiſſima quæ fuerit cauſa, etiã in non diſpoſitam operatur materiam. Et licet ſulphur

peſtis ex alio in aliam tranſit.

ignis ſuſcipiat operationem citius quàm lignum, & ſiccum lignum minutéque inciſum, facilius quàm cætera ligna: ardens nihilominus fornax ligna ſtatim rapit in flammã, & groſſiora & uiridia, eò quod ſumma agentis potentia cito diſponit atque informat. Et multoties peſtifer huiuſmodi uapor fit ſuarum ui cauſarum potẽtiſſimus, nec ſcire tu poteris quando ſcilicet hoc fiat. Et licet uno in tempore talis non adſit diſpoſitio, eſt tamen futura in alio.

Quo pacto & quales temperaturas peſtis ex contagio feriat ocyſsime.

Cap. 3.

V*Enenoſus iſte uapor adeò ſubtilis ſæpenumero exiſtit, ut uiſu dijudicari nequeat: interdumq; diſſoluitur, ſed facile ex inde regeneratur, manẽte ad hoc ipſum diſponẽte influentia: tamque tametſi puſillus à principio fuerit, tamen multò magis quàm ſulphur, quum accenditur, uelociorique curſu de loco in locum expanditur, & longe magis contrariatur uitali cordis ſpiritui, qui eſt uapor ex ſubtili ſanguine, quàm ſulphur naſo. Huiuſcemodi uapor ſolum in diſpoſitis ad hoc corporibus infecto ab aere accenditur: ſed poſtquàm eſt accenſus, corporibus mira uelocitate facilitatéque, accẽſum ueluti ſulphur, plus quàm antea circumquaque dilatatur, præſertim quando ſubtili in humore, & tenui æſtatis aere accenſus fuerit, & ſpargitur, ſalitque ex uno in alterum corpus. Accenditurque potiſsime ubi maior eſt naturæ ſimilitudo, & in corpore recrementis pleno, cum fœdidis intus & extra uaporibus, & in cibis humoribusq; ſuperfluis, & ad inflammationem putredinémque apto: & ubi calida eſt materia, & humida, corúe corpus debilitatũ. Et pariter*

in corpore paſſionibus animæ defatigato, & ultra modum calido, quod diu balneis eſt aſſuetum, cuiusue pori ſunt nimis patentes, ſeu multum oppilati. Hæc quidem Galeni & Auicennæ ſunt ſententia. Pueri & fœminæ multum ad peſtem ſunt apti, eò quod tenuis mollisque materia ad tranſmutationem eſt facilior, & pleni ſunt humoribus ad putredinem aptis, eſtque præter modum & ordinem illorũ uita. Quemadmodum enim perturbat confunditque uinum calidus uentus & greſſus, ſic peſtifer iſte uapor inficit cogitque circumquaque ad cor: primo ſpiritus, poſtmodum humores, qui iã putrefacti ebulliunt. Eſt uerò hæc ebullitio febris ipſa, quæ per uniuerſum inde ſpargitur: plusquàm cætera bullit ſeu inflat: quia tanta eſt uenenoſa materia, ut natura quantum poteſt principalibus à membris hanc ſtatim conetur expellere. Iſte quidem uapor omnem maculare poteſt humorem, ſed potiſſimum ſanguinem, ſecundo choleram, tertio phlegma, quarto uerò melancholiam. Vnde fit quod magis huic ſubijciuntur periculo ſanguinei, paulò minus cholerici, poſtmodum phlegmatici: & minus reliquis melancholici, quia frigidus & ſiccus humor ad inflammationem & putredinẽ ineptus eſt, & maxime quia ſtrictos habent meatus per quos tranſire uenenum oportet. Idcirco ſenes minus ſunt peſtifero morbo obnoxij: licet huius anni peſtis nec ſeniores etiam reliquerit intentatos. Cuius fortè ratio fuit quod ultra cæteros aduerſos ſiderum aſpectus, Saturnus retrogradus dominus fuerit anni. Eſt mirum dictu, quod licet ex urbe noſtra Florentina uniuerſus fermè populus aufugerit, omni tamen die uita functi ſunt circiter centum & quinquaginta.

Pueros & fœminas peſte capi plurimum.

Senes peſti minus obnoxij.

Peſtis Florētina magna.

De ſignis indiciiſque peſtis. Cap. 4.

QVæ uerò ſigna indicent, quibus febrem eſſe peſtilentialem faciliter & clare deprehendatur, haud tam facile oſtendere quiſquam poteſt, propter tam multiplicem accidentium diuerſitatem & fallaciam. Hoc enim teſtatur uniuerſus doctorum conuentus, præſertim Auenzoar & Raſis. Erit namque clara interdum urina, eò quod non pertingent ad hepar humores: apparebit modica febris, eò quod non erit calido in humore uenenum, ſeque propterea non diffundit ad extra, ſic ſtatim morietur patiens. Videbitur interdũ reſtitutus, eò quod natura primo in aggreſſu uenenum à corde depulerit: tamen paulò poſt deſtituetur ſpiritu, eò quod potens non erit ſecundum pellendi aggreſſum. Ex quo primo laſſata fuerit conflictu, etiã quia uenenum multiplicatum eſt, uel magis mutatum in malignum, uel propinquius factum cordi quàm prius. Omnes ferè in principio aliquantulum in melius tendere uidentur, quia tum robuſtior natura tantum contra hoſtem omnes colligit uires: uerum in alijs minus malis ægritudinibus, ad tam repentinum tantumque non inducitur conatum. Videbitur præterea uirtutis robur obtinere, quia dictum uenenum nõ alijs ut cordi membris à principio contrarium eſt, & quando ipſum cor aggreditur ſtatim interimit. Quare his in temporibus haudquaquam conuenit morbi ſigna examinando moram trahere, quia falleris, nec te natura expectabit, niſi adminiſtrando remedia feſtinaueris. Hac igitur de cauſa his quum temporibus febrem adeſſe conſpexeris, præſuppone quod adſit, uel citò futura eſſe poſsit peſtis, ac ei peſtilentialis curam febris adminiſtra, & eò maxime quod quamdiu uenenoſa durat aëris influentia omnis ſuperfluus humor facile inficitur: Et omnis quecũq;

Peſte laborantes cur ſibi ſani uideantur.

fuerit infirmitas, in peſtilentiã facile trãſire poterit, Febres præſertim furioſæ & continuæ. Vnde communiter euenire ſolet, quod hoc morboſo tẽpore nulla præter peſtem ægritudo appareat. Quod ſi aliæ & multiplices quidem apparuerint ægritudines, tunc peſtilentia remittitur & ceſſat. Sunt nonnulla peſtilentialis febris ſigna, uidelicet febris continua abſque ordinata & manifeſta declinatione, cum magna anhelitus & pectoris anguſtia, cum repentina pulſus debilitate, cum uniuerſi corporis grauamine, præcipue capitis, phreneſi, anxietatibus, ardore, ſiti, ſanguinis maculis pluribus in locis: cum urina groſſa, turbida, & qualis eſt iumentorum. Memineris tamen quod ſigna fallunt. Aduerte inſuper, quod quicunque puer eo tempore uermium laborãrit infirmitate, dici poterit peſtilentia infectus, quia eſt materia ad peſtem diſpoſita, ut ſulphur ad ignem. Hoc multi neſcientes medici, iuuandi ſtudio poſt ſunt fraudati. Et ex ſignis propinquæ peſtis ultra aëris turbiditatem, & animalium ex putredine genitorum abundãtiam, eſt principaliter uermium multitudo, uariolarum & morbillorum, febriumq́ue continuarum & concluſarũ, urinæ turbidæ, oculorum rubores, excoriationes palati, phreneſis, & uniuerſaliter quæcunque in febre, qua ſe uerſus cor frequenter dirigit humor, humanam ſignificat complexionem ad peſtem eſſe diſpoſitam. Scias iterum quando multo tempore peſtifer uapor in aëre durat, tunc aquam terræque fructus inficit: propterea tutius eſt aquam decoquere, uel ferratam ſcilicet aquã conficere, cum cóque uinum lymphare, quia uinum fumoſum eſt, & non conuenit iuxta Auicennæ & Raſis ſententiam his in temporibus uerum, utpote purum. Opportunum præterea alia quæ ſumuntur in cibum re-

Signa peſtilentialis febris.

bus boni odoris corrigere, & cum ſalſis acetoſisúe ſaporibus, præſertim quando peſtis poſt terræ motum oritur. Præſtiterit quoque non parum rebus uti aridis, in locis odoriferis & editis locis naſcentibus, & inhabitare montes & colles.

Prophylactica cura à diæta & victus ratione in ſtatu peſtilentiali.

Cap. 5.

ABſtinendum eſt tempore peſtifero à rebus inflammantibus & nimis aperitiuis, quia faciliùs ad uenenum ſuſcipiendum diſponunt. Videlicet cauẽdum eſt extrà à ſolari calore, pariter à calore ignis, ueſtimentorum: & intrò, à ſale, à ſpeciebus & medicinis calidis, ſimiliter ab herbis intenſæ caliditatis, à multo uſu acruminum, excepto cæpe & cichoria, uel raphano cum aceto, quia ueneno aduerſantur.

Vitãda quæ in peſte.

Item à uino nimium fumoſo, ab exercitio poſt cibum, præſertim tempore calido: & à ſudore, quia humores alterat: & in aëre infecto non licet ſe multum aëri exponere, nec exceſſiuo ſub dio exercitio, quia calefaciẽdo & poros aperiendo, ſtatim multum de aëre ſuſcipit infecto. Item abſtinendum ab facientibus oppilationem & putrefactionem, quia peſtilentialis dant febris materiam, qualia ſunt uiſcoſa, frigida & humida: præſertim quando aliquid accidẽtalis ſeu extranei caloris ſuſcipiunt. Etiã à uiſcoſis, calidis & humidis, ubi humidũ calido prædominatur & male decoctũ eſt: & ut ſummatim dicã, humiditas putrefactionis eſt mater. Et quæ extra nos difficulter conſeruantur, etiam in nobis haud

Piſces uitãdi in peſte.

facile conſeruari poterunt. Vitandi igitur piſces quantum fieri poterit, in quorum genere, parum minus nocẽt piſciculi, & qui ex flumine ſunt claro, petroſo, & cur-

rēte, frixi in oleo cum ſale, & immerſi ſtaphiſagris ſeu aceto, aut ſucco arranciorum cum ſale & modico piperis, uel cinnamomi. Etiam uitandum eſt lac & omnia recocta. Quod ſi eo uti uolueris ſit primum inter alia cibaria, & modica quãtitate, cum paruum ſacchari. Fructus uitandi ſunt omnes, exceptis amygdalis, ceraſis acetoſis, pyris, chryſomelis, perſicis, pomis cydonijs, auellanis, prunis ſiccis, prunellis, meſpilis & cornulis, malis appijs, malis granatis, malatellis. Cæteris uerò fructibus nequaquam utere, uel raro, uel rariſsime. Poteris tamen diutius uti fructibus & herbis frigidis ſiccis & acetoſis, uel aliquantulum amaricantibus. Sed utendo fructibus calidis & humidis, ut ſunt ficus, uua, mora, ceraſa dulcia, fac ſint modica, & immediatè poſt comede pomum arancie cum ſale. Præterea ſi uteris frigidis & humidis, ut ſunt melones, piſces molles & teneri, pruna pinguia, ſume paulo poſt aliquid fœniculi, & pomi arancie cum ſale ſuprabibendo parũ uini boni & odoriferi. Vitare etiã debes fungos & herbas humidas, portulacas, cucurbitã, & omnem humiditatem, necnon & rem quæ facilis eſt putrefactionis. Cauebis quoque fructus & res nimium dulces & humidas herbas: permitto tibi lactucam permixtam mentæ uel cinnamomo. Eandem quoque corrigere poteris cum baſilicone, chariophilato minutiſsimo & quaſi ad rubedinem quandam tendente, odorem habente chariophilorum: eſt enim cordi gratiſsimum. Concedo etiam tibi cucurbitam, & herbam, quæ Tuſca lingua Selbaſtrella appellatur. Rurſus aduerte, ne te Raſis ſententia fallat, qui tempore multum calido admittit olera & fructus frigidos & humidos, quia Aegyptum ipſe inhabitabat ubi extrema eſt ſiccitas, ubi cuiuſcemodi fructus et olera Raſis canõ.

ſunt exquiſitę à natura decocta. Cautus igitur eſto ne talem præſumas licentiam in regionibus non ſimilibus Aegypto. Notandum inſuper quod res acetoſę, aſperę & acres in conſeruatiuo æque accuratiue adminiſtrandę ſunt regimine: quia periculum potiſſimum imminet in calido & humido, & in putrefactione illinc dependente, in ſpirituum reſolutione, inque acceſſione ueneni ad cor. Res itaque prædicti ſaporis omnibus iam dictis obſiſtunt malis, quia refrigerant, deſiccant, conſeruãt, confortant, reſtringunt, & uniunt. Operæpretium hic eſt meminiſſe, quod res nimis acres, ubi timetur pectoris ſtrictura, aut ſtomachi debilitas, temperandę ſunt cum ſaccharo, ſale & lacte amygdalarum, cinnamomo, pipere, fœniculo, croco, ouis, & modico pinguedinis. Commendo plurimum panẽ ſpeltę, hordei, & fercula ex his condita. Item biſcocta, riſum, paſſulas tendẽtes ad acredinem, panem optimi grani ſufficienter coctum, cum modico ſalis. Vtere ſæpius capparibus cum aceto, & aliquando eo genere caſei, quod Florentini Marzolinum uocant. Vitandus eſt caſeus multum pinguis uel ſalſus. Nec laudo tibi caules nec legumina, exceptis lenticulis. Prohibeo ſuper omnia phaſeolos, nec laudo multum rapas ſpinachias. Concedo tibi petroſelinum & paſtinacas. Prohibeo autem erucam, carotas, ſapam, ſinapi, citrullos, melones, bacellos, cicer recens, cucumeres, ceraſia dulcia & mollia, uuas, ficus dulces & mora. Nec te repleto nimio uino, carnibus & ouis, ne nimium ſanguinem, choleram, putrefactionem inflammationemque multiplices. Vtere ouis cum agreſta & aceto & pomis amarancijs. Carnes ſint leues & ſiccę, bene coctę, pulli, auiculę, hœdi caſtrati, pipiones, turtures, & ſylueſtres auiculę. Si uſus fueris carnibus

humidis ſint aſſatæ, ſed fac ut intus per totum bene impleantur cum acribus condimentis & acetoſis, cum modico piperis, cinnamomo, coriandro & ſale. Vina turbida ſunt omnino noxia, & præſertim muſta. Eſto in cibo & potu plus ſolito parcior: cibus ſit aliquantum copioſior potu. Nec tamen nolo ut nimiam feras ſitim & inediam. Caue ſtomachum faſtidire permittas, ſed cũ præſerua cum cibi & potus mediocritate, cum exercitio & ieiunio, cũ appropriatis euacuationibus. Abſtine à coitu & paßionibus animæ exceßiuis, niſi forſitan per coitus abſtinentiam te omnino grauatum perceperis. Ad mentem reuoca dictum Auicennæ tertio naturalium, quod ſuperflua per coitum ſeminis euacuatio plus nocet quàm ſi quadrageſies tantum exiret ſanguinis. Dixit Hippocrates, coitum ſpeciem eſſe quandam morbi epilepſiæ. Caue ab aëre multum nubilo, denſo, recluſo & humido: ac ſcias aërem qui non frequenter mouetur & innouatur, ubi nec uẽtus, nec Sol penetrat, nec purgat, facile mixtionẽ ſuſcipere & putrefactionem uenenoſam, ueluti immobilis aqua. Ab hominum te turba ſemoueto, præſertim exiſtens ieiunus, & quando calidum ſucceſſerit humido, & humidum calido. Declinato etiam aërem nimis calidum, quia aperit & nimis debilitat. Habitatio tua ſit ſpacioſa, ſicca aërem recipiens ſiccum continuo, & tẽpore æſtatis ſubinde recentem. Caue quando multum incalueris, ne te protinus exponas frigido uel humido, nebuloſo, & uento calido & humido, præſertim in locis infectis, & de infecto loco ueniente, etiam ab omni uento de prædictis locis flante, niſi fuerit nimis longe diſtans, aut fractus pluuijs. Ventus autem qui aërem infrigidat & ſiccat & ſerenat, ſua natura eſt ſ. lubris, ſi eum cum temperamento receperis: & eſt princi- Vina turbida noxia.

pedis medicus contra huiuſcemodi uenenum. Magnam adhibe curam uitando uētos à ſtagnis uel paludibus uenientes: aquas fuge putridas, herbas continentes, immaceratíque lignum, & quemcunque prauum odorem. Procul eſto à cadauerum uicinúue odoribus, & fœtidis ab herbis. Abſtinendū uē à balneis, à ſomno meridiano, ab adhærenti ac lōque hominum cōſortio. A turba fuge cito & procul, ac tarde reuertaris: quoniam lōgo durare ſolet tempore uenenum, ad offendendum perquàm promptiſſimum. Vtere cibis ſiccis, optimi ſaporis, acribus, acetoſis, uitando brodium, pinguedinem, dulcia, uiſcoſa: uinis ſubtilibus, claris, odoriferis, aliquantulum fumoſis, ſed parum acetoſis, non dulcibus, dilutis aqua multum ſubtili & clara. Summa, omni tēpore à rebus caue ſanguinem generātibus aut nimium, aut aquoſum, groſſum & turbidum, & pariter quancunque rem ſtomacho nocentem. Hæc eſt regula cibi potuſque. Vtilis eſt, iudicio meo, omnibus ſuper ſperſa cibarijs talis ſpecierum cōpoſitio.

[illegible] cibariorum. Accipe ſandalorum rubeorum unciam dimidiā, cinnamomi electi drachmas tres & dimidiam, croci drachmam dimidiam. Gentilis omni tempore his utitur ſpeciebus.

aliud ex Gentile. Sume cinnamomi ſemunciam, mannæ drachmam unam & dimidiam, charyophilorum, been albi & rubei drachmam dimidiam, corallorum rubeorum drachmam unam, cardamomi drachmas duas, croci drachmam dimidiam, ſacchari ad pondus omnium.

aliud. Item nōnulli aliam habent deſcriptionem, & eſt talis: Cape margaritarum drachmas duas, corallorum alborum & rubeorum drachmam dimidiam, roſarum ſpodij ana ſcrupulum unum, cinnamomi drachmam unam, croci ſcrupulum unum.

aliud. Item, Sume cinnamomi unciam dimidiam, charyophilorum drachmam dimidiam, corallorum rubeorum ſcrupulos duos, croci drachmam di-

midiam, ſacchari ad pondus omnium. Pro primo cibo utile eſt, niſi te calor offenderet, ſumere ficus, rutam, & nuces cum ſale, præſertim tempore frigido uel humido. Notandum quod ſpeciebus multum calidis, ut eſt quarta compoſitio ex his quas narrauimus, utendum eſt ſolum in ferculis multum humidis, frigidis & acetoſis, alijs uti uerò poſſumus in omnibus. Poſt cibum magno ſunt adiumento ſemina coriandri præparati, & etiam ſecundum Auicennam ieiuno ſtomacho, qui hæc ipſa tali in cauſa plurimis effert laudibus. Vtere ieiuno ſtomacho frictionibus, bene pectina capillos, omnem expurga ſuperfluitatem, uniuerſum corpus mundum conſerua. Matutino tempore ignem præpara temperatum, & interdum quandoque, præſertim humidis temporibus. Bonis ſæpius odoribus domum ſuffumigato, ſimiliter & ueſtimenta. Admoneas naſo pariter, & ore teneas ubi plus opportunum fuerit, aliquid theriacæ: alijs uerò in locis ſine temporibus, corticem citri, zedoariam, uel modicum thuris: manu etiam ſupradictum geſtare poteris cedrinum pomum. Cape ladani drachmam unam, ben albi & rubei, roſarum rubearum ana drachmas duas, ſtyracis liquidæ ſcrupulum unum, myrrhæ, mentæ, chariophilorum ana drachmam unã, ſandalorum alborum & rubrorum camphoræ ana drachmam dimidiam. Fac pomum cum aqua roſarum muſcata. Suſpende collo cornu unicornu hyacinthum, topazium, & ſmaragdum, ut pectus tangat, & [illegible] ore. Dixit Auicenna, fore neceſſarium ut hyacinthus & ſimilia, à naturali calore noſtro calefiant, qui illorum ad actum producat uirtutes, ut operentur in nobis. Fer tecum etiam in manu ad odoramdum poma odorifera, præſertim citri, limonum, arantiorum & cætera.

odoramen ta

poma

poma do rifera.

Sæpius ablue os, faciem & manus aceto, & aliquando cum uino potenti: Nec omittas odorem mentæ, meliſſæ, querculæ, rutæ, malorũ rubearum, & myrti. Vtere odoribus frigidis, quos tempora cũ calidis, ita tamen ut frigidi prædominẽtur, præſertim calidis temporibus, quia calidus per ſe aperit odor & inflammat, quãuis aërem purget. Super omnia cura, ut hoc facias, ſcilicet permiſce æquali parte acetum roſatum album, & aquam roſarum cum uino albo potenti, cum modico zedoariæ uel corticis citri: de qua ſæpius modicum aliquid bibe, & ſæpius cum ea manus lauato & faciem. Defer tecum in ſpongia cum ligno fraxini, & laua etiam cum eiſdem manè & ſerò tepidis uniuerſum corpus. Vtere temperato exercitio ſub tecto quando es in locis infectis, ieiuno ſtomacho, ſitque locus exercitij ſpacioſus: alijs autem in locis facies exercitium ſub dio & pariter ieiunus. Ruſtici bibant loco uini acetum permixtum aquæ. Admoneo omnes, ut non niſi ſumma cum cautela res tangant ex infectis locis allatas, nec quicquam guſtẽt ex illis niſi coquatur, mundetur, uel abluatur. Haud equidem ſcio an dicere in præſentia debeam, an ſilentio potius præterire, quod Doctorum nonnulli ſæpius ieiuno ſtomacho dare ſolent in potu urinam pueri recens emiſſam, uel lixiuium. Detur pro remedio ruſticis accommodato.

Præſeruatrix curatio Epidemiæ. De pilulis & pulueribus præſeruatiuis.

Cap. 6.

NEceſſaria nobis eſt bis in hebdomada, ipſa omnium compoſitionum regina, cœliuſq; tradita theriaca. Vera quidem theriaca, ut eã noſcas, ſaporem longa mora in ore conſeruat, & ſtypticitatem ingerit neutri: ætatis eſſe debet annorũ quatuor, & non

ultra duodecim: de eis debet antea ſieri experientia in uenenatis animalibus. Theriaca dicta iuxta Galeni, Auicennæ, Auerroiſque ſententias ſecurum reddit hominem ab omni ueneno, morbóque ueneſico. Etiam in ipſa peſtilentiali febre admittitur. Dixit Galenus ſe inuenire theriacam pluſquam res omnes eſſe diuinam in conſeruando & curando. Dixit Moſes Aegyptius, mirabilem factam eſſe cum ea experientiam in peſtilentia Antiochenſi. Nec ſilentio tranſeundum puto Galeni typum dicentis: Peſtem eſſe draconem cum corpore aëreo, qui uenenum contra hominem ſpirat: & theriacam purgatorium quoddam eſſe, purgans uenenum & draconẽ domans. Accipiatur poſt cibum horis nouem, & ante cibũ horis ſex uel ſeptem. Qui eam ſumere non poteſt, ſaltem cordi apponat & ſtomacho naſóque, & pulſibus: frequẽtius detur drachma una prouectis, alijs uerò drachma dimidia ſeu ſcrupulus unus. Qui calidæ ſunt temperaturæ, bibant æſtiuo tempore ſumpta theriaca tertiam partem cyphi aquæ roſarũ cum modico aceti roſati: alij ſcilicet alterius complexionis, & alio tempore ſumant cum uino albo permixto cum aqua ſcabioſæ & meliſſæ. Quod ſi theriaca non affuerit, uel non competens fuerit tuæ naturæ, ſume mithridatum. In alijs diebus hebdomadæ ſume pilulas contra morbum ſaltem horas quatuor uel quinque ante cibum, unam ſcilicet aut duas, uel plus, ſecundum complexionem, ſuperbibendo parum de uino albo cum aqua ſcabioſæ & meliſſæ tẽporibus frigidis: uel cum aqua roſæ, & cum aceto roſato temporibus æſtiuis. Pilulæ antiquiores ſunt iſtæ: Sume myrrhæ, croci, ana unciam unam, aloës uncias duas, ſed quia nimium aperiunt, calefaciunt, reſoluuntque ſpiritus, ideò nonnulli abluunt ipſum aloë, & addunt terram ſigilla-

Theriacæ efficacitas.

Ex Moſe Aegyptio.

Epidemia præſeruatur.

Theriaca probe medica.

Pilulæ antiquiores.

tam, uel bolum armenum ſecundum doſim myrrhæ, uel
addunt camphoræ ad doſim tertiæ partis myrrhæ, ſed
eligibilius eſt bolus armenus. Nonnulli componunt ſic:
aliae pilulae Accipe aloës drach. ſex, myrrhæ drachmas tres, ſeminũ
citri ſcrupulos duos, tormentillæ drachmam dimidiam,
croci drachmã unam, reubarbari drachmas duas, cha-
riophilorum ſcrupulum unum, agarici, corticum citri,
ſandalorum rubeorum ana drachmam unam, ſeminum
citri ſcrupulos duos, ſeminis acetoſæ drachmam unam
cum dimidia, corallorum rubeorum drachmam unam
cũ dimidia, boli armeni drachmas tres, camphoræ gra-
na duo, cõfice cum ſyrupo de citro. Auicenna & Auer-
rois dicunt, qui utitur aloe, myrrha & croco, nunquam
periclitabitur peſte. Prædictæ cõpoſitiones tẽperant illo-
rũ qualitatẽ, & uirtutem augent. Sed multo melior eſt
Pilulæ Nicoli. compoſitio Nicoli, ſecundum quem ueræ pilulæ ſunt
iſtæ: Sume myrrhæ, croci, boli armeni, charabe, coral-
lorum rubeorum ana drachmam unam, emblicorum
drachmas duas, aloës loti ad pondus omnium, fiant pi-
lulæ cum uino albo, odorifero. Credo quod eſſent nobi-
liores, & magis ad propoſitum, ſi loco emblicorum po-
nerentur terræ ſigillatæ drachmæ duæ, & boli armeni
drachmæ tres, fiant pilulæ cum acetoſitate citri, & ac-
cipiantur cũ uino albo, aqua roſata, aceto roſato. In alijs
uerò ſequatur compoſitionem prædictam. Fac autem ut
aloë ſit ſplendidum, leue, aliqualiter rubeſcens, delica-
tum, odoriferum, frangibile, pingueſcens, & immitten-
do ſuper ipſum flatum, madeſcit. Sit & myrrha clara,
& corallus delicatus, abſque theriaca & dictis pilulis
nõ bene fieri poterit præſeruatio. Itaq; præ omnibus alijs
utere duobus prædictis, ſcilicet theriaca, duobus die-
bus diuerſis, & pilulis tribus ſaltem, quia deſiccando

humiditatem preſeruant à putrefactione. Etiam ſi ruficant cor, ſtringunt meatus, ne uenenum tranſitum habeat ad cor, & ipſum illinc depellunt. Videtur mihi quod aloë in prædictis pilulis, quando ſunt tempora humida & frigida, ſimiliter & complexio, nō debet lauari, ſed in alijs temporibus & complexionibus ſumere pilularum compoſitionē in pulueribus: melius eſt ſolum quando opus eſt feſtinatione. Poteſt etiam ſumi ante cœnam tribus horis uel quatuor, ſicut etiam ante prandium. Poteris etiam ſemel in hebdomada, uel duabus uicibus aut plus, quando pilulæ offenderent (licet nullius ſint offenſionis) in tempore hyemali & humido, loco pilularum ſumere ficum ſiccum cum dimidio nucis, cum modico rutæ & parum ſalis, ſuperbibendo parum aquæ roſarum uel aceti roſati. Quod ſi & iſtud te offenderet, utere loco illius nō accipiendo aliquid, aliud parum panis toſti intincti in uino albo potente, cum pomo anarancie madefacta in aceto roſato, & intincto cinnamomo. Sunt nonnulli qui dant huiuſcemodi pilulas ſero uel mane, unam ſcilicet pro uice. Sume ligni aloes drachmam dimidiam, tormentillæ ſcrupulos duos, dictami albi ſcrupulum unum, zedoariæ drachmam dimidiam, croci drachmam unam, berberis drachmam dimidiam, cornu cerui adusti ſcrupulos duos, ſandalorum rubeorum ſcrupulum unum, ſeminis acetoſæ & corallorum rubeorum, boli armeni ana drachmam unam, camphoræ ſcrupulos duos, gemmarum ex quibus fit electuarium de gemmis, drachmam dimidiam, margaritarum drachmam unam, hyacinthorum drachmam dimidiam, confice cum ſyrupo de ribes, uel de limonibus. Ego autem in omni tempore etiam in calido, eiuſcemodi pilulas dare ſoleo. Sume zedoariæ, ligni aloes, agrimo-

ele-

Pil. la marſilie.

niæ, croci, ariſtolochiæ rotundæ, dictami albi, gẽtianæ, corticum citri, ſeminis citri ana ſcrupulum unum, coriãdri præparati, tormentillæ, ſandalorum rubeorum, corallorum rubeorum, roſarum rubearum, ſpodij, emblicorum ana drachmam unam, terræ ſigillatæ drachmas duas, boli armeni drachmas quatuor, fac pilulas cum acetoſitate citri, quas adminiſtra cum uino albo, aceto roſato albo, & aqua roſæ. Ego multũ adhibeo fidei huic noſtræ compoſitioni, eam accipiendo quando non ſumitur aliquid de pilulis cum aloë compoſitis. Etiam poſt operationem prædictarum pilularum, additur ipſi compoſitioni, ambræ, muſci, hyacinthi, ſmaragdi, topazij, margaritarum, cornu unicorni ana ſcrupulus unus. Melius etiam erit laudabile multum, bibere iſta cum uino acetoſa, uel aceto albo, cum aqua roſæ, terra ſigillata & bolo armeno, cum exigua portione ſmaragdi, & hyacinthi, & topazij, uel ſaltem cum margaritis & corallis. Iſta multum commẽdantur à Galeno & Auenzoar. Alij dant cortices & ſemina citri, & limonum, cum uino uel aceto roſato & aqua roſarum. Ego uerò frequenter dare ſoleo hanc ſimplicem confectionem, & quidem efficaciſsimam atque ſecuram, cum uino albo, uel aceto roſato & aqua roſarum. Accipe boli armeni drachmas duas, terræ ſigillatæ, corallorũ rubeorum ana drachmam unam, corticum citri, zedoariæ, croci ana drachmã dimidiam, ſacchari roſati ex rubeis roſis cõditi uncias ſex, acetoſitatis citri uncias decem, fac electuarium. Raimundus & Arnoldus, theriacales quaſdã pilulas tribus modis componunt. Primo, ſume boli armeni drachmas tres, barbæ tormentillæ drachmas duas, barbæ, herbæ tunici drachmã unam, ſacchari ad pondus omnium, fac pilulas. Item, ſume ambræ drachmam dimidiam, mu-

[illegible]

Pilulæ theriacales.

ſci ſcrupulum unum, camp. ora grana ſex. Item, accipe ſmaragdi, hyacinthi, topazij ana partes æquales, triturentur & lauentur ſicut abluit Meſue lapidem lazuli, fac pilulas cum ſucco acetoſellæ. Dicunt huiuſmodi lapides ab antiquis appellari Bezoar, id eſt liberatores mortis, & quod in hoc theriacam excellunt quod ipſa uenenum à ſe pellit, non trahit ad ſe, huiuſmodi autem lapides utrūq; faciunt, ideò debent per os adminiſtrari. Etiam poſſunt ſuperponi plagæ, morſuræ, & bullæ uenenoſæ. Hac etiam utuntur compoſitione, ſcilicet auri optimi, margaritarum, ſerici crudi triti. Laudant etiam electuarium diambræ, de gemmis & chermes Meſuæ: laudant granata, rubinos, carbūculos, ſapphiros, palladios, corallos, grana tinctorum, & lapidem inuentum in capite aſpidis, & pariter cornu ſuum, & cornu unicorni. Item electuarium lætificans Almanſoris cum re aliqua refrigeratiua. Vtere etiā rebus ſanguinem clarificantibus, ut ſunt lupuli, myrobalani, fumus terræ. Credo quod uti ſemine iuniperi cum ſemine myrti ſit multum utile contra huiuſmodi uenenū. Item tale electuarium: Sume citrum unum integrum, maceretur bene, & coquatur cum ſaccharo & aqua roſarum. Et ubi non habetur citrus, fac cum limone ſeu pomo anarancio integro: multi utuntur uerbena. Sum dare ſolitus pauperibus parum panis bene toſti, intincti aceto cum modico rutæ, & aliquando cum cepe portiuncula. Do etiam nōnunquàm ad ſuperbibendum parum uini puri. Item euiſcemodi panem toſtum intinctum aceto roſato cum pauculo cinnamomi, quandoque ſuperſumendo pomum arancium, & parum boni uini. De his quidem rebus adminiſtrare poteris, modo unam, modo alteram, his ſcilicet diebus quibus theriacam non ſumis, nec ueras

Lapides Bezoar theriacam excellunt.

pilulas, uel etiam illis eiſdem diebus poſt ueſperas. Vti etiam poteris ſero, ieiuno ſtomacho, parum iſtius noſtræ cōfectionis: Cape ſacchari roſati, diama renati ana uncias quatuor, coriandrorum præparatorum, corallorum rubeorum ana drachmam unam, cinnamomi drachmas duas, ſed æſtiuo tempore drachmam unam, ſandalorum rub. croci ana drachmam dimidiam, uerum in æſtate croci ſcrupulum unum: cōfice cum acetoſitate citri unciis quatuor, ſuperbibe parum uini optimi, uel aceti roſati. Poteris etiam uti eo matutino tempore aliquando loco prædictarum. Dixit Raimundus, quod ſuo tempore uniti fuerunt Saturnus, Iupiter & Mars in undeuigeſimo gradu Aquarij, anni milleſimi tricenteſimi quadrageſimioctaui, in menſe Martio, quæ quidem coniunctio horribilia ſignificabat, præſertim graues peſtilentias frequentius per ſpacium annorum quadragintaquinque, eò quòd fuerit in ſigno humano fixo in domo Saturni. Inter quas erat peſtilentia illa anni quadrageſimioctaui, ubi Medici Pariſienſes & ex Auinione, & Pedimontani nouam compoſuerunt theriacam ab ipſis expertam, & cum felicitate eos conſeruauit. Arnoldus Receptam conſcripſit, quam Raimundus eiuſdem diſcipulus his uerbis recitauit: Sume ſeminis iuniperi drachmas duas cum dimidia, cheriophilorum, macis nucis muſcatæ, zedoarij, zinziberis ana drachmas duas, ariſtolochiæ longæ & rotundæ, barbæ gentianæ, tormentillæ, barbæ herbæ tunici, dictami, inulæ campanæ ana drachmam unam cum dimidia, ſaluiæ, rutæ, ſeminis balſamitæ, mentæ, pæoniæ, pulegij cernini ana drachmam unam, doronici Romani, baccarum lauri, ſeminis acetoſæ, ſeminis citri, baſiliconis, maſtices, thuris, boli armeni, terræ ſigillatæ, ſpodij,

Coniunctio ♄. ♃. et ♂. anno 1348

Seleuco. Guidonis de Calliaco.

oſſis de corde cerui, raſuræ eboris, & cornu unicorni, margaritarum, ſapphiri, ſmaragdi, corallorum rubeorum, ligni aloës, ſandalorum rubeorum, hyacinthi, topazij ana drachmam dimidiam, ſacchari roſati, diaboraginati, diabugloſſati, dianenuferati, diaacetoſellati, pulparum tamarindi acetoſi, theriacæ ana drachmam dimidiam, ſacchari libras tres, fac electuarium aut morſellos, cum aqua ſcabioſæ & roſata parum camphorata, & cum uino cydoniorum, addendo folia auri quadraginta. Qui ſitim patitur extra cibum, utatur acetoſa ſimplici cum pauxillo aquæ frigidæ, uel uino mali granati acetoſi cum iuleb roſato, uel uino acetoſo. Poſſis etiam exprimere acetoſitatem citri uel limonis, uel pomi anarancij, & bibere cum aqua & ſaccharo. Item ſucci roſarum, ſacchari roſati, diamarenati, diaprunis, diacydonites diſſoluti cum aqua colata & expreſſa, bibendo cum aqua frigida. Item roſæ, mirobalani, tamarindi, ceraſa acetoſa, pruna perſica ſicca, cydonia trita, diſſoluta, colata, & expreſſa, bibe cum aqua & ſaccharo, ponendo plus de ſaccharo ubi minus eſt de calido, & minus de ſaccharo ubi plus fuerit de calido. Item ſuccus roſarum cum uino granatorum: item oxyſacchara cum aqua frigida recenti. In pluribus etiam rebus proficuum eſt uinum cydoniorum. Vti herbis cor ipſum ſua uirtute reſpicientibus, utile eſt, ut ſunt borago, bugloſſa, meliſſa, endiuia, ac menta parum. Item ſeptem principales herbæ quas contra uenenum plurimum ualere fertur, quarum prima eſt herba hypericon, alio nomine Perforata: ſecunda eſt herba dicta uincetoxicon, tertia enula, quarta raphanus, quinta dictamus, ſexta ariſtolochia, ſeptima lactucella. His additur ab Arnoldo & Raimundo herba tunici. Nec præ-

Septem herbæ principales contra uenenum.

termittenda eſt agrimonia, acetoſella, cichoria, marrubium, hyſſopus, ſcabioſa, pentaphyllon, capparis, limones, citruli, arancij ſcilicet quos poma aurea uocamus: & uniuerſaliter cuncta acetoſa, & quę ponticitatem quandam participant. Scias floſculos uitis multum conferre, ſi eis in cibo & potu atque electuarijs uti conſueſcas: pariter & aqua ſcabioſę, nec non melliſſę, in his omnibus quę ſanis ſimul & infirmis adminiſtrantur mirabilis eſt, eò quòd humiditates exiccet uenenoſas. Et ubi in deſiccando refrigeratione multa opus ſit, utendum potius eſt aquis endiuię, roſarum, plantaginis, aceto roſato, uel aqua, uel ſucco acetoſellę, ſucco limonum, cedri, aranciorum, cichorię, pimpinellę, fumi terrę. Quum uerò temperatis uti oportet, accipe aquam boraginis & bugloſſę, ſingulis decoctionibus impone pruna damaſcena, myrobalanos, & tamarindos. Et hoc memori ſerua mente, quod cunctis in remedijs quàm bene conueniunt hęc quatuor, uidelicet uinum album, acetũ album roſatum, aqua roſata, omnia ęquali pondere, crocus paruula quantitate. Vbi abſque mora ac cũ facilitate quadam operari neceſſe fuerit, adminiſtrabis quę opportuna ſunt in forma ſubtili & liquida, uel ad ſuprabibendum data quę prędiximus. Inquit Raimundus, quod ſi tandiu differri poteſt ut pręmemoratarum fiat compoſitio pilularum, melius eſſe ut exhibeantur pilulę quàm pulueres, tum quia huiuſcemodi compoſitio melius fermentata eſt, quę quidem fermentatione ultra complexionalem, ſpecificam quoq; contrahit uirtutem: tum quia permanendo in ſtomacho magis conſeruat, roborat, confortat, ac melius diſcurrit per corporis remotiora ſuprabibendo paruum aliquid liquidę ſubſtantię, & multum abſtinendo. Nec tamen ideò uolumus ut

pilulæ ſint ualde ſiccæ ac induratæ, imò ſi tales fuerint, decet ut reformentur. Congruit ſanguineis phlebotomia extrahere ſanguinem, ut conſeruentur, ſi aliàs nullum ex ſe fluxum ſanguinis haberent. Sanguineos eos intelligo qui decenter carnoſi, colore rubei ſunt, piloſi, robuſti, quibus uenæ amplæ, & qui rebus ueſcuntur multi nutrimenti. His inquam extrahatur ſanguis ex baſilica dextra, inde poſt bimeſtre ſpatium ſiat iterum minutio ex baſilica ſiniſtra. Nec una pro uice excedas pondus libræ. Fiat etiam temporibus anni temperatis, ac luna in bono & fortunato aſpectu exiſtente. Sanguis purus minuitur oriente Sole, cholericus in meridie, melancholicus in occaſu, phlegmaticus in medio noctis. Vult ideò Raimundus, ut iuxta ordinem Auicennæ ſecundum quatuor ſpecies ſanguinis prænumeratas, obſeruentur in extrahendo illæ quatuor horæ. Cognoſcuntur autem hæ ſpecies: primo per earundem ſigna, deinde iuxta quatuor ætates quibus dominantur, ſuccedendo ordine prædicto. Et ubi non apparuerit multa ſanguinis abundantia, uult ne penitus minutio fiat, nec cauſa conſeruationis, nec curæ. Et quum extrahere uolueris, cura ut die præcedenti fiat clyſtere, & exhibita ſit aliqua medicina non ſolutiua. Nec prætermittendum duco, quod ubi ſanguis ad alios multum declinat humores, minime ſit euacuandum. Memineris Galenum & Auicennam, quanto magis medendi artem exercuere, tanto ſemper timidiores erga phlebotomiam eſſe factos, eò quòd plus trahit phlebotomia ex naturali & bono, & ex ſpiritibus, quàm ipſa medicina: ac minus temporis concedit ad diſcernendum malum ſanguinem à bono. Conferunt infantibus & pueris ea quæ contra uermes ualent, quorum his potiſsimum temporibus inui-

net periculum, administrato illis in potu ſemel in hebdomada dictami drachmam unam cum uino aliqualiter ſtyptico, ſiue cum uino decoctionis abſynthij & nigellæ, aut ſeminis ſancti. Illiniatur item ſtomachus, umbilicus, gula & pectus, oleis herbiſque amaris & huiuſmodi: quandoq; etiam exhibebis pilulas de reubarbaro. Verum quia multum humida complexio, multũque calida periculoſa eſt tempore peſtis, opus eſt refrigeratione, deſiccatione, & frequenti euacuatione, quæ quidem ſecundum opportunitatem cum moderamine fiant. Hanc defer ſacculum cordi applicatum: Summe roſarum rubearum drachmas duas, ſandalorum rub corallorum rubro. ſpodij ana drachmã unam, zedoariæ, ligni aloës, cinnamomi, chariophilorum, corticum citri, croci ana drachmam dimidiam. Eſto diligens ut omnis expurgetur ſuperfluitas, ac cura ne ſtypticus maneat uẽter, ſisque tardus ad ſolitas cõſtringendum expurgationes, uel fluxus, ſiue ſuperfluitates, hemorrhoides, ſcabies, naturales ſolitosque ſudores, plagas ueteres apertas, quibus ſine moleſtia profluit humor, lachrymæ, ſanguinem è naribus fluẽtem ſolitum & ordinarium, uniuerſales guttas & huiuſmodi, quoniam hæc dicta expurgamẽta ſecuriorem reddunt à morbo. Admoneo rerum publicarum gubernatores ſecundum Hyppocratis experientiam, ſi fecerint ac ordinauerint ignes & fumigi: ex iunipero, myrto, terebinthina, & thure, manè & ſerò ante poſticas quarumque ædium, domuum, & habitationum, ſtatim expelleretur ab eo loco peſtis. Valet loco iuniperi Laurus, ſaluia, roſmarinus, & herbarum quicquid eſt odoriferarum. At terebinthina mirabilis eſt. Multi doctorum dicunt, ignem ſemper ſore tempore peſtis utilem, eò quòd omnem diſſoluit uaporẽ.

Inquit Raimundus utendum eſſe confortantibus ſolum, quum groſſi apparent vapores & humidi. Calidis temporibus ſuperare debent odores in frigiditate alios: è diuerſo quum tempora frigida ſunt & humida, roſa, ſandali, myrtus, camphora, cortices pomorum, mala granata, calides contemperant odores: ſimiliter acetũ, & uirides herbulæ frigidiuſculæ. Conſuluere Magi Perſarum regi pro ſui defenſione ab omni ueneno morbóq; ueneſico, ſculpi faceret in lapide Hæmatite hominẽ flexis genibus ſtantem, cinctum ſerpẽte, dextra eius caput, læua caudam ſerpentis tenentem, & imprimi ligarique faceret hunc lapidem in ãnulo aureo: uerum lapidi in loco capſulæ ſuppone herbam ſerpẽtariæ, quem quidem annulum geſtaret in digito: Laudat Auerrois hercinæ odoramentum unicæ: Moneo ut continuis utaris remedijs quum fueris in loco infecto uel propè, eò quod contagio frequens eſt infectusque aër cõmune noxius offendit. Vel diligenter aduertas, quum fuerit coniunctio Solis & Lunæ, quinimo oppoſitio ſiue eſt, quãdo eſt plenilunium. Item quando coniungitur Luna Saturno, & magis quando coniungitur Marti. Item quum fuerit in quadra cum dictis planetis. Et nota (ut refert Raſis) fortiter moueri ſolet uenenum huiuſmodi peſtilentiæ in Solis ortu, in occaſu, in medio die, & medio noctis. quia Sol quatuor his uicibus mutationẽ cauſat in aere. Regnat in uere, in æſtate magis quam in autumno. In Vere eſt aër calidus et humidus, & accedente ſanguinis dominium. In æſtate cholera calidus aër multum aperit & penetrat debilitantur corpora, rebus repletur corruptibilibus, materiam humidã aëris caliditati in putredinẽ tribuentibus Qui quidem calor ſi tam intus quàm extractum ſiccitate foret, parum obeſſet, quemadmodum

Hercinæ unica odoramentum.

etiam haud multum nocet humidum cum aëris tum cō-
plexionis frigidæ adiunctum. Sed ualde periculoſum
eſt ubi calidum humido permixtum fuerit, uel foris uel
intus. Experimento compertum habuimus, quod longa
ſiccitas calido minus tempore peſtem: at frigido exci-
tat, affert. Denique in autumno augmentatur fructuū
repletio, ac corporum debilitas, aër tenuis eſt ob æſta-
tem præcedentem uaporum facile ſuſceptiuum, quos nō
reſoluit propter caloris diminutionem, deinde nebulo-
ſus eſt ac uariabilis. Sæpenumero uentus adeſt groſſus
& humidus, excedit caliditas humiditatem, & fre-
quenter aduenit, augmentaturque pororum oppilatio
propter aeris crebro poſt calidum præcedens frigidita-
tem. Sciendum etiā quod quū pori ualde oppilati ſunt,
comprimunt putreſcibilem ad intra materiam. E con-
trario quum plus æquo aperti, repente nimis ueneno-
ſum capiunt aërem, ita ut nonnunquā (maxime poſt
ſudorem uel coitum) paucis (ut gladius) occidat horis.

De modo curandi ſecundum rationem Phy-ſicam. Cap. 7.

IN peſtilentiali febre non expurgato ueneno, caue
ne adminiſtres intus, nec ex extra res pectum pe-
ctoris ſimpliciter aperitiuas, eò quod aditum præbēt
ueneno ad cor, & ſpiritibus uiā aperiunt exhalationis:
ſed ut inflammatio prohibeatur & putrefactio, utere
ſubito aliquātulum infrigidantibus & multum deſic-
cantibus. Roborant namque cor, & uias claudunt uer-
ſus ipſum tendētes, ne uenenum ad illud perueniat. Pro
parte etiam bene purgandus eſt humor, & ſpiritus nu-
trimento ſæpius recreandi, & quæ contra uenenum
ualent continue adminiſtra, id quidem ſua natura cor
petit. Quod ſi differas donec uenenum eò peruenerit,

fortaſſe fieri poterit, ut partes cordis multum inde con-
ſtringantur, quas quidem denuo aperire quàm proficuũ,
plus fortè nocuum periculoſiumue eſſet. Igitur quum pri
mum caput omniáque membra grauari ſimul adiuncta
febre quiſpiam perceperit, unde ex ſignis ne mẽdacibus
ambiguiſq; fidem habeas, nec differas quouſque appa-
reat inflatio uel bulla. Sed hæc quum enunciant, eò citius
quò poteris confeſtim iungas oleo de ſcorpionibus &
theriaca, pulſus temporum, manuum & pedum, nares, Olei de Scor
occiput, gulam, pectus, & locum circa bullam & apo- pionibus cõ-
ſtema ſi apparuerit. Vera olei compoſitio talis eſt. Sume fectio.
olei oliuæ annorum quinquaginta uncias octo, imponas
ſcorpiones numero quinquaginta, ſimul cũ oleo bulliant
ita ut fundum petant, quod facias in æſtate, & maxi-
mè menſe Auguſti, ſerua & utere: eſt enim mirabile
cõtra uenena. Quod ſi ſtomachus cibo grauatus fuerit,
prouocandus eſt uomitus cum facilitate, cum aqua tepi
da, aceto, & oleo, etiam cum raphano, tentando etiam
prouocationem cum penna, & ſtatim poſtea facias cly
ſtere. Et renouabis omni die maluarum decoctionẽ &
matris uiolarũ, bletæ, hordei, lactucæ, camomellæ, mel-
lis uiolati, ſacchari rubei, uitelli unius oui, diaſenæ uel
caſiæ unciam unã, ſucci roſarũ ſolutiui drachmas duas,
ſalis communis & olei uiolati quod ſatis eſt. Hoc facto,
applicabis epithema cordi ex rebus cordialibus frigi-
diuſculis à prædominio. Sume aquarum roſarũ, buglo-
ſæ, acetoſellæ, nenufari ana drachmas duas, aquarũ me-
liſſæ, ſucci granatorum medij ſaporis, acetoſitatis citri
ana drachmam unam, ſucci cydoniorum unciam unam,
ſandalorum alborũ rubeorum & citrinorũ ana drach-
mas duas, ſpodij, raſuræ eboris, ſeminum citri, ſeminis
acetoſæ ana drachmam dimidiam, granorum tinctorũ

grana ſex, camphoræ drachmam dimidiam, conterantur bene omnia, & caleſiant in uaſe uitreato puro. Poſt cum pãno de Grana temperate calido ſuperponas pectori, ſingulis tribus horis ipſum renouando. Item pro ſtomacho hanc habeto in ſacculo compoſitionem, ad uiuificandum & roborãdum ſpiritus eius. Sume abſynthij, mentæ ana manipulum unum, meliſſæ, acetoſæ ana manipulum dimidium, roſarum rubearum unciam unam, corticum citri, riſi ana drachmas tres, coriãdrorum præparatorum drachmas duas, corallorum rub. maſtices, ſandalorum rubeorum ana drachmam unam, macis, foliorum chariophilorum ana drachmam dimidiam, nucum cypreſſi numero quatuor, componas cũ ſucco cydoniorum. Item ſub brachijs hoc remedium adminiſtrabis: Sume roſarum, florum camomillæ, meliloti, florum myrti, nucum cypreſſi, ſandalorum, omnium in debita quãtitate, bulliant in aqua cui intingatur ſpongia uel ſtupa, quæ poſtmodum exprimatur, & temperate calida applicetur, ſæpiuſque renoua: Iſtud enim mirabile eſt.

Cucurbitularum uſus, & curandi ratio per ſanguinis miſſionem.

Cap. 8.

HIs factis & debite, ut dictũ eſt, adminiſtratis, ſi bulla uel ſignum in tibijs adhuc non apparuerit, duas cõfeſtim natibus uentoſas applica, & duas pariter coxis à parte poſteriori. Voluere ueteres ut poſt huiuſmodi uentoſarum depoſitionem fieret phlebotomia. Et ſi bulla uel ſignum ſolitum non apparuerit, fiat ex uena cõmuni à parte dextra, ad prohibendum ne uenenum partes cordis attingat: & ſi etiã apparuerit huiuſmodi ſignum uel bulla, eodem in latere extrahendus eſt ſanguis, & hoc ne ſe extendat dilateturque uenenum

(ut ſemper ſolet) per omnes uenas ac corporis partes. Quod ſi circa aures apparuerit, uel collum, minuatur ex cephalica in parte qua ſignum, iuxta pollicem manus. Si ſub axillis apparuerit, euacuetur hepatica in brachio eius partis in qua ſignum. Si in inguinib. fiat phlebotomia ex ſaphena, hoc eſt ſub talo pedis eiuſdem lateris. Denique in uniuerſali, quoties ab origine gulæ ad caput uſque huiuſmodi ſignum appareat, fiat minutio ex cephalica in parte ſigni apparentis. Si ab ea parte uſque ad umbilicū antè uel retro, fiat pariter phlebotomia ex hepatica. Si ab umbilico infrà, debet minui ſaphena modo quo ſuper. Et phlebotomandum eſt quàm citius fieri poteſt, ſaltem quum primo apparere incipit apoſtema. Intrepide autem bonam quantitatem extrahi facias, niſi patiens fortè modici fuerit ſanguinis: extractis duabus uncijs uel circà, ſiſte paululùm, ut diiudicari poſſit an bonus ſit ſanguis uel ne. Si malus: extrahere poteris copioſius: ſi bonus, parcius. In debilibus & ſanguine nō multum abundantibus ſufficit extractio duarum unciarum. At febrilis tempore rigoris id minime feceris. Patiens autem quum fit ſanguinis minutio, deguſtet uel ore teneat pomum arantiæ & acetoſa quæque, naſo, fronti, ac temporum pulſibus acetum applicando. hic nam communis phlebotomādi eſt modus. Fulginens Gentilis plurimum laudat id quod iam diximus, ut rem quampiam expertam. Si ſolitum apparens apoſtema uenerit circa ſpatulas, applicāda ſunt uētoſæ ubi iunguntur ipſæ ſpatulæ: minutio autē fiat ex mediana quæ dici ſolet cōmunis & nigra. Si apparuerit in collo uel capite, minuatur cephalica iuxta pollices in manū. Si ſub uel dextro in brachio, phlebotomādū eſt de uena pulmonis, inter mediū & anularē eiuſdē lateris digitum. Si circa brachiū uel

latus ſiniſtrum, ex uena Saluatella inter dextræ manus paruum & anularem. Si in inguinibus uel in ſiniſtro latere, ex uena Paralytica minutio ſecunda eſt inter poplitem pedis & alium propinquum eodem in latere. Si appareat in tibia uel pede dextro, ex uena ſic dicta Vena mulierum, ſolent doctores Hiſpani & Catellani prima poſt factum clyſtere uel ſaltem ſecũda die facere phlebotomiam duabus interpolatis uicibus. In ſanguineis robuſtis ac bonæ ætatis hominibus primo die ſic faciunt: Primo extrahunt ſanguinem in parte oppoſita, eò quòd humor in motu adhuc exiſtat, nec iam uenenoſus factus eſt. Si apoſtema ſub brachio ſiniſtro apparuerit, minuunt ſubitò à manu dextra uncias ſex uel quatuor, uel ex cauilla pedis ſiniſtri uncias tres. Poſt uerò horas ſex uel octo recreato patiente atque quieto, extrahunt à ſiniſtro brachio uncias ſex uel quatuor aut tres iuxta cõpreſſionem & uirtutem uenæ groſſioris, quoniã ea opportunius phlebotomiam expoſcere ſe mõſtrat. E diuerſo faciunt ubi apoſtema in inguinibus appareat: primo quidem minuunt in brachio euſdem lateris, ſecundo in pede illius etiam euſdem partis ex Saphena. Verum ſi patiens haud multum robuſtus fuerit, nec ſanguine abundans, attamen naturalem habet decenter uigorem uirtutiſque conſtantiam, aut ſi ut iam exiſtat in fine ſecundi, uel in tertio die, quum iam uerſimile ſit materiã ipſam ſuum curſum motũmque cepiſſe, iámque ueneno infectam eſſe, euacuant uncias duas uel quatuor à latere apoſtematis, loco apoſtemati quàm ſit poſſibile propinquiori. Si poſt aures extiterit, minuunt ex Cephalica euſdem lateris. Quod hæc ipſa haud ita facile comprehendi poſſit, fiat in Mediana uniuerſo corpori comparticipante. Quod ſi nec iſta pateat, fiat in manu

Hiſpanorũ medicorum in ſanguinis miſſione modus.

eodem ex uena quæ eſt inter pollicem & indicem. Similiter autem faciunt à medio ſecundæ diei ad ſequentes ab initio ad medium ſecundi facerẽt phlebotomiam ex parte oppoſita, ſimiliter à primo ad medium ſecundi. Si apoſtema eſt ſub brachio, euacuandum ex uena eiuſdem brachij, & ex uena communi, uel ſaltem ex hepatica, aut eiuſdem manus infra digitum medium & ſibi adhærentem. Si in eodem prædicto tempore ſignũ ipſum in inguinibus fuerit, incidas uenam ſub eiuſdem lateris genu, aut ſub cauilla eiuſdem pedis. Si ſignũ uergit verſus nates, mitte ſanguinem de groſſiori uena, & magis apparente in dorſo pedis eiuſdem lateris. Iſtorum quoq; modus eſt, quod citra ſecundæ dimidium diei incipiunt ut plurimum in latere oppoſito ſanguinẽ extrahere, ultra uerò ut plurimum in contrarium. Nos autem ad canones noſtros uniuerſales accedamus. Quia eiuſcemodi morbus uel eſt in ipſo ſanguine, uel in humoribus ſanguine permixtis: ideò mihi uidetur extrahendum eſſe ſanguinem omnibus, ab annis quatuordecim uſque ad ſexaginta, ſi ætas multo ſatius ſore, ut ueneni quod per uenæ apertionem expuret, quàm ſanguinis effluxu magnopere cruciari. Extrahe ipſum iterata uice cum ſex horarum interſtitio. Robuſtis autem corporibus & ſanguine multum abundantibus, extrahe ad ſummum libram unam: Mediocriter uero robuſtis, & mediocriter ſanguineis aduſque uncias octo: debilioribus autem conſtante pulſu, uncias quatuor uel tres, ſiue duas, aut ſaltem unam. Vbi uerò dominium cholera obtineat, non excedat uncias extractio duas. Multi extrahere præcipiũt, quouſque non debilis, debilitetur. Hoc autem mihi minime placet, quandoquidem ſpiritus diſſoluit. Vbi pulſus uacillat, nil prorſus extrahendum. Maior uerò mihi eſt cu-

ra prius appareat apoſtema, etiam poſtmodum prouocentur hæmorrhoides frictionibus factis cum rebus aſperis, & ſucco ceparum, cum uentoſis & ſcarificationibus & ſanguiſugis. Vbi ſanguis abundat, facias idem poſt alteram uenæ ſectionem. Vbi autem modicum fuerit ſanguinis, ſaltem id feceris.

De medicinis uenenum diſſoluentibus & ad extrà trahentibus.

Cap. 9.

QVidam ut primo ſemel euacuatus eſt ſanguis, applicant epithema. Verum ſapientiores id agunt à principio, ſæpiuſque renouant, uidelicet à tertia in tertiam horam, apponunt temperate calidum cum panno coccineo. Deſcripſimus unum ſuprà, alterum hoc eſt: Sume aquarum roſarum, aquarum endiuiæ, bugloſſæ, meliſſæ ana libram dimidiam, aceti uncias duas, ſandalorum, roſarum, corallorum ana drachmas tres, ſpodij drachmas duas, margaritarum, hyacinthorum, ſapphiri ana ſcrupuli unum, been albi & rubei, oſsis de corde cerui, ſeminum citri ana drachmam dimidiam, muſci ſcrupulum dimidium, cāphoræ, croci ana ſcrupulum unum. Si inſolitam in patiente noueris caliditatem, fac ut ungatur hepar & regio renum, unguento ſandalino, bis in die. Inde poſt horas quatuor (more conſueto & ordine) exhibendæ ſunt pulueris contra morbum drachmæ duæ uel una cum albo uino & aquis endiuiæ, nec non acetoſellæ, pariter & theriacæ drachmæ duæ, uel ſaltem una. Poſt hunc ipſum potum coadiuua cum pannis & fumigijs calidis, naturam ad ſudorem. Nec erraret qui theriacam ſolam adminiſtraret: uerumtamen plus in uſu eſt eam dare cum pulueribus. Addunt nōnulli acetum, & id mihi haud diſplicet: pla-

Peſſis autē di rationes phyſica.

cet quoque eã ſæpius adminiſtrari. Et utilis eſt ſimul cũ theriaca, aqua ſcabioſæ & meliſſæ, ubi non multa adeſt caliditas: Antiqua contra morbum pulueris talis eſt deſcriptio. Cape dictami albi, corallorum alborum, tormẽtillæ, boli armeni, gentianæ ana unciam unam, terræ ſigillatæ unciam dimidiam. Modernior hæc eſt: Sume herbam dictami, herbam tormentillæ, agrimoniæ, ligni aloës, boli armeni, ualerianæ, lapatij, ſandalorum rubeorum ana partes æquales, herbæ ſcabioſæ ad pondus omnium miſce cum ſanguine tauri deſiccato ad ſolem & deſtilla. Alia deſcriptio. Sume ſpodij, dictami albi, gentianæ, tormentillæ, granorum iuniperi, ſeminum citri, carlinæ ana drachmas quatuor, ſacchari albiſſimi uncias duas. Tertia deſcriptio. Sume tormentillæ, dictami albi, cornu cerui uſti, zedoariæ ana drachmam unam, margaritarum, corallorum rub. ana ſcrupulos duos. Quarta deſcriptio Sume tormentillæ, dictami albi, boli armeni, camphoræ, margaritarum ſandalorum rub. cornu cerui uſti, ariſtolochiæ rotundæ, ſacchari albi ana drachmas duas. Quinta deſcriptio. Sume tormentillæ, dictami ana drachmas duas, ſeminis acetoſæ, ſeminum citri ana drachmas tres, zinziberis albi, cinnamomi, croci ana ſcrupulum unum, boli armeni, terræ ſigillatæ ana drachmas duas cum dimidia, ſacchari uncias duas. Hic puluis multum (ut fama eſt) ualet contra uenenum, tam antè quàm pòſt adminiſtratus. Sexta deſcriptio. Sume radicum tormẽtillæ drachmas duas, ſandalorum rub. dictami albi recentis, cornu cerui uſti, margaritarum, boli armeni, ariſtolochiæ rotundæ ana drachmam unam, camphoræ drachmam dimidiam, ſacchari albi drachmas duas, pimpinellæ, myrrhæ, zedoariæ ana drachmam unam, ſandalorum, terræ ſigillatæ

ana drachmas duas, ſeminum citri, croci ana ſcrupulum unum, cornu unicornis, hyacinthorum ana drachmam dimidiam. Hi pulueres uigorem præſtant cordi, adiuuántq; ipſum in expellendo à ſe uenenum, putreſcibiles humores deſiccant, cohibẽt uias cordis ne uenenũ ipſum attingat: frequenter etiam uenenum expellunt per uiam ſudoris. Experimento compertum habetur priorem, quã diximus antiquam, deſcriptionem, ac inter modernas ultimam, cæteris eſſe multo ac longè efficaciorem. Sunt quidam qui poſt uomitus prouocationem (ſi ea opus ſit) facto etiã clyſtere & inunctione, primo exhibẽt pulueres atq; epithemata poſt quam operationem tunc primũ euacuant ſanguinem. Id autem faciunt ubi patiens ſanguinis multum habuerit, nec fortè in hoc errant. At ubi fieri non poſſit ſanguinis extractio, tum defectu ſanguinis, loco phlebotomiæ exhibẽt medicinam, prius tamen puluerem. Poſtquàm ſudauerit infirmus, aut debitum ſudoris tempus elapſum fuerit, non expectanda eſt humoris digeſtio. quoniam nõ adeſt temporis mora atque facultas pro celebranda digeſtione. Equidem quum neceſsitas immineat (ſiquidem ea ipſa non ſubeſt legi) minime obſeruanda eſt conſueta temporum diſcretio atque dierum. Nec confidendum eſt ſic aliqua in opere naturæ ad euacuationem contentis, quoniam irregularis eſt propter indigeſtionem impetumq; ueneni, equidem oppreſſa natura ut poteſt plus operatur quàm debeat. Poſt ideò competens ſudandi tempus, uel ſanguinem ſi abundat minues, uel non abundante dabis purgationem, ex rebus tamen non cõmouentibus ſtomachũ. Factus enim cum uiolentia uomitus, pectoris dilatando uias facit ut ad cor uenenum percurrat, trahitq; ipſum ad cerebrum. Hac de cauſa errant qui capragi[illegible]

& res huiuſmodi exhibent uomitiuas & uenenoſas. Vix enim uni reſiſtere poteſt natura ueneno. Poſſet fortè nobis quæſtionem apponere, cur uenenatos ad uomitum producere phyſici ſoleant. Dico non parem eſſe uenenorum conditionem: cætera enim plus habent materiæ, & ad educendum aptiora per uomitum, & ſunt in ſtomacho: illud uerò uapor eſt quidam uenenoſus, & in partibus pectoris. Nulla igitur adſit medicina quæ uomitum uiolenter producere poſſit: at eum qui nulla cum uiolentia, damnarem minime: approbarem tamen magis, ut per inferiora diuerſio fiat. Diſſoluatur, quã dabis, medicina in uino albo, & aquæ ſcabioſæ, endiuiæ, roſarũ, plantaginis, bugloſſæ, meliſſæ, aceto roſato, in quibus facta ſit decoctio ex prunis Damaſcenis, mirobalanis, tamarindis. Si autem morbus inuadit diuque ſtomacho repleto, quidnam faciendum erit iuxta ordinem modernorum? Fac ut poſt unctionem cum oleo ſcorpionũ & theriaca faciliter uomat, cum aqua tepida, aceto, oleo, & ſucco raphani, tentando etiam prouocationem cum penna longa: deinde adminiſtrabis clyſtere, poſtmodum epithema, & de ipſis pulueribus. Deinde tempore quo iam quietior & reſtauratus ægrotans fuerit, uenam ſeces, ſi eſt ſanguineus: ſin minus, adminiſtra medicinam. Et ſi in phlebotomia ultra quatuor ſanguinis uncias extraxeris, abſtine à medicina quouſque tranſactæ ſint à phlebotomia horæ duodecim. Et licet phlebotomiam peregeris, ſpem tamen non ponito in ſola ipſa, præſertim in plethorico ſanguineo, & robuſto corpore. Quinimò & in alijs quibus parum ſanguinis extractũ ſit, etiam proponenda eſt ſuo tempore medicina iuxta complexionis qualitatem & uirtutis. Similiter ſi prius medicinam dederis, non eris ea contentus, ſi fuerit ple-

Venenorum nõ una qualitas.

theriacā corpus, uirtute conſentiente, phlebotomiā quoque tempore & modo iniunge. Et hanc diſtinctionem facies, ſcilicet in adminiſtrando unum & alterum, ubi id poſſibile & conueniens. Sed ubi ſanguis abundat, præcedat phlebotomia & ſit copioſior: ubi uerò ſanguis non abundat, medicina præcedat, & phlebotomia ſequatur, moderata tamen, ſcilicet potius euentandi quàm diminuendi cauſa. Poſt tertium diem nulla fieri debet ſanguinis extractio, niſi te ad hoc ſanguinis multitudo compellat. Quotieſcunque medicinam uel phlebotomiam ſeu uentoſam adminiſtras, ad hoc ut eiuſcemodi agitatione ipſum uenenum à ſigno non reuertatur ad intus ſi ſignum fuerit apparens, fac ut in tali commotione ponas ſub & ſupra ſignum, uentoſas & ſanguiſugas, & ſuper cor epithemata frigida. Et ante & poſt propinabis per os ea quæ defendunt à ueneno, uidelicet theriacam, bolum armeni, ſmaragdos, hyacinthos, topazium, uel ſaltem alia gemmarum genera, aut corallos cum ſucco herbarū contra uenenum.

Medicina Perſarum. *Quū facis purgationem, exhibe medicinam cū modico croci in decoctione ſupradicta. Principalis & ſecurior medicina ſecundū Perſarum Medicos, & Meſuem, eſt triſera perſica uncia una cum electuarij hamech drach. duabus, uel ad minus triſeræ uncia dimidia, & electuarij hamech drachma una uel dimidia. Sed maxime robuſtis datur uncia una cum electuarij hamech drachmis tribus, & Perſiani eam adminiſtrant cum aqua frigida uel ſucco ſolatri uel endiuiæ. De hoc ſæpius audiui, & ſelix periculum feci iam præſenti anno. Vbi autem triſera & electuarii hamech deſuerint, propinabis diaſenæ loco triſeræ, & diamanna, per ſuccum roſarū loco electuarij hamech modo prædicto. Experientiam feci,*

& multæ utilitatis ſecuritatiſque hanc compoſitionem reperi: Sume triferæ perſicæ, pulpæ caſiæ ana unciam dimidiã, reubarbari, diamannæ uel electuarij hamech drachmam unam. Sed ubi natura ualida eſt & uenter ſtypticus, dabis diamannæ uel electuarij hamech drachmas duas, diſtempera cum aquis bugloſſæ, endiuiæ, cum decoctionibus ſupradictis & aquis prædictis. Ego uerò reubarbarum in uino albo & aquis endiuiæ cum modico ſpicæ teneo per horam, quod do in ſubſtantia cõmiſcendo omnia ſimul, ſæpius etiam addo poſtmodum mannæ unciam unam. Conueniunt & pilulæ de fumo terræ, aggregatiuæ pilulæ, partes æquales, robuſtis quidem in toto drachma una, alijs uerò in toto drachma dimidia, ſuperaddendo uinum albũ cum aquis endiuiæ, uel roſarum & ſcabioſæ. Etiam ipſæ ſolæ aggregatiuæ in omni tempore, præſertim minus æſtiuo drachma una uel dimidia. Notãdũ ſi febris inhæret humoribus ſubtilibus & calidis, apparebit ſitis uehemẽs, gulæ ariditas, linguæ nigredo, acutus capitis dolor, phreneſis, uel ſimilia horrenda accidentia. Si autem groſsioribus inhæſerit humoribus, & minus furioſis, febris uidebitur lenta, & prædicta accidentia remiſsiora. Conſidera conſequẽs ſigna, & ſcias quod in quocunque humore conuenit trifera cũ agarico, & pilulæ aggregatiuæ uel ſolæ, uel cũ pilulis de fumo terræ. Syrupus etiã ſoluturus quẽ dicemus inferius ſi fuerit in materia furioſa, etiã conuenit diaſenæ cum electuario hamech uel ſucco roſarum. Item caſia cum reubarbaro: item manna cum diamãna in decoctionibus frigidis. Si eſt in materia groſſa frigida & humida cõueniunt robuſtioribus pilularũ aggregatiuarũ ſcrupuli duo, pilularũ de agarico ſcrupulus unus. Debilioribus uerò diacatholicon uncia ſ.a cum dia-

ſemicontis drachmis duabus, uel cum agarico trochiſcato drachma una uel ſemis. Item de pilulis contra morbum dictis ſuperius, drach. una uel ſemis. Et fortè conſectio di pilulae communium in quocunque humore. Nota quod

Agaricus

agaricus bene praeparatus & trochiſcatus eſt ſingularis in hoc caſu in quocunque humore & membro. Ideo quando certior eſſes de ſua praeparatione, poteris eo in omni medicina, dando drachmas duas, uel unam, uel ſemis de eius trochiſcis, iuxta potentiam medicinae, & iuxta complexionem hominis. Et ubi dubitares de eius praeparatione, infunderes eum in aceto ſquillitico cũ ſale gemma, & poſtea colando poneres ſuper medicinam abſque expreſſione. Item notandũ quod pilulae aggregatiuae ſunt appropriatae, & loco illarũ debent adminiſtrari pilulae ſine quibus, minus robuſtis. Et ſcias medium eſſe ſolare medicinã quàm pilulas in hoc caſu. Et ſi habere poſſes, diacatholicon melior eſt ſucco roſarum & fortior. Et electuariũ hamech melius eſt, andelcas ſolutiua & diamanna & ſucco roſarum. Demum in omni humore mirabilis eſt iſte ſyrupus ſolutiuus loco medicinae ad minus uncia una, & ad plurimũ duae, cum aqua roſarũ & uino albo. Sume corticum citri, radicum capparis, berberis, ſandalorum rub. ſpodij ana drachmas duas, chamaepitheos, meliſſae, buglaſſae, boraginis, cichoreae ana manipulum unũ: acetoſae, graſſulae, hepaticae ana manipulum unum cum dimidio, ſcariolae ſyluestris drachmas duas, ſeminis cucurbitae, ſeminis peponum, citrulli, cucumeris, melonum ana manipulum unum, ſtoechados, epithymi, agarici, reubarbari ſenae, polypodij ana drachmas duas, ſucci abſinthij, fumi terrae, ebuli & plantaginis ana drachmas ſex, myrobalanorum chebulorum drachmã unam, citrinorum drachmam dimidiã, diagridij drachmas duas, ſaccharo

dulcis libras duas, fac ſyrupum cum aceto cydoniorũ. Iſte ſyrupus à Doctoribus uocatur diuinus in conſeruando & curando, quia ſtatim abſcindit humores putreſcibiles, conſeruat membra principalia, pellit uenenũ ad extra, & de eo plures uiſæ ſunt experientiæ. Inter cæteros Doctores, Petrus de Tuſſignana, & Gentilis Fulginas eum mirum in modũ commendant, & mihi uidetur eum factum eſſe ad medicamen inferre perfice, ſed magis ſolutiuum, & mihi ſummopere placet in perſonis non debiliſſimis, & non habentibus uentrem ualde lubricũ. Sumatur ſemel in hebdomada à ſanis & ægris. Nota, quod poſt operationem medicinæ, aut phlebotomiam, ſi medicamen non adminiſtraueris die ſequenti, propinetur theriacæ drachma una cũ aquæ roſarum uncia una, cum modico aceti roſati. Nec timeas theriacæ caliditatem, quoniam tam modica portio parum calefacere poteſt, ſed quod qualitas elementaris, qualis eſt caliditas & ſimiles, quæ ſunt ualde materiales, haud multum operatur niſi multa cũ materia. Verum ſpecifica uirtus utpote quæ donum ſit cæleſte, & quaſi ſpiritale, multum operatur ſecundum Galenum pauca etiam cum materia. Theriaca autem à proprietate ſpecifica operatur contra uenenum, ac præter hoc, caliditatis ſecundum non perfect gradũ, ideò longe potentior eſt ad uenenũ expellendum, quàm ad calefaciendum. Febris item peſtilentialis multo magis uenenoſa quàm calida: ac exhibenda eſt theriaca cum aqua roſarũ, & etiã in febribus curandum eſt ut tendant ad quandã frigiditatẽ, quatenus hac ipſa uti uideas. Poteſt etiã dari Mithridatum loco theriacæ, ſed multo potiores ex theriaca uiſæ ſunt experientiæ. Ideò inquit Moyſes Aegyptius narratum ſibi eſſe à ſapiente quodã Medico, ſe dum tẽpore peſtis in Antiochia

artem exercere, ipſa veneni reperiſſe, caetera remedia cuncta fore debilia, ac ſolum qui omnium ſuo theriacā aſſumebant, tutos & ſuperſtites euaſiſſe, caeteros nequaquā. Et hi caetera qui eo poſt morbi inuaſionem uſi fuere, liberati fuere, alij ut ante morte occubuerunt. Per hoc cōfirmatur quod inquit Galenus in libello de theriaca ad Caeſarem, eā eſſe antidotum nocens per aduerſum, fereque potentem, ubi caetera deſinunt ac ſunt debilia. Hoc autem habet à uirtute quadā occulta. Sunt etiā qui urinā potu exhibeant, id [illegible] faciunt equarum aliorum cum aceto, haud ſcio quid inde decidam. Hoc unico ne confidentiā habeas in purgatione poſtquam eā feceris, etiam ſi ex ipſa medicina ſe habeat infirmus, ſed quum aeger melius habere uidebitur, tertia die aut quarta poſt purgationem. Si multa adhuc adſit ſanguinis ſuperfluitas, extrahe parum de ſanguine, & iterum eandem medicandum purgationem. Quod ſi non admodum abundat, repete ſaltem pilulas & medicinā, ne recedat in peius. Quidam exhibent euphorbium cum maſtice ac gummi eleni. Sume euphorbij drach. quinque, & ſcrupulum unum gummi eleni unciā unam, maſticis unciā unā cum dimidio, debilis robuſtis ad pondus drachmam unam, debilibus ſcrupulum unum, cum aqua calidae & ſcabioſae. Eſt quidem periculoſa medicina, nec niſi robuſtiſſimis appropriatur, ac niſi in principio. Affirmant nonnulli gummi eleni fore gummi arboris cedrorum. Sciendum quod hoc in caſu non d[illegible] exhibenda eſt medicina, id eſt, quae celerem faciat operationem, quoniā natura ipſa ſi prima medicina non bene ſit operata, ſecundā non expectat. Hoc tamen docet nemo impune ſoluere, nam ex hoc reſoluerentur ſpiritus, illudque [illegible] magis conſiſtit in qualitate quadam vene-

noſa, quàm in quantitate materiæ. Inquit Gentilis Fulgi-
nas ſe multa expertum cum ſupradicto puluere, ab ini-
tio ſic ipſum adminiſtrabat: Summe euphorbij drachmam
dimidiam, maſtices drachmam unã, ſed debet ex his ſcru-
pulos duos, & [illegible] drachmam unã. At
mihi multo magis placet agaricus, quia ut aiunt Demo-
critus, Galenus & Auicenna, ab omnibus membris di-
gnoram trahit humorem, ſimiliterque habet uirtutẽ quaſi
theriacæ, aduerſus omne uenenum corroborat, aliq; ab
omni ueneno expurgat. groſſos principaliter purgat hu-
mores, nec relinquit tenues propter uiſcoſitatem. Sit albus, agarici bo-
perfus, rotundus, nec non & fractu facilis, dulcis ac ni proprieta-
leuis. Sit quoque modicæ amaritudinis & ſtypticitatis, tes quales.
bene tritus, & mixtus cum ſalis gemmæ parte tertia,
& ſic corrigatur cum ſal gemmæ, uel cum reſta odora-
ta, uel ſpodio, & uino infuſum s zinziberis, &
ſic præparatur trochiſcatum. Et debilibus natura eſt ut
detur per uices [illegible] uelut, quàm ſolus & medius in
decoctionibus, quàm in ſubſtantia, quoniam frequenter
longos producit uomitus, uentrisque dolores, niſi bene
electus & præparatus ſit. Quod ſi debite fuerit electus
& præparatus, eſt medicina ſancta & familiaris ſecũ-
dũ Democritũ & Meſue. Felices namque ſecimus (modo
& ordine dicto) ipſo cum agarico experientias. At cir-
ca euphorbium expertum habemus, quod nulla bonam
[illegible] fecerit [illegible] quotidianam. Vni-
uerſaliter & in ſumma, ſit celer in eradicando & fre-
quens, [illegible] modo & ordine. Frequentem [illegible]
recrea, quoniam ſpiritus aliàs plurimum reſoluuntur,
nec tamen eo dato ſint cibaria ſiue medicina, quæ ſo-
li mollificant, ſed his potius ſit refrigeratiua, deſiccatiua,
& cordis conſeruatiua, quæ etiam ueneno reſiſtant.

De cibatione, & regimine aegrotantis. Cap. 10.

Dieta post [illegible]

Cibus esse debet, secundum Rasim & Avicennam quarto Canonis, frequens, modicus, levis, electus, [illegible] & humidi nutrimenti, conditus cum rebus acetosis & frigidis, ut scilicet cum endivia, acetosella, aceto, agresta, malis granatis, aurantiis, limonibus, citris, & aliis acetosis generis. Cibi subtiliores sunt pulli, perdices, phasiani, [illegible] recentia. Hedinas quoque carnes non prohibeo. Summatim, nutriatur rebus liquidis, humidis, & multi nutrimenti. Sic tamen nutriri debet ut natura [illegible], nec febres [illegible] plus [illegible] quam caeteris hoc in casu [illegible] est elementum. Inquit Avicenna quarto Canonis, quod [illegible] repletio per nutrimentum prohibet [illegible] & humoris transitum, & quod hi frequentius liberantur qui [illegible] nutrimento [illegible]tur. Nota, quod [illegible] differt [illegible] de quo supra mentionem fecimus [illegible] per os [illegible] vel cum [illegible] vel suppositoria, [illegible] administrabis aliquid nutrimenti, de quo paulo supra diximus. [illegible] cum aqua ferrata, [illegible] partes aequales. Melior vero esset aqua aurata, in qua aurum ignitum extinctum sit, [illegible] Non sinas eum pati sitim, nec os exsiccari, sed continue fac ipsum gargarizare cum vino albo bene diluto. [illegible] humidas, frigidas [illegible] frequentius debet de acetositate citri, & [illegible] partes aequales cum vino granatorum & aqua [illegible] acetosellae, Utilis est syrupus acetosae simplex cum aqua ferrata, & [illegible] cedri vel limonum [illegible]

num expreſſorũ: hec dabis cũ aqua & ſaccharo ſiue vel ſorbẽ cochleare cum aqua hordei vel ſerrata. Item ſaccharũ roſatũ aut diamargaritum, vel diaprunis & diacydonitem diſſolutum in aqua ſolatri & expreſſum, vel roſas, ceraſa acetoſa, myrobalanos, tamarindos, pruna, cydonia, perſica ſicca, trita & infuſa in aqua, poſt colata, expreſſa & cũ ſaccharo & aqua recenti exhibita, utilia ſunt. Conuenit etiã acetum albũ cum aqua ſerrata & ſaccharo agris ſimul atq; ſanis. Confert etiã oxyſacchara cõpoſita cum aceto albo ſucci granatorũ acetoſorum, & ſaccharo. Prodeſt quoq; ſuccus granatorũ medij ſaporis, vel ſuccus ſine vino acetoſorũ cum modico ſacchari, & aqua hordei cũ vino granatorum. Bonũ eſt anulos aureos in aqua [illegible] confricare, ut aliqui [illegible] radantur per aquam. Item bullire aquã cum auro, & ea uti in cibo & potu bonũ eſt. Secundum Gentilẽ fieri fortaſſe poteſt, ut aurum ad formã reducatur liquidã aptã ad potandum, hoc modo. Sume auri [illegible] argenti [illegible] uncias duas, miſce, & ſimul mixta [illegible] auri diſſoluatur, deinde impone in alembico cũ igne lento, ut [illegible] quod argentũ viuum [illegible] alembico exeat. Poſtea excipias aurũ ex fundo alembici, & adde aquam [illegible] gloſſæ uncias quadraginta [illegible] in alembicum [illegible] bene obturatum. Continuabis ſub eo ignem per tres dies & noctes, ignẽ dico bene proportionatum. In fine ſi colliges artem, inuenies aquam [illegible] cõſumptam, & aurũ liquefactum, & hoc eſt aurũ potabile cordialiſſimum, & digeri poteſt. Aurum quidẽ alia forma parũ eſt utile, quia digeri nequaquã poteſt. Ad cõfortandũ debilem in die ieiuno ſtomacho ex his ſyrupis, ſcilicet de acetoſitate citri, de limonibus, de acetoſa, de fumo terræ ana drachmã dimidiam, cum uncia una aquarum me-

loſſae & ſucci acetoſellae. Item ſyrupi de agreſta, de ribes, rob berberis, de cydonijs, de granatis medij ſaporis, de granatis cum aquis endiviae & buglosſae. Item ſyrupi de endivia cum aquis endiviae & acetoſitate citri, cum ſucco acetoſellae, & vino granatorum acetoſorum. Item ſuccum limonum, vel citri, vel arantiorum expreſſorum diluendum cum aqua & ſaccharo. Non diſpliceret ſi loco aquae adminiſtrares brodium pullorum, quod appellant vulgariter ſolet Peperata, aut perdicem coctam cum agreſta & endivia, deinde colata cum mixtum ſit aliquid ex memoratis ſuccis, cum dulcibus contemperando acetoſa, velut natura facit in granatis medij ſaporis. Etiam mala granata acetoſa cum vino & ſucco ſuo ſola, vel etiam cum alijs ſuccis, conducunt bene omnia. Item ſuccum roſarum, myrobalanos, tamarindos, ſaccharum roſatum & diamargaritum, diaprunis, diacydoniten, diſſoluta in aqua, & colata & expreſſa bibenda ſunt cum aqua recenti. Item oxyſacchara cum iulep roſato & aqua ferrata. Item ſuccum roſarum & acetoſitatem citri cum vino granatorum. Nota, ſyrupus acetoſae ſufficit in quocunque vtilis eſt ſyrupo. Vbi non habeatur acetoſitas citri, exprime limones vel arantios, & cum ſaccharo tempera, & vbi maior adeſt caliditas, maiori quantitate debes acetoſae: vbi minor minori. Et vbi non habeatur ſyrupus acetoſus, debes acetum, aquam & ſaccharum ſimul permiſcere. Album acetum melius eſt rubro. Item ſyrupum hunc optimum: ſume ſucci meliſſae, boraginis, buglosſae depuratae ana uncias tres, aquae roſarum, aceti albi ana unciam unam cum dimidia, acetoſitatis citri & limonum unciam dimidiam, ſacchari albi libram unam, ex hoc propinabis uncias duas cum aquarum buglosſae & acetoſellae uncijs duabus & dimidia,

ex his utere quo placet: Et ſimul dato duos trochiſcos de camphora. Quidam ſapientum loco ſyrupi hāc dant potionem. Sume aquæ roſarum libram unam, uini albi odoriferi libram dimidiam, boli armeni optime pulueriſati & cribrati unciam dimidiam, pro uice una exhibeto drachmas duas: eſt enim remediū & antiquum & potens. Experimētatores duobus potiſſimum utuntur, uidelicet ſucco florum arantiorum cum uino in caſu & poſt caſum, & ſemine Cardui benedicti cum uino, quia hæc ſunt experta aduerſus uenenum fungorum. Solent & hæc dare ſapientes: Sume ſucci ſcabioſæ uncias tres, terræ ſigillatæ drachmam unam cum modico uini: item ſeminum citri drachmas duas cum uino bono. Item ambram & charabe cum uino: item ſpeciarum coagulorum drachmam unam cum uino. Coagula ſunt mucilagines quædam in certis ueſicis, apparentes in uiſceribus hœdorum & leporum. Item radicē palmæ Chriſti cum uino. Hæc quibus (ut tradiderunt) ſapientes utuntur, remouent uenenum à corde. Conueniunt ad conſeruādum & curandum hę confectiones. Multum confido in hac noſtra compoſitione ſimplici ſecura, efficaciſſima. Accipe boli armeni drachmas duas, terræ ſigillatæ, corallorum rubrorum ana drachmam unam, corticum citri, zedoariæ, croci ana drachmā dimidiam, ſacchari roſati roſis rubeis cōditi uncias ſex, acetoſitatis citri uncias decem, dabis ſemper cum uino albo & aqua roſarum: quādoq; commiſcendum eſt parum aceti roſati. Ex his etiam cōficere poſſumus pilulas, ſi loco ſacchari roſati accipiamus roſarum rubearum unciam dimidiam, cum acetoſitate citri quantum ſufficit. Quidam dant iſtas compoſitiones: Sume ſacchari roſati, trium ſandalorum, diadraganti ana uncias quatuor, folia auri numero decem,

margaritarum, hyacinthorum, oſsis de corde cerui ana drachmā unā. Item cape margaritarum ſcrupulū unum, ſapphiri, hyacinthorum, ſmaragdorum drachmas duas, terræ ſigillatæ, triū generū ſerici crudi triti ana drachmā dimidiā, ſmaragdorū drachmam unā, manus chriſti roſati quantumlibet, aquæ roſarum in qua confricentur anuli aurei uel uaſa aurea huiuſmodi quantum ſufficit. Item aquæ roſarum, ſacchari albi ana librā unam, ſandalorum rubeorum & alborum, corallorum rubeorum, ſpodij ana drachmam dimidiam, margaritarum drachmam unam, hyacinthorum ſmaragdorum, ſapphiri, oſsis de corde cerui ana ſcrupulum unum. Omnia aromatica conueniunt ad conſeruādum & curādum, maxime quæ attinent frigiditati & caliditati. Et ſi non conueniāt ad febrilem calorem, ualent tamen aduerſus uenenū ipſum, & maxime ſi contēperentur cum frigidis, ita ut ad frigiditatem aliquā declinent, & plus declinent ſtante uel temporum uel complexionum uel febrium acutarum caliditate. Item nota quod inter terrā ſigillatam, & boli armenum hæc eſt diſtantia, quod quamuis utraque ualeat contra uenenum & morbum, nihilominus plus utuntur ſapientes terra quàm bolo in cæteris uenenis: at in morbo peſtilentiali potius è conuerſo faciunt. In hoc conueniunt omnes, in cæteris uenenis uel melius eſſe terrā ſi-

Terræ ſigillatæ facultas.

gillatā, maxime exhibendo eā cum modico boli armeni, & granorum iuniperi, & aceto diluto ſecundum modum Galeni, quia ſtatim conſtringit, clauditq; uias pectorales, ita ut uenenum per eas tranſire non poſsit, eijcitq; uenenum per uomitum. Pariter & uenenum quod per ſolutionē educi debet, id facit adminiſtratam tam poſt, quā ante caſum, ſed ſecurius ante. Similiter conſentiunt omnes, quod quum ad conſeruādum ſe à peſte, tum etiā

expellendũ ipſum bolus armenus cætera ſimplicia ſuperat omnia, maxime exhibitus cũ uino albo & aqua roſarum ſecundũ ordinem Galeni, Serapionis & Auicennæ, qui aiunt ſe eſſe expertos tempore magnæ peſtilentiæ fuiſſe cum hoc faciliter & conſeruatos & ſanatos homines. Eſt enim bolus armenus rubeus parum croceus, delicatus, frangibilis. Terra uerò ſigillata aliquantulum ſit rubens, guſtu parũ acetoſa & arida, nonnihil uiſcoſa, nec tamen adeò tenax ut digitis adhæreat. Aduerte quod nonnunquã uitiũ capit morbus cũ ſputo ſanguinis abundante, hoc in caſu non datur bolus, neq; aliud huiuſce uenenoſi ſanguinis ſtrictiuũ: imò coadiuuatur iſte fluxus cum rebus pectoralibus, extrahaturq; ſanguis ex ambabus uenis ſaphenæ, in qualitatẽ cõplexionis. Quod ſi ægrotans eſt multum ſanguineus, ſit etiã minutio poſtmodũ ex mediana. Nec ſunt prætermittendæ fricationes ſtomacho ieiuno. Fac ut admoueat naſo ſpongiã intinctã in aqua roſarum & aceto roſarum, & cum uino odorifero, quibus etiã ſæpe lauet omnes pulſus & faciẽ. Vbi adſit de futura phreneſi ſuſpicio, admoueas quandoque fronti aquam roſarum cum aceto roſarum. Et niſi nimiã uereas ſomnolentiam, addas parum cãphoræ. Caue ne infirmus in profundũ nimis deueniat ſomnum: ſufficiũt enim horæ ſex uel quinq; per diem & noctem, ſiquidem dormitio multa retrahit uenenum ad intra. Ventoſæ à tergo poſitæ, frictiones & ligamẽta circũ extremitates, conferunt ad phreneſim pariter & ſomnolentiam. Item confert ſuppoſitoriũ ex ſapone duro cũ modico ſalgẽmæ. Sõnus modicus in principio morbi utilis eſt, nec ideò tãtum uigilandum eſt ut inde ſpiritus reſoluãtur. Camera euentari debet ſæpe aperiẽdo & reſerãdo: ex hoc enim uariatur aër: ſic tamen euentari debet, ne ob id ſentiat

*ægrotans & patiatur frigoris quicquam. Debent tendi
per latera lecti lintea aceto madefacta. Aſperge parietes
ac ſolum cameræ aceto aqua permixto: ſpargātur hinc-
inde, & per angulos & parietes apponantur frondes,
pampini, cannæ, ſalices, roſæ, plantulæ & folia citrullorū
& alia quæq; uiridantia, ſiſculi & poma odorifera.
Facies ſuffitum ex ſandalis & roſis, mirthillis & cā-
phora, terebenthina, thure, corticibus citri, corticibus
granatorum & pomorū communium, additis modicum
charyophilorū & croci. Super omnia curæ ſit, quod ſin-
gulis horis ſex oportet te mutare & renouare infirmo
camiſiam & omnes pānos linteamina, fumigia, una cū
uaſe pro fumigio. Si cōmode fieri poteſt mutabis ſingulis
uigintiquatuor horis ſtratum & cameram. Antea autē
quàm introducatur ſit camera bene emundata, ac bonis
(ut conuenit) odoribus fumigata. Aliter enim amictus,
lectus, & habitatio, ueneno inficiūt. Nec nolo cū ſilētio
præterire, quod ubi infelix appareat caliditas, ſtomachi
robur, dolorumq; ab inteſtinis ſecuritas, cōſueuerūt Ra-
ſis & Iohānitius ſemel tantū ad potādum dare aquam
frigidā & recentē multa cū quantitate. Ego uerò ut ſecu-
rius agerē, darem aquæ hordei recētis libras tres, cū un-
cijs tribus ſacchari. Et forte darē etiam ſucci cucumeris
libram dimidiam, cū uncia una ſacchari bene ſimul per-
mixta, poſtea ſucci arāciorum uel granatorum unciam
unam, & drachmā unam ſacchari. Quidam cōpatriota
noſter uir robuſtus, quū primum hoc ipſum morbus inua-
ſit, immerſit ſe aquis frigidis, pérq; duas horas ſic ſtetit,
exiens liberatus eſt: uerumtamen fallaciſſimū hoc eſt ex-
perimentum. Forte ſecurius eſſet ſedere in aquis tepidis
quæ pectoralia nō attingerēt, quoniā hæ partes non ſunt
aperiendæ, nec ad ipſas prouocandi ſunt humores. Non-*

multi hoc in caſu aſſumpſerunt uenena & maxime quæ frigidæ naturæ, & fortaſſis etiã ea quæ calidæ naturæ, prius uel poſt theriacam uel terram ſigillatam cum bolo armeno & aceto aqua permixto, & ſimilia quæ contra uenenum ſunt. Inter quos quidam phyſicus liberatus fuerat. Videtur tamen mihi res admodum periculoſa.

De cura per artem chirurgiæ. Cap. II.

HOc in caſu non expectandum, quouſq; appareat inflatio aut bulla, ſed facta purgatione uel phlebotomia ſis celer & promptus ad uenenum extrahẽdum, faciendo cum fermẽto & cantharidibus ruptorium uel aliud ex his quæ inferius narrabimus. Applices muſculo dextri brachij ſub cubito interiori à parte uel ubi tangi ſolet pulſus, nõ tamen ſuper proprio pulſu. Similiter facies ſuper talo pedis dextri quatuor digitis ad intra ut fiat ueſica, quã aperi, apertamq; teneas. Si ſolitum apparuerit ſignum, & incõmoditas breuitasque tẽporis obſeruandum ordinem impediant, fiat phlebotomia atque purgatio. Quibus factis uel ſaltem phlebotomia facies ruptorium, & applicabis eidem lateri ſex digitorum ſub ſigno diſtantia. Sunt qui temporis uarietati non confidant, ſed & præter ordinem primo & poſt, ſimulq; quò melius poſſint remedijs curæ ſtudent. Modernorum talis ordo quorundam eſt, ut ubi nil impediat, primo purgetur infirmus cum clyſteribus, pulueribus, phlebotomia & medicina. Poſt uerò applicãda ut diximus (etiam non apparente ſigno) ruptoria, ac tutius eſt confeſtim (appareat ſignum uel non) ponamus ruptoria & reliqua huic morbo appropriata. Si uideatur apparens, ſic facito. Si enim apparuerit circa aures ſubito ruptorium applica collo in poſteriori parte, eiuſdem tamen lateris in quo ſignum. Si ſub brachio, mu-

ſculo ruptorium apponatur eiuſdem brachij, uel prope pulſum, nõ tamen ſupra. Si in inguinibus, pone iuxta cauillam, hoc eſt ſuper talo pedis eiuſdem lateris. Quum alibi appareat, applica ruptorium ſub ſigno per diſtantiam ſed digitorum, uel ſextantis, ne tamen ponatur, utcunque ſit, ſupra pectus. Et ſi fuerit in gula, uidelicet à parte anteriori, ponatur ruptorium à poſteriori uidelicet in collo: ſi uerò in poſteriori parte eodem in loco fuerit, non debet in anteriori applicari, ſed potius ſub loco ſigni, ſicque tandiu permittes ibidem ruptorium donec ueſicam fecerit, quam aperias, & ſupra ponas butyrum & folia caulis: item ſpongiam hac intinctam decoctione. Sume camomillæ, brictanicæ, meliloti, ſcabioſæ ana manipulum unum, bulliant in libra dimidia aquæ ad conſumptionem dimidij: hanc quia uenenum trahit renouato, ſcilicet ſæpius in finem uſque curæ.

Simplicium deſcriptio ruptoriorum. Cap. 12.

RVptoria hæc ſunt, uincetoxicon, uitriolum, flos æris, nux rancida, cordumenũ, arſenicũ, calx uiua, antipharmacum, cuſcuta, calx cũ ſapone fullonum, aura, cynogloſſa, fermentum cum lixiuio, galbanum, cauda equina, euphorbiũ, ſtercus columbinum, ſtercus accipitris, anſerum, anatum, naſturtium, limacia uiua, uel ſua cũ cortice trita, rana excoriata & aſſata, calamẽtũ, pulegiũ ceruinũ, ariſtolochia, raphanus, muſcũ, centinodia, coſtum, piper, lapis ſpongiæ marinæ, flammula trita, urtica, ſinapis, uua alba, mentaſtrum, ſcabioſa, cinapis, canapatium, cantharides & ſalgemma, grana maſticata, pyrethrum, uitellum oui cum multo ſalis, conſolida maior, & ſcabioſa trita intra duos lapides mirabiles ſunt. Dicta ruptoria debẽt cito, ut dixeram, applicari, & forte pariter ſuper ſignum apparens. In de..ca-

tis perſonis utendum eſt lenioribus, & in aliis fortioribus. Et tutius eſt ut ſub ſigno ponantur quàm ſupra: uel ſupraponantur minus fortia: ſub uerò, fortiora.

Curandi apoſtematis rationes, modi & conditiones. Cap. 13.

HOc ſignũ uocatur apoſtema, quod quum uenit ante febris acceſſum, indicat cor fortè eſſe & potens ad expellendũ uenenum, & tunc eſt febris accidẽs apoſtematis, E diuerſo eſt quũ uenerit poſt febrim. Hoc enim apoſtema eſt duarum generationum, altera eſt bulla, & nominatur anthrax & carbunculus: Altera eſt inflatio, & uocatur bubo & glandula. Bulla cõmuniter per emunctoria exit, & quanto plus à Bulla.
principalibus diſtat mẽbris, tanto minus periculoſa eſt. Nigra eſt omniũ peſſima: ſecundo uiridis loco eſt paulò minus mala: tertio glauca, rubea quarto. Et quanto aridior, tanto etiam peior eſt. Inflatio cõmuniter in emunctoriis uenire ſolet, hoc eſt principalium mẽbrorum purgatoriis, quæ tres ſunt: ĩ locis ſcilicet poſt aures, ſub brachiis, in inguinibus. Cerebrũ per emunctoria poſt aures demittit uenenũ, necnõ in collũ. Cor ſub brachia mittit. Tria principalium mẽ-
Ad uel circum inguina hepar. Hac de cauſa peior eſt in- brorũ emun-
flatio quàm bulla, quoniã ueneni multũ ad principalia ctoria.
decurriſſe mẽbra oſtendit. Et quãto cor propinquior inflatio fuerit, tanto quidẽ periculoſior. Vtriuſq; ſcilicet bullæ pariter & inflationis quaſi ſimilis eſt cura. Sunt qui accedente apoſtemate ante febrẽ, & procul à corde faciũt ſubitò ligaturas inter locũ doloris & cor, ſuprapontq́. repercutiendi cauſa res frigidas ſiccas. At ſupra doloris locũ propriũ, res ponunt calidas & humidas, reſolutiuas. Alii quamprimũ apparere incipit apoſtema, ponunt ſuprà ſimul & à latere uentoſas, et de-

cimus, & ruptoria ſubitò hanc exhibendo medicinam. Sume hellebori nigri præparati, ſenæ, cinnamomi ana drachmam dimidiã, diagridij ſcrupulum dimidium infundantur in uini granatorum uncias quatuor, & ſacchari unciam unam. Si ad multas horas in infuſione ſtaret, melius eſſet, poſtea cola & exprime: propinandū quum apparet apoſtema antequàm dormiat. Sic uerò præparant helleborum: Scindunt per longum in fruſta minuta, ponunt ipſum in pomo dulci, inuoluntque pomum in ſtuppis prius aqua roſarum intinctis, ſicque coquunt ſub cineribus calidis, cocto ſemel proijciunt pomum, recoquunt helleborum alio in pomo, modo quo prius ſeparatum a pomo cõſeruatur. Dant robuſtiſſimis helleborum mixtis miſcendis, modo & ordine dicto. Cæteris uerò & minus robuſtis dant ſolummodo pomum ſecundæ coctionis. Præparant ſcamoneam coquẽdo ipſam in malis cydonijs, uel in paſta farinæ hordei ſacta cum uino cydoniorum. Non reprobo iſtorum regulas, ſed ad noſtras regredimur.

Regulæ & modi applicandorum ruptoriorum. Cap. 14.

QVum opportunum nõ eſt ut extrahi poſsit ſanguis cum uentoſis uel ſanguiſugis, nec incendij ſignum, poni debent ſub uel ſuprà, uel ſimul utrobique ruptoria ex dictis, & his etiã quæ in ſequentibus dicam, compoſitionibus. Exhibes autem prædicta ſi uideatur temporis adeſſe cõmoditas, poſtquàm extractus eſt ſanguis, ac parum quieuit ægrotans, uel ſaltem poſt aſſumptionem medicinæ, & eius perfectam operationẽ. & ſi non præſtò affuerit qui manu operetur dato puluerem, quem ſi non habeas, exhibe medicinam. Si nec medicinam habueris, applica ſine dilatione ruptoria ſu-

pra & extra ſignum, cum moderatione, ut diximus, & ordine: & ſi tempus inſtet, nec quicquam adhuc factum ſit, exhibe ſimul purgationem & ruptoria, nec ceſſes unquàm à remediorũ adminiſtratione, nec differas ut ſperes te omnia cum temporis cõmoditate facturum. Aduerte ne ſuper ſigno ponas res adeò frigidas & ſtypticas ut uenenum ad intra repercutiant. Vtere his quæ aptæ ad trahendum & reſoluẽdum, ut ſunt res calidæ. Ac aliquantulum tẽperandæ ſunt quandoque, ſi ſi eas continuaturus cum rebus frigidis, ut nimia euitetur inflammatio, nec tamen ita frigidis ut inde reſtringant. Nec multum metuas dolorem, quoniam uenenum trahit ad apoſtema. Nolo tamẽ toleres exceſſum, quoniã uires adderet ueneno, augmentaret pariter & febres, naturamq́ue nimis laſſaret. Locum ruptorij nolo per artem in totum conſolides, donec tres elapſi ſunt menſes: hoc uerò quum facis reitera purgationem. Quidam Florentinus noſter hoc Vere incidit bullam: quod quum inde ab hoc morbo ita liber eſſet, ut non diuerſus foret à ſanis, haud ita multo poſt quàm primum plagam conſolidauit: tranſactis uerò poſt diebus quadraginta iterum morbo infectus bidui ſpacio interijt, maxime hoc quia ſine purgatione plagam reſtrinxerat. Hoc etenim ſcias, quod qui poſt ſeptimũ perit diẽ, mala potius cura id euenit quàm huiuſce natura morbi. Scito quod poſtquàm uenenum in tãtum decurrit ad apoſtema, ut principalia membra per hoc ſint [illegible], niſi tu perbene & cõtinue idipſum trahas, rectifices, & purges, intrinſecũ apoſtematis uenenũ plus exaſperatur, cõtractũ uaporat ad intra & occidit. Idcirco cõtinue cor ipſum fortifica cõſtringendo uias eius intus et ab extra, humores ſæpius euacua, uenenũ plagæ rectifica, purga.

Nil ſperes certi ex illorum præter rationẽ ſanitatis ſpe, quinimò nec ad inſtans ob hoc à remedijs ceſſes, maxime ſi adhuc ſeptimus non elapſus fuerit dies.

Compoſita ruptoria & emplaſtra quædam fortia. Cap. 15.

Ruptoria compoſita multa.

MVltifariam ſunt ruptoria compoſita, fortiaq́; in trahendo uenenum ad extra. Enarrabimus multa, ut ſecũdũ opportunitatẽ cuius libet auxilio cõmode uti poſſis. Sume ficus, ireos, & grana tritici contuſa, parte æquali, maturat hoc citò ac rumpit. Item fermentũ cum oleo & ſale. Itẽ pix cum paſſulis & melle. Item ſtercus paſſerinum cum axungia porci. Item nitrum puluerifatum cũ terebinthina. Itẽ niſi abominoſum foret ſtercus humanũ, ualet multum ante & poſt rupturã ſuprapunendo medullã panis fermenti oleo intinctã. Item oleum cum cineribus bullitum. Itẽ cantharides numero decẽ, cum uncijs paſſularum una, fermẽti una & ſeminis ſcabioſæ, cynogloſſæ, conſolidæ maioris, antipharmaci ana unciam unã, incorporentur cum oleo liliorum. Et ſi fortius facere uolueris, adde ſal & columbinã herbã, rutam ana drachmas duas. Itẽ naſturtium cum oleo & ſale. Item auridigmentum, piper ana drachmas duas, caricas numero decẽ, fac emplaſtrũ cũ melle quantum ſufficit. Item bau rach ſalis ammoniaci, ſcabioſæ, antipharmaci, allij, piperis ana partes æquales, fac emplaſtrum cum ſucco ſcabioſæ. Item galbanũ, radices liliorum alborũ, ſtercus humanum, conſolidam maiorem tritã inter duos lapides. Item fermenti uncias quatuor, ſinepis, rutæ, ſcabioſæ, abſinthij ana manipulum unũ, radicũ liliorum alborum partẽ tertiã, uitrioli drachmas duas, cantharides numero decem, galbani unciã unam, nuces rancidas numero tres, olei liliorum alborũ

quantum ſufficit, coquantur herbæ & radices in oleo, & fiat emplaſtrum, addendo cætera ingredientia ſecũdum artem. Item cantharides cum oleo ſaponis. Item cineris quercini, quo tinctores utuntur partes quatuor, calcis partes ſex, miſce, & quum uteris ſuprapone prædictum emplaſtrum. At iſtud nunc dictum emplaſtrum facies cũ oleo oliuarum nigrarum, & fortius eſt ſi oleũ cum cineribus bulliat. Item fermenti, urticæ, pinguedinis carnis exiccatæ, barbæ maluauiſci, maluæ, partes æquales. Quinque ſunt herbæ hoc in caſu tum in omnibus emplaſtris, tum etiam intus ſumptæ ualde cõuenientes, quoniam tam intus quàm extrà ueneno reſiſtunt, & ſunt quaſi temperatæ, ſcilicet conſolida, ſcabioſa, agrimonia, brictanica, ariſtolochia.

Empiaſtra fortia.

De emplaſtris temperatis. Cap. 16.

FOrtia ſunt admodũ ſupradicta ruptoria & emplaſtra, cùm ad rumpendum, tum etiã ad extrahendum citò uenenũ. Sed non ſunt continuanda, quoniam nimis inflammarent, attamen eis plus uti quis poſſet, ubi apoſtema non eſſet coloris multum uiridis aut rubei uel nigri. Ac etiam ubi non multa foret corroſio, temperatiora quædã adducam & magis conuenientia, ubi de maligna metus eſſet inflammatione. Sume barbæ maluauiſci uncias duas, caput unum liliorum alborũ, farinæ ſeminis lini ana unciã unam cum dimidia, bulliat in aqua cõmuni, & piſtentur cum fermento & axungia ueteri, applicetur calidè. Item ſume furfuris nõ penitus expurgati à farina manipulos duos, coquatur in aceto. Item columbina cũ aceto & oleo roſato. Item farina hordei cum ſucco brictanicæ uel conſolidæ. Item cepas cum butyro coctas addendo poſt caricas, & fermentum cum oleo camamillino dulcorari poteſt (ſi opus

Emplaſtra temperata.

ſit ob odoris uehementiam) addendo poma cocta, aut maluauiſcum, & maluam, ipſarumque muccilagines. Quod ſi maiori adhuc opus ſit dulcoratione, accipe cæpas coctas & poma cocta, ſcilicet cum butyro & oleo camomillino. Itē maluæ, barbæ maluauiſci, ſcabioſæ ana manipulum unum, bulliāt herbæ in aqua cōmuni, cum qua incorporetur farina. Piſtentur antē herbæ & cōdiātur ſimul omnia cum uncia una pinguedinis gallinæ, & totidē olei camomillini, croci drachma dimidia, eſt enim delicatiſſimum emplaſtrum. Item ſcabioſa, pes columbinus, cichoria, conſolida maior. Conuenit poſt hæc emplaſtrum ex apio, brittanica, farina orobi cum prædictarum herbarum ſuccis, ſecundum aliquos etiā cum theriaca. Item emplaſtrum ex opoponaco trito cum paſſulis. Item aſſa, ruta, & nitrum cum melle. Bonum quandoque fuerit unctum eſſe cum theriaca, ſuprapoſitis cæpis & malua coctis. Suprapōnunt etiam nonnulli flores arantiorum, & folia contuſa cum axungia & malua. Quantum uerò ad ipſam theriacam, nolunt aliqui non eſſe ei quicquam ſuperponendum, quoniam remittit uenenum ad intra.

Emplaſtra temperatiſsima.

Cap. 17.

QVum bulla multum nigra eſt, & ſupra modū ardens, ac perquàm citò accendit, corrodit, & dilatatur, temperatiora debēt eſſe ea quæ adminiſtras, deſiccatiua cum aliquali frigiditate, tēperatáque caliditate reſolutiua. Exempli gratia: Sume plantaginem & gallas cum aceto coctas: item lentes cum pane mixto, cum cribratura furfuris. Item granata acetoſa & medij ſaporis in quatuor partes ſciſſa & cocta in aceto uſque ad earundem diſſolutionem, conterantur

& applicentur, conueniunt ab initio morbi uſque ad declinationis ſtatum. Cõuenit alterum hoc emplaſtrum ante hulcerationem cauſatam à bulla. Sume acaciæ, draganti, opij, corticum granatorum ana drachmam unam, uiridis æris, hyoſcyamum album, fac emplaſtrum cum uino & ſerua ad uſum. Quando uideas iam factã hulcerationem, ſuprapone id aliquantulum deſiccatiuum: Sume eſdram cum uino & rob granato & ſimilibus: aduerte ne partes ſigno circunſtantes putreſiant, defende ipſas cum bolo armeno, aqua roſarũ, oleo roſato, aceto roſato, & cæteris. In receſſu inflammationis, hulceratione remanente, pone emplaſtrum & litargyrio, & ea quæ ad malignas & corroſiuas plagas conferunt, id eſt, quæ refrigerant, deſiccant, repercutiunt, ex quibus aliqua ſuperius commemorauimus. At temperate facito cuncta, & repete ut expedit, purgationes ad intra.

De modo mitigandi dolorem circa ipſum apoſtema. Cap. 18.

Quæ ſuperiori tractata ſunt capite in bullis multum nigris & corroſiuis uerificantur, at in cæteris non tantæ inflammationis temperatior eſto maturiorque in repercutiendo. Ardorẽ doloremq; partim à morbo, partim ab ruptorijs ſiue ab inflammatione prouenientem, ſi mitigare ſtudeas, circumpone ſigno medullam panis calidi, recentis primũ excepti è furno, uino acetoſo uel ſucco plantaginis intinctã. Item coque prædictam medullã, necnon & lentes in aceto, applica, & ſæpius muta, & ne deſiccetur emplaſtrum illico ſuprapone folia plantaginis. Quando emplaſtrũ deponis lauetur plagæ ſuperficies cũ uino pontico ſiue acetoſo, ſuprapone farinã hordei cũ melle. Intelligo autẽ poni debere iſta non ſupra ſed circum plagam, quamuis ſecundum

Petrum de Tuſsignana aliósq. & doctos & expertos, hæc quæ diximus non multũ repercutiant, uerũ pellant caliditatẽ, confortant doloris locum, & tẽperato quodam calore reſoluũt. Remanentẽ poſtea plagã his rebus curato quæ ad uenenoſas corroſiuasque attinẽt plagas.

De modo incidendi putrem ipſius apoſtematis carnem. Cap. 19.

QVando eſt mortificata plaga, cura ſubitò ut triſtis illa caro decidat. Sume branca urſinæ, herbæ maluauiſci, herbæ peruincæ, foliorum maluæ ana unciam unã, coquãtur, piſtentur, & miſceantur cum axungia porci nõ ſalita, & cum butyro ueteri, ſic ſimul ad tres dies permittãtur, poſtea colentur, exprimantur, addẽdo colaturæ parũ ceræ & maſticis ſerua ad uſum. Vtque competentem faciat plaga cruſtã, quã poſtea bene diuellas, quum dicto uſus es emplaſtro, ungatur cum butyro & oleo. Cruſtam autẽ nulla cum uiolentia depone (id quidẽ multum obeſſet) morare donec natura id per ſe facere incipiat, quã poſtmodum cũ ſupradictis adimas. Interea ne corrodat uenenum, perque ſanas corporis partes diſcurrat, hunc in modum ſuccurrere opus eſt. Habeas uentoſam amplam, ita ut totam (quum applicatur) plagam hoc modo ambiat, uidelicet ut ſuprapoſita tangat circumcirca tantummodo carnem ſanam, ita ut plaga nulla ex parte contingi queat à uentoſa. Hanc igitur uentoſam applicato, ſic trahendum uenenoſum ex profundo ſanguinem, prohibendumque ne uerò reuertatur.

De modo mundificandi plagam. Cap. 20.

RVpto apoſtemate extractáque ueneni materia, properãda ſunt conſtrictiua ſimulq; mundificatiua. Sume farinã ordei cum melle & modico

ſalis, ſuprapone folia caulium. Item ſarcocollam pulverizatam, & mel parte æquali: ſi fortius volueris, coque in primis ipſum mel, poſt verò adde ſarcocollã. Eſt equidem ſecundum Gentilem de Fulgineo, & Petrum de Tuſsignana ſolemnis compoſitio, quoniam omne vulnus mundificat, omnemque ſanioſam plagam. Commendo pariter ad hanc rem emplaſtrum diaquilon.

De modo regenerandi carnem bonam.

Cap. 21.

MVndificata quum fuerit plaga, ad bonam carnẽ regenerãdam, accipe folia baſiliconis optime contuſa. Item recipe xanthos, centaureæ maioris, herbæ pẽtaphyllon, conſolidæ maioris ana partes æquales, deſtillentur in Vere per alembicum, vel facito his ex herbis ſuccum ſuq; ſimul permitte donec bene permiſceantur. Poſtea adde illis aquæ vitæ partem quintam, ſerva ad uſum: iſtud enim mirabile invenies in regenerãdo carnẽ. Item confert ad hoc barba aſphodeli, hoc eſt lappa, cocta cum fecibus vini. Item emplaſtrum ex coriandris viridibus cum melle & paſſulis.

De variis modis extrahendi ſanguinem à ſigno.

De modo cauterizandi per incendium.

Cap. 22.

OMnis circa ſignum prædicta cura, quæ (ut antea narravimus) fit cum ruptorijs ſimplicibus & compoſitis: Laudabilior fieret Italicorum omniũ Doctorum ſententia, modo quem iamiam dicemus, poſtponẽdo ipſa ruptoria, & ſic faciendũ [illegible] prope cauteria diſtantur à ſigno quemadmodum iam diximus, & ſimul ſupra ſignum magnã pone ventoſam, qua depoſita tange ipſum varijs in locis cũ raſorio & lanceola, poſtea ventoſam repone, ut ſanguinẽ attrahat, eámq; ceſſante ſan-

guinis attractione amoue. Deinde tres bene purgatas ſanguiſugas applica, hiſq; iam repletis & amotis, gallorum uel pipionum columborumq; pullus ſcinde per medium, & ſic calide unum poſt alterum appone. Poſt ſecundum quoſdam debet inungi cũ theriaca, dein uerò permittas eum quieſcere. Nonnulli iſtorum loco depilumant locum circa anũ galli, & accipiunt ſaponis aliqualiter obſcuri, ac quaſi uiridis unciam unã, opij ſcrupulum dimidium, piſtantq; bene, & cum ſale albo pulueratiſſimo faciunt ſuppoſitoriũ gallo, & totum in ſimul ſuperponunt. Quo peracto reſtaura ægrotantem, & poſtmodũ eum leniter cauteriza. Non dico cum cera nec oleo feruenti quia oppilant, ſed cũ auro ignito, aut argento uel ferro, ipſumq; inſtrumentum in ſummitate rotundam habeat planitiẽ ad formam unius ſatis magni quadrantis, ſitq; in medio huiuſmodi planiciei acies ſine acumen ad formam adamantis, non nimis acuti. Et poſt incenſionem inunge cum butyro, & cooperias locum folio caulis, & permitte eũ quieſcere. Hoc multo eligibilius eſt ruptorijs, eò quod citius operatur, magiſque pellit uenenum, meliorem inſuper qualitatem in membro relinquit. Poſthac utũtur rebus plagæ ſuperponendis, & circa, quas ſuperius commemorauimus poſt ruptorium adminiſtrandas & eodem modo. Nonnulli peſtilenti morbo laborantes, non aliud oſtendunt ſignum quàm maculas, uelut: morbilli, per corporis cutem diſſeminatas. Iſtiuſmodi debent inuolui panno coccineo calido, & cuſtodiri à frigore, apponanturq; duæ magnæ ſpongiæ dorſo cum renibus, et pectori calide, intinctæ decoctione meliloti, camomillæ, & lentis, & bene expreſſæ, & ieiuno ſtomacho: ſæpius mutentur. Dabis etiam in potu decoctionem caricarum, lentis granorum tinctorum, & croci.

De cura ſecundum morem Hiſpanorum & Catelanorum. Cap. 25.

DIctum à nobis in præcedentibus de iſtiuſmodi morbi cura ſecundum Græcorum, Latinorum, necnon & Barbarorum intentionem, maximè uerò ſecūdum uſum Italorum, at in præſentia iuxta Hiſpanorum morem pariter & Catelanorum, de hiſce medicamentis conſiderabimus. Itaque ſecundum iſtos fit ſtatim clyſtere: poſt uerò, ſi ſanguis abundat, phlebotomia. Sin minus, exhibetur iuxta peccantis humoris qualitatem medicina. Ab initio applicant epithema deinde facta aliquali euacuatione, ſaltem cum clyſtere, ad curam procedunt apoſtematis. More etiā iſtorum, nihil ex inflammantibus ardentibuſque ſuperponi debet apoſtemati, quia ſpaſmū inducūt, febres accendunt, malignius reddunt uenenum, maximè ſi in emunctorijs fuerit apoſtema. Aiunt item non eſſe in principio adponēda maturantia multum ac maceratiua, quoniam glutinant, oppilant, putrefaciunt, referuere faciunt, pelluntq. uenenum ad intra. Nec frigida quoque dicunt adminiſtranda, nec quicquam (quia deſiccat) cum ſpongia, neq; cum panno, quia intus claudit uapores ſtringitq;: At uerò cum lana munda, ſiue cum ſtuppa (maximè ex cannabo) laudabile eſt. Præſens decoctio eſt maximè familiaris, his præcipue qui ſunt natura delicati, ac etiam in emunctorijs: Accipe flores camomillæ, melilotum capillos Veneris, bulliant in aqua imbibe lanam ſiue ſtuppam, exceptam manibus exprime, applica tepidam uel parum calidam, ſingulis horis renoua, donec reſoluat uel aperiat. Poſt uerò aperturam tranſacto die quinto utere maturatiuis & quæ mundificant, regenerant. Bullis autem ut rumpantur ſecure ſuperponitur ſcabioſa piſta uel ſola uel

cũ ueteri axungia porci, & ſalita. Si liuidus eſt bulla uel nigra, nec tamen eſt in emunctorijs, aperias eam ſubitò uarijs in partibus cum lanceola, uel raſorio, ut inde citò exeat uenenum. Deinde laua bullam cum aqua ſalſa: ne ibidem remaneat ſanguis coagulatus, applica ſanguiſugas. Poſt quã fuerit rupta & ueneno expurgata, tranſacto (ut ſuprà) die quinto ſuperpone maturatiua, mundificatiua, regeneratiua. Præter hæc (niſi admodum tenellæ ſit ætatis ægrotans, debet non ſupra ſed ſub bulla per ſex digitorum diſtantiã poni ampla uentoſa. Poſtea fieri debet apertio cum lanceola uel raſorio, & iterum apponi uentoſa ut ſanguinem attrahat, uidelicet uncias duas uel tres, uel plus etiam iuxta tenorem conſenſumq; uirtutis. Aduerte ſigno in emunctorijs exiſtente, ne proprio ſigno applices uentoſas, nec incidas, nec nimis ipſum moleſtes frequentando uent. ſas, quoniam ſic augetur ſpaſmus, multi trahũtur calidi humores, peius efficitur uenenũ, & multi ſic faciẽdo pereunt. Verum ſi circa aures, uel in gula huiuſmodi ſignum appareat, applica uentoſam retro ſub ſpondylibus colli, non ſupra uel in ſpatulis. Si uerò appareat ſub brachijs, applica uentoſam ſub eodem latere, declinando uerſus dorſum. Si in inguinibus, applica uẽtoſam in coxa, uel retro ſub clunibus. In quocunque horum caſuum ſic facito. pone per ſex digitorum ſpacium procul à ſigno (ut diximus) uentoſam, & ſcarificando trahas ſanguinem cum uentoſis uel ſanguiſugis. Sed ſupra ſignum, ſupradictam pones decoctionem, ut temperate leniat atque reſoluat. Vnà cum decoctione bonum eſſet ſi poſſes apponere lapidem quempiam ueneni tractiuum puluerizatum, uel integrum, ut ſunt ſmaragdus, hyacinthus, topazius. Tamen ſecũdum aliquos iſtorum poſſumus ſuperponere ſigno ſanguiſugas, &

quãdoq; etiã uentoſas. Eſto quod ſit in emunctorijs, nulla tamen fieri debet cum uiolentia, poſt uerò lauando cum aqua ſalſa. Hoc fit quando ſignum ſumme inflatum eſt, uel mali coloris: & quum eſt apertum ſignum, tranſacto die quinto utuntur maturatiuis. Quod ſi hæc ipſa decoctio minimam faciat operationem, reduces eam ad formam docciæ uel guttæ. Quando ipſum apoſtema plus ſolito eſt inflatum, quidam poſt diem tertium fortiter incidunt ipſum per longum eius membri in quo ſignum apparet, per interuenia ſcilicet, euitando uenas & arterias. Et ſi nimis flueret ſanguis, obuiant cum ſtuppa intincta uitello oui, & oleo roſato, nõ uerò in albumine, quia frigidum eſt & uiſcoſum. Eo tempore confortãt ægrotum cum cordialibus intus & extrà. Verum ſapientiores inter iſtos non approbant hanc inciſionẽ, iudicando ipſam maximi eſſe periculi, præſertim in emunctorijs. Poſt uerò quintum diem ſi febris non eſt ardua, ac ſignum non multum eſt uenenoſum, nigrum, uel uiride: ſi etiam approximat rupturæ, corpore bene purgato, incipe cũ maturatiuis, poſtquã feceris quæ diximus, ad maturandum apoſtema. Sume barbæ maluauiſci, barbæ liliorũ, enulæ, campanæ, cucurbitæ aſinini, cæparum ana libram dimidiam, caricarum pinguium, ſeminis fœnigræci, ſeminis lini ana unciã unã, foliorum maluæ, maluauiſci, brancæ urſinæ, herbæ uiolariæ ana manipulum unum, coquãtur cum impetu in aqua, bene piſtentur. Si pro delicatis hoc maturatiuum fiat, colentur prædicta, coquantur, piſtẽtur, & exprimantur. Poſtea addatur axungia porci recentis liquefactæ, colatæ, libra una uel quantum ſufficit. Aliqui addunt limacias bene piſtas, unà cum cortice: hoc enim conuenit ubi cutis multum denſa eſt, ueluti in inguinibus, & poſt aures. Alij addunt fermenti

panis groſſi ana uncias duas aut plus, uel minus, ſecundum opportunitatem trahendi & rumpendi, quæ res conuenientior eſt in bullis, quàm in inflationibus emunctoriorum. Sunt & alia quædam leuiora maturatiua, ut eſt farina tritici cum oleo & aqua ſimul bullita, donec ad aliquantulam tenacitatem perueniant, uel cum medulla panis furfurei, & cũ caricis pinguibus ſimul coctis & poſtea piſtis. Poſſumus addere oleum oliuarum, uel oleum amygdalarum dulcium, aut axungiam porci recentem. Si talis axungia uetus eſſet, & ſalita, foret hoc emplaſtrum utile ad leniter rumpendum bullas. Etiam addere poſſumus pinguedinem gallinæ recentem, ſi tali cum pinguedine, axungia, & butyro recenti, oleo uiolato, barbis liliorũ coctis fiat emplaſtrum gratũ dedicatis. Huiuſmodi maturatiua (ut ante diximus) fieri debẽt poſt purgationẽ ceſſante febre, & poſt, quã ſignum eſt apertum, expurgatóq; ueneno, tranſacto etiam die quinto, deinde utuntur mũdificatiuis, poſtea regeneratiuis, ultimo conſolidatiuis ſigni. Si bulla fuerit nigra uel uiridis & corroſiua, nec eſt in emunctorijs, incide cum profunditione lanceola uel raſorio. Poſtmodum adminiſtrabis docciam cũ aqua ſalſa aliqualiter calida, ne ſanguis (ut diximus) coaguletur: deinde applica uentoſam aut ſanguiſugas, uel anum galli deplumatum. Quidam applicãt limaciam uiuam, nõnulli ranam uiuam: hoc autem fieri poteſt quando ſignum non ſit in emunctorijs, poſtea apponi aliquod facile ruptorium quod ſuprà tradidimus, uel etiam iſtud. Sume uitellum oui cum modico ſalis, nec fortius, quia bullam malignaret: mutetur autem iſtud ſepius. Quod ſi & hoc bullam nimis conturbaret, utere ſola ſcabioſa piſta, uel ueteri axungia porci ſalita, uel ſimul utriſq;. Sunt quædã ruptoria admodum fortia, quæ

non debent poni ſuper emunctoria, nec ubi grauis adſit febris: quæ etiam ſi ponantur, ubi non minus ſit fortis, minime conducunt. Sume caricas crudas, & fermẽtum. Item ſi hoc non ualet, faciunt hoc fortius, obſeruatis tamen modo & ordine narrato: Sume cantharides bene tritas, & tertiam partem axungiæ porci, hoc pone ſuper bullam malignata ter uel quater. Dicunt chirurgici hoc eſſe ſæpius expertum. Quando adhuc fortius hoc ipſum habere uolunt, addunt quartam partem ſaponis fullonum, quod quidem dicunt in malignata bulla, & in homine robuſto mirabiliter operari. Item aliud forte pro bullis. Sume pulueris nitri bene puluerizati unciam dimidiam, granorum tritici tritorum uel dentibus maſticatorum unciam unam, uitelli ouorũ numero duo, croci drachmam unam, terebenthinæ unciam unam, bene cõmiſceantur & ſuperponantur cum ſtuppis mundis. Reliqui apponunt calcem unam cum ſapone. At quoniam huiuſmodi ardentia & uiolenta frequenter malignius faciunt apoſtema & febres, ideò ſecurius eſt ante hulcerationem aduertere, ne materia intro reuertatur, etiã ne quaſi rabida efficiatur his cum rebus acutis, in debilibus præſertim complexionibus, uel multum cholericis, ideò his intẽtionibus utile eſt emplaſtrũ Galeni toti mẽbro ſuperponere. Sume plãtaginis, lentis, panis furfurei ana partes æquales, coquantur in aqua donec ad quandam ſoliditatem perueniant, ſuperpone loco doloris & circumcirca per latum ſpacium. Auicenna addit galas, ubi plus de ſubtili ſanguine apparet quàm de compacto. Item ad iſtud utile eſt emplaſtrum granatorũ dulcium, & acetoſorum coctorum in aceto & aqua, præſertim ubi apparet materia incenſa. Poſt uerò quàm ceſſare incipit ardor, conuenit emplaſtrum Auicennæ,

ex caricis pinguibus, paſſulis, nucibus, farina hordei ſi-
mul coctis ad maturandum & rumpendum. Poſt uerò
factam rupturam, mundificetur plaga cum ſuccis apij,
abſynthij, plantaginis, melle roſato, farina, coctis cũ mo-
dico terebenthinæ lotæ, deinde conſolidatur ſecundum
ordinem aliarũ plagarum: circũponitur uerò unguentũ
ex bolo armeno, & oleo roſato. Quidam ab initio cauſa
fortis attractionis, ponunt inter muſculos tibiarum, uel
brachij, uel ſuper ſpatulis herbã flamulam, id eſt cuſcutæ
tritam, quæ quidem faciendo hulcerationem emunctto-
riorum ad ſe trahit humores, & mẽbrorum principa-
lium. Iſtud remediũ in robuſtis corporibus, & ubi nulla
adeſt febris, utile eſt, nõ alibi nec aliter. Nõnulli actuale
faciunt cauteriũ ſuper ſigno cũ ferro ignito, quod quidẽ
plus conuenit robuſtis, & ubi nõ eſt ardua febris. Rai-
mũdus inquit quod therica & bolus armenus nõ tra-
hunt ad ſe uenenum, ſed procul depellunt: ideò dicit non
eſſe aſſumenda per os poſt ſecundum uel tertium diem,
quando materia iam uenenoſa eſt, & cor ipſum attigit,
niſi bene euacuata ſit & correcta. Item prohibet ne un-
quam ſuper ſigno ponãtur nec etiam uult ut apponãtur,
niſi ſignum extra emunctoria fuerit, & quoq; ante ter-
tium diem, & in circuitu, nõ ſupra. Poteſt adminiſtrari
bolus armenus etiam poſt ſeptimum diem, plaga ueneno
expurgata, ungẽdo in circuitu. Sic igitur cõuenit in ter-
tio antequàm plaga ſit facta uenenoſa, & conuenit poſt
ſeptimum poſtquam plaga ueneno expurgata eſt: in cir-
cuitu autem ungi debet cum oleo roſato, aceto roſato, &
aqua roſarum ad defendendum membrum. Hactenus
Hiſpanenſium, & Catelanorum narrauimus opiniones
unà cum correctionibus Arnoldi & Raimundi medico-
rum ſingularium: uera res eſt, & Raimundus huius eſt

ſententiæ, ſcilicet quod non debeat purgari infirmus cũ phlebotomia, medicina, aut uomitu, quãdo apoſtema re pletum eſt admodum, & uenenoſum, hoc eſt, tranſacto die ſecundo, ne uenenum tali motione intro reuertatur. Hæc quidem opinio uidetur corrigenda ſecundum alios, & ſic uidelicet purgari debet ſi opus ſit (cum dictis obſeruantijs) etiam poſt ipſum diẽ ſecundũ, ſic tamen quod dum purgatur applices uẽtoſas & ſanguiſugas ſub & ſuper ſigno, & quod cor defendatur intus & extrà cũ cordialibus frigidis: & hic quoque modus non prorſus eſt alienus ab intentione præfati Raimundi.

De aſtantiũ conſeruatione qui infirmũ regũt.

Cap. 24

H*Vius aſtantes præterea quæ dicta ſunt in principio pro conſeruatiõe (ſcilicet theriacam, pilulas & ſimilia) niſi uacui fuerint ſanguinea ſuperfluitate, debẽt aliquãtulum ſanguinis extrahere ex uena cõmuni, facta bona purgatione cum dictarum pilularum drachma una, uel ſaltẽ media. Vtile eſt ſæpius ſumant pulueres & medicinã contra morbũ, ut in præcedentibus dictũ eſt, & maneãt quò magis procul poſſunt ab infirmo, præſertim quum ſunt ieiuni. Fueniletur ſæpe locus habitationis, & fiant fumigia, ut ſuprà dictum eſt, nunquàm prætermittẽdo terebynthinã: geſtẽt in manibus faces ardentes, & carbones bene ſuccenſos bonis odoribus fumigantes, lauent uniuerſum corpus cũ aceto tepido bis in die ſcilicet manè & ſerò. Sæpenumero mutet indumenta, & frequentius renouet fumigia, maxime cum thure, terebynthina, iunipero, myrto, ſandalis, roſis, & camphora uel roremarino, lauro & ſimilibus. Teneat in manibus arancium & faſciculum rutæ uel querculæ maioris & mentæ ac meliſſæ cum*

myrto & floſculis recentibus: ſit ſemper bene purgatus ab omni humore & cibo ſuperfluo. Iterum repete ſaluti ferum illum odorem cum aqua roſarum, aceto roſato, uino maluatico, zedoaria uel corticibus citri: ſuper omnia lauet ſæpius cum his manus & uultum. Cuius etiã compoſitionis pauculum bibat, & teneat etiam admotam naribus ſpongiam in eadem iam dicta mixtura intinctam & ligatam in ligno fraxini: quoniam tantam habet fraxinus contra uenenum potentiam, ut nullum animal ueneficum eius appropinquare audeat umbræ, ſiue neque odori: potius enim ſeſe ſponte ad concremandum igni cõcederet, quàm ut huic proxime adhæreret arbori. Faciant ſæpiuſculæ ignes & focum per uniuerſam domum, maxime cum lignis & rebus odoriferis. Nec putet qui ſemel ab hoc morbo liberatus eſt, ſeſe deinceps non poſſe hoc in caſu perire: quia præſenti anno ter unum ex Florentinis noſtris hic morbus inuaſit, qui ſecundo perfecte liberatus, tertio mortem euadere non potuit. Eodem iterum anno in menſe ſeptembri mulierculam liberaui quãdam à peſte: ſana equidem erat, ut cæteri qui ſemper ſoſpites extiterant: at quum inter morboſos uerſaretur, poſt dies xviij iterum infecta periit. Nulli confidendum eſt in hoc quod cæteris ſit fortior & magis ſanus, quoniam uenenum ita fortes interimit ut debiles. Imo uenenum iſtud plus quàm reliquos offendit ſanguineos atq; robuſtos, eò quod apertæ ſunt illis pectoris uiæ, habent & cor ualde calidũ multumque ſanguinem calidum & humidum, ideo cordis ipſa caliditas per meatus apertos multum trahit aërem perniciosum, & quidem ſubito trahit, antequàm temperari tranſitu poſſit. Etenim ſanguinis caliditas perquàm cito ſuccenditur & inflãmatur. Cõfeſtim putre-

ſactieni ſubeſt humiditas, inq́ue uenenum conuertitur: quippe ut quanto plus in uaſe uini, & quanto potētius, tanto etiam in plus, tumq; in mordacius uertitur acetum: ſic potens uenenum, tanto quidem abundantior, quanto calidior fuerit in pectore ſanguis, quando equidem ſanguis fit ipſe uenenum, perquam faciliter paruoq́ue ipſius contactu tranſmutatur ad idem. Conuertunt enim ſe alterutrum cōtactæ inuicem partes ad uenenū. Nec te prætereat ô qui patientis curā geris, quod quanto illi es propinquior, tum cognatione, tum complexionis uel naturæ ac cōſtellationis ſymbolenitate, tanto quidem maiori contagionis ſubiaces periculo: quia lationis quædam ineſt qualitati promptitudo, ut ſimilis ad ſimile adimpleri tranſmutatio poſſit: ueluti ignis ad aërem, ad aquam aëris, huius ad terram. Et quum duæ citharæ, binæ uel fidiculæ uerſu modulantur eodem, tunc quidē reſonat motus, uoxq́ue huius in illam. Si uerò petis, quas intret per uias uenenum? reſpondeo, quod omnes per corporis poros, maxime qui magis aperti. Citius autem offendit quando per nares, per os, perq́ue pulſum ingreditur, & multo quidem fortius ſi uias adinuenerit in calidis, humidis ſubtilibusq́ue apertas humoribus, & ſi quoq; à ſimilibus prouenit humoribus, ſiq́ue influētia Martis cū diuerſo euenit, & modo contrario, cumq́ue Saturnio influxu ſe quidem eò tardius demōſtrat. Multoties immanet ueſtibus diu & cute iiſ patētibus & uenis cordi propinquis, nec inde quiſquàm grauari uidetur, quia pauculus eſt, leuisq; uapor, nec eā habet cæteris ut cordi partibus cōtrarietatem, ſed ipſi tantillū quū primum cordi contiguum efficitur, manifeſte non occulte lædit. Similiter rabidi canis uenenum, necnō & alia ſucum longo etiam poſt tempore detegunt offenſionem.

Hæc denique ſcias uelim, quod ſcilicet per bimeſtre ſpacium remanet uenenū in perſonis. Parietes, ferramēta, & quæ ſunt ex lignis conſtructa, niſi corrigantur cum lotionibus, fumigijs, ignibus, per annum uel plus fortè ſuam reſeruant uenenoſitatē. Veſtes quoque laneæ, & id genus niſi euententur, lauentur, ſæpiusq; fumigētur, uel ponantur ad ignem, ad uentū, ad ſolem, tribus annis & ultra remanent infectæ. Noſti quidē mucidi odorem araneę in qua mucefferit capſula, multos ſeruari per annos. Similiter ſuo quo prius erat bombace muſci diu permanet odor, Equidem ut ignis oleum, ſic nutrimentum huius eſt lana ueneni: & quidem ita enutrit hæc lana uenenū, ut non modo conſeruet ipſum, ſed & augmentet, ſimulque fortificet. Non eſt utendum pro cibi uel potus diſpoſitione uaſis illorum qui infecti ſunt, nec tangi debet quicquid adhæſerit illis. Iucunde tibi uiuēdum eſt, eò quod lætitia uitalē confortat ſpiritum. Continenter & ſobriè uiuas, ſiquidem tanti eſt ualoris ſobrietas et continentia, ut ea ſola mediante in multis & quidem grauibus (Athenis quæ fuerant) peſtilentijs Socrates philoſophus ſeſe ſeruârit incolumem. Inquiunt ideò Ariſtoteles atque Galenus talem eſſe in puris corporibus diſpoſitionem, ut fermè nunquam ſentiant peſtem, uel ea ipſa (& ſi infecti) ſaltem non pereunt. En tibi iam duo, ut te conſerues ſingularia trado. Parato ut tibi poſſit ſmaragdum, ut tangi, ut ore teneri ſuſpendique collo, cuius tanta eſt aduerſus uenena uirtus, ut, teste Raſi, Auenzoar Serapione, tyrus & bubonibus eius conſpectu ex ſeſe ſtatim lumina cadant. Pauperibus dare ſoleo raphanum ſyluestrem, parum pro uice ne ſanguinem incendat: tantam enim habet contra uenenum efficaciam, ut ſcorpionem eius contactu crepari

faciat. & dicit Dioſcorides, quod trito cum aceto eius ſemine lotis manibus, tangendo ſerpentes nocere minime poſſunt. Lapis bezoar (ſi quis poſſet habere eum) ſuper omnia ualet aduerſus uenena: quamuis enim Perſico idiomate id omne bezoar ab antiquis appellari ſolet, cuius eſt proprietas uirtusq́ pellendi uenena: ſecundum tamen Serapionẽ, & Raſim principaliter uocatur bezoar lapis quidam omnibus uenenis tum calidis tum frigidis morſibus, contuſiue ulceribus uenenoſis ſua uirtute reſiſtens, & confert ſiue ſumatur per os, tum etiam ore teneatur, uel e collo ſuſpenſus, tum denique quouis modo applicatus ad extra. Oritur in Syria, in India, in partibus Orientis, eſtque diuerſi, diuerſus trium coloris. Nam quidam glaucus eſt & fuſcus, quidam glaucus, fuſcus & uiridis, alter uerò albus & aliqualiter glauculus uidelicet ſimilis colori uini albi, clari: hic inter cæteros eſt optimus, lęuis, delicatus, mollis, abſque ſapore, ſplendens ut lumen. Doſis eius quando per os recipitur eſt grana duodecim. Teſtificantur Raſis & Serapio ſæpius ſe ſuis compertum habuiſſe tẽporibus, quod precioſiſsimus iſte lapis omnes tam ſimplices quã compoſitas medicinas, tum etiam cõpoſitas theriacas propria qualitate ſuperauerit in reſiſtẽdo uenenis. Inquit Hahamed, ſigetur in annulo, inſculpaturq́ ſcilicet lapidi ſcorpionis insculpta, quum luna eſt in Scorpione, reſpiciendo ipſum aſcendentem. Quo facto ſigillentur cum eo thura quando luna fuerit in ſigno Scorpionis. Quod ſi poſtmodũ huiuſcemodi thuris puluериſati ad debitam quantitatem uenenato in potu dederis tantũ ualebit aduerſus uenena, quantum & proprius ipſe lapis. Inquit Abdallahamarach hunc ſe uidiſſe lapidem, quem cõparaſſe ait filium Mamari, ſeque

Bezoar lapidis [illegible] contra uenenum.

*in ſolutionem lapidis Cordubæ pallatium dediſſe. Sera-
pion aũt eundem mirabilia operari nõ ſolum in homini-
bus, ſed & in cæteris quibuſdam animãtibus: primum
quod contingẽdo hoc lapide ſcorpionis aculeum deper-
dit pungendi potentiã. Præterea tritum mixtumque cũ
aqua ſerpentisque ori impoſitum, occidere eum aſſerit.*

Fuge citò, procul, ac tarde reuertaris.

Cap. 25.

R*Eſeruare uiſum eſt ad libri calcem principaliũ
hac in materia regularum declarationem. Fu-
ge quantum potes hominum conuerſationẽ, &
maxime quãdo es ieiunus. Sis ſemper remotus à ſocio ad
minus per ſpacium bicubiti, & in loco libero, aperto:
& ab infecto (quum ſecũ loqueris) remotior ſaltem per
ſex cubitorum interſtitiũ. & ſub dino uel loco aëreo, et
caue ne uentorum flatus ab eo uerſus te ſpiret. Inter te
& ipſum ſit ſol, ignis, odores, uel tendens ad ipſum uen-
tus: loca enim anguſta ſimulque turba hominum, ualde
periculoſa ſunt. Hoc etiam commemoro, quod parietum
procinctu ac domorum contingentia & continuatione
multiplicatur morboſa contagio. Super omnia ſuadeo
ut cito ac procul fugias ab his locis quibus imminet pe-
ſtis, tardeque redeas. Dixi cito, hoc eſt quamprimum
apparent ſigna proximæ peſtis: quæ quidem ſigna ſunt,
quando eius loci aër extra naturalem ſuam diſpoſitio-*
Propinquæ peſtis præſagia.
*nem eſſe uidetur, declinãdo ad calidum & humidum,
quando nebuloſus, nubesque denſæ, pulueruſentus appa
ret, uenti groſſi & tepidi, ac etiam quando aquæ &
agri fumant & olent, ſic pariter & piſces mali ſunt
ſaporis atque odoris: Quum multa ſuper terra ex putre-
factione nata apparent animalia, fungorum & putri-
darum herbarum copia, terræ fructus & animalia in-*

ſapidæ fiunt & parum conſpiciuntur, turbidæ efficiuntur nimia, multa & terreſtria & aërea animalia ab eo loci recedunt, infelices oriuntur febres, latentes, ſurdæ, continuæ, fallaces, cum pectoris anxietate, cum pulſus proſtratione, phreneſis, urinarum turbulentia, palati inteſtinorum excoriationes, oculorum rubedo, uermes, morbilli, multæ fœminarum conturbationes, iræ rabidæ, rixæ, dira bella, monſtra naturæ mirandaque uel naturæ uel à deo ſigna, uiſa multum & rara. Hæc enim quæ diximus præſagia ſunt propinqua peſtis. Tunc igitur fuge antequam unus efficiaris de duodecim mille ſignatis. Id uerò dupliciter fieri poteſt, ſcilicet uel quia iam captus eris contagione infectorum, uel quia tu ipſe in infecti aëris qualitatẽ iam receperis, ſic quod pedetẽtim ſit ille tibi familiaris aër, ita quod nec . . . natura, nec aër illi reſiſtet: uerũ ſi alienam ſubitò quæſieris auram, debebit primus aër illique natura reſiſtet, & hic natura, prouenit unde peſtis origo. Et etiam ut procul aufugias moneo, uidelicet ut ea te ad loca cõferas quibus res, nec perſonæ, nec ſoni, ſtrepitus, rumores quicunque infecti loci ad te peruenire ualeant. Sicq; remotus eſto, ut alti intermedient montes, quibus uaporum prohibeatur acceſſus, ne uentorum flatu uel aëris dilatatione te poſſint contingere. Conſidera loci ad quem curris diſpoſitionẽ & ſitum, uidelicet ne peſtilenti quoque modo ſit ſimilis aëri, ſcilicet in calido, frigido, humido ſiccóq; , nubibus, pluuijs, uentis ſis denique tali in loco ſitus ut uenti, nubes, pluuiæ ſpirare, dilatari, abinde ad te minime nequaquam poſſint. Nec te hoc fugiat, quod hi . . . ſcripta ſunt Aſcendens ciuitatis urbis uel caſtelli infecti uel infecti ſæpius ad ea loca omnia peſtem extendit, quæ illi ab initio ciuitati uel caſtello ſubiacent, & quæ ali-

quidem eo cum Aſcendente cōformitatem habent. Tertio dicimus ut tarde revertaris, quoniam pauxillula trāſacti morbi reliquiarum infectio potēs eſt ad eos per quàm ſubito maculandum omnes, qui etiam haud intempeſtiuo fugam tempore ceperunt, quia maiori ſubſunt periculo qui locum frequentant infectum quam prius aufugerunt, quàm hi qui ſemper ibidem, cum cautela tamen, permanſerunt, quoniam ſubita nonnunquam inde tolerat natura accidentia: & praeter hoc diutiſſime quidem remanēt hae (ut ante diximus) qualitates in parietibus, lignamentis, veſtibus, pannis quibuſque & caeteris. Quantum verò ad ſolam aëris diſpoſitionem una ſufficit ſanguinaria, ita ut ubi ad tres menſes iuvenes ab hoc morbo omnes quicunque ſunt perſtiterint, iudicari poteſt aërem iam fore purgatū. Sed eſto cautiſſimus in appropinquatione & contactu eorum quae plus aere venenum retinēt. Procinctus fornaciū in muris diutius ſervat quàm ligna venenoſam caliditatem, verum purificando (ut ſaepius diximus) videlicet ignibus, lotionibus, circumationibus, fumigijs, odoribus, & reliquis. Purificantur homines cōmuniter ſpacio quatuordecim dierum. domus, lignamenta & caetera in viginti uno. Panni, veſtimenta & huiuſmodi ſpacio dierum viginti octo. His habeas temporibus ſeparata ad bibendum pariter & manducandum vaſcula & lectiſternia quaeque, vel ſaltem ſi caetera nō poſſis lavacrum reliquis lotionibus & fumigijs purificato. Equi pecora ſupellectilia ſarcinulae & huiuſmodi, niſi admodum caute egeris, venenum diu ſervare ſolent: quare vigil, cautus & prudens eſto, cunctaque ordinatim provideas.

FINIS.